4-3382/B

J. xxvi. Ree

42900

KATECHISMUS

DER

VERLOSKUNDE,

ten dienſte van

VROEDVROUWEN,

EN EERSTBEGINNENDE

KUNST-BEOEFENAREN:

De Leerwijze van

BAUDELOCQUE, OSIANDER,
VON SIEBOLD,

en der verdere nieuwſte en beroemdſte

VERLOSKUNDIGE SCHRYVEREN

gevolgd, door

WILLEM VAN REES;

MEDICINAE DOCTOR, enz.

Te UTRECHT,
Bij G. T. VAN PADDENBURG EN ZOON.
1807.

Verwijderd
K. B.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

VOORBERIGT.

Het is meer dan anderhalf jaar geleden, toen de Uitgevers dezes mij berigtten, dat de zoo zeer gewilde Grondbeginſelen der Verloskunde van Baudelocque *uitverkocht waren, en dus te vergeefs gezocht werden, mij diensvolgens den voorſlag doende, een dergelijk beknopt Handboek, naar denzelfden leidraad, in vragen en antwoorden ingerigt, onder den voorſtaanden titel van* Kathechismus, *voor hen te vervaardigen. — Door onderſcheidene gedurig tusſchenkomende beletſelen is het afdrukken daarvan telkens vertraagd geworden. — Inmiddels is het voortreffelijke Werk van wijlen den uitmuntenden* Bake *in het licht verſchenen; waarvan ik echter, als mij te laat ter hand gekomen, ſchier geen gebruik heb kunnen maken.*

Als een eerſte Katechismus voor pas beginnenden in de kunst, heb ik alom de beknoptheid in het oog moeten houden; de orde der Hoofdſtukken en Afdeelingen, zoo als die in Baudelocque's Grondbeginſelen *voorkomen, heb ik behouden, wijl men toch eenmaal daaraan gewoon was, en voor het*

over-

overige tevens de Schriften der nieuwſte en beroemdſte Verloskundige Schrijveren, eens Oſiander's von Siebold's, Ebermaier's *e. z. v. telkens gevolgd.* — *Voor meer en meer zich oefenenden, zal dan tevens* Bake's, *met platen voorzien en kostbaarder*, Verloskundig Leerboek *ter breedvoeriger uitgewerkte vraagbaak kunnen verſtrekken.*

De afſtand der drukpers heeft veroorzaakt, dat er ongelukkiglijk verſcheidene drukfouten zijn ingeſlopen; de voornaamſte heb ik achter het werk aangewezen, en die van minder belang zal de toegenegen Lezer wel gelieven te verbeteren.

Meer heb ik hier niet bij te voegen, dan dat ik hoop en hartelijk wensch, aan het oogmerk der uitgave, dat is, nuttig te zijn, te zullen voldaan hebben.

Geſchreven te Arnhem, *in* 1807.

WM. VAN REES.

I N H O U D.

EERSTE HOOFDSTUK.

De Verlosſing en de Verloskunde in het algemeen; de vereischte hoedanigheden en kundigheden van eenen Verloskundigen.
I. *Afd.* De Verlosſing in het algemeen. Bladz. 1. II, *Afd.* De Verloskunde in het algemeen. 2. III. *Afd.* Vereischte hoedanigheden van eenen Verloskundigen. 3. IV. *Afd.* Meest noodzakelijke kundigheden van eenen Verloskundigen. 4.

TWEEDE HOOFDSTUK.

De Vrouwelijke Teeldeelen. *1ſte Liddeel.* De harde deelen ter voortteling. 5. I. *Afd.* De Ongenaamde beenderen. 6. Het Darm- of Heupbeen. 7. Het Schaam- of Schootbeen. 8. Het Zitbeen. 8. II *Afd.* Het Heiligbeen 10. III. *Afd.* Het Stuit- of Staartbeen 11. IV. *Afd.* De vereeniging der beenderen van het bekken. 12. Over hunne bewegelijkheid 14. V. *Afd.* Verdeeling van het Bekken 15. Deszelfs wijdten, afmetingen, en gedaante 16—20. Deszelfs as of middelpuntslijn 20. VI *Afd.* De tot het inwendige bekken behoorende zachte deelen 21. Zijne ſpieren 21—23. De Pisblaas 24. De Regte of Endeldarm 25. Zenuwen, bloed- en lijmphevaten. 25. Nut van het bekken 27. VII. *Afd.* Gebreken van het bekken 27. Te naauw bekken 28—31. Gevolgen van een te naauw bekken 31—33. Te wijd bekken, en de gevolgen daar van 33—39. Te *diepe* holte van het bekken 33. Misvormd bekken; oorzaken en gevolgen daarvan 40—43. Gebreken, ten opzigt van enkele beenderen van het bekken 43—44. Gebreken, ten opzigt van den zamenhang 44. Gebrekkige ſtand van het bekken 45—48. VIII *Afd.* Wijze der onderzoeking van het bekken 48—51. Werktuigen daartoe 51—53. 2de *Liddeel.* De tot de voortteling behoorende zachte deelen 53. I *Afd.* De uitwendige Teeldeelen 53. De Venusheuvel 54. De groote Lippen 54. Het Toomtje 55. De groote Spleet 55. De kleine Lippen of de Nimfen. De Kittelaar. 55. De Openmg der pisbuis. De ingang der Scheede 56 Het Maagdevlies 57. De Mirtswijze knobbeltjens. De ſcheepswijze holte. De Bilnaad. 57 Stand der uitwendige teeldeelen 58. II *Afd.* De inwendige Teeldeelen. 58 De Scheede. 59. De Baarmoeder; haar buitenſte en binnenſte mond; het zeeltesinnitje; hare as. 62—65. De Fallopiaanſche Trompetten. 65. De Eijernesten. 66. De Banden der baarmoeder 67. Hare Zenuwen en Vaten 68. Dienst der inwendige zachte teeldeelen 69—71. Ziekten en gebreken van dezelven 71—75.

DERDE HOOFDSTUK.

De Maandſtonden; de Vruchtbaarheid; de Onvruchtbaarheid; de Ontvanging; de Zwangerheid; de Vrucht en de Nageboorte.
I. *Afd.* De Maandſtonden 76—81. II. *Afd.* De Vruchtbaarheid 81, III. *Afd.* De Onvruchtbaarheid 82. IV. *Afd.* De Ontvanging 83—85. V. *Afd.* De Zwangerheid. 85—88. VI. *Afd.* Teekenen der Zwangerheid 88—90. Teekenen van den dood der vrucht. 90. Teekenen van het geſlacht der vrucht 91.

Tee

Teekenen van de buitenbaarmoederlijke zwangerheid. VII *Afd.* Het Onderflaan of Ondertasten 92. Wijze van Onderflaan 93—95. Teekenen der zwangerheid van 6 weken of 2 maanden 96. Teekenen der derde maand 96. Teekenen der vierde maand 97—99. Teekenen der vijfde maand 99. Teekenen der zesde maand. Teekenen der zevende maand 99. De gewaande ombuiteling der vrucht 100—102. Teekenen der achtfte maand 102. Teekenen der negende maand 103. Teekenen der tiende maand 103. VIII. *Afd.* De Vrucht en de Nageboorte 105. Het Ei 105. Lengte en Zwaarte der Vrucht 106 Oppervlakten en Middellijnen van het hoofd 107—108. Gedaante en plaatfing der Vrucht in de baarmoeder 109. De Moederkoek 109. Deszelfs aanhechting 111. Deszelfs dienst 112. De Navelftreng 112. Haare gebreken 113—115. Haar dienst. De vliezen van het Ei 115. Het Adet- of vaatachtige vlies 116. Het Lamsvlies 116. De Helm 117. Dienst der vliezen. Gebreken der vliezen 117. Het water of Lamsvliesvocht 118. Deszelfs dienst 119.

VIERDE HOOFDSTUK.

Verdeeling der Verlosfingen, derzelver oorzaken en teekenen.

I. *Afd.* Verdeeling der Verlosfingen 120. II *Afd.* Oorzaken der Verlosfingen 121. Naaste oorzaak van de zamentrekkingen der baarmoeder 122. III. *Afd.* Teekenen der Verlosfing 123. Voorloopige teekenen 123. Teekenen van het eerfte tijdperk 124. Teekenen van het tweede tijdperk 125. Teekenen van het derde tijdperk 127. Teekenen van het vierde tijdperk 128.

VYFDE HOOFDSTUK.

Van de regelmatige Verlosfing in het algemeen, dat is, van die, welke door de krachten der natuur alleen volbrokken wordt.

I. *Afd.* Vereifchen tot eene regelmatige, gemakkelijke, en gelukkige verlosfing 129 Aan den kant der moeder 130. Aan den kant der vrucht 130. Aan den kant der nageboorte 131. Verdere vereifchen 131. II. *Afd.* De regelmatige Verlosfing door de krachten der natuur alleen, wanneer de vrucht het hoofd aanbiedt 132. Voordeeligfte ligging van het hoofd, in het eerfte en tweede tijdperk. Kenteekenen daarvan 132. Ligging van het hoofd, in het derde tijdperk 133. Kenteekenen daarvan 133. Ligging van het hoofd, in het begin van het 4de tijdperk 134. Kenteekenen daarvan. Verdere afloop dezer geboorte 134. Tweede foort der regelmatige Verlosfing met aanbieding van het hoofd 135. Kenteekenen daar van 136. Wat omtrent deze Verlosfing is aan te merken 136. Derde foort der regelmatige Verlosfing met aanbieding van het hoofd 137. Kenteekenen daar van 137. Wat omtrent deze Verlosfing is aan te merken 138. Vierde foort, met aanbieding van het hoofd 139. Kenteekenen daarvan 139. Wat daaromtrent valt aan te merken 140. Slotfommen, aangaande de regelmatige Verlosfingen met aanbieding van het hoofd 140. III. *Afd.* De regelmatige Verlosfing, door de krachten der natuur alleen, wanneer de vrucht met de voeten voruit komt 141. Uit- en inwendige kenteekenen daarvan 141 Kenteekenen der bijzondere deelen van de onderfte extremiteiten 142. Wanneer deze Verlosfing door de krachten der natuur al-

alléén geſchieden kan 143. Hoe de plaatſing der vrucht hierbij zijn moet 144. Soorten der regelmatige voetgeboorte 145. Wat daarbij valt aan te merken 145. Het werktuigelijke dezer verlosſingen 146—148. IV. *Afd.* De regelmatige Verlosſing, alleen door de krachten der natuur, wanneer de knieën, of de billen voorkomen 148.

ZESDE HOOFDSTUK.

Van het geen de Vroedvrouw, bij eene regelmatige Verlosſing heeft in acht te nemen, zoowel gedurende a's na dezelve; als mede over de behandeling van het geboren kind; en over de Nageboorte.

I. *Afd.* Van het geen, bij eene regelmatige Verlosſing, is waar te nemen 149—151. Welke dingen er bij de hand moeten zijn 151. Hoe het verlosſingsbed moet worden ingerigt 152—154. Het werk der vroedvrouw in het eerſte tijdperk 154. Het werk der vroedvrouw in het tweede tijdperk 155. Wanneer de Vrouw op het Verlosſingsbed moet gelegd worden 156 Het kunstmatige ſcheuren der vliezen 157. Op welke wijze dat geſchiedt 158—160. Wat er te doen is, in het derde tijdperk 160—162. Oorzaak der terugkeering von het hoofd, na elke wee 162. Wat er in het vierde tijdperk te verrigten is 162. Wat, op het einde van dit tijdperk 163. Hoe, wanneer het hoofd geboren is 164—166. II. *Afd.* De behandeling van het geboren kind 166. Hoe te handelen met de navelſtreng 167. Wat te doen, bij zwakte enz. van het kind 167—169. III. *Afd.* Verdere zorg omtrent het geboren kind 169—171. IV. *Afd.* Behandeling der Nageboorte, of het werk van het vijfde tijdperk der verlosſing 171—176. Hoe te handelen, wanneer de Navelſtreng zeer teeder, of afgeſcheiden is 176. Hoe zich te gedragen, bij een' beſloten Moederkoek 177. En hoe, wanneer de Moederkoek op den mond der baarmoeder gehecht zit 177. Wat te doen omtrent den Moederkoek, bij eene Miskraam 178. En wat, bij eene te vroegtijdige geboorte 179. Hoe daaromtrent te handelen, bij eene Verlosſing van meer dan een kind 180.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

De Verlosſingen, welke men niet aan de krachten der natuur kan overlaten, maar die alleen door de hand kunnen volbragt worden.

I. *Afd.* Wijze der plaatſing van de vrouw, in de Verlosſingen van deze ſoort; en te gebruikene voorzorg, ten aanzien van het binnenbrengen der hand in de baarmoeder 181. Hoe het verlosſingsbed, in deze gevallen, moet zijn ingerigt 181. Voorzorgen bij het binnenbrengen der hand in de baarmoeder 182. II. *Afd.* De Verlosſingen van deze ſoort, met aanbieding der voeten, en de wijze van hulpbieding in dit geval 184. Bedingen, onder welke het bij deze verlosſing raadzaam is, aan de vrouw de behulpzame hand te bieden. Wat te doen, wanneer de navelſtreng is uitgezakt 184. Hoe de verlosſing bij de voeten volbragt wordt 187—190. Het tijdſtip, om op de ontwikkeling der armen bedacht te wezen 190. Daartoe dienſtige regelen 191—193. Waarop men bij de ontwikkeling van het hoofd te letten heeft enz 195. Onderſcheidene plaatſingen van het hoofd, wijze van hulpbie-

bieding e.'z. v. 194—198. III. *Afd.* De verlosfing met aanwending der handen, wanneer het kind de knieën aanbiedt 198. Voorwaarden der uitregelingheid dezer verlosfing. 198 Ontwikkeling der knieën 199. Wijze om den ſtrik aan te brengen 200. IV *Afd.* De Verlosfing door middel der handen, wanneer de billen voorkomen 201. Handelwijze, om het kind bij de voeten af te halen 202. V. *Afd.* De verlosfing door middel der handen, wanneer zich de kruin des hoofds aanbiedt 203. Wanneer men hier verpligt is, het kind bij de voeten af te halen. Of zulks altijd mogelijk is 203. Wijze, om bij de voeten te komen 204. Wijze om den ſtrik om het been te leggen 205. Hulpbieding bij de onderſcheidene plaatſingen van het hoofd 205-207. VI. *Afd.* De Verlosfing van deze ſoort, wanneer het kind het aangezigt aanbiedt. Kenteekenen daarvan 207. Het werktuigelijke van deze verlosfing 208. Wanneer bij deze verlosfing hulp vereischt wordt 209. Regelen, ter verbetering der plaatſing van het gezigt 209. Hulp, bij gevaarlijke toevallen 211. VII *Afd.* De Verlosfing van deze ſoort, met aanbieding van den buik. Teekenen van deze aanbieding 211. Hoe zich in dit geval te gedragen 212. VIII *Afd.* De verlosfing van deze ſoort, wanneer de borst vooruitkomt. Kenteekenen daarvan 212. Hoe deze Verlosfing verrigt wordt 213. IX *Afd.* De verlosfing met aanbieding van het voorſte van den Hals 213. Kenteekenen daarvan 213. Hulp 214. X *Afd.* De verlosfing met aanbieding der teeldeelen, of van het voorſte gedeelte des bekkens en der dijën. Kenteekenen en hulp 214. XI. De verlosfing, wanneer het achterhoofd voorkomt 215. Kenteekenen en hulp 215. XII *Afd.* De verlosfing, wanneer zich het achterſte van den hals of de nek voordoet. Kenteekenen daarvan 215. Hulpbieding daarbij 216. XIII *Afd.* De Verlosfing, met aanbieding van den rug 217. Kenteekenen en hulp. XIV *Afd.* De verlosfing, wanneer de lende voorkomen. Kenteekenen en hulp 217. XV *Afd.* De verlosfing, wanneer zich het hoofd ſcheef of zijdelings aanbiedt 218. Waarop daarbij behoort gelet te worden 218. De algemeene en bijzondere kenteekenen van deze aanbieding 218—219. Of de kunst hier altoos te pas komt 220. Wanneer de natuur hier te kort ſchiet 220. Gevolgen daarvan; en kunstmatige hulp 221—224. XVI *Afd.* De verlosfing, met aanbieding der zijde van den hals 224. Kenteekenen dier aanbieding 224. Wijze van hulpbieding daarbij 225. XVII *Afd.* De verlosfing met aanbieding van den ſchouder. Onderſcheidingsteekenen daarvan 225. Hulp daarbij 226. XVIII *Afd.* De verlosfing, met het uitkomen der bovenſte extremiteiten. Hoe het met deze verlosfing geſteld is 226. Wanneer de arm, bij het aanbieden van den ſchouder, uitkomt 228. Hoe alsdan te handelen 228 XIX *Afd.* De verlosfing, met aanbieding van het zijdelingſche gedeelte van het bekken, of der heup 229. Kenteekenen daarvan, en hulp 229. XX. *Afd.* De Verlosfing, wanneer het kind het zijdelingſche gedeelte der borst aanbiedt, met het zijdelingſche gedeelte des buiks, anders het weeke der zijden, of de flanken genoemd 230. Kenteekenen van deze aanbieding 230. Hulp daarbij 231

ACHTSTE HOOFDSTUK.

De Werktuigelijke Verlosſingen, of de zulke, wier volbrenging, ter ſpaaring van moeder of kind of van beiden, het aanwenden van eenig Werktuig vordert.

I *Afd.* De oorzaken in het algemeen, welke het bezigen van eenig werktuig vorderen 232. II *Afd.* Het geklemde hoofd 232. Oorzaken, teekenen, en hagchelijkheid daarvan 233. Wijze van hulpbieding 234. III *Afd.* Kwade geſteldheid van het hoofd, bij zijne nederdaling in de holte van het bekken 234. Van waar zulks het gevolg is 235. Kenteekenen van dien kwaden ſtand 235. Wijze, om denzelven voor te komen 236. Hoe men daarbij de verlosſing eindigt 236. IV *Afd.* Buitengewone grootte van het hoofd, ten aanzien der openingen van het bekken 237. Hoe zulks onderkend wordt 237. Waarin hier de hulp ter verlosſing beſtaat 238—240. Kenteekenen, of het kind levendig of dood zij 240. Kenteekenen, aan het kind zelve 240. Of dezelve onbedriegelijk zijn 241. Teekenen der nadeelige invloeden en voorafgegane verſchijnſelen 241. Of dezelve onfeilbaar zijn 242. V *Afd.* Buik- of Borstwaterzucht van het kind 243. Derzelver onderkenning 243. Derzelver hulp 244. VI *Afd.* Het hoofd van het ligchaam geſcheiden, en in de baarmoeder terug gebleven. Oorzaken daarvan 244. Ontdekking der ware oorzaak 245. Wijze van hulpbieding 245. VII *Afd.* Het ligchaam van het hoofd geſcheiden, en in de baarmoeder achtergebleven 247. Oorzaken daarvan. Wijze van hulpbieding 247. VIII *Afd.* Wanſchepſels, welke de verlosſing, zonder het gebruik van werktuigen, onmogelijk maken 248. Soorten van Wanſchepſels 248. Oorzaken der Wangeſtalten 249. Pligt des kunstbeoefenaars, bij zoodanige verlosſingen 250. IX *Afd.* Ziekten der zachte vrouwelijke teeldeelen, door welken de verlosſing, zonder het gebruik van Werktuigen onmogelijk of ten minſte zeer moeijelijk gemaakt wordt 251. Ongeſteldheden der uitwendige teeldeelen 251. Ongeſteldheden der inwendige teeldeelen 252. X. *Afd.* Gebreken der zamenſtelling van het bekken, welke de verlosſing, zonder het gebruik van werktuigen, onmogelijk maken 253. Wat bij zulke gebreken te doen 253. XI. *Afd.* De buitenbaarmoederlijke zwangerheid; en de Scheuring der baarmoeder 254. Wat in zulk geval te verrigten is 254. En wat, bij eene ſcheuring der baarmoeder 255.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Over de Weeën; de Miskraam, de valſche bevruchting; de ſchuinſche ligging der baarmoeder; de verlosſing van verſcheidene kinderen; en de Keering

I *Afd.* De Weeën in het algemeen 256. Ware Weeën 257. Valſche Weeën 258. Onderſcheid der ware Weeën 258. Voorſpellende Weeën 259. Voorbereidende Weeën 259. Eigenlijke Verlosſingsweeën 260. Doorzettende Weeën. Nagehoorte's Weeën; 260 en Naweeën. II *Afd.* Over de Miskraam in het algemeen 261. Onderſcheid tuſſchen miskraam en te vroegtijdige Verlosſing. Oorzaken daarvan aan den kant der moeder 261. Oorzaken daarvan aan den kant der vrucht 262. Oorzaken daarvan aan den kant der dee-

deelen, welke de vrucht omringen 262. Voorſpellende toevallen 263. Of de miskraam altoos voor te komen zij 263. Uitſlag van dezelve 264. Of zij nadeelig zij 264. Hoe het is ten aanzien der te vroegtijdige verlosſing 265. Hoe dezelve afloopt. Hulp bij de miskraam 265. Hoe men, bij dezelve, met de nageboorte handelt 267. Hulp bij eene te vroegtijdige geboorte 267. Hoe men daarbij omtrent de nageboorte handelt 268. III *Afd.* Valſche bevruchting. Waaruit de Wanvruchten beſtaan 268. Teekenen eener misdragt 269. Hoe lang dezelve gedragen wordt 270. Hoe deze verlosſing afloopt, en wat er bij te verrigten is 270. Of zich eene wanvrucht altoos alléén in de baarmoeder bevindt. 271. IV *Afd.* De ſchuinſche ligging der baarmoeder 272. Waarop men daarbij te letten heeft 272. Wat de *Directie*-lijn van het bekken genoemd wordt 272 (*). Wijze van hulpbieding 273. Waarop verder, ten aanzien van de ligging der vrouw te letten is 274. Of de aanwending der ligging, ter verbetering van de plaatſing der baarmoeder, ook bij haare *ſcheefheid* te ſtade komt 275. V *Afd.* De verlosſing van twee of meer kinderen 275. Kenteekenen daarvan 276. Of dezelve onfeilbaar zeker zijn 276. Hoe men handelt bij eene verlosſing van tweelingen 277. Wanneer dezelve uitregelig is. 278. Wat daarbij te verrigten 279. Hoe men zich hier omtrent de nageboorte gedraagt 280. VI *Afd.* Over de Keering, in het algemeen. Wanneer dezelve te pas komt 280. Waarop bij dezelve acht moet geſlagen worden 281. Waarop vooraf nog bijzonder te letten is 283. Of de bijzondere ligging der vrouw hier ook in aanmerking komt 284. Of het tijdſtip der keering onverſchillig is 285. Hoe men bij de keering te werk gaat 286—293

KATECHISMUS
DER
VERLOSKUNDE,
TEN DIENSTE VAN
VROEDVROUWEN,
EN
EERSTBEGINNENDE
KUNSTBEOEFENAARS.

EERSTE HOOFDSTUK.

De Verlosſing en de Verloskunde in het algemeen; de vereischte hoedanigheden en kundigheden van een' Verloskundigen.

I. Afdeeling.

De Verlosſing in het algemeen.

Vrage. Wat is Verlosſing?

Antwoord. De Verlosſing is de uitgang van een Kind of Kinderen, benevens de Nageboorte, uit 's moeders ligchaam.

Vr. Op welken tijd der zwangerheid valt de Verlosſing voor?

A. De eigenlijk gezegde *Verlosſing* gebeurt, ten einde van ongeveer negen maanden, (enkele en zeer zeld-

zame gevallen van langdurigere zwangerheid uitgezonderd).

Vr. Hoe worden de Verlosſingen genoemd, welke vroeger voorvallen?

A. Die, welke vóór de zevende maand der zwangerheid gebeuren, worden gewoonlijk *miskramen* of *kwade kramen* geheeten; de gene echter, welke tusſchen de zevende en negende maand geſchieden, worden *te vroegtijdige geboorten* genoemd.

II. Afdeeling.

De Verloskunde in het algemeen.

Vr. Wat is dus de Verlos- of Vroedkunde?

A. De Vroed- of Verloskunde is die kunst of wetenſchap, welke leert, hoe men aan eene barende vrouw, zoowel als aan de ter wereld komende vrucht en nageboorte, de meestgepaste hulp en bijſtand bieden zal.

Vr. Is dezelve van veel aanbelang?

A. Zij is van het uiterſte gewigt en aanbelang, niet ſlechts met betrekking tot het leven en de gezondheid der barende vrouw en hare vrucht, maar zij heeft ook een' zeer aanmerkelijken invloed op het huisſelijke en echtelijke geluk van enkele burgers en huishoudingen, zoowel als in het algemeen op de bevolking van den Staat.

Vr. Wat volgt hier uit?

A. Hieruit volgt, in de eerſte plaats, dat eene ongeſchikte en onkundige beoefening van dezelve, niet anders dan met de ongelukkigſte en nadeeligſte gevolgen kan en moet gepaard gaan: en, ten tweede, dat het voor elken wel-

welgeregelden Staat eene zaak van het hoogſte belang is, ten aanzien der beoefening der Verloskunde, de zorgvuldigſte en naauwkeurigſte oplettendheid te beſteden.

III. Afdeeling.

Vereischte hoedanigheden van een' Verloskundigen.

Vr. Welke hoedanigheden worden er in een' Vroedkundigen verëischt?

A. Om aan de vereischten van eene zoo gewigtige kunst, op eene voldoende wijze, te kunnen beantwoorden, moet een Verloskundige, ten opzigt van ligchaam en ziel, met zekere bijzondere eigenſchappen voorzien zijn. Ten aanzien namelijk der ligchamelijke eigenſchappen, moet hij eene vaste en duurzame gezondheid genieten, en een ſterk geëvenredigd, niet gebrekkig ligchaamsgeſtel bezitten. Zijne armen moeten vol kracht, aan den voorärm niet te dik, en over het geheel rank en buigzaam zijn. Zijne handen mogen noch te breed noch misvormd, maar moeten ſmal, behoorlijk lang, wel geëvenredigd, en inzonderheid de vingers met een fijn gevoel voorzien wezen. Hij moet zich van de linke hand zoo goed als van de regte kunnen bedienen, en beide handen moeten eene, tot het bezigen van werktuigen volſtrekt noodzakelijke, vaardigheid bezitten.

Vr. En ten aanzien der ziel?

A. Ten opzigt van den geest, moet hij vooral bedeeld zijn met een juist, ſcharp en vaardig oordeel, en met eene goede, vaste en juiste verbeeldingskracht; hij moet vaardig van beſluit, en voorzigtig zonder angst of vreze zijn; ook moet hij eene koudbloedige volhar-

ding, zonder wreedheid of onbarmhartigheid en zonder vermetele onbezonnenheid, bezitten, als mede eene bijzondere tegenwoordigheid van geest, bij onverwacht gebeurende voorvallen.

Vr. Wat meer?

A. Het vrouwelijk karakter moet hij genoegzaam kennen, en de gene, welke zich aan zijne hulp toevertrouwen, zachtmoedig, geduldig, medelijdend, en in het algemeen menschlievend behandelen. — Hij moet eerlijk, geheim, matig en nuchteren zijn, en nimmer de zoo zeer noodzakelijke betamelijkheid en *délicatesse* jegens de Sekse uit het oog verliezen.

IV. Afdeeling.

Meest noodzakelijke kundigheden, bij het beoefenen der Verloskunde

Vr. Met welke kundigheden, moet de beoefenaar der Verloskunde voor alle dingen voorzien zijn?

A. Hij moet de vrouwelijke teeldeelen, zoo inwendige als uitwendige, naauwkeurig kennen; als mede de bijzondere en onderscheidene ligging der vrucht in de baarmoeder. De ligging en vereeniging der pisblaas en des endeldarms met de teeldeelen moeten hem niet onbekend zijn. Hij moet in het ondertasten of onderslaan wel ervaren zijn. Hij moet weten, wat er, bij de verlossing, vereischt wordt bij der hand te zijn. Bij de natuurlijke zoowel als de moeijelijke of zoogenoemde tegennatuurlijke verlossing, moeten hem de wijze en de hulpmiddelen, ter volbrenging der verlossing, niet onbekend zijn; en voorts moet hij weten, hoe de vrouw, zoowel gedurende als na de verlossing, alsmede het kind behooren behandeld te worden.

TWEE-

TWEEDE HOOFDSTUK.

De Vrouwelijke Teeldeelen.

Vr. Hoe worden de vrouwelijke teeldeelen verdeeld?

A. Zij worden verdeeld, in harde en zachte.

Eerste Liddeel.

De harde deelen, die tot de voortteling behooren.

Vr. Welke deelen worden tot de harde deelen ter voortteling gerekend?

A. Die beenderen, welke voor de eigenlijke teeldeelen ter bevestiging of ten verblijf dienen.

Vr. Hoe worden dezelve genoemd?

A. Die onderscheidene beenderen, met hunne banden en kraakbeenen, door welken zij onderling verëenigd zijn, worden met één woord het vrouwelijke *Bekken* geheeten, naar deszelfs gelijkvormigheid met een hand- of scheerbekken.

Vr. Wat is het *bekken?*

A. Het bekken is eene ruime, naar boven grootere, naar beneden smaller toeloopende, beenige holte, geplaatst aan het onderste deel van den ruggraat, onmiddelijk boven de beide dijebeenderen, met dewelken het door geledingen verëenigd is; in hetwelk de inwendige zachte teeldeelen, benevens de pisblaas, den endeldarm, en een gedeelte der dikke en dunne darmen, veilig en zeker gelegen zijn. In den gedroogden toestand echter, wanneer de zachte en vleezige deelen geheel daarvan zijn afgescheiden, vormt het eene naar boven en beneden opene holte, in dewelke men onderscheidene

tusschenruimten, onëffenheden en verdiepingen, alsmede eene grootere wijdte dan in den verschen toestand, aantreft.

Vr. Uit hoe veel' beenderen bestaat hetzelve?

A. Bij een volwassen mensch, bestaat het beenige bekken uit *vier* enkele beenderen, namelijk uit de beiden *heup-* of *ongenaamde beenderen*, het *heiligbeen*, en het *Stuit-* of *Staartbeen.* Door sommige Verloskundigen echter, wordt het laatste lendenwervelbeen, niet te onregt, nog mede tot de beenderen van het bekken gerekend. — In de kindsche jaren nogtans, bestaat het bekken uit meer beenstukken, dan bij volwassenen, tusschen dewelken zich meer buigzame kraakbeenen bevinden.

I. Afdeeling.

De Ongenaamde Beenderen.

Vr. Welke is de plaatsing en de gedaante der ongenaamde beenderen? En hoe derzelver verdeeling?

A. Zij maken de beide zijdelingsche en voorste gedeelten van het geheele bekken uit, hebben eene onregelmatige gedaante, en zijn de grootste der beenderen van het bekken. In kinderen bestaan zij, gelijk reeds gezegd is, uit drie verschillende beenstukken; en alhoewel er bij volwassenen geen duidelijk merkteeken daarvan meer bespeurd wordt, zoo is nogtans ook bij dezelven, ter naauwkeurigere bepaling en beschrijving, die verdeeling behouden; weshalve elk ongenaamd been verdeeld wordt in het *Darm-* of *Heupbeen*, het *Zitbeen*, en het *Schaam-* of *Schootbeen.*

Vr. Wat is van het *Darm-* of *Heupbeen* aan te merken?

A.

A. Het *Darm-* of *Heupbeen* maakt de bovenſte helft van elk ongenaamd been uit, heeft zijne ligging, die ten grootſten deele ſchuinsch is, aan de heupen, en reikt tot in de *gewrichtspan* of *geledingsholte* van het hoofd des dijebeens. In zijne gedaante gelijkt het eenigzins naar een' vleugel of ſchop; zijnde boven breeder en onder ſmaller. In verloskundig opzigt, betracht men daar inzonderheid aan, *in de eerſte plaats*, den bovenſten, ruwen, halvemaanswijze rand, de *kam des darmbeens* genoemd. Dezelve begint aan de *twee ſtompe achterſte doornen* of *uitſteekſels*, vormt de *tuberoſiteit* of bultigheid, en eindigt in de *twee voorſte ſtompe doornen: ten tweede*, de beide oppervlakten van het breede deel, waarvan de *uitwendige* eenigzins vlak gewelfd is, maar de *inwendige* eene breede en vlakke uitholling heeft, de *darmbeensput* of *holte* genoemd, op welke benedenwaarts eene voorwaarts loopende iets verhevene lijn beſpeurd wordt, welke de grenzen tusſchen het groote en kleine bekken bepaalt, en de *ongenaamde lijn* genoemd wordt, door de Verloskundigen de *engte* van het bekken geheeten. — De zelfſtandigheid der darmbeenderen is verſchillende, zijnde aan den rand, en inzonderheid bij de geledingspan dikker, dan in het midden, waar het been vaak naauwelijks eenige lijnen dik en niet zelden doorzigtig is. Zij dienen tot het dragen en ondersteunen der zwangere baarmoeder, alsmede inzonderheid om aan de holte van den buik, door het verwijderen der buiksbekleedſelen, de vereischte ruimte te verſchaffen. Daarënboven hechten zich onderſcheidene ſpieren aan dezelven.

Vr. Wat valt er omtrent het *Schaambeen* te beſchouwen?

A. Het *Schaam-* of *Schootbeen*, maakt het voorſte en middelſte gedeelte van het ongenaamde been uit, en heeft eene onregelmatige gedaante. Men merkt daaraan op, *ten eerſte*, den *bovenſten regt uitloopenden tak*, wiens bovenſte rand voorwaarts den omtrek der bovenſte opening van het bekken vormt. Deszelfs uitwendige oppervlakte is ruw, en heeft een langwerpig iets ſchuins liggend uitſteekſel, den zoogenoemden *ſchaambeens-kam*, dewelke in een' *knobbel* aan de uitwendige oppervlakte eindigt: *ten tweede*, den *nederdalenden tak*, dewelke boven breeder dan onder, aan den uitwendigen rand dun, glad, met een' iets ſcherpen rand naar buiten gebogen is, en zich met den opwaartsgaanden tak van het zitbeen vereenigt. — De regtuitloopende takken der beide ſchaambeenderen, worden door een dubbeld kraakbeen verëenigd, en vormen zóó de voorſte beperking of den voorſten kant van het bekken. Van deze *zamenvoeging* der ſchaambeenderen, loopt de nederdalende tak van elk ſchaambeen gekromd nederwaarts, waardoor het bovenſte gedeelte van den *boog* des ſchaambeens gevormd wordt. — De ſchaambeenderen dienen voor het overige tot eene vaste onderlaag voor de pisblaas en baarmoeder, alsmede inzonderheid, ten tijde der zwangerheid, door hunne breede zamenvoeging, voor de zware en in het gaan en ſtaan naar voren hangende baarmoeder ter ondersteuning.

Vr. Wat is eindelijk omtrent het *Zitbeen* waar te nemen?

A. Het *Zitbeen*, 't welk mede van eene onregelmatige gedaante is, ligt het verst naar beneden en juist onder het darmbeen, zoodat het den onderſten zijdelingſchen kant van het bekken ter wederzijden uitmaakt.

Men

Men onderſcheidt aan hetzelve twee takken, namelijk, *ten eerſte*, den *nederdalenden tak*, die naar achteren ligt, zijnen oorſprong in de Pan neemt, benedenwaarts gaat, en aan zijnen achterſten rand het dikst, maar aan den voorſten meer ſcherp is. Binnenwaarts bevindt zich, aan den inwendigen rand, een plat *doornachtig uitſteekſel*, het welk iets ſchuins in het bekken uitſteekt. Beneden, vindt men eenen breeden ruwen knobbel of eene bultige verhevendheid, den zogenoemden *zitbeens-knobbel* of *graat*, tuſſchen denwelken, en het doornachtig uitſteekſel eene uitſnijding of keep is, en eene andere van voren, dadelijk onder den rand der pan, welke de *heilig- en zitbeenige uitſnijding* genoemd wordt. *Ten tweede*, den *opwaartsgaanden tak*, in denwelken de nederdalende tak met eene ſcherpe kromte overgaat. Hij is dunner en korter dan deze laatſte, en vereenigt zich met den nederdalenden tak van het ſchaambeen. De opwaartsgaande takken der beide zitbeenen, vormen het onderſte gedeelte van den boog der ſchaambeenderen.

Vr. Waartoe dienen de zitbeenderen?

A. De zitbeenderen verſtrekken, ter onderſteuning van den geheelen laſt des ligchaams in het zitten; gelijk zij mede, voor de vrouwelijke teeldeelen, de piswegen en den endeldarm, de vereischte ruimte helpen vormen, voor de inwendige deelen tot beſchutting, en voor onderſcheidene ſpieren, banden en vaten ter aanhechting of inplanting dienen.

Vr. Wat is er van deze drie beſchrevene beenſtukken verder in acht te nemen?

A. Deze drie dus verre beſchrevene ſtukken van elk

zijdelingsch been des bekkens, vereenigen zich ter vorming, aan de buitenzijde, van eene groote, diepe, en bolronde geledingsholte, ter ontvanging van het hoofd des dijebeens, welke holte de *pan* of ook wel de *azijnsmaat* genoemd wordt. De zit- en schaambeenderen, laten in hunnen inwendigen omtrek eene tamelijk groote opening, aan dewelke men, uit hoofde van hare gedaante, den naam van het *eironde gat* gegeven heeft. Dit gat is, in een versch bekken, door een vlies en van voren en van achteren door spieren en vaten gesloten. Beide de opwaartsgaande takken der zitbeenderen, vormen met de nederdalende takken der schaambeenderen, den zoogenoemden *boog der schaambeenderen*, en worden te zamen de schenkels van den schaambeens-boog geheeten.

II. Afdeeling.

Het Heiligbeen.

Vr. Welke plaatsing en gedaante heeft het *heiligbeen*; en hoe wordt hetzelve verdeeld?

A. Het heiligbeen, het welk tusschen de beide ongenaamde beenderen als 't ware wigswijze ingeklemd, en het vervolg der wervelbeenderen van den ruggraat is, met wiens laatsten lendenwervel het door een kraakbeen verëenigd is, maakt het achterste gedeelte van het bekken uit. Het heeft eene stompe-driehoekige gedaante, en is boven breeder, maar onder smaller. Deszelfs lengte bedraagt ongeveer vier en een' halven duim, de grootste breedte drie en een' halven, en de grootste dikte naar boven twee en een' halven duim.

Het wordt verdeeld, in 1) het *voorgebergte*, of den

den *voorheuvel*, of den meer of min in het bekken uitſtekenden rand van het eerſte vaiſche wervelbeen: 2) de *uitwendige* of *achterſte oppervlakte*, welke door de graat- of doornachtige uitſteekſels der valſche wervelbeenderen ruw, oneffen en tevens gewelfd is, en op wier punt naar beneden de *uitſteekſels van het ſtuitbeen*, benevens de kleine geledingsoppervlakte voor het ſtuitbeen aanwezig zijn: 3) de *inwendige* of *voorſte oppervlakte*, dewelke gelijk, effen, en uitgehold is, en in wier midden zich de ligchamen der valſche wervelbeenderen bevinden: 4) onderſcheidene *ronde openingen*, aan elke zijde vier of vijf, welke tot uitgangen voor de zenuwen en bloedvaten verſtrekken: 5) de beide kraakbeenige *zijdelingſche oppervlakten*, ter verëeniging met de beide ongenaamde beenderen.

Vr. Tot welk nut verſtrekt het Heiligbeen?

A. Het Heiligbeen dient, ter onderſchraging en overeindhouding van de geheele kolom der wervelbeenderen tusſchen de zijdelingſche beenderen van het bekken; voorts om de ruimte van het bekken, door vaneen-ſcheiding der ongenaamde beenderen, te verwijden, de zenuwen en bloedvaten in het bekken behoorlijk te verdeelen, en de in het bekken bevatte deelen te ondersteunen, en van achteren te beveiligen.

III. Afdeeling.

Het Stuit- of Staartbeen.

Vr. Wat is het *Stuit-* of *Staartbeen?* En welke gedaante heeft het?

A. Het Stuitbeen is een vervolg van het heiligbeen, hebbende eene wigvormige gedaante, en zijnde boven breed

breed, maar onder ſpits of puntig, welke punt voorwaarts gekromd is. Het is ongeveer een' tot anderhalven duim lang, en beſtaat uit vier, zelden uit vijf, aan wervelbeenderen gelijke, maar niet holle, en aan de zijden niet met gaten, zoo als het heiligbeen, voorziene beentjens, van dewelken elk bovenſte ſteeds grooter dan het onderſte is, en die onderling vaak langen tijd door kraakbeenige tusſchenvoegſelen bewegelijk blijven. Het heeft insgelijks twee oppervlakten, waarvan de achterſte, die gewelfd is, vier of vijf dwarsliggende bultjes of knobbels heeft; en tamelijk ruw is; de inwendige oppervlakte is hol en binnenwaarts gekromd. Deszelfs beide randen zijn ruw en met inkervingen voorzien. Aan den achterſten rand van de oppervlakte, die met het heiligbeen verëenigd is, neemt men twee in de hoogte gaande gekromde punten waar. Zijne punt eindigt in een' ruwen knobbel.

Vr. Waartoe dient het ſtuitbeen?

A. Het dient inzonderheid, ter ondersteuning van den endeldarm en der lijfmoederſcheede, als mede ter voorkoming van het te ſnelle voordringen van het kind, bij de verlosſing.

IV. Afdeeling.

De vereeniging der beenderen van het bekken.

Vr. Waardoor en op welke wijze, worden de beenderen van het bekken onderling verëenigd?

A. Dezelve worden vereenigd door onderſcheidene banden en kraakbeenderen, en wel op de volgende wijze:

1) Elke zijdelingſche oppervlakte van het bovenſte deel

deel van het heiligbeen, is met de vereenigingszijde van het darmbeen deels door kraakbeenige, ongelijke, in elkander vattende oppervlakten der beide beenderen, deels door ſterke bandachtige vezelen vereenigd. Daardoor ontſtaat de *darm-heiligbeenſche veréeniging* of *zamenvoeging*.

2) De beide ſchaambeenderen zijn, deels door kraakbeen, deels door bandachtige, over het kraakbeen ſtrekkende vezelen, met elkander veréenigd, waardoor de welving van den boog der ſchaambeenderen gevormd wordt. Deze vereeniging wordt de *zamenvoeging der ſchaambeenderen* genoemd.

3) Het bovenſte einde van het heiligbeen, is met de onderſte oppervlakte van het laatſte lendenwervelbeen, deels door een kraakbeen, deels door den voorſten bovenſten en onderſten band van het bekken vereenigd, welke vereeniging ook nog door de heiligdarmbeenſche zamenvoeging verſterkt wordt.

Door deze drie zamenvoegingen, worden de beenderen van het bekken in een' vasten en onbewegelijken ſtand gehouden, waarom zij ook *onbewegelijke zamenvoegingen* genoemd worden.

4) Het bovenſte einde van het ſtuitbeen, is met het onderſte einde van het heiligbeen door bandachtige vezelen vereenigd. Deze zamenvoeging is van dien aard, dat zich het ſtuitbeen ten minſte drie vierde duim laat terug drukken, indien er anders niet ſomts eene tegennatuurlijke vergroeijing van het zelve voorhanden is. Uit hoofde van deze bewegelijkheid, welke bij de verlosſing van zeer belangrijke nuttigheid is, wordt deze veréeniging eene *bewegelijke zamenvoeging* geheeten.

Vr. Hebben er nog niet meer zamenvoegingen plaats?

A.

A. Behalve de opgenoemde zamenvoegingen, vindt men ook nog een paar zich overkruiſende banden, welke van de tuberoſiteit en het graatachtig uitſteekſel der zitbeenderen tot aan de zijdelingſche oppervlakten van het heilig- en ſtuitbeen loopen. Zij worden de *doorn-* en *knobbel-heiligbeensbanden* of de *heilig-* en *zitbeensbanden* genoemd, en dienen niet zoo zeer ter bevestiging der beenderen van het bekken naar beneden en achteren, als veel eer ter vorming van de holte des bekkens, in welk opzigt ook nog de *band van* Fallopius of *van* Poupart aan te merken is. De zamenvoeging van het hoofd des dijebeens in de pan geſchiedt, door den *rokachtigen band*, en door den *ronden band.*

Vr. Zijn de beenderen van het bekken bewegelijk?

A. Gelijk reeds zoo even gezegd is, zijn de zamenvoegingen der beenderen van het bekken onbewegelijk; nogtans heeft er eenige beweging plaats van het heiligbeen op de zuil der wervelbeenderen, waardoor ook die, welke het bekken uitmaken, mede bewogen worden. Ten aanzien der beweging van het ſtuitbeen, is mede zoo even gehandeld. Dan, tegen het einde der zwangerheid is, bij ſommige vrouwen, de bewegelijkheid van alle de beenderen van het bekken zoo aanmerkelijk, dat er aan dezelven niet weinige hindernis en moeijelijkheid in het gaan door veroorzaakt wordt. Zulks ontſtaat van de zwelling der banden kraakbeenachtige zelfſtandigheid, welke er tuſſchen de ſchaambeenderen enz. voorhanden is, als mede van de verſlapping der peesachtige banden, die de zamenvoeging der beenderen van het bekken in den natuurlijken ſtaat bevestigen.

V. Af-

V. AFDEELING.

Verdeeling van het Bekken.

Vr. Hoe wordt het bekken verdeeld?

A. Het wordt verdeeld in twee ruimten, waar van de bovenſte het *groote* en de onderſte het *kleine bekken* genoemd wordt.

Vr. Wat is omtrent het *groote* bekken aan te merken?

A. Het zelve wordt van achteren ſlechts door het laatſte voorwaarts gewelfde wervelbeen der lendenen, en aan beiden zijden door de heup- of darm-beenderen gevormd, en van voren enkel door de weeke deelen van den buik, inzonderheid ook door den band van Fallopius, beſloten. Deszelfs grenzen worden gevormd, door het voorgebergte van het heiligbeen, de ringswijze om de darmbeenderen loopende ongenaamde lijn, en den kam der ſchaambeenderen. Hier aan wordt door de Verloskundigen de naam van *engte* gegeven.

Vr. En wat omtrent het *kleine?*

A. Dadelijk onder de gezegde grenzen van het groote, begint het *kleine* bekken, welks ruimte veel kleiner is, en inzonderheid door de ſchaam- en zitbeenderen, het heilig- en ſtuitbeen zaamgeſteld wordt. Het is van voren onder de zamenvoeging der ſchaambeenderen uitgehold, welke uitholling de *boog der ſchaambeenderen* genoemd wordt, en wiens juiste kennis van het uiterſte belang is; moetende deszelfs breedte aan het bovenſte gedeelte ten minste van een' duim, en aan het onderſte gedeelte van twee en een' halven duim zijn. Ook van achteren aan de zijden van het heilig been, bevinden zich mede uitholligen of kepen, welke de

hei-

heilig- en *zitbeens-uithollingen* genoemd, en wier twee laatſte van onderen door de heilig- en zitbeensbanden geſloten worden.

Vr. Hoe wordt het kleine bekken verdeeld?

A. In drie deelen, namelijk in

1) den *ingang*; zijnde de *bovenſte* opening of *engte*, die door de grenzen van het groote en kleine bekken gevormd wordt:

2) Het midden of de eigenlijke *holte van het bekken*, ook het *uitgeholde* gedeelte genaamd, beginnende bij de vereeniging van het tweede en derde valſche wervelbeen, en gaande dwars onder de zamenvoeging van het ſchaambeen door.

3) Den *uitgang* van het bekken, of de *onderſte* opening of *engte*, die gevormd wordt door het onderſte einde van het ſtuitbeen, de knobbels der zitbeenderen en den boog der ſchaambeenderen, benevens de, van de genoemde knobbels en de graat- of doornächtige uitſteekſels aan het heilig- en ſtuitbeen heenkomende, banden.

Vr. Welke kundigheden, met betrekking tot de verloſſing, worden er ten aanzien van het bekken vereiſcht?

A. Dat men deszelfs wijdten, afmetingen en gedaanten regt kent, welke kennis bij de verloſſing van de uiterſte aangelegenheid is.

Vr. Welke maat heeft het *groote bekken?*

A. In het *groote bekken*, is ſlechts eene middellijn van aanbelang, namelijk die, waardoor de afſtand der beide darmbeenderen, van de eene voorſte bovenſte punt des kams tot aan de andere op de tegenovergeſtelde zijde, wordt aangeduid. Deze dwarſe middellijn bedraagt negen tot negen en een' halven duim.

Vr.

Vr. Welke gedaante heeft de *bovenſte engte* van het *kleine bekken?*

A. Dezelve heeft eene *langwerpig ronde* gedaante, zoo dat deszelfs grootſte wijdte van de eene tot de andere zijde, en de kleinſte van het ſchaam- tot het heiligbeen, plaats heeft. Somtijds echter is, in bejaarden, de gedaante van deze engte *rond*, het welk, zoo als vervolgens blijken zal, in de beoefening der verloskunde eenige oplettendheid verdient.

Vr. Welke afmetingen zijn er bij het *kleine bekken* waar te nemen?

A. Aldaar hebben driederlei afmetingen plaats, namelijk; bij den ingang of de *bovenſte engte*, bij het *uitgeholde gedeelte*, en bij de *onderſte engte*.

Vr. Welke maat of wijdte heeft de *bovenſte* engte?

A. Aldaar hebben de volgende middellijnen plaats. 1) de *groote* of *dwarsmiddellijn*, die van het midden der ongenaamde lijn van het eene darmbeen tot aan dat van de andere zijde gaat, en *vijf* duimen beloopt: 2) de *regte* of *kleine middellijn*, gaande van den voorheuvel van het heiligbeen tot aan den bovenſten rand van de zamenvoeging der ſchaambeenderen, en houdende *vier* duim: 3) de beide *ſchuinſche middellijnen*, welke ook, naar van Deventer, de *van Deventerſche middellijnen* genoemd worden. Elke van deze middellijnen, gaat van de zamenvoeging van het darm- en heiligbeen der eene zijde tot aan de zamenvoeging dier beenderen aan de andere zijde, over het eironde gat, en bedraagt *vier en een halven duim*.

Inmiddels valt hier aan te merken, dat de wijdte van den voorheuvel van het heiligbeen tot den bovenſten rand der zamenvoeging van de ſchaambeenderen,

dat is, de regte of kleine middellijn, menigwerf minder dan vier duimen is.

Vr. Welke maat heeft *die* bovenſte engte, wier gedaante *rond* is?

A. Alsdan is de wijdte in allen opzigte dezelfde, wanneer het bekken van alle ſpieren ontbloot beſchouwd wordt; in het tegengeſtelde geval echter, is dezelve van voren tot achteren iet grooter; waarop in ſommige verlosſingen behoort gelet te worden.

Vr. Van welke wijdte is de *holte* of het middelſte gedeelte van het kleine bekken?

A. In het *uitgeholde* gedeelte van het kleine bekken, worden de twee volgende middellijnen in acht genomen, namelijk: 1) de *groote* of *regte middellijn*, welke gaat van de zamenvoeging van het tweede en derde valſche wervelbeen, tot aan het onderſte gedeelte van de zamenvoeging der ſchaambeenderen, en *vier en een' halven tot vier en drie vierden duim* bedraagt: en 2) de *kleine* of *dwarſe middellijn*, gaande van het achterſte onderſte gedeelte van den bodem der Pan der eene zijde, tot aan dezelfde plaats der andere zijde, ter lengte van *vier* duimen.

Vr. Welke gedaante en welke wijdte heeft de *onderſte* engte?

A. Derzelver gedaante is meestal bijna rond. Ten aanzien der wijdte, bemerkt men: 1) de *regte* middellijn, dewelke gaat van de punt van het ſtuitbeen tot aan het midden van den boog der ſchaambeenderen, en ongeveer *vier* duim bedraagt; dan, waaromtrent valt op te merken, dat dezelve, door het achterwaarts wijken van het bewegelijke ſtuitbeen, een' halven tot een' geheelen duim kan vergroot worden:

2) de

2) de *dwarſe middellijn*, die, van den knobbel van het eene zitbeen tot dien van het andere, *vier* duim houdt: 3) de beide *ſchuinſche middellijnen*; deze gaan van den knobbel van het eene zitbeen tot aan het begin van den doorn- en heiligbeensband der andere zijde achter het doornachtig uitſteekſel van het zitbeen, en bedragen gewoonlijk insgelijks *vier* duim.

Vr. Is er nog iets omtrent het *uitgeholde* gedeelte aan te merken?

A. Hetzelve is, wegens de uitholling van het heiligbeen, wijder dan de bovenſte en onderſte engte; ook is het van voren naar achteren wijder, dan van de eene zijde naar de andere. Deszelfs *diepte* is insgelijks, naar het verſchil der vormende deelen, zeer verſchillende. De achterſte beenige wand of zijde van het kleine bekken, welke door het heilig- en ſtuitbeen gevormd wordt, is namelijk ongeveer *vijf* duim hoog; daar integendeel de voorſte zijde, welke door de ſchaambeenderen gevormd wordt, in het midden ſlechts omtrent *anderhalven* duim hoog is. De zijdelingſche wanden van het darmbeen aan elke zijde, daar, waar het zelve de bovenſte engte van het kleine bekken maakt, tot aan den knobbel van het zitbeen, zijn *drie en een' halven* tot *vier* duim hoog. De diepte of hoogte van het geheele bekken, bedraagt gewoonlijk *zeven* tot *zeven en een' halven* duim.

Vr. Welke wijdte der engten van het bekken wordt er vollſtrekt vereiſcht, ten einde de verlosſing op de gewone wijze gebeure?

A. De bovenſte engte, met alle daar toe behorende zachte deelen voorzien, moet van voren tot achteren, ten minſte drie duimen, en van de eene zijde tot

de andere vier duimen hebben: de onderſte engte moet, tusſchen de knobbels van het zitbeen, ten minſte van drie duimen zijn; en van vier duimen tusſchen het ſtuitbeen en de zamenvoeging der ſchaambeenderen, wanneer het ſtuitbeen achterwaarts gedreven is. Deze wijdte is genoegzaam, maar ook volſtrekt noodzakelijk, gelijk men beſpeuren zal, wanneer men de metingen van het hoofd des kinds gadeſlaat; 't ware dan dat het kind klein was, en de beenderen van het bekkeneel zeer buigzaam waren.

Vr. Wat is er omtrent de *As* of *Middelpuntslijn* van het bekken op te merken.

A. Deze lijn, (welke van de middelpuntslijn van het geheele ligchaam, die haren loop van het bekkeneel, langs den ruggraat, tusſchen de voetzolen door neemt, en loodlijnig op den gezigteinder valt, aanmerkelijk afwijkt) is bezwaarlijk met juistheid te bepalen, doordien eene enkele lijn niet door het middelpunt der beide engten kan getrokken worden, en die lijn, welke men mogelijk daarvoor zoude kunnen aannemen, noch in elk ligchaam, noch in alle houdingen van een en het zelfde ligchaam naauwkeurig dezelfde zoude kunnen blijven. De middelpuntslijn van de bovenſte engte ſchijnt zoo veel van de voor- naar de achterzijde heen te hellen, als die engte zelve zulks in eene tegenovergeſtelde rigting doet; het eene van hare uiteinden daalt van onder den navel neder, en het andere loopt opwaarts van omtrent het middelſte en onderſte gedeelte van het heiligbeen. De middelpuntslijn van de onderſte engte moet, ten aanzien van de verlosſing, aangemerkt worden als loopende langs de middelpuntslijn van de opening der

ſchee-

ſcheede, wanneer dezelve door het hoofd van het kind verwijd is: hare rigting is alsdan dusdanig hellende van de achter- naar de voorzijde, dat haar bovenſte uiteinde het onderſte gedeelte van den eerſten valſchen wervel van het heiligbeen midden doortrekt, en de middelpuntslijn van de eerſte engte overkruist, zoo, dat zij met elkander een' zeer ſtompen hoek verwekken (*) — —

Vr. Is het toereikende, dat men het bekken in deszelfs droogen toeſtand, en van alle zijne zachte deelen ontdaan, heeft leeren kennen?

A. Geenszins; men moet het zelve beſchouwen met alle zijne daartoe behoorende zachte deelen, en inzonderheid met de inwendige.

VI. Afdeeling.

De, tot het inwendige bekken behoorende, zachte deelen.

Vr. Welke zijn de zachte deelen, die inwendig in het bekken worden waargenomen?

A. Inwendig aan elke zijde van het bekken bevinden zich: 1) de *inwendige darmbeensſpier*, welke van de geheele inwendige oppervlakte van het darmbeen ontſpringt, en aan den kleinen omdraaijer van het dijebeen eindigt. Zij vult, met hare ſtraalswijze

(*) Om een duidelijk denkbeeld van de onderſcheidene middellijnen en aſſen van het bekken te erlangen, is zeer dienſtig het door den Hoogleeraar Froriep bekend gemaakte *Pelviarium*, benevens de Verhandeling over het zelve, uitgegeven te *Weimar* in 1802.

ze zamenloopende vezelen, de geheele inwendige holte of den put van het darmbeen: 2) de *groote lendenſpier*, ontſpringende van den onderſten rand van het laatſte wervelbeen van den rug, en van de vier eerſte lendenwervelen en derzelver dwarſe of zijdelingſche uitſteekſels, voortloopende aan de zijde der bovenſte engte en onder den band van Fallopius over de pan, en, met de darmbeensſpier, mede aan den kleinen omdraaijer eindigende. Zij verkort ſomtijds de dwarſe middellijn aan de bovenſte engte. In de dikte van deze ſpier, worden de zenuwvezelen gevonden, welke de voorſte dijebeenszenuw uitmaken. Naast en voor deze ſpier, bevindt zich ſomwijle de *kleine lendenſpier*, die met eene breede pees aan den kam van het darmbeen, en met eene dunnere aan het ſchaambeen eindigt. Men vindt er ook nog de darmbeensaderen en ſlagaderen, die, zoo wel als de heiligbeensvaten e. z. v. haren oorſprong op het voorſte gedeelte der laatſte lendenwervelen ontleenen. Aan het achterſte gedeelte van het darmbeen, ontſpringt daarenboven nog, van deszelfs doornachtig uitſteekſel en de dwarſe uitſteekſels der drie of vier onderſte lendenwervelen, de *vierkante lendenſpier*, en eindigt aan de laatſte valſche rib. Zijdelings en achter aan het heilig- en darmbeen, ontſpringt de *peerswijze ſpier*, en eindigt achter den grooten omdraaijer.

Vr. Welke zachte deelen meer?

A. Ter vorming van den bodem in het kleine bekken, brengen de volgende ſpieren toe: 1) de *beide dwarsſpieren van den bilnaad*, waarvan de *uitwendige* van den knobbel van het zitbeen ontſpringt, en

en zich, deels met het achterſte einde van den pisdrijverſpier der blaas, deels met het voorſte einde der ſluitſpier van den aars vereenigt; maar de *diepe*, die dunner is en ſomwijle ook ontbreekt, van de inwendige zijde des opwaartsgaanden taks van het zitbeen ontſpringt, insgelijks binnenwaarts gaat, en zich met de pisdrijverſpier verëenigt: 2) de *uit-* en *inwendige ſluitſpier van den aars*, waarvan de *inwendige* een ſpierachtige wrong of ring aan het uiteinde van den endeldarm is, de *uitwendige* echter van het ſtuitbeen ontſpringt, de buitenſte opening des endeldarms omringt, en zich bij vrouwen in de toetrekkende ſpier der ſcheede verliest: 3) de *opligterſpier van den aars*, ontſpringt van de inwendige oppervlakte van het ſchaambeen tot aan den knobbel van het zitbeen, en eindigt aan de inwendige ſluitſpier van den aars: 4) de *ſtuitbeensſpieren*, elke van dewelken aan het doornachtig uitſteekſel van het zitbeen ontſpringt, en aan de onderſte oppervlakte van het ſtuitbeen eindigt.

Vr. Behooren hier nog meer ſpieren toe?

A. Hier heen behooren nog de beide langwerpig korte *oprigtende ſpieren van den kittelaar*, de *toetrekkende ſpier der ſcheede*, en eenige andere de dijen bewegende ſpieren.

De eironde gaten tuſſchen de darm- en zitbeenderen, worden door een' dunnen, vliezigen, maar echter ſtevigen band geſloten. Aan hunnen buitenſten omtrek, bevinden zich de *uitwendige ſlopſpieren*, en aan den binnenſten de *inwendige*, welke beide ſpieren bij gevolg de eironde gaten van buiten en van binnen bedekken, en aan den grooten draaijer eindigen.

Vr. Wat ligt er nog meer in de holte van het Bekken?

A. Behalve de inwendige teeldeelen, waarvan vervolgens zal gehandeld worden, liggen er nog in, de Pisblaas en de Regte- of Endeldarm, welke beide, zoowel gedurende de zwangerheid als bij de verlosſing, in menigerlei opzigt in aanmerking moeten genomen worden.

Vr. Wat is er van de *Pisblaas* aan te merken?

A. De uit onderſcheidene vliezen beſtaande, eironde en zeer rekbare, *Pisblaas* ligt digt achter de ſchaambeenderen voor de baarmoeder. Ledig zijnde is zij dik, klein, en geheel in het bekken verborgen; met pis gevuld wordt zij dun, en rijst boven den rand der ſchaambeenderen, inzonderheid bij zwangere vrouwen, op. Zij wordt verdeeld in den *grond* of *bodem der blaas*, die het bovenſte ronde gedeelte is, het *ligchaam der blaas*, zijnde het middelſte deel, en den *hals der blaas*, als het onderſte ſmalle gedeelte. Zijdelings aan de blaas, openen zich in dezelve de *pisleiders*, welke van boven van de nieren heen komen. Aan het einde van den hals der blaas en naar voren, is het begin der *pisbuis*, welke bij de vrouwelijke kunne zeer kort, ſlechts ruim een duim lang is, en onder den boog der ſchaambeenderen voorwaarts komt, alwaar hare uitwendige opening, met eenen ronden eenigzins wrongächtigen rand voorzien, een weinig onder den kittelaar te voelen is.

Vr. Is de kennis der pisblaas voor den vroedkundigen van gewigt?

A. De kennis van hare ligging, bijzonder ook van hare opening, is voor denzelven van het uiterſte aanbelang, deels om, bij de ſomts verëischt wordende aanwending van den katheter, zich in de opening niet te ver-

vergisſen, en zich, bij zware verlosſingen met werktuigen, voor bezeering van dezelve in acht te nemen; deels ook, om zich, bij naderende verlosſing, van de overvloedige ontlasting der pis, of van derzelver opſtopping, naar gelang het nederdalende hoofd van het kind den bodem der blaas of haren hals drukt, een denkbeeld te kunnen vormen.

Vr. Wat is er van den *Regten-* of *Endeldarm* waar te nemen?

A. De *Endel-* of *Regtedarm*, als het laatſte gedeelte der dikke darmen, ligt heel achter in het bekken, digt aan de voorſte oppervlakte van het heiligbeen, naar wier uitholling zich krommende, loopt hij van boven en links benedenwaarts, en opent zich digt onder het ſtuitbeen met eene ronde opening, die de *aars* genoemd wordt. Hij is met eene menigte ſlijmklieren voorzien, kan door opvulling met drekſtoffen de verlosſing meer of minder moeijelijk maken, en zelfs eene ſchuinſche ligging der lijfmoeder veröorzaken.

Vr. Komen de Zenuwen, Bloed- en Lymphatike vaten hier ook in aanmerking?

A. Aan de drukking en ſpanning der zenuwen, welke zich in het bekken verſpreiden [en die voornamelijk zijn de *lendenzenuwen*, de *heiligbeenszenuwen*, de *dijezenuwen*, en eenige takken van de *groote medelijdende zenuw*], is inzonderheid de pijn toe te ſchrijven, welke de zwangere vrouwen, gedurende de uitzetting der lijfmoeder en van den onderbuik, in de ſtreek der ſchaamdeelen, der liezen, en der lendenen, bijzonder bij het ſtaan, ondergaan; even als de zwakte der onderſte ledematen, ingevolge van dewelke vele zwangere vrouwen ligtelijk op de knieën en het achterſte

vallen; en haar onzekere gang wel hoofdzakelijk van de drukking op de groote en kleine dijezenuwen mag ontſtaan, alhoewel het door de zwangerheid verminderde zwaartepunt des geheelen ligchaams mede het zijne daartoe kan bijdragen. Ook de ontſtaande lamheid der voeten, bij het aanleggen der tang, ontſtaat voor het grootst gedeelte enkel van de daardoor veroorzaakte drukking dezer zenuwen; gelijk als de kramptrekkingen, trillingen, en ongevoeligheid der onderſte ledematen, waaraan barende vrouwen vaak zoo veel te lijden hebben, aan de drukking zijn toe te ſchrijven, welke de uit de gaten van het heiligbeen komende zenuwen, door het nederwaarts ſchieten van het hoofd des kinds, ondergaan.

Zoo mede moet aan de drukking der ſlag- en bloedaderlijke, en lymphatike vaten, bijzonder der darmbeensvaten en hunne verdeelingen, op zekere tijden der zwangerheid, of in ſommige verlosſingen, worden toegeſchreven de bloedſpuwingen en bloedbrakingen, de zuchtige zwellingen der beenen en dijen, de aderſpatten, ſpenen, enz.

Vr. Waar in is de kennis van alle deze zachte deelen den Verloskundigen van meer nut?

A. Daar in, dat zij hem leert: 1) Dat de bovenſte engte, door de plaatſing der lendenſpieren, in hare wijdte aan weerszijden verliest, en wel te meer, wijl zij eene langwerpigronde gedaante heeft: 2) Dat hare grootſte wijdte niet moet beſchouwd worden overdwars en van de eene zijde tot de andere, maar ſchuins van de eene holte der pan tot aan de veréeniging van het darm- en heiligbeen aan de tegenövergeſtelde zijde: En 3) dat daarëntegen, wanneer zij van eene ronde gedaante is, hare wijdte van voren tot achteren de grootſte moet zijn; waarvan de op-

opmerking in ſommige gevallen van dienst is.

Vr. Welke nuttigheid heeft het geheele Bekken in het algemeen?

A. Het nut van het geheele Bekken in het algemeen beſtaat daarin, dat het aan den geheelen romp tot eene vaste en ſtevige onderlage, en aan de ingewanden van den onderbuik tot ondersteuning verſtrekt. Daarënboven dient het ter aanhechting van vele ſpieren, beveiligt de ingewanden der holte van het bekken, de lijfmoeder met de daartoe behoorende deelen, den hals der blaas, den endeldarm en een gedeelte der overige darmen. In de zwangerheid, verſchaft het aan de lijfmoeder en de vrucht eene veilige ondersteuning.

VII. Afdeeling.

Gebreken van het Bekken.

Vr. Welke gebreken van het Bekken, verëiſchen bijzonder de oplettendheid van den Verloskundigen?

A. De gebreken van het Bekken in het algemeen genomen, betreffen deszelfs ruimte, gedaante, de geſteldheid der enkele beenderen, uit welken het beſtaat, den zamenhang van zijne beenderen en hunne verëeniging onder elkander, en deszelfs ſtand tegen het overige ligchaam, dat is, de helling of *inclinatie*.

Vr. Welke zijn de gebreken, ten aanzien der *ruimte?*

A. Wat de ruimte en den omtrek van het Bekken aangaat, zoo kan hetzelve of *te naauw* of *te wijd* zijn, maar voor het overige zijne verëischte gedaante en vorm hebben, zonder dat er orëvenredigheid der enkele deelen onder elkander plaats vindt. Beide de ſoorten van Bekkens verdienen de uiterſte oplettendheid des Vroedmeesters.

Vr.

Vr. Wat is er omtrent het *te naauwe* Bekken aan te merken?

A. De naauwte van het Bekken is of *algemeen*, dat is, welke zoowel in het groote als in het kleine Bekken plaats vindt; of *bijzonder*, hetzij alleen in het groote of ſlechts in het kleine Bekken, in de eene of andere engte, in de eene of andere middellijn. Ook is deszelfs naauwte of *volſtrekt* (*abſolut*), of *betrekkelijk* (*relatif*), eene verdeeling, welke voor de beöefenende Verloskunde van het uiterſte aanbelang is. *Volſtrekt* te naauw is het Bekken, wanneer het op zichzelve te naauw is; *betrekkelijk* te naauw daarëntegen, wanneer hetzelve wel zijne volſtrekt juiste ruimte bezit, maar nogtans in evenredigheid der grootte van het kind te naauw is: welke laatſte omſtandigheid echter vóór de verlosſing niet kan bepaald worden.

Vr. Welke zijn de oorzaken van een *bijzonder* te naauw Bekken?

A. Deze oorzaken zijn: 1) gebreken der oorſpronkelijke vorming: 2) gebreken der jeugdelijke opvoeding: 3) krankten, beenuitwaſſen, verwrikkingen, breuken, e. z. v., welke gebreken echter het Bekken niet zoo zeer te naauw als wel misvormd maken, en diensvolgens hierna zullen verhandeld worden.

Vr. Welke zijn de kenteekenen van een *algemeen* te klein Bekken?

A. Dat een Bekken *algemeen*, dat is, in alle zijne deelen, te naauw is, beſluit men deels uit de kleine geſtalte van het ligchaam, deels uit de uitwendige geſteldheid der ſtreek des Bekkens en der allernaast liggende deelen. Nogtans zijn beide deze kenteekenen misleidend, dewijl het geval niet zeldzaam is, dat er bij

eene

eene vrouw van eene groote ligchaamsgeſtalte een te klein bekken, en integendeel bij een zeer klein vrouwsperſoon een heel goed, ruim en ter verlosſing juist geſchikt bekken wordt aangetroffen. Weshalve men enkel door de inwendige onderzoeking, aangaande de geſteldheid van het bekken, en inzonderheid van het kleine bekken, waarop het bij de verlosſing voornamelijk aankomt, bepaalde zekerheid kan erlangen.

Vr. Welk nadeel vloeit er voort, uit eene vernaauwing enkel van het *groote* Bekken?

A. Indien er enkel eene vernaauwing van het groote Bekken plaats vindt, dat is, wanneer deszelfs ruimte veel minder dan negen duimen is, hetwelk men aan de digter bij elkander ſtaande heupen beſpeuren kan, en waartoe het te veel vooruitſpringen van de kolom der wervelbeenderen veel toebrengt, zoo ontſpruit daaruit voor de verlosſing zelve wel geen aanmerkelijk nadeel; maar echter kunnen daardoor, gedurende de zwangerheid, vele ongemakken, bij voorb. miskraam enz. veröorzaakt worden, wijl de digter bij elkander ſtaande darmbeenderen de lijfmoeder naar voren perſen, dus aan hare uitzetting hinderlijk zijn, en ook de darmen te zeer van achteren geprangd worden.

Vr. Wat is er waar te nemen, omtrent het te naauwe *kleine* Bekken?

A. De vernaauwing van het *kleine* Bekken, is van grooter aanbelang. Hetzelve kan of in zijne bovenſte engte, of in zijne holte, of in de onderſte engte te naauw zijn. In de *bovenſte* is het Bekken te naauw, wanneer door te ſterke inbuiging van den laatſten lendenwervel, inzonderheid ook door het te ſterk vooruitſteken van den voorheuvel of bogt van het heiligbeen, of door

door eene platgedrukte gedaante der anders naar buitenwaarts meer ronde en gewelfde schaambeenderen, de regte middellijn te klein is. Het eerstgenoemde gebrek ontdekt men, wanneer men op de plaats, waar zich de laatste lendenwervel met het heiligbeen vereenigt, uitwendig eene sterkere uitholling of induiking, dan gewoonlijk, waarneemt; het laatstgenoemde echter, wanneer men de schaambeenderen, minder dan gewoonlijk, buitenwaarts voelt vooruitstaan. Inmiddels is de inwendige onderzoeking het veiligste middel, tot onderkenning daarvan.

De *holte* van het kleine Bekken, kan op onderscheidene wijzen vernaauwd zijn. Somwijle is het heiligbeen te weinig buitenwaarts gebogen, bij gevolg naar binnen te weinig holrond en meer of min regt, welk gebrek men door den ingebragten vinger (waaromtrent in de volgende *Afdeeling* nader) ligtelijk ontwaart. Vaak is de onderste rand der schaambeenderen te diep binnenwaarts gebogen, of de holten der geledingspannen staan te diep inwaarts. De meest gewone oorzaak inmiddels bestaat in beenige uitgroeijingen, welke men alsdan meestal op de inwendige oppervlakte van het heiligbeen, aan de vereeniging der darmbeenderen met het heiligbeen, en in de streek der pan waarneemt. Men ontdekt dezelven, door eene naauwkeurige onderzoeking met den vinger, en ontwaart daardoor tevens hare grootte.

Even zoo kan de *onderste* engte te naauw zijn, wanneer hare middellijnen niet de vereischte lengte hebben. De regte middellijn is te klein, wanneer of het heiligbeen te zeer gebogen is en deszelfs punt te zeer binnenwaarts staat, of wanneer het stuitbeen met de punt van het heiligbeen zaamgegroeid en verbeend is, in welk ge-

geval het ſtuitbeen niet kan terugwijken, gelijk als in het eerſte geval deszelfs terugwijking niets baten kan. Men ontdekt dit gebrek, wanneer men de punt van den voorſten vinger uitwendig op het ſtuitbeen zet, en alsdan gade ſlaat, waar de boog der ſchaambeenderen tusſchen den duim en den voorſten vinger opkomt. De onbewegelijkheid van het ſtuitbeen ontwaart men, door eene zachte drukking met den vinger op hetzelve. Ook wordt de regte middellijn in deze onderſte engte te klein, wanneer het ſtuitbeen te lang is, wanneer de ſchaambeenderen platgedrukt zijn, of de boog der ſchaambeenderen zijne behoorlijke ronding niet heeft, maar meer eenen ſcherpen hoek maakt.

De dwarſe middellijn is zeldzamer gebrekkig, en meestal ſlechts bij ſcheeve Bekkens, wanneer namelijk de knobbels der zitbeenderen te dik zijn en te digt naar elkander ſtaan. Dit gebrek ontdekt men ligtelijk zeer naauwkeurig, wanneer men de zwangere vrouw zoo laat nederzitten, alsof zij wilde ter ſtoelgang gaan, en alsdan de punt van den voorſten vinger op den eenen zitbeensknobbel legt, om daardoor te ontwaren, waar de andere zitbeensknobbel op den voorſten vinger opkomt.

Zijn de zitbeensdoornen te lang, en ſtaan zij te ver naar binnen, zoo wordt daardoor de ſchuinſche middellijn der onderſte engte te kort.

Vr. Welke zijn de gevolgen van een te naauw Bekken?

A. Deze gevolgen ſtrekken zich niet ſlechts op de zwangerheid, maar ook op de verlosſing zelve uit.

In de zwangerheid, belet het de vereischte uitzetting der lijfmoeder, en veroorzaakt niet zelden eene ſchuinſche ligging van dezelve. Gedurende de geheele zwanger-

gerheid, geeft het niet ſlechts aanleiding tot velerlei onaangename en pijnlijke gewaarwordingen, maar er ontſtaat ook velerlei hindernis, inzonderheid eene onregelmatige ligging van het kind, uit. Tegen het einde der zwangerheid, kan de lijfmoeder niet behoorlijk zakken, en het zich voordoende hoofd des kinds is ſlechts zeer bezwaarlijk te bereiken.

Even zoo nadeelig zijn de gevolgen van een te naauw bekken, ten opzigt van de verlosſing. Dezelve is ſteeds zeer pijnlijk, de baarmoeder wordt in hare werkzaamheid geſtoord, en de weeën zijn zeer ongeregeld. Het water breekt te vroeg. Het kind kan geheel niet, of ſlechts met moeite, in de bovenſte engte inkomen, en komt dan ſteeds meer of min gebrekkig daarin. Het blijft in de holte van het bekken te lang ſteken, wordt ingeklemd en kan door de onderſte engte geheel niet, of ten minſte niet door de krachten der moeder alleen, worden uitgebragt; terwijl, bij een' hoogen trap der genoemde gebreken, de verlosſing vaak geheel onmogelijk wordt.

Is de bovenſte engte van het bekken gebrekkig, zoo is gewoonlijk de onderſte zonder gebrek; is daarentegen de onderſte engte te naauw, zoo is de bovenſte meestal goed geſteld; het geen voornamelijk van den bogt van het heiligbeen afhangt; bij voorbeeld, wanneer het bovenſte gedeelte van het heiligbeen buitenwaarts gebogen is, zoo is het onderſte gedeelte van dit been nader aan het ſchaambeen, waardoor de ruimte van de bovenſte engte vermeerderd, maar die der onderſte verminderd wordt; is daarentegen het bovenſte gedeelte van het heiligbeen het ſchaambeen te zeer genaderd, zoo wordt er het onderſte gedeelte van verwij-

wijderd, en dus de ruimte der onderſte engte vermeerderd, maar die der bovenſte verminderd. Somwijle is ook wel de eene engte des te grooter en wijder, hoe gebrekkiger de andere is, en alsdan geſchiedt de verlosſing, in hare verſchillende tijdperken, naar gelang het kind in de bovenſte of onderſte engte ſtaat, gemakkelijker of bezwaarlijker. Inmiddels houdt dit gezegde niet in alle gevallen ſtand, maar ondergaat vele uitzonderingen. Niet zelden is zoowel de bovenſte als de onderſte engte beide te naauw, inzonderheid alsdan, wanneer het heiligbeen te krom gebogen is. Waarom men zich nimmer met de onderzoeking van een enkel gebrek alleen moet vergenoegen, maar ſteeds alle de middellijnen van het bekken, en dit dus in zijnen geheelen omtrek, op de meest naauwkeurigſte wijze moet onderzoeken. Dan, eene gepaste onderzoeking van het bekken, veronderſtelt ſteeds vele oefening aan geraamtebekkens, aan het Fantôme, en aan lijken.

Het te wijde Bekken.

Vr. Kan een *te wijd* bekken ook nadeelige gevolgen hebben?

A. Een *te wijd* bekken, kan niet ſlechts zeer nadeelige gevolgen voor moeder en kind, maar zelfs nog gevaarlijkere dan een te naauw bekken, hebben.

Vr. Wat is er van het te wijde bekken aan te merken?

A. De te groote wijdte van het bekken is, even zoo als deszelfs te groote naauwte, of *volſtrekt* of *betrekkelijk*.

Vr. Welke zijn de oorzaken van het *volſtrekt* te wijde bekken?

A. Wanneer het bekken in zijnen geheelen omtrek volſtrekt te wijd is, zoo is zulks of het gevolg van een ongewoon groot ligchaamsgeſtel, of ook van eene te groote en te breede vorming der beenderen van het bekken bij een voor het overige gewoon ligchaamsgeſtel; als wanneer ook gewoonlijk het heiligbeen te breed en te groot is, waardoor de zijdelingſche beenderen van het bekken te ver van elkander afſtaan, en hunne middellijnen niet zelden ſchier een' geheelen duim vergroot worden.

Vr. Wat zijn hiervan de gevolgen?

A. Dat, in de zwangerheid, de lijfmoeder niet regelmatig in de hoogte rijst, en de navel niet als gewoonlijk verandert. Ook is, in de laatſte maanden der zwangerheid, de buik gewoonlijk niet zoo gewelfd, als anders het geval is. De baarmoeder zinkt vroeger naar beneden, het hoofd van het kind kan vroeger gevoeld worden, komt diep nederwaarts, vult de geheele holte van het bekken, en veroorzaakt, door zijne drukking op den regten darm, moeijelijken ſtoelgang, terwijl de moeder de gewaarwording heeft, als of haar de vrucht uit het lijf wil vallen. Het zekerſte nogtans, wordt men van de te wijde geſteldheid van het bekken, door de inwendige onderzoeking overtuigd.

Vr. Wat is er bijzonder omtrent de te groote wijdte van het *groote* bekken aan te merken?

A. Het *groote* bekken is te wijd, wanneer de darmbeenderen al te vlak, ſchier horizontaal liggen, en te zeer buitenwaarts gerigt zijn. Men beſpeurt dit

vrij

vrij naauwkeurig, uit de in het oog loopende breede geſteldheid der voorſte ſtreek van den onderbuik en de lendenen, des onderſten deels van den ruggraat en der breedere, meer van elkander ſtaande, heupen. Ook kan eene ziekelijke vermagering der beenderen van het bekken, en gebrek aan vereischte ſterkte der ſpieren, welke de inwendige oppervlakte der darmbeenderen bekleeden, ter verwijding van het groote bekken bijdragen.

Vr. Wat is hiervan het gevolg?

A. In de zwangerheid, ontſtaat daaruit ligtelijk eene ſcheeve ligging der baarmoeder.

Vr. Wat is er omtrent het te wijde *kleine* bekken waar te nemen?

A. De te wijde geſteldheid van het *kleine* bekken, betreft insgelijks of deszelfs bovenſte engte, of de holte, of de onderſte engte.

De *bovenſte* engte wordt te wijd, wanneer, door eene matige zijdelingſche tot-elkander-perſing, de regte en ſchuinſche middellijnen te zeer vergroot worden. De regte middellijn wordt daarenboven, door den te weinig vooruitſtaanden bogt of voorheuvel van het heiligbeen vergroot, waardoor mede de ſchuinſche middellijnen verlengd worden. Eene te aanmerkelijke lengte der dwarſe middellijn echter, wordt of door het te breede heiligbeen, door eene meer regte geſtalte van het zelve, of door tot-elkander-geperstheid van het bekken van voren en achteren, veroorzaakt.

Vr. Welke zijn de kenteekenen van de te wijde bovenſte engte?

A. Dezelve zijn, de hoogſtaande, zeer ver van

ſchaambeens-zamenvoeging verwijderde, en met den vinger geheel niet te bereikene bogt van het heiligbeen; de zeer groote omtrek, welke de ongenaamde lijn beſchrijft; de van den gezegden bogt of voorheuvel verre verwijdering der plaats, waar zich het darmbeen met het heiligbeen vereenigt, en de aanmerkelijke lengte van den bovenſten rand der ſchaambeenderen. Men ontdekt zulks door de inwendige onderzoeking.

Vr. Waardoor ontſtaat de te wijde *holte* van het bekken?

A. De *holte* van het bekken wordt tegennatuurlijk verwijd, wanneer het heiligbeen te ſterk gekromd is, waardoor de regte middellijn te zeer verlengd wordt. Ook kan het heiligbeen te breed zijn, waardoor de darmbeenderen meer van elkander gedreven worden en de ruimte in de holte van het bekken grooter wordt. Door zeer vlakke pannen, en door ſterk naar onderen uitwijkende zitbeenderen, worden de ſchuinſche middellijnen verlengd.

Vr. Waardoor ontdekt men dit gebrek?

A. Door de inwendige onderzoeking, bij de welke men den achterkant van het bekken met den uitgeſtrekten voorſten vinger niet bereiken kan. Voor het overige vinden hier, wanneer de bovenſte engte tevens te zeer verwijd is, alle de kenteekenen van een over het geheel te wijd bekken plaats.

Vr. Waar uit ontſtaat de te groote wijdte der *onderſte* engte?

A. De te aanmerkelijke wijdte der *onderſte* engte, is niet zelden een gevolg der tegennatuurlijke vernaauwing der bovenſte engte, wanneer het heiligbeen, in-

zon-

zonderheid deszelfs voorheuvel, te zeer binnenwaarts ſtaat, het ſtuitbeen daarentegen te zeer achterwaarts gekeerd is. Buitendien wordt de onderſte engte te wijd, wanneer het ſtuitbeen te kort is, waardoor deszelfs afſtand van de zamenvoeging der ſchaambeenderen te aanmerkelijk en de regte middellijn verlengd wordt; verder, wanneer de knobbels der zitbeenderen te ver van elkander afſtaan en daardoor de dwarſe middellijn verlengen; of, wanneer de takken van den boog der ſchaambeenderen te ſmal zijn, en bij gevolg de boog te wijd wordt; ook, wanneer de banden der zitbeenderen te ſmal en te lang zijn. Door de inwendige onderzoeking, erlangt men ook hieromtrent opheldering.

Vr. Welke zijn de gevolgen van dit een en ander?

A. De nadeelige gevolgen van een te wijd bekken, openbaren zich zoowel buiten de zwangerheid en verlosſing, als ook gedurende de zwangerheid, bij de verlosſing zelve, en na de verlosſing.

Vr. Welke nadeelen hebben er buiten de zwangerheid plaats?

A. Buiten de zwangerheid, ontſtaat daardoor zeer ligtelijk eene geneigdheid tot uitzakkingen der lijfmoeder en ſcheede, omkeering der lijfmoeder, witte vloed, te rijkelijke maandſtonden, als mede, onder zekere omſtandigheden, onmogelijkheid om zwanger te worden.

Vr. Welke, gedurende de zwangerheid?

A. Gedurende de zwangerheid, veroorzaakt de te wijde geſteldheid van het bekken te vroege nederzakking der baarmoeder in de holte, belette regelmatige opſtijging der zelve, uitzakking of ook omwente-

ling, aanhoudenden drang op de pis en den ſtoelgang, of ook verſtopten ſtoelgang door zamendrukking van den endeldarm, uitzakking van dezen darm, zuchtige zwelling der voeten en aderſpatten, veelvuldige brakingen, verlamming der baarmoeder, langdurige ontſteking der teeldeelen en van het onderſte gedeelte der baarmoeder, te vroegtijdige verlosſing.

Vr. Welke, bij de verlosſing zelve?

A. Bij den kraamarbeid zelven, ontſtaat daaruit eene al te zeer verhaaste, bij uitſtek ſpoedige en gemakkelijke, weinig of geheel niet pijnlijke, maar niet te min gevaarlijke verlosſing; aanhoudend voordringen van het onderſte gedeelte der baarmoeder en daardoor veroorzaakte ſcheuring van haren mond; uitzakking der baarmoeder met de vrucht en de vliezen, omſtulping van dezelve; gewelddadige lostrekking der nageboorte en daaruit ontſtaande gevaarlijke bloedſtorting; afſcheuring der navelſtreng en het zoogenoemde verliezen of ontſchieten van het kind, waardoor het zelve, terwijl het onverhoeds op den grond nederſtort, op velerlei wijze kan beſchadigd worden.

Dan, ſomtijds wordt ook bij een te wijd bekken, de verlosſing op eene zeer gevaarlijke wijze vertraagd, gebeurende zulks alsdan inzonderheid door verlamming der baarmoeder, als een gevolg van de beſtendige drukking der zenuwen en bloedvaten tusſchen het voorliggende hoofd en het bekken, waardoor de zamentrekkingen der baarmoeder onvolkomen en krachteloos worden, zoo, dat zelfs wel in dit geval het kind niet zonder kunstmatige hulp kan ter waereld komen.

Vr. En welke, na de verlosſing?

A.

A. Na de verlosſing, valt er niet zelden eene zeer gevaarlijke, vaak doodelijke, bloedſtorting voor. De baarmoeder wordt ontſtoken en door het vuur aangedaan, of er ontſtaan verzweringen en etterverzamelingen. Steeds blijft er eene groote geneigdheid tot uitzakking der baarmoeder en ſcheede over, de kraamvloed duurt lang en verzwakt de kraamvrouw ongemeen.

Vr. Wanneer hebben alle deze opgenoemde nadeelige gevolgen voornamelijk plaats?

A. Inzonderheid alsdan, wanneer het bekken in zijnen geheelen omtrek te wijd is. Heeft de tegennatuurlijke verwijding ſlechts in de eene of andere engte, of in de holte plaats, zoo is het daarmede eenigzins anders gelegen, en onderſcheidene der gezegde gevolgen openbaren zich dan in het geheel niet. De verlosſing gaat dan, bij te wijde bovenſte engte, aanvankelijk ſpoediger voort, dan tegen het einde van dezelve. En omgekeerd vordert zij in den beginne langzaam, en gaat, bij te wijde onderſte engte, ten laatſte te ſnel ten einde.

Vr. Wat valt hier nu nog verder aan te merken?

A. Behalve de te groote wijdte van het bekken, kan deszelfs holte ook tegennatuurlijk *diep* zijn. De oorzaak daarvan ligt inzonderheid in de geſteldheid van het heiligbeen, wanneer het zelve of te weinig gebogen is en ſchier regt naar onder gaat, of dat het, in bijzondere gevallen, uit zes valſche wervelbeenderen beſtaat. Somtijds beſtaat ook wel het ſtuitbeen uit meer beentjes, dan gewoonlijk het geval is, waardoor alsdan mede de holte van het bekken des te meer kan verdiept worden.

Gebreken, ten aanzien der gedaante van het bekken.

Misvormd bekken.

Vr. Kan het bekken op nog meer andere wijzen gebrekkig zijn?

A. Het zelve kan niet ſlechts, met behouding van zijne behoorlijke vorm, te naauw of te wijd zijn, maar ook, ten opzigt van zijne gedaante, van de vereischte regelmatige vorm en evenredigheid meer of min afwijken, en dus misvormd wezen.

Vr. Welke zijn de voornaamſte ſoorten dier misvorming?

A. Dezelve zijn de volgende: Het bekken kan namelijk of 1) van voren naar achteren matig zaamgedrongen zijn, waardoor het zelve eene meer eironde vorm bekomt: 2) van achteren heen ingedrukt, wanneer de heiligbeens-voorheuvel, tevens met den laatſten lendenwervel, in de holte van het bekken is ingeſchoven, gelijk zulks vaak het geval bij gebogchelden is: 3) van voren naar achteren binnenwaarts gedrukt; hoe digter alsdan de bogt van het heiligbeen aan de zamenvoeging der ſchaambeenderen nadert, des te arger is het voor de verloſſing: Aan deze te groote nadering van het ſchaam- en heiligbeen, is door de verloskundigen de naam van *dwarsboom* (in het Fransch *barre*) gegeven: 4) van eene zijde of van beide zijden matig zaamgedrongen, waardoor er eene verlengde hartswijze vorm ontſtaat: 5) ſlechts van eene zijde, maar ſterk, zaamgedrongen, het welk eene ſcheeve hartswijze vorm veroorzaakt: 6) van beiden zijden ſterk zaamgedrongen, waardoor er eene puntige-

ge hartswijze gedaante te voorſchijn komt: 7) bij de bovenſte engte, van achteren en van beiden zijden zaamgedrongen, waardoor er eene ingedrukte en ſtomppuntige hartswijze vorm ontſtaat: 8) ſcheef; wanneer het bekken aan de eene zijde hooger dan aan de andere ſtaat.

Vr. Welke zijn de oorzaken der misvormingen van het bekken?

A. Dezelve zijn zeer verſchillende, en daartoe wordt of in de kindsheid, of in den jeugdigen leeftijd, of in latere jaren de grondſlag gelegd.

Vr. Wat draagt daartoe, in de kindsheid, het meest bij?

A. Eene verkeerde behandeling, inzonderheid het te vaste en ongeſchikte bakeren der kinderen, waardoor het bekken van de zijden heen zaamgeperst wordt; het dragen der kinderen op een' en denzelfden arm; veel zitten op harde banken en op de met te wijde openingen voorziene kakſtoelen; harde vallen en ſlagen op het achterſte. Ook behoort wel voornamelijk hier toe de engelſche ziekte, en de weekheid der beenderen als de hoogſte trap van dezelve, waardoor het bekken heel buitengewoon kan misvormd worden.

Vr. Wat, in de jeugdige jaren?

A. Het dragen van rijglijven en klemmende korſets, inzonderheid van zulken, die met ijzeren ſtaven voorzien zijn; het dragen van zeer zware, al te naauwe, of met dikke zoomen voorziene rokken; ſchoenen met hooge hielen; breukbanden; eene zittende levenswijze.

Vr. En wat, in latere jaren?

A. Verwrikkingen der dijebeenderen; breuken der beenderen van het bekken; harde vallen en ſlagen in de ſtreek der lendenen en van het heiligbeen; harde en moeijelijke verlosſingen, welke men aan de natuur heeft overgelaten; ongeſchikte verloskundige hulp, inzonderheid met inſtrumenten. Buiten dien ook onderſcheidene ziekten, rheumatismus, jicht, blaauwſchuit, verzweringen in het bekken, beenbederf, beenige uitwaſſen, beenſpek gezwellen e. z. v.

Vr. Waaruit ontdekt men, dat een bekken misvormd zij?

A. Uit de onregelmatige geſtalte van het geheele ligchaam; uit het hoogerſtaan der eene heup; uit den waggelenden en hinkenden gang van den perſoon; uit de ontbrekende ronde welving, welke een welgevormd bekken heeft. Is de misvorming groot, zoo vindt men de eene of de andere zijde als ingedrukt, en met den vinger voelt men, aan die zijde, de beenderen dieper in het bekken ſtaan. Voorts zijn er ziekten voorafgegaan, welke van nadeelige uitwerking op het bekken hebben kunnen zijn. Het zekerſte echter wordt men van de misvorming overtuigd, door de uit- en inwendige onderzoeking, waardoor men niet ſlechts van de misvorming zelve, maar ook van haren trap, van haren aard en hare wijze onderrigting erlangen, en daardoor op hare gevolgen, met betrekking tot de zwangerheid en verlosſing, het beſluit trekken kan.

Vr. Welke zijn de gevolgen van een misvormd bekken, voor de zwangerheid en de verlosſing?

A. Dezelve zijn, deels naar de wijze der misvorming, deels naar derzelver trap, verſchillende. Somtijds

tijds is het natuurlijk onmogelijk, dat er eene bevruchting kan plaats hebben; en wanneer er ook wezenlijk zwangerheid gebeurt, zoo ondergaat dezelve doch velerlei verſtoringen in haren regelmatigen voortgang. De baarmoeder wordt op eene nadeelige wijze gedrukt; de ontwikkeling der vrucht verhinderd, eene gebrekkige plaatſing van dezelve, en niet zelden eene te vroege verlosſing veroorzaakt. Er ontſtaan ligtelijk ſtuiptrekkingen, gevaarlijke bloedſtortingen, onregelmatige aanbieding van het hoofd, uitzakking der navelſtreng, en gevaarlijke indrukkingen op het hoofd of aan eenig ander deel van het kind. De verlosſing kan door de natuur alleen niet volbragt worden; de kunstmatige verlosſing is niet zelden ten uiterſte bezwaarlijk, en maakt ſomwijle de volbrenging van dezelve langs eenen ongewonen weg noodzakelijk.

Vr. Hebben zulke verregaande gevolgen ſteeds en altoos bij een misvormd bekken plaats?

A. Geenszins; integendeel zijn de voorbeelden niet zeldzaam van perſonen, welke in der daad een zeer misvormd bekken hadden, en nogtans gelukkig en zonder nadeelige gevolgen voor moeder en kind, gekraamd hebben.

Gebreken, ten opzigt van enkele beenderen van het bekken.

Vr. Welke gebreken hebben er plaats, ten aanzien van enkele beenderen van het bekken?

A. Dezelve zijn betrekkelijk, of tot het groote of tot het kleine bekken.

Vr. Welke zijn die, aan het groote bekken?

A. Aan het zelve, kunnen de darmbeenderen te vlak

vlak en te breed zijn, het welk men ligtelijk aan de breede heupen beſpeurt, en waardoor er ligtelijk aanleiding tot eene ſchuinſche ligging der baarmoeder ontſtaat. Zij kunnen echter ook te digt bij elkander ſtaan, te ſmal zijn, en te loodlijnig in de hoogte gerigt wezen. Alsdan zijn de heupen ſmaller; en de gevolgen, drukking der zwangere lijfmoeder, pijnen, ontſtekingen, en te vroege verlosſing.

Vr. Welke, aan het kleine bekken?

A. Aan het kleine bekken kunnen 1) de regt uitloopende takken der ſchaambeenderen niet behoorlijk buitenwaarts gewelfd zijn; de ſchaambeenszamenvoeging kan te lang, loodlijnig, of naar beneden en buitenwaarts gerigt, de boog der ſchaambeenderen zelve te naauw, derzelver zamenvoeging verbeend of verſchoven wezen. 2) De zitbeenderen kunnen te zeer verlengd, derzelver knobbels te dik en te groot zijn, of ook ſcheef en te zeer binnenwaarts ſtaan, en de doornachtige uitſteekſels te lang wezen.

Het heiligbeen is of te vlak en te regt, te ſterk gekromd en te zeer uitgehold, te breed of te ſmal, ſcheef gerigt, verſchoven of op de eene zijde hooger dan op de andere. Inzonderheid kan de bogt of voorheuvel te hoog ſtaan, en naar de eene of andere zijde afwijken.

Het ſtuitbeen is of te lang of te kort, te vlak of te zeer gekromd, of zijdelings gerigt. Somtijds is het ook met het heiligbeen vastgegroeid.

Gebreken, ten opzigt van den zamenhang.

Vr. Waarin beſtaan de gebreken van het bekken, ten aanzien van den zamenhang?

A.

A. In dit opzigt, kan het bekken of van te ſlappe en te toegevende, of van te ſtroeve geſteldheid zijn. Het eerſte valt nu en dan voor bij zeer jonge of ook zwakkelijke perſonen, en betreft voornamelijk de vereenigingen der beenderen van het bekken. Dezelve geven alsdan te veel toe, laten zich zoo te zeggen heen en weer ſchuiven, en veroorzaken zeer ligte en ſnelle verlosſingen, van elkander wijking der beenderen van het bekken, ook wel beenbederf en vergroeijingen. Inmiddels is voor het overige eene matige toegevendheid der zamenvoegingen der beenderen eerder nuttig dan ſchadelijk.

Bezit het bekken eene te groote ſtroefheid, het welk ſomts het geval bij oude, of ook voor de eerſte maal barende, perſonen, en mede bij de zulken is, welke eerst na langen tusſchentijd op nieuw verlosſen; zoo ontſtaan er langzame en zware verlosſingen, waarbij de banden van het bekken kunnen verſcheurd worden. De hoogſte trap van zulk eene ſtroefheid, beſtaat in beenwording der zamenvoegingen van de beenderen en banden, het zij geheel of ten deele. Ontſtekingen, kwetſingen van het bekken bij zware kunstmatige verlosſingen, kunnen aanleiding tot deze beenwording geven, de welke ook wel een gevolg van den ouderdom is, en zeldzamer bij jonge vrouwen wordt aangetroffen. Hier ontſtaan alle de gevolgen van een wanſtaltig bekken.

Gebrekkige ſtand van het Bekken.

Vr. Welke gebreken kunnen er plaats grijpen, ten aanzien van den ſtand van het bekken?

A. Met opzigt tot den ſtand of de rigting van het bek-

bekken, kan het zelve of te weinig naar voren, of te veel naar voren, of ook naar de eene of andere zijde hellen. Men ontwaart de gebrekkige helling vóor het grootst gedeelte, reeds uit de plaatsing der uitwendige zachte teeldeelen, en uit de gevolgen, welke daaruit in opzigt der zwangerheid en verlossing ontstaan; inzonderheid echter door de onderzoeking.

Vr. Welke gevolgen ontstaan er, wanneer zich het bekken *te weinig naar voren* neigt?

A. Alsdan ontstaat er ligtelijk eene geschiktheid, tot uitzakking der scheede en lijfmoeder; in de zwangerheid, daalt de baarmoeder te vroeg in het bekken neder, maakt eene lastige aanhoudende drukking op den regten darm, aderspattige gezwellen aan de onderste ledematen en teeldeelen, en bij een tevens te wijd bekken, des te ligter eene te snelle verlossing.

Vr. Welke, wanneer het *te veel naar voren* helt?

A. In zulk geval, ontstaat er een kwade stand van het lighaam, een misselijke gang met een ver uitgestrekt achterlijf, en menigerlei wanvoegelijkheid bij de pisontlasting en den bijslaap: in de zwangerheid, eene overhangende baarmoeder, bezwaarlijk gaan en staan, aanhoudende drang tot pisloozing, verstopping, kwade ligging van het kind, en herhaalde pijnen in de lendenen en in de baarmoeder: bij de verlossing zelve, te vroege breking van het water, krachtelooze weeën, kwade aanbieding van het hoofd, langzaam voortzakken van het zelve en van de deelen van het kind in het algemeen, bezwaarlijke ligging ter verlossing, en zware kunstmatige verlossing.

Vr. En welke, wanneer het zich, met zijne boven-

venſte engte, *naar de eene of andere zijde* neigt?

A. Alsdan wordt er een ſcheeve buik, mismaaktheid van het ligchaam, en velerlei ongemakken ten aanzien der ontlasting van winden en ſtoelgang door veroorzaakt. En in de zwangerheid ontſtaan er, eene ſchuinſche ligging der baarmoeder, zwelling van het eene of andere been, lastige drukking der zwangere baarmoeder; bij de verlosſing echter, aandrukking van het hoofd naar eene zijde, geſtremde voortgang van het zelve, uitzakking der hand of der navelſtreng langs het hoofd, kramppijnen in een been, onvolkomene zamentrekkingen der baarmoeder, uitzakking der ſcheede naar de eene zijde, pijnlijke en moeijelijke verlosſing. Voor het overige, beſtaan de oorzaken der helling van het bekken naar eene zijde, in verkorting van het eene been door verwrikkingen, breuken e. z. v., in verdraaijing van den ruggraat, en in eene een zijdſche drukking op de heup door keurslijven, dikke rokszoomen en dergel. In het algemeen, wordt de gebrekkige helling van het bekken gewoonlijk door dezelfde oorzaken voortgebragt, door welken eene wangeſtalte van het bekken ontſtaat.

Vr. Kan men, door onderzoeking van het bekken, deszelfs gebreken ontdekken?

A. Voorzeker.

Vr. Wanneer komt zulk eene onderzoeking voornamelijk te pas?

A. Dezelve is voornamelijk noodzakelijk, wanneer een perſoon voor de eerſte maal verlost, inzonderheid wanneer zij mismaakt, en de verlosſing langdurig is, zonder eenige vordering van het anders welgeplaatſte hoofd des kinds. Ook kan het geval gebeuren, dat men

men een jong mismaakt mensch zou willen uithuwelijken, doch vooraf den verloskundigen zoekt te raadplegen, ten einde hij de geſteldheid van het bekken onderzoeke, of namelijk hetzelve, bij voorvallende zwangerheid, ter verlosſing van de vrucht geſchikt zij. Dan, welke laatſte omſtandigheid voor eenen Vroedkundigen met vele moeijelijkheid verzeld is.

VIII. Afdeeling.

Wijze der onderzoeking van het Bekken.

Vr. Op welke wijze gaat men, bij de onderzoeking van het bekken, te werk?

A. Die wijze is onderſcheiden, naar gelang de perſoon of eene zwangere vrouw of eene maagd is.

Vr. Hoe geſchiedt dezelve bij eene maagd?

A. Alsdan moet het kostelijk kenmerk der zuiverheid, het maagdenvlies, zorgvuldig ontzien, diensvolgens de vinger niet in de ſcheede gebragt worden, maar de onderzoeking enkel uitwendig geſchieden. De perſoon ſtaande, brengt men de handen onder de kleederen, onderzoekt met dezelven, of de kammen of randen der ongenaamde beenderen wel afgerond, of zij aan weêrszijde van de zelfde hoogte zijn, en welke afſtand er van hun voorſte gedeelte plaats heeft, door dezelven met de vingers, of met een' bekkenmeter te meten.

Ter ontdekking der wijdte van de bovenſte engte, onderzoekt men: 1) Of de Venusheuvel verheven of plat zij; 2) of er aan het achterſte gedeelte van het bekken, ter plaatſe waar zich het heiligbeen met den laatſten lendenwervel verëenigt, eene merkelijke diep-

te

te of indrukking plaats grijpt. Indien dezelve aldaar gevonden wordt, en de Venusheuvel tevens niet zeer verheven is, zoo zal de bovenſte engte van voren naar achteren te naauw zijn; in het tegengeſtelde geval echter, zal de gezegde engte ruimte genoeg kunnen hebben. Ter naauwkeurigere bepaling inmiddels van deze engte kan men zich van eenen met bekleede punten voorzienen dikte meter bedienen, wiens eene punt men op den venusheuvel, aan het bovenſte gedeelte van de zamenvoeging der ſchaambeenderen, en de andere op de meest ingedrukte plaats van den achterſten wand van het bekken plaatst, terwijl men vervolgens de daartusſchen bevondene wijdte meet, dewelke indien ze acht en een halve of negen duimen is, zoo zal de bovenſte engte ongeveer vier duimen wijdte hebben, van het ſchaam — tot het heiligbeen. Indien de tusſchenruimte tusſchen de twee gezegde punten niet meer is dan zeven duimen, zoo is de bovenſte engte wat naauw, ter verlosſing echter welligt nog genoegzaam. — Is nu deze wijdte van voren naar achteren, groot genoeg, zoo is het die van de eene zijde tot de andere ook.

Ter ontdekking der wijdte van de onderſte engte, brengt men eenen vinger op de punt van het ſtuitbeen en een' anderen onder de zamenvoeging der ſchaambeenderen, ten einde zoo doende de tusſchenruimte ongeveer te kunnen nagaan. En even zoo handelt men, in opzigt van de knobbels der zitbeenderen; dan, welk onderzoek heel niet gemakkelijk is.

De lengte der zamenvoeging der ſchaambeenderen beoordeelt men, door de plaatſing van eenen vinger boven op, en eenen anderen onder tegen, dezelve.

Vr. Hoe wordt de inwendige onderzoeking bij eene zwangere vrouw verrigt?

A. Om het bekken met de geheele hand te onderzoeken, daartoe is slechts alsdan gelegenheid, wanneer, na reeds aangevangene verlossing, de mond der baarmoeder zich genoegzaam geopend heeft, het water gebroken, er nog geen deel van het kind, het zij wegens deszelfs schuinsche ligging of wegens naauwte van het bekken, in het kleine bekken, gekomen is, en men, om het kind te keeren, buitendien de geheele hand in het bekken brengen moet. In zoodanig geval gaat men, volgens de methode van den Hoogleeraar Osiander, op volgende wijze te werk:

Vooraf meet men de platliggende hand naar hare grootste breedte af, alwaar de zelve meestal vier duim bedragen zal. Daarop strekt men den duim der platliggende hand matig uit, zoo zal de breedte tot op het midden des nagels van den duim vijf duimen zijn. Vervolgens legt men den duim onder de platliggende hand, en men zal de breedte van drie duim hebben. Eindelijk houdt men de hand kegelswijze te zamen, even als tot het binnenbrengen in de teeldeelen, zoo zal de breedte derdehalve duim zijn. Men zal dus, naar vier verschillende houdingen der hand, eene maat van derdehalven, drie, vier, en vijf duim hebben. Om nu de wijdte van een bekken, naar de rigting der regte middellijn der bovenste opening van het bekken, te onderzoeken, brenge men de hand kegelvormig in de teeldeelen, en late het onderste einde der buitenzijde van den kleinen vinger op den bogt van het heiligbeen rusten, en geve acht, in welke plaatsing men den duim brengen moet, om de hand naar hare breed-

te

te in de rigting van de regte middellijn te brengen. Op dezelfde wijze kan men alsdan het bekken, ook naar de rigting der ſchuinſche en der dwarſe middellijn, alsmede naar deszelfs overige geſteldheden onderzoeken.

Vr. Op welke wijze, kan men de wijdte der bovenſte engte nog nader onderzoeken?

A Op volgende wijze: Vooraf moet men den voorſten vinger, van de punt tot aan den duim, met een' duimſtok hebben afgemeten, welke maat bij eenigzins lange vingeren ongeveer vijf, maar bij wat kortere ſlechts vier duim bedraagt. Brengt men nu den afgemeten voorſten vinger, op de zelfde wijze als zoo even bij de onderzoeking in het algemeen gezegd is, in de ſcheede, met de punt naar den bogt van het heiligbeen, zoo diep als mogelijk binnen, en geeft acht, waar de boog der ſchaambeenderen tusſchen den ingebragten vinger en den duim te ſtaan komt, zoo kan men daaruit de lengte van de regte middellijn zeker bepalen. Bereikt de punt van den behoorlijk binnengebragten vinger den bogt of voorheuvel niet, zoo is deze middellijn groot genoeg; maar bereikt zij denzelven, zoo heeft men ſlechts van deze plaats tot aan die, waar de boog der ſchaambeenderen op den vinger is te ſtaan gekomen, den vinger af te meten, en deze maat toont de lengte der middellijn aan.

Vr. Zijn er, tot deze onderzoeking, ook werktuigen uitgedacht?

A. Als eene uitvinding der nieuwere tijden, behooren hierheen de onderſcheidene *Bekkenmeters*, ter afmeting van het bekken in het levende ligchaam, inzonderheid in zulke gevallen, waar men eene meer be-

paalde onderzoeking beoogt. Onder dezelven, zijn de meestbekende de *enkele* en de *zamengeſtelde Pelvimeter* van Stein, de *diktemeter* (*compas d'epaisſeur*) van Baudelocque; voorts de *bekkenmeters* van Jumelin, Coutouly, Aitken, Koeppe, Starke, Weidmann, Simeon, Creve, Asdrubali en Kurzwich. Buiten dien heeft men dusverre ook nog twee werktuigen uitgevonden, om de evenredigheid der as van het bekken tot de as van het vrouwelijke ligchaam, derhalve de rigting van het bekken, in betrekking tot het geheele ligchaam, te bepalen; de welke men, wijl zij de helling of *inclinatie* van het bekken naar den gezigtëinder opgeven, *kliſeometers*, of *hellingmeters* genoemd heeft. Het eerſte werktuig van deze ſoort, voor de as en rigting der onderſte bekkenëngte, is van Stein oorſpronkelijk; de uitvinding van het tweede echter, voor de as der bovenſte engte, naar de rigting der zamenvoeging van de ſchaambeenderen, van den Hoogleeraar Oſiander.

Om aanlijken de wijdte van het bekken, naar alle rigtingen, naauwkeurig te kunnen bepalen, heeft dezelfde Hoogleeraar Oſiander eenen bijzonderen bekkenmeter uitgedacht, die uit een' paſſer beſtaat, welke met opwaarts gekeerde pooten en met eenen duimboog voorzien is.

Vr. Is het gebruik van alle deze werktuigen ſteeds zoo naauwkeurig?

A. Alle deze inſtrumenten, offchoon zeer ſchrander uitgedacht en wiskunſtig juist berekend, laten zich echter in de beoefening niet zonder zwarigheid en niet ſteeds met zekerheid aanwenden, en verleenen naau-

we-

welijks eene zoo naauwkeurige flotſom, als de herhaalde oefening met de bloote hand zulks verſchaft, door de welke men niet ſlechts de middellijnen, maar ook den gezonden of ziekelijken toeſtand van het bekken ontdekt. Inzonderheid zijn die bekkenmeters, welke men inwendig moet aanleggen, met vele zwarigheden verzeld, daar zij alle met pijn werken en de teeldeelen prikkelen; ook kunnen zij niet ten allen tijde aangewend worden, en verliezen daardoor, bij levende perſonen, heel zeer aan bruikbaarheid.

TWEEDE LIDDEEL.

De, tot de voortteling behoorende, zachte deelen.

Vr. Hoe worden de, tot de teeldeelen behoorende, zachte deelen verdeeld?

A. In uit- en inwendige deelen.

Vr. Welke worden de uitwendige genoemd?

A. Die teeldeelen, welke buiten de holte van het bekken liggen, en, wanneer men het onderlijf van eene vrouw ontbloot, dadelijk zonder ontleding in het oog vallen.

Vr. Welke, de inwendige?

A. Die gene, welke diep in het bekken verborgen liggen, en niet anders dan ſlechts eerst door hulp der ontleding kunnen ontdekt worden.

I. AFDEELING.

De uitwendige Teeldeelen.

Vr. Welke deelen telt men tot de uitwendige teeldeelen?

A. Dezelve worden genoemd, de *venusheuvel*, de

groote lippen, de *nimfen* of *kleine lippen*, de *kittelaar*, de *opening der pisbuis*, de *ingang der ſcheede*, het *maagdenvlies*, de *mirtswijze knobbeltjes*, het *toomtjen*, de *ſcheepswijze holte*, en de *bilnaad*.

Vr. Wat is de *venusheuvel*?

A. Dezelve is die verhevenheid, welke aan het onderſte gedeelte van den buik, voor en boven de zamenvoeging der ſchaambeenderen, door een kusſen van vet en de verhevene uitſpringing der gezegde beenderen, gevormd wordt. Hij is, even als de geheele *ſtreek der ſchaamte*, na de jaren der huwbaarheid, met korte, kroeze haren bezet, welke zich nu eens tot den venusheuvel alleen bepalen, dan weder echter zich langs de zijden der lippen af tot aan den aars uitſtrekken, en wanneer zij dan zeer lang zijn, in de onderzoeking zoo wel als in de kunstmatige verloſsing kunnen hinderlijk wezen. Na het een - en andermaal kramen en verwaarloosde zuivering, vallen zij niet zelden van zelven uit.

Vr. Wat noemt men de *groote lippen?*

A. De *groote* of ook *uitwendige ſchaamlippen*, zijn twee ſterke, meer of min rondachtig vooruitſtaande, langwerpige huidsömſlagen, welke zich van het onderſte gedeelte des venusheuvels tot aan den bilnaad uitſtrekken. Zij zijn van eene vaste, rekbare geſteldheid, en zien er wegens het vele vet, waar mede zij voorzien zijn, als dik opgezette lippen uit. Men onderſcheidt aan dezelven twee hoeken of *vereenigingen*, de *bovenſte en voorſte*, welke voor de ſchaambeenderen is, en de *onderſte en achterſte*, die zich onder aan den bilaad bevindt, alwaar men tevens eene halvemaanswijze, bij de verloſsing zeer ligt geſcheurd wor-

wordende, vliezige plooi beſpeurt, het *lippen toomtjen* genoemd, door het welk de groote lippen als 't ware zamenverëenigd zijn. Derzelver uitwendige huid is iets bruinachtig, inwendig echter zijn zij bij maagden hoogrood, maar bij vrouwen bleeker, en aldaar is de opperhuid dunner, teederder, en met kleine kliertjes bezet, welke een wit ſlijm afſcheiden. De tusſchen dezelven zich bevindende ſpleet, wordt de *groote ſpleet* genoemd. Zij bedekken de overige deelen, en dienen, bij de verlosſing, ter verwijding der ſcheede.

Vr. Wat heet men de *kleine lippen?*

A. De *kleine ſchaamlippen* of de *nimfen*, zijn twee, onmiddelijk achter de groote lippen liggende, huidsplooijen, aan de lellen eener hen niet heel ongelijk, en eigenlijk ſlechts een inwendig vervolg van de huid der groote lippen. Zij zijn dunner, teederder en korrer dan deze laatſte, hebben eene nog roodere kleur, en worden gewoonlijk door de groote lippen volkomen bedekt; alhoewel zij ſomtijds tusſchen dezelven buiten uitſteken, en er alsdan meestal morſigbruin uitzien. Bovenwaarts hebben zij vele ſmeerklieren, welke een vocht van eenen heel bijzonderen reuk afſcheiden. Haar bovenſte gedeelte bedekt, als eene voorhuid, het hoofd des kittelaars; naar beneden verdwijnen zij in de groote lippen. Zij zijn met dezen van het zelfde nut, en zullen buitendien ook daartoe dienen, om aan de pis zulke eene rigting te geven, dat de overige bijgelegene ligchaamsdeelen door dezelve niet beſproeid worden.

Vr. Wat is de *kittelaar*?

A. Dezelve is een ſponsachtig ligchaam, aan de

mannelijke roede niet ongelijk, maar echter zoo klein, dat deszelfs *eikel* of hoofd flechts ongeveer drie lijnen lang en anderhalve lijnen dik is. Dit zeer dunne lid neemt zijn' oorfprong van twee andere kleinere ligchamen, de *fponsachtige ligchamen* genoemd, ligt digt op de zamenvoeging der fchaambeenderen, tusfchen het bovenfte einde der kleine lippen, en wordt door eene bijzondere plooi derzelven, even als met eene voorhuid, bedekt, zoo dat flechts het hoofd ietwes vooruitfteekt. Nogtans is hij niet doorboord en heeft geene opening, maar is met vele klieren voorzien, heeft wegens de menigte bloedvaten eene roode kleur, en is uit hoofde der vele zenuwen bij uitftek gevoelig. Hij is met twee fpieren, de *oprigters* genaamd, aan elke zijde eene, voorzien, de welke van het voorfte gedeelte der knobbels der zitbeenderen heenkomen, en op den wortel der fponsachtige ligchamen met eene peesachtige omvattende uitbreiding eindigen. Gedurende den bijflaap zwelt hij op, en fchijnt het voorname werktuig der wellust bij de fekfe uit te maken.

Vr. Waar is de *opening der pisbuis* gelegen?

A. Zij ligt iets onder den kittelaar, tusfchen de kleine lippen, en is met eenen iets vooruitftekenden rand voorzien. Van deze opening ftrekt zich de pisbuis tot aan de blaas uit, en is achter de vereeniging der fchaambeenderen vastgehecht.

Vr. Waar bevindt zich de *opening* of *ingang der fcheede?*

A. Dezelve is tusfchen de onderfte uiterften der kleine lippen gelegen, met vele flijmklieren voorzien, en vormt eene langwerpig-ronde opening, in de welke

ke zich, in den maagdelijken ſtaat, een klapvliesjen bevindt, het welk het *klapvlies der ſcheede*, of gewoonlijker het *maagdenvlies* genoemd wordt. Het zelve ſtrekt zich van onderen naar boven ſchuins opwaarts uit, is in het midden en ter zijde aangegroeid, laat met zijnen, meestal halvemaanswijze, vrijen rand ſlechts eene matige opening, en maakt dus den ingang der ſcheede iets naauwer. Somts echter is het van eene ronde gedaante, en ſluit dan de opening geheel; bij anderen wederom vindt men eene kleine opening in het midden; door welke dan, op de huwbare jaren, de maandſtonden vloeijen, de welke, indien de ingang geheel geſloten is, zich niet ontlasten kunnen, waarom er alsdan eene inſnijding moet verrigt worden. Door den bijſlaap, maar ook meermaals door andere toevallige oorzaken, wordt dit vlies gewoonlijk in drie of vier deelen geſcheurd, welke ſlechts zelden weder zamengroeijen, maar vervolgens veeleer zamenſchrompelen, er dan als wratjes of knobbeltjes uitzien, en de *mirtswijze knobbeltjes* genoemd worden.

De aanwezigheid van dit vlies, verſtrekt niet altoos ten bewijze van den ongeſchonden maagdom, even min als deszelfs verlies het tegendeel aanduidt.

Vr. Wat is de *ſcheepswijze holte?*

A. Dus wordt die kleine verdieping genoemd, welke, bij het van-elkander-doen der lippen, dadelijk tusſchen het toomtje en de uitwendige oppervlakte van het maagdenvlies wordt waargenomen.

Vr. Wat is de *bilnaad?*

A. De *bilnaad* is die ſtreep of naad, welke midden door de ſtreek tusſchen de onderſte en achterſte vereeniging der groote ſchaamlippen en de opening van

den endeldarm loopt. De breedte van deze ſtreek is zeer verſchillende, naar gelang de groote ſpleet lang of kort is; gewoonlijk is zij een' tot anderhalven duim breed. Inmiddels ondergaat deze bilnaads ſtreek, onder de verlosſing, eene aanmerkelijke uitrekking, waarbij zij echter ook tevens zeer dun wordt en ligtelijk ſcheuren kan, wanneer zij niet behoorlijk wordt ondersteund.

Vr. Zijn deze uitwendige teeldeelen ſteeds op de zelfde wijze geplaatst?

A. Zij zijn, ten aanzien van hunne ſtand, zeer verſchillende, terwijl zij bij ſommige vrouwen meer naar voren, bij anderen meer naar achteren ſtaan. Het komt in dezen voornamelijk op de meer of min regelmatige helling van het bekken aan, zoodat men, indien zij zich juist in het midden bevinden en noch te zeer naar voren noch te zeer naar achteren gelegen zijn, met groote waarſchijnlijkheid op een goed gevormd bekken het beſluit kan trekken. Over het geheel genomen neemt men waar, dat bij ranke, welgewaſſene, groote perſonen, en bij de zoodanigen, wier helling van het bekken gering is, de uitwendige omtrek der teeldeelen meer voorwaarts ſtaat; daar zij integendeel bij kleine lijvige perſonen, en bij die genen, wier bekken eene ſterke helling heeft, meer naar achteren geplaatst ſtaan; bij de welken dan de bilnaadsſtreek meer ſmal, maar bij de eerſten breeder is.

II. Afdeeling.

De inwendige teeldeelen.

Vr. Welke deelen worden tot de *inwendige zachte teeldeelen* gerekend?

A.

A. Tot dezelven behooren, de *ſcheede*, de *lijf-* of *baarmoeder*, derzelver *trompetten*, hare *banden*, de *eijernesten*, en de vaten van alle deze deelen.

Vr. Wat is de *ſcheede*?

A. Zij is eene, naar de kromte van het heiligbeen gekromd opwaartsgaande, tusſchen de blaas en den endeldarm gelegene, zeer rekbare, vliezige en uit twee rokken beſtaande buis, welke naar de lijfmoeder leidt. Hare lengte bedraagt bij volwasſenen ongeveer vier tot vijf duim, en hare wijdte, in den maagdelijken ſtaat, ongeveer eenen duim; nogtans is zij naar haren grond of bodem toe ſteeds wijder, dan aan den ingang. In hare holte, welke eigenlijk eirond is, onderſcheidt men ter juistere bepaling eenen voorſten en achterſten wand of zijde, en twee zijdelingſche wanden, welker hoogte zich naar de diepte der holte van het bekken rigt, en van de welken de achterſte wand de langſte is. Inwendig is zij met zeer vele aan elkander liggende rimpels of plooijen bezet, welke inzonderheid aan den voorſten en achterſten wand zeer duidelijk zijn, en naar onderen toe verhevene vleeschheuveltjes vormen, maar in het midden ordelijke, vaak zeer vooruitſtekende reijen van zulke rimpels, op de wijze van langwerpige vaste heuveltjes of zuiltjes vertoonen. Deze rimpels verminderen, in maagden, de wijdte der ſcheede zeer; zij verdwijnen echter door den bijſlaap en het baren allengs, waardoor als dan de ſcheede wijder wordt. Uit de vele ſlijmklieren, die zich tusſchen de rimpels bevinden, wordt ſteeds, maar inzonderheid ten tijde der verlosſing, eene menigte ſlijm afgeſcheiden, ten einde de ſcheede glad te houden. Voor, aan haren ingang ach-

achter de huid bevindt zich eene, van onder naar boven ſmaller toeloopende, ſpier, welke eigenlijk een vervolg der ſluitſpier van den aars is, en hier de *ſluit-* of *vernaauwingsſpier der ſcheede* genoemd wordt, en waaraan men eene willekeurige beweging toeſchrijft. Het bovenſte einde der ſcheede omvangt den hals der baarmoeder, op de welke het ſchuins is vastgehecht, zoodat het onderſte gedeelte van dien hals vrij in de ſcheede nederhangt. Men noemt dit bovenſte einde, waar het aan den lijfmoedershals bevestigd is, den *grond* of *bodem* of het *gewelf der ſcheede.* Zij opent zich uitwendig tusſchen de groote en onder de kleine lippen.

Vr. Wat is de *baarmoeder?*

A. De *baar-* of *lijfmoeder* is een hol ligchaam, van eene zeer digte, vaste, dikke, met ſlag- en bloedaderen en zeer vele lymphatike vaten en zenuwen doorweefde zelfſtandigheid. Zonder twijfel bezit zij tevens een ſpierachtig zamenſtel, niettegenſtaande de tegenwoordigheid van ſpiervezelen door ſommigen geloochend wordt. Deze ſpiervezelen, welke men intusſen heel onlangs voor halfſpieren verklaard heeft, zijn zeer veerkrachtig, even zoo als de bloedvaten, en liggen in digte ſlingeringen door elkander gekronkeld. — Voor het overige, verdient de baarmoeder onder alle de vrouwelijke teeldeelen de meeste oplettendheid, doordien zij zoowel in de zwangerheid als bij de verlosſing de hoofdrol ſpeelt. Zij vordert dus wel eene wat breedvoerigere behandeling.

Vr. Waar en hoe is hare ligging? En welke, hare gedaante?

A. Zij ligt midden in het kleine bekken, en wel

zoo

zoo dat de pisblaas voor haar, de regte darm achter haar, en de darmen over haar liggen. Haar bodem is naar boven, maar haar onderſte meer puntige deel in de ſcheede gerigt. — In de kindsheid, heeft zij eene ſchier langwerpig ronde gedaante; in den maagdelijken ſtaat, ziet zij er als eene plat gedrukte flesch uit; in de zwangerheid, wordt zij, naar de verſchillende ligging der vrucht, menigvuldig veranderd, en verkrijgt eene meer of min onregelmatige eironde vorm; Na de verlosſing, ontvangt zij eene bijna peerswijze gedaante, en in den hoogen ouderdom, wordt zij ſchier even zoo, als voor de huwbaarheid. Voor het overige is zij, zonder te ſcheuren, voor eene bij uitſtek groote uitrekking vatbaar, terwijl zij zich, na de verlosſing, weder zeer ſpoedig kan zamentrekken.

Vr. Hoe wordt de baarmoeder verdeeld?

A. Gewoonlijk verdeelt men haar in drie deelen, namelijk 1) in den *bodem*, die het bovenſte gewelfde gedeelte is, en van daar tot aan de openingen der Fallopiaanſche trompetter reikt: Alhier is hare zelfſtandigheid het dikſte en tevens het löste of ſponsächtigſte. 2) In het *ligchaam*, het middelſte buikächtige deel, tusſchen den bodem en den hals gelegen: Hier is de baarmoeder minder dik, maar digter. En 3) in den *hals*, zijnde het onderſte ſmallere deel, alwaar de baarmoeder het dunst, maar tevens het digtst, en hier en daar met peesachtige vezelen vermengd is. In deze verſchillende digtheid der baarmoeder, is de grond gelegen, waarom haar bovenſte gedeelte, in de zwangerheid, vroeger dan het onderſte word uitgezet.

Dat gedeelte van den hals, het welk van het bo-

ven-

venſte gedeelte der ſcheede omvat wordt, wordt nog afzonderlijk met den naam van het *ſcheedegedeelte* van den hals der baarmoeder beſtempeld.

Vr. Waar ter plaatſe is de *buitenſte moedermond* aan te treffen?

A. Den zelven treft men aan, aan het onderſte deel van het ſcheedegedeelte van den hals der baarmoeder, zijnde eene opening, welke, in den maagdelijken ſtaat zoowel als buiten de zwangerheid, gewoonlijk eene overdwarſe ſpleet vertoont. Men merkt er twee lippen aan op, de *voorſte* en *achterſte lip*. Beide deze lippen zijn opgezet, en dikker dan het ſcheedegedeelte, welk zich boven haar bevindt; daarenboven is de voorſte lip iets dikker dan de achterſte, en reikt eenige lijnen dieper naar onder dan deze laatſte, de welke een weinig hooger ſtaat. De moedermond zelve heeft aan de zijden twee hoeken, den *regten* en den *linken hoek*. Uit hoofde der overeenkomst, wordt het onderſte, in de ſcheede vooruitſtekende, deel van den moederhals ook wel het *zeeltenbekje* of *ſnuitje*, genoemd.

Vr. Hoe is de baarmoeder inwendig geſteld?

A. Inwendig is de baarmoeder hol: de ruimte, daar door gevormd, wordt de *holte* der baarmoeder genoemd. Men merkt er in op eene voorſte, eene achterſte, eene bovenſte, en twee zijdelingſche vlakten. De zeer geplooide wanden, welke met eene zachte iets vlokkige huid of rok bekleed zijn, liggen inmiddels zoo digt aan elkander, dat zij ſlechts door het ſlijm, welk zich tusſchen hen bevindt, van een geſcheiden zijn; en alhoewel ook, na het bereiken der huwbaarheid, de plooijen in de holte voor het grootst gedeelte verdwijnen, zoo blijven nogtans de wanden zeer

digt

digt bij elkander, en verwijderen zich slechts ten tijde der maandelijksche zuivering, of bij en na de ontvanging, van een. De holte zelve vormt, gelijk men zulks bij eene in de breedte opengesnedene lijfmoeder, in den maagdelijken staat, duidelijk bespeuren kan, eenen driehoek met binnenwaards gebogene zijden. De twee bovenste hoeken van dezen driehoek, vormen de beide openingen der Fallopaansche trompetten; de onderste hoek gaat in den hollen hals der baarmoeder over, en maakt den *inwendigen moedermond*. De tusschenruimte van dezen inwendigen tot den buitensten moedermond, word het *kanaal* of de *buis van den moederhals* geheten.

Wanneer er, in de verloskunde, in het algemeen van den moedermond gesproken word, zoo verstaat men daar door gewoonlijk den buitensten moedermond, of ook wel beide tegelijk, wanneer, kort voor en bij de verlossing, de binnenste en buitenste moedermond zamen vereenigd zijn.

Er worden in de holte der baarmoeder zeer kleine openingjes aangetroffen, uit welken het bloed der maandstonden zijpelt.

Ook worden er, ten tijde der zwangerheid, nog andere grootere openingen van somts eenige lijnen middellijns in gevonden, en wel ter plaatse waar de moederkoek was aangehecht.

Vr. Welke grootte heeft de baarmoeder?

A. In den maagdelijken staat, bedraagt hare lengte naar de voorste zijde twee en een' halven duim; de achterste zijde is ongeveer een vierde duims korter; hare breedte, aan het breedste deel van haar ligchaam, is anderhalve duim; hare holte zal naauwelijks een' wit-

te

te boon kunnen bevatten: haar hals is een duim lang; deszelfs dikte of breedte bedraagt acht tot tien lijnen. Na eene zwangerheid wordt zij niet eerder, dan in een' meergevorderden ouderdom, weder zoo klein, als zij te voren was.

Het kanaal van haren hals is ongeveer tien tot twaalf lijnen lang, heeft eene rolronde gedaante, en is boven en onder naauwer dan in het midden, Men merkt daarin op, zeer vele slijmblaasjes, als mede een aantal van langwerpige en takswijze verhevenheden, welke in hare verspreiding iets overeenkomstigs met de takken van een' boom hebben, om welke reden deze plooiswijze verhevenheden, door de Ouden, de *boom des levens* genoemd zijn.

Vr. Wat is er omtrent hare as, en hare juiste plaatsing aan te merken?

A. De lengte-as of de middellijn der baarmoeder, welke midden door dezelve van haren hals tot door haren bodem gaat, komt in eene overeindstaande houding, en in den onbevruchten staat, met de as van het bekken overeen. De baarmoeder heeft daarom eene regelmatige ligging, wanneer zij noch te diep noch te hoog in het bekken ligt, wanneer haar scheedegedeelte noch te moeijelijk noch te ligtelijk te bereiken is, en zij noch ter zijde, noch naar voren of naar achteren van de middellijn des bekkens afwijkt. Dan, deze hare middellijn verandert, ten tijde der maandelijkfche zuivering en der zwangerheid, zoowel ten aanzien vanhare lengte als van hare helling. De baarmoeder zakt namelijk, gedurende het tijdperk der stonden en bij beginnende zwangerheid, dieper in de holte van het bekken neder, en wijkt dus naar achteren van

hare

hare natuurlijke helling af. In het vervolg der zwangerheid, wanneer haar bodem hooger ſtaat, wordt de helling naar den gezigteinder gewoonlijk ſterker, inzonderheid wanneer, door reeds voorafgegane zwangerheid, de ſpieren en bekleedſelen van den buik meer verſlapt zijn. Bij eene ſchuinſche ligging van de baarmoeder, wijkt zij echter ook ter zijde, en, bij derzelver ombuiging, vaak zoo zeer naar achteren af, dat de rigting der baarmoeder daar door volkomen omgekeerd wordt.

Vr. Is de kennis van deze lengte-as der baarmoeder van eenig aanbelang?

A. Ter bepaling van de goede ligging der baarmoeder, ter leiding der handen en werktuigen in en uit dezelve, ter verkrijging van een juister denkbeeld van de afwijking der baarmoeder van hare goede ligging, en ter gepastere beſchikking en hulp bij verloſſingen, waar de baarmoeder eene verkeerde ligging heeft, is de kennis van deze middellijn zeer noodzakelijk, en daarom van meer gewigt, dan die van de, door ſommigen aangenomene, dwarſe as, of eigenlijk dwarſe middellijn der baarmoeder. Deze dwarſe middellijn, welke van de eene zijde naar de andere, onmiddelijk onder den bodem, gaat, verandert inmiddels door eene verkeerde ligging der vrucht, door ongeregelde zamentrekkingen der lijfmoeder, en door de aanhechting van den moederkoek in de eene of in de andere zijde, ſomts aanmerkelijk.

Vr. Wat verſtaat men door de *trompetten van Fallopius*?

A. De *Fallopiaanſche trompetten*, in welken de bovenſte openingen van de holte der baarmoeder lei-

den, liggen aan beiden zijden van dezelve. Zij zijn twee trompetswijze gevormde wezenlijke holle buizen, welke, naar de rigting der groote middellijn van de bovenſte bekken-engte, aan wêerszijde haren loop hebben, terwijl zij aan de zijden van den bodem der baarmoeder haar begin nemen, en eene lengte van drie tot vierdehalven duim hebben. Zij zijn eenigzins golvend gebogen, digt aan de baarmoeder zeer ſmal, maar allengs breeder wordende. Elke trompet heeft eene inwendige, in de holte der baarmoeder leidende, en eene buitenſte, vrij in den onderbuik hangende, opening. De inwendige opening is zeer naauw, maar de buitenſte is grooter, en met een' geplooiden, gekrulden, of als met franjes uitgeſneden rand of zoom omringd. Dezen zoom noemt men de *franjes* der moedertrompetten. Hij reikt tot aan het eijernest, en omvat het zelve bij de bevruchting. De zelfſtandigheid der trompetten is ſchier dezelfde, als die der baarmoeder, zijnde inwendig insgelijks met eene vlokkige huid of rok bekleed. De wijdte der buitenſte opening is zoodanig, dat er eene niet te dikke ſonde kan worden ingebragt, maar naar de inwendige opening toe, wordt de buis zoo naauw, dat men er ſlechts de fijnſte ſonde kan binnen brengen.

Vr. Wat is er van de *eijernesten* op te merken?

A. De *Eijernesten* liggen achter de trompetten, ongeveer anderhalven duim ter zijde der baarmoeder. Zij zijn, in de huwbare jaren, van eene platgedrukte eiwijze gedaante, hebben eenen bolronden naar achteren opwaarts gekeerden, vrij liggenden, en eenen regten, met de breede lijfmoederbanden zamenhangenden rand. De inwendige zelfſtandigheid beſtaat uit

een

een zeer digt, vast en taai celachtig weeffel, het welk met vele kleine vaten en zenuwen doorvlochten is. In dit weeffel zitten meer of minder, gewoonlijk tusschen veertien en zeventien, kleine klootronde vliezige blaasjes, welke eene witgeelachtige, stolbare lijmphe bevatten, en die den naam van *de Graaffche eitjes* dragen. Sommige dezer blaasjes zijn met eene dikke, gele, kalkaardige stoffe gevuld, de welke dan gewoonlijk de *gele ligchaamtjes* genoemd worden. Op de oppervlakte der eijernesten bespeurt men daarenboven nog, in de huwbare jaren, en wanneer er reeds een vruchtbare bijslaap gebeurd is, inzonderheid na eenige voorafgegane zwangerheden, onderscheidene gierstwijze blaasjes.

Zij hebben bijna de grootte van eene groote paardeboon, en zijn, even als de trompetten, aan de lijfmoeder en de naburige deelen gehecht door zekere vliezen, welke de *banden der lijfmoeder* genoemd worden, en die gedeeltelijk een vervolg van het buikvlies, gedeeltelijk van de baarmoeder zijn.

Vr. Welke zijn de *banden der baarmoeder*?

A. Dezelve zijn, behalve de vleermuisvleugels, voornamelijk, twee *breede* en twee *ronde banden*.

De *breede banden*, zijn een vervolg van het zaamgeplooide buikvlies, zich uitstrekkende van de bovenste helft der baarmoeder tot in de zijden der bovenste helft van het kleine bekken, alwaar zij door een celachtig weeffel zijn aangehecht. Door deze banden, wordt de baarmoeder tusschen de pisblaas en den regten darm zwevende gehouden. Twee soortgelijke verlengingen van het buikvlies aan de zijden van het ligchaam der baarmoeder, vereenigen de eijer-

nesten met de trompetten, en ontvangen, wegens hare uitgespreide gedaante, den naam van *vleêrmuisvleugels*. Hoe meer zij zich van de baarmoeder verwijderen, des te breeder worden zij, en hangen voor het overige geheel vrij in den onderbuik. Aan hunnen achterſten rand liggen de eijernesten, de voorſte rand omvat de trompetten, en de onderſte oppervlakte is met den breeden band van elke zijde vereenigd.

Aan de voorzijde van den bodem der baarmoeder, naast de vereeniging der trompetten met de baarmoeder, hebben de *ronde banden* hunnen oorſprong, en zijn langwerpige, ware verlengingen van de zelfſtandigheid der lijfmoeder; zij gaan, met het buikvlies omkleed, ſchuins naar voren en naar buiten door den buikring van elke zijde, en verdwijnen, met een vezelig uiteinde, in het vetvlies van den venusheuvel.

Vr. Met welke vaten en zenuwen, zijn de baarmoeder en de overige teeldeelen voorzien?

A. De vaten zijn ſlag-aderlijke, aderlijke, en lymphevaten. Deſlagaders hebben haren oorſprong uit den nederdalenden tak der groote ſlagader, uit de inwendige darmbeens-ſlagader, uit de onderſte darmſcheels-, en uit de dije-ſlagader. Die, welke uit den nederdalenden tak der groote ſlagader voortkomen, worden *zaadvaten* genoemd; die uit de binnenſte darmbeens-ſlagäder, *baarmoeders-ſlagäders*; en die uit de dijebeensſlagäder, *ſchaamdeels-ſlagäders*. De aders dragen denzelfden naam, en volgen bijna denzelfden loop, als de ſlagäders. De zenuwen zijn insgelijks van onderſcheiden oorſprong, en komen van de nier-vlecht, onderbuiksvlecht, heiligbeenszenuwen enz.

Vr.

Vr. Is het voor den beoefenaar der verloskunde genoegzaam, de onbevruchte baarmoeder te kennen?

A. Geenszins: hij moet daarenboven onderrigt zijn, aangaande de verſchillende veranderingen, welke de lijfmoeder op onderſcheidene tijden der zwangerheid ondergaat; overmits, volgens dezelven, de tijd der zwangerheid, als mede die der verlosſing, beoordeeld wordt: welke veranderingen in de Afdeeling: over het *Onderſlaan*, zullen behandeld worden.

Vr. Tot welken dienst zijn de inwendige zachte teeldeelen beſtemd? Waar toe dient, in de eerſte plaats, de *ſcheede*?

A. De ſcheede dient niet ſlechts tot den bijſlaap, maar ook, uit hoofde der vele ſlijmklieren, welke zich tusſchen hare plooijen bevinden, ter afſcheiding eener menigte ſlijm, inzonderheid bij de verlosſing, bij de welke zij tevens zoo wijd wordt uitgerekt, als het hoofd van het kind breed is, het welk juist door de vele rimpels en plooijen van haren inwendigen rok, zonder ſcheuring, geſchieden kan.

Vr. Waar toe, de *baarmoeder?*

A. De baarmoeder is voornamelijk daar toe beſtemd, dat in haar de bevruchting geſchiede; dat er de vrucht in bewaard, gedragen en gevoed, en, na derzelver volkomene vorming en rijpheid, door geboren worde.

Vr. Welke beſtemming hebben de *trompetten?*

A. Allerwaarſchijnlijkst ſpelen dezelven, bij de bevruchting, eene zeer gewigtige rol, terwijl men niet zonder grond eene wormswijze beweging, of beurtelingſche zamentrekking en verwijding van dezelven,

gedurende de bevruchting vermoedt. Ten minſte heeft men dra na de bevruchting waargenomen, dat derzelver uitwendige opening met hare franjes over het eijernest gedekt, en het zelve even als met eene uitgeſpreide hand daarvan omvat was.

Vr. En welken dienst verrigten de *eijernesten?*

A. De in de eijernesten bevatte blaasjes, worden gewoonlijk voor eitjes gehouden, welke de keen van den te wordenen mensch in zich zouden bevatten. Bij eene vruchtbare omhelzing namelijk zoude er, terwijl zich het uiterſte einde der trompet aan het eijernest aanlegt, een blaasje barsten, het daarin bevatte vocht met het mannelijk zaad vermengd, en het zij oogenblikkelijk of eerst na eenigen tijd, door de trompet in de baarmoeder gevoerd worden. De zoogenoemde gele ligchaamtjes, hield men diensvolgens voor bijeengeſchrompelde overblijffels der geborſtene eitjes. Dan, daarentegen is de Hoogleeraar OSIANDER van gevoelen, dat de gierstwijze blaasjes, welke zich op de oppervlakte der eijernesten bevinden, wel eerder voor vrouwelijke ware eitjes zouden mogen te houden zijn. Dit zij inmiddels zoo het wille, zoo veel is ten minſte zeker, dat de eijernesten, over het geheel genomen, een volſtrekt noodzakelijk verëischte ter vrouwelijke vruchtbaarheid zijn, gelijk men dit aan zulke vrouwen, bij welken de inwendige bewerktuiging der eijernesten door krankten vernield is, of aan dieren, bij dewelken zij voorbedachtelijk zijn uitgeſneden, door de daarop volgende onvruchtbaarheid, duidelijk waarneemt.

Vr. Waar toe eindelijk dienen, de *breede* en *ronde banden?*

A.

A. Door dezelven, wordt de baarmoeder aan elke zijde in hare ligging gehouden. Inmiddels is deze bevestiging niet zeer sterk, het welk ook niet zijn mogt, indien zij anders in de zwangerheid zich ongestoord zou kunnen uitzetten, en in de hoogte rijzen.

Vr. Heeft de regelmatige vorming der inwendige teeldeelen ook invloed, op eene voorspoedige zwangerheid en verlossing?

A. Voorzeker zeer veel; waarom een verloskundige derzelver kenteekenen naauwkeurig behoort te kennen.

Vr. Welke zijn die kenteekenen?

A. De scheede moet hare behoorlijke wijdte hebben, en mag noch te wijd noch te naauw zijn; ook mogen er geene bewijzen van verharding, gezwellen, vergroeijing, en van lidteekenen in gevonden worden. Het scheedegedeelte van den hals der baarmoeder, moet zijne vereischte vorming en ligging hebben, heen en weer kunnen geschoven worden, en dus noch vergroeid noch verhard, ook bij het aanraken niet pijnlijk wezen, en geene kenmerken van ontsteking en verzwering dragen. De lijfmoedermond mag niet vergroeid of door vreemde ligchamen verstopt zijn. De baarmoeder moet zich door den bodem der scheede, gemakkelijk en zonder pijn, laten heen en weêr bewegen: zij mag in hare verrigting niet gestoord, noch op eenigerhande wijze ziekelijk gesteld wezen.

Vr. Zijn de inwendige teeldeelen, ook aan ziekten en gebreken onderworpen?

A. Gewisselijk aan onderscheidene, de welke een' zeer nadeeligen invloed op de zwangerheid en verlossing kunnen hebben.

Vr. Aan welke ongeſteldheden kan de ſcheede onderhevig wezen?

A. De ſcheede kan of te kort of te lang, tegennatuurlijk vernaauwd en vergroeid of te zeer verwijd zijn. Zij kan of geheel ontbreken of geſcheurd wezen. Andere ziekelijke toevallen van dezelve zijn. ontſteking, velerlei ſoort van verzweringen, knoestachtige verhardingen, en lidteekenen. Ook neemt men er niet zelden in waar, verzameling van water, ſlagaderlijke en aderlijke gezwellen, ſlijmproppen, en uitzakkingen der ſcheede, waardoor alsdan ligtelijk breuken der ſcheede ontſtaan kunnen. De afſcheiding van het natuurlijke ſlijm in dezelve, kan ziekelijk veranderd zijn, of tegennatuurlijk vermeerderd worden en den witten vloed daarſtellen.

Ook kan, het geen echter zeldzaam wordt waargenomen, onder de gebreken der ſcheede geteld worden, wanneer zij door een middelſchot in tweeën gedeeld, en er dus eene dubbele ſcheede aanwezig is, waar van de eene ſcheede met hare opening groot, de andere met hare opening klein is: hoedanig ongewoon maaksel der ſcheede, van het grootſte aanbelang in de verloskunde zijn kan.

Vr. Aan welke gebreken is de baarmoeder onderworpen?

A. Zij kan van hare natuurlijke rigting meer of min afwijken; zij kan of uitgezakt of omgebogen zijn, daar door aanleiding tot onvruchtbaarheid geven; en door eene ſchuinſche ligging, gedurende de zwangerheid en verloſſing, zeer vele ongemakken veroorzaken. Zij kan ontſtoken, verhard, met verzweringen, gezwellen en uitwaſſen, inzonderheid ſlijmpropp-

pen,

pen, bezet, of geheel ontaard wezen. Er kan zich water in verzamelen. Haar ſcheedegedeelte kan met den bo lem der ſcheede aaneengegroeid wezen. Haar mond kan door vergroeijing geſloten zijn, of geheel ontbreken. Somtijds heeft de baarmoeder geheel ontbroken. Ook is zij ſomts dubbeld en door een middelſchot in tweeën verdeeld waargenomen, waarvan elke holte haren regten en linken mond, regte en linke ſcheede, (of ook ſlechts eene gemeene ſcheede) met hare openingen van eene gelijke of ongelijke grootte, en beide maagdevliezen had. Ook kan elke verdubbeling der baarmoeder van twee trompetten en twee eijernesten voorzien zijn; of, indien het ligchaam van dit ingewand als in twee hoornen verdeeld is, welke ſlechts éénen hals ten grondſtuk hebben, gelijk men ſomtijds heeft waargenomen, is aan elk dier hoornen, gewoonlijk, ſlechts ééne Fallopiaanſche buis en één eijernest verbonden. De voorbeelden van dergelijke tegennatuurlijke geſteldheden der baarmoeder zijn, ſchoon zeldzaam op zich zelve, menigvuldiger dan die, welke ons van de *overbezwangering* bekend zijn; terwijl zij inmiddels de twijfelingen aangaande dezelve wegnemen; want doch deze ſpeling der natuur veronderſteld zijnde, zal de overbezwangering mogelijk zijn, en volgens onveranderlijke natuurwetten kunnen verklaard worden. ——

Vr. Welke gebreken worden er ſomts bij de *trompetten* waargenomen?

A. De trompetten zijn ſomtijds tegennatuurlijk verwijd, of ook ſomts aan de eene zijde of aan beiden zijden, of ook met de nabijgelegene deelen, inzonderheid met de eijernesten, vast gegroeid. Somwijlen

zijn ze met waterblazen bezet, inzonderheid digt bij de franjes. Voor het overige nemen zij gewoonlijk deel aan de gebreken der baarmoeder.

Vr. Waaraan kunnen de *eijernesten* lijden?

A. Dezelve kunnen ontſtoken, verhard, en aan velerlei gezwellen onderworpen zijn. Zij kunnen waterzuchtig en door waterblazen geheel ontaard worden.

Vr. Zijn ook de *banden* der baarmoeder aan ziekelijke toevallen onderhevig?

A. De breede banden, kunnen door verzameling van water, aanmerkelijk worden uitgerekt, zoo dat er eenige ponden water, als in een' bijzonderen zak, in bevat zijn. Daarenboven kunnen zij, door tegennatuurlijke uitrekking, ſpanning, en inklemming, velerlei ongemakken veroorzaken; terwijl zij mede door werktuigelijke beleedigingen tot onſteking, verettering, en het vuur kunnen overgaan, doorboord worden, en tot uitzakking der darmen in en uit de ſcheede aanleiding geven.

De ronde banden worden ſomwijlen, door de vernaauwing van den buikring in de zwangerheid, zoodanig zamengedrukt, dat er de omloop van het bloed door geſtremd, en er eene pijnlijke zwelling van dezelven door veroorzaakt wordt.

Vr. Kan er ook nog iets meer tot de gebreken der vrouwelijke teeldeelen geteld worden?

A. Daar toe kan nog gerekend worden, de in zeldzame gevallen voorkomende wangeſtalte van dezelven, wanneer namelijk bij wanſchapene vrouwsperſonen, derzelver teeldeelen met onvolkomene mannelijke teeldeelen gepaard waren of zulks ſlechts ſchenen te zijn.

De

De grond daarvan was meestal gelegen in eenen te langen kittelaar, en in de eigene gedaante der schaamlippen, waar door er eene zoo groote gelijkvormigheid met de mannelijke teeldeelen ontstond, dat men dergelijke personen aanvankelijk als van het mannelijk geslacht verklaarde, tot dat zij in het vervolg tegen alle verwachting zwanger werden. Men moet daarom in de beoordeeling van zoodanige gevallen zeer omzigtig te werk gaan, en heeft zich inzonderheid in acht te nemen, dat men niet wanschapen gevormde mannelijke teeldeelen voor eene zamenstelling van teeldeelen van beide geslachten, zoo ook niet elke bloedsontlasting uit zulke tegennatuurlijk gevormde mannelijke deelen voor den stondenvloed, houde; gelijk men dan in het algemeen, in de beoordeeling der zoo genoemde manwijven of *hermaphroditen*, met alle schranderheid moet te werk gaan, wijl het reeds onderscheidene malen gebeurd is, dat dergelijke voor manvrouwen verklaarde lieden nogtans, bij naauwkeurigere onderzoeking, tot het eene of het andere geslacht behoorden.

DERDE HOOFDSTUK.

De Maandſtonden; de Vruchtbaarheid; de Onvruchtbaarheid; de Ontvanging; de Zwangerheid; de Vrucht en de Nageboorte.

I. Afdeeling.

De Maandſtonden.

Vr. Is de baarmoeder, behalve de dienſten, welke in de vorige Afdeeling zijn aangehaald, ook nog tot iets anders beſtand?

A. Zij dient ook nog bijzonder daartoe, dat door haar de *maandelijkſche bloedöntlasting* of de *maandſtonden*, ook wel oneigenlijk de *maandelijkſche zuivering* genaamd, geſchieden kan. Zij is diensvolgens van alle de inwendige teeldeelen het eenigſte, het welk reeds in den maagdelijken huwbaren ſtaat werkzaam is, daar de overige zulks eerst later, ten tijde der bevruchting en der zwangerheid, worden.

Vr. Wat zijn dus de maandſtonden?

A. Dus wordt genoemd die periodike bloedvloeijing, welke bij een meisje, zoodra het zelve de jaren van huwbaarheid bereikt heeft, zich daarſtelt, en alle vier weken of elke maanmaand wederkeert; het welk bij ons meestal van het twaalfde of veertiende tot het twintigſte jaar geſchiedt, en gewoonlijk tusſchen het vijf en veertigſte en vijftigſte jaar, ſomtijds vroeger, ſomtijds later, ophoudt.

Vr. Van waar komt het daarbij wegvloeijende bloed?

A. Het zelve zijpelt uit de vaten van den vlokkigen rok in de baarmoeder, vloeit van daar uit den

A.

moedermond in de ſcheede, en zoo door derzelver opening naar buiten.

Vr. Hoe lang duurt deze ſtondenvloed?

A. Hij begint allengs, duurt gewoonlijk vier dagen, en houdt allengs weder op. Bij ſommige vrouwen echter, duurt dezelve langer, bij anderen wederom korter.

Vr. Hoe groot is wel de hoeveelheid van het dus wegvlietende bloed?

Vr. Dezelve bedraagt meestal twee tot drie oncen, is echter naar de jaren, ligchaamsgeſteldheid en andere bijkomende omſtandigheden zeer verſchillende, en kan wel tot zes oncen beloopen.

Vr. Van welke hoedanigheid is het ſtondenbloed?

A. Dat bloed is, zoo als het uit de baarmoeder vloeit, onbedorven en aan het overige bloed gelijk; zoo dat, wanneer het ſomtijds kwade hoedanigheden bezit, zulks aan eenige ongeſteldheid der baarmoeder of ſcheede, of ook aan de onzuiverheid van ſommige vrouwen, te wijten is.

Vr. Is het maandelijksch verſchijnen van dezen vloed ook met eenige omſtandigheden verzeld?

A. Er openbaren zich telkens meer of minder denzelven aankondigende veranderingen, bij voorb. opwelling, zwaarte in het onderlijf en in de leden, hoofdpijnen, ligte kolijken, opzetting der borſten e. z. v., welke voorboden echter, in eenen volkomen gezonden ſtaat, niet zeer aanmerkelijk zijn, maar toch voornamelijk bij het verſchijnen van den allereersten ſtondenvloed worden waargenomen.

Vr. Hebben alle vrouwen dezen vloed?

A. Alle vrouwsperſonen over de geheele aarde,

zoo ver ons dezelve bekend is, zijn aan dezen maandelijkschen bloedvloed onderworpen. Inmiddels hebben hier enkele uitzonderingen plaats, zoodat sommige vrouwen denzelven slechts om de twee maanden, ja soms nog zeldener, andere daarentegen om de veertien dagen, en enkele zelfs nimmer hebben.

Vr. Welke is de oorzaak van den stondenvloed?

A. Dezelve is in de natuur van het vrouwelijke ligchaam gegrond, en schijnt aan den eenen kant in de grootere slapheid van hetzelve en de daar door van tijd tot tijd ontstaande bloedrijkheid, aan den anderen kant echter in het sponsachtige maaksel der baarmoeder, gelegen te zijn, waardoor er, bij voorvallende algemeene bloedrijkheid, ligtelijk eene plaatselijke bloedrijkheid in de vaten van dezelve ontstaat. Wanneer nu deze laatste eenen zekeren trap bereikt heeft, zoo veröorzaakt zij op de gezegde wijze dezen vloed, dewelke weder ophoudt, zoodra de bloedrijkheid weggenomen is.

Vr. Welk is het oogmerk van deze ontlasting?

A. Het doel van dezelve schijnt dus te zijn, de bloedrijkheid van het vrouwelijke ligchaam van tijd tot tijd uit den weg te ruimen. Het periodike daarvan hangt af van de evenredigheid der bloedrijkheid en de rekbaarheid der vaten van de baarmoeder, maar kan voor het overige even zoo min verder verklaard worden, als vele andere periodike verschijnselen in het dierlijke ligchaam. Dit intusschen is zeker, dat het oogmerk van dezelve voornamelijk op de voortplanting van het menschelijk geslacht berekend is; doordien zij slechts zoo lang stand grijpt, als dit oogmerk te bereiken is, en daarom bij hooger klimmende jaren ophoudt.

Vr.

Vr. Hebben de zwangere, en de zogende vrouwen ook den ſtondenvloed?

A. Doorgaans heeft dezelve, in de zwangerheid en gedurende het zogen, geen' plaats, wijl, bij de eerſte door de voeding der vrucht, en bij het laatſte door de afſcheiding van het zog, het ontſtaan der bloedrijkheid verhinderd wordt. Sommige zwangere vrouwen nogtans hebben denzelven nog, gedurende de eerſte maanden, maar zeer weinige tot aan het einde. Ook bij ſommige zogende vrouwen openbaart zich dezelve nu en dan.

Vr. Van waar ontſtaat het ſtondenbloed, bij zwangere vrouwen?

A. Het zelve kan niet wel ergens anders heen komen, dan uit het binnenſte van het zeelteſnuitjen, welligt ook uit deszelfs uitwendige oppervlakte, alsmede uit de vaten der ſcheede; doordien de moederkoek met het adervlies aan de geheele binnenzijde der baarmoeder gehecht is.

Vr. Zou het gevaarlijk zijn, den ſtondenvloed der zwangere vrouwen te verwarren met den bloedvloed, waaraan dezelve, gedurende de zwangerheid, ſomts onderhevig zijn?

A. Voorzeker; immers de ſtondenvloed, niet te ſterk zijnde, moet als eene natuurlijke heilzame ontlasting beſchouwd worden; daar integendeel de bloedvloed voor moeder en vrucht zeer nadeelig is.

Vr. Van waar komt het bloed, in den bloedvloed?

A. Uit de vaten der baarmoeder zelve, en welligt mede uit die van den moederkoek; terwijl inmiddels dezelve niet kan gebeuren, indien er niet een

ge-

gedeelte des moederkoeks, van de baarmoeder is los geraakt.

Vr. Hoe kan, bij zwangere vrouwen, de ſtondenvloed van den nadeeligen bloedvloed onderſcheiden worden?

A. Hoe zeer ook die onderſcheiding aan zwarigheden onderhevig is, zoo dienen er echter de volgende kenteekenen toe: 1) de ſtondenvloed heeft zijnen gezetten tijd, is door geene bijzondere toevallen vergezeld, en ook door geene kennelijke oorzaken voorafgegaan. 2) Daarentegen verſchijnt de bloedvloed op onbepaalde tijden, en is meestal het gevolg van eene kenbare en na te gane oorzaak. 3) Het ſtondenbloed klontert niet ligtelijk, maar is vloeibaarder, dan het bloed van den vloed, het welk zwarter en lijviger is, en meestal geronnen afgaat, of ten minſte ſpoedig klontert.

Vr. Behoort zich eene zwangere vrouw, gedurende hare ſtonden, ook bijzonder in acht te nemen?

A. Indien dezelve niet te ſterk zijn, behoeft zij hare gewone levenswijze niet te veranderen: in het tegengeſteld geval echter, moet zij zich ſtil en bedaard houden, eenen naauwgezetten leefregel betrachten, en zich, des noods, door deskundigen de vereischte geneesmiddelen laten toedienen. — En even zoo heeft zij zich te gedragen, in eenen haar overkomenden bloedvloed.

Vr. Is de ſtondenvloed, als werking der baarmoeder buiten de zwangerheid, ook aan gebreken onderworpen?

A. Ja wel degelijk; dezelve kan naderlijk te vroeg of te laat, te dikwijls of te zelden komen; hij kan

al

al te ſterk of al te gering zijn, en ook ſomts wel geheel wegblijven. Ook verſchijnen er wel, in plaats van de gewone toevallen, welke als voorboden voorafgaan, vaak koortſige toevallen, krampen, hevige pijnen in het onderlijf en in de lenden, brakingen, buikloop e. z. v. Hij kan ook wel te vroeg geheel verdwijnen, en ten aanzien der geſteldheid van het afvloeijende bloed zeer uitregelig zijn. Somtijds kan hij ook langs geheel ongewone wegen verſchijnen.

II. Afdeeling.

De Vruchtbaarheid.

Vr. Wat is de vruchtbaarheid?

A. Dezelve is de natuurlijke geſchiktheid der vrouw, om te kunnen ontvangen.

Vr. In welken tijd heeft bij de vrouwen de vruchtbaarheid plaats?

A. De tijd der vruchtbaarheid, hangt gewoonlijk van de geregelde verſchijning der maandſtonden af, en houdt ook gemeenlijk op, wanneer dezelve niet meer verſchijnen.

Vr. Is dit ſteeds zonder uitzondering zóó?

A. Neen; want er zijn gevallen, dat vrouwen zwanger geworden zijn, alvorens zij de ſtonden hadden, alhoewel de geſchiktheid ter ſpoedige verſchijning van dezelven, ongetwijfeld bij haar reeds voor handen was. — En aan den anderen kant, ontbreekt het ook niet aan voorbeelden van bevruchting, hà de volkomene ophouding van den ſtondenvloed.

Vr. Welke vereischen zijn er bij de vrouw nóódig, tot eene gewenschte vruchtbaarheid?

A. Eene gezonde ligchaamsgeſteldheid, een gepast maakſel en eene behoorlijke zamenſtelling der uit- en inwendige teeldeelen, eene gezonde menging der vochten, door welken dezelve beſproeid worden, en eene gematigde, niet al te overdrevene noch te flaauwe, aandoenlijkheid bij de omhelzing.

III. Afdeeling.

De Onvruchtbaarheid.

Vr. Wat is de onvruchtbaarheid?

A. Eene ongeſchiktheid bij de vrouw, om te ontvangen.

Vr. Welke zijn, aan den kant der vrouw, de oorzaken der onvruchtbaarheid?

A. Onderſcheidene oorzaken kunnen daartoe medewerken, als wangeſtalten en ongeſteldheden der in- of uitwendige teeldeelen, ziekten en gebreken der baarmoeder, der trompetten, der eijernesten, der ſcheede e. z. v., als mede ongevoeligheid voor den bijſlaap.

Vr. Zijn deze en ſoortgelijke oorzaken, *onbetwistbare* bewijzen der vrouwelijke onvruchtbaarheid?

A. Geenszins: er zijn, bij eene anders welgeſtelde vrouw, geene andere onloochenbare oorzaken van onmagt, dan de volkomene toeſluiting der ſcheede, van den mond der lijfmoeder, en de ontbreking van ſommige, tot de voortteling volſtrekt noodzakelijke, deelen.

Vr. Wat volgt hier uit?

A. Dat men, ten aanzien der onvruchtbaarheid, veelal genoodzaakt is, verborgene oorzaken te erken-

nen,

nen, om de welke na te ſpeuren het menſchelijk vernuft niet ſchijnt berekend te zijn.

VI. AFDEELING.

De Ontvanging.

Vr. Wat is de ontvanging of bevruchting?

A. De ontvanging is een werk der natuur, waar door er, door middel der paring, als een gevolg der wederzijdſche teeldrift, een nieuw wezen in den vrouwelijken ſchoot wordt voortgebragt.

Vr. Wat wordt dus tot eene volkomene en vruchtbare paring vereischt?

A. Zal de omhelzing volkomen en vruchtbaar zijn, zoo behoort er, behalve eene volmaakte gezondheid der vrouwelijke en mannelijke teeldeelen en eene behoorlijk geſpande wederzijdſche teeldrift, nog inzonderheid toe, dat het mannelijke zaad onder de paring in de ſcheede geſtort wordt, waarbij niet zoo zeer de vlugge ſtof of geest van het zelve, maar ook iets dik zaad, door den zich openenden lijfmoedermond, in de lijfmoeder, en ſomtijds zelfs in de trompetten geraakt. Hier door geſchiedt er in de baarmoeder eene prikkeling, dewelke zich medelijdend tot de trompetten en eijernesten uitſtrekt. In het eijernest zwelt er een blaasjen op, barst, en ontdoet zich van het daarin bevatte vocht, het welk door de, als dan van bloed opgezwollene en het eijernest omvattende, trompet opgevangen, en met eene *periſtaltiſche* of wormwijze beweging, het zij oogenblikkelijk of eerst na eenigen tijd, in de baarmoeder geleid wordt. De thans in eene ſoort van ontſtekingstoeſtand gebragte

baarmoeder trekt nu hare onderſte opening naar haren hals heen naauwer zamen, en ontwikkelt, op eene voor het overige onverklaarbare wijze, het menſchelijke ei, met de daarin bevatte vrucht.

Vr. Hoe geſchiedt dan de ontvanging, en waarin beſtaat het wezen van dezelve?

A. Daaromtrent zijn, van de vroegſte tijden af, zeer vele ſtellingen uitgedacht, en hebben er, zelfs tot hiertoe, onderſcheidene gevoelens plaats, de welke alhier te behandelen de plaats niet is; terwijl wij ſlechts in het algemeen aanmerken, dat er zelfs tegen het meest aannemelijk ſchijnende gevoelen, onderſcheidene niet ongewigtige tegenwerpingen te maken zijn; zoodat men, ten aanzien van alle de tot hier toe te berde gebragte gevoelens aangaande het Leerſtuk der Ontvanging, als eene zekere ſlotſom, te regt beweren kan, dat de eigenlijke aard en wijze van dezelve nog ſteeds met eenen digten ſluijer bedekt is.

Vr. Hoe wordt de ontvanging verdeeld?

A. In eene goede en kwade: uit de eerſte, ontſtaat een nieuw aan zijne ouders gelijkvormig ſchepſel; uit de laatſte, een zuiger of vleeschklomp. — Voorts kan de goede ontvanging verdeeld worden, in die der baarmoeder, en in die, welke buiten dezelve geſchiedt: bij de eerſte, bevindt zich de vrucht in de baarmoeder, terwijl bij de laatſte, de vrucht zich in eene der trompetten, in het eijernest zelve, of in de holte van den buik onthoudt.

Vr. Zijn er vaste teekenen, waaruit eene vrouw weten kan, dat zij ontvangen heeft?

A. Offchoon ſommige vrouwen ſchier het tijdſtip, waarin zij ontvangen, door zekere inwendige aandoenin-

ningen, welke zij onder de omhelzing gevoelen, weten op te geven; zoo geschiedt echter bij de meeste vrouwen de bevruchting ongemerkt; terwijl zij hare zwangerheid niet eerder vermoeden, dan na het wegblijven der maandstonden.

Vr. Welken naam erlangt eene vrouw, welke ontvangen heeft?

A. Zij wordt dan eene zwangere of bevruchte vrouw genoemd.

V. Afdeeling.

De Zwangerheid.

Vr. Wat is de Zwangerheid?

A. Dus wordt genoemd de staat, waarin zich de vrouw bevindt, van het eerste oogenblik der ontvanging af, tot aan den uittogt van dat ligchaam, het welk door de bevruchting was voortgebragt.

Vr. Hoe wordt de zwangerheid verdeeld?

A. Zij wordt verdeeld in de *goede*, *regelmatige*, of *baarmoederlijke*, en in de *kwade*, *uitregelige* of *buiten — baarmoederlijke* zwangerheid.

Vr. Wat is de goede of baarmoederlijke zwangerheid?

A. Zij is de eigenlijke zwangerheid der baarmoeder, wanneer namelijk het ei met de vrucht zich wezenlijk in de baarmoeder bevindt. Zij duurt gewoonlijk veertig weken, negen zonne- of tien maanmaanden, of 275 tot 280 dagen; maar kan inmiddels, door onderscheidene oorzaken, korter, en ook, in enkele gevallen, een paar weken langer duren.

Vr. Wat is de kwade of buitenbaarmoederlijke zwangerheid?

A Wanneer de vrucht niet in de holte der baarmoeder, maar aan eene andere plaats buiten dezelve, bij voorb. in een der eijernesten zelve, in eene der trompetten, of in de holte van den buik, aanwezig is. In de beide eerſte gevallen, ſtaan er aan den groei en de ontwikkeling der vrucht aanmerkelijke hindernisſen in den weg, welke dra haren dood ten gevolge hebben: in het laatſte geval, kan zij wel ontwikkeld en voldragen worden, maar echter, even als in de beide eerſte gevallen, langs den natuurlijken weg niet ter waereld komen. — Er wordt daarenboven ook nog van het zeer zeldzame geval eener *zwangerheid der ſcheede* gewag gemaakt; dan, de welke nogtans wel ſlechts bij eene ten uiterſte zonderlinge wangeſtalte der teeldeelen kan plaats vinden.

Vr. Hoe wordt de zwangerheid meer verdeeld?

A. Ten aanzien van het getal der kinderen, is dezelve 1) of *enkel*, wanneer er ſlechts één kind voor handen is; 2) of *zamengeſteld*, wanneer zij uit meer kinderen, bij voorb. tweelingen, drielingen, vierlingen e. z. v., beſtaat. In de meeste gevallen, is wel eene zamengeſtelde zwangerheid het gevolg van een' enkelen vruchtbaren bijſlaap; nogtans kunnen er ook, overëenkomstig onderſcheidene waarnemingen, twee kinderen aanwezig zijn, welke op twee verſchillende tijden, door twee ſchielijk op elkander volgende vruchtbare omhelzingen, ſomtijds zelfs van twee verſchillende mansperſonen, zijn verwekt geworden. Zulks wordt eene *ſuperfoecundatie* of *overbevruchting* genoemd. Worden er integendeel twee en meer kinde-

deren op zeer verwijderde tusschentijden bij één persoon verwekt, en vindt er dus, bij eene reeds zwangere vrouw, eene herhaalde ontvanging en bezwangering plaats, zoo wordt dit *superfoetatie* of *overbezwangering* geheeten; de welke inmiddels slechts alsdan mogelijk is, wanneer de baarmoeder, in ten uitersten zeldzame gevallen, dubbeld voorhanden of in twee vakken verdeeld is, of wanneer er eene zwangerheid buiten de baarmoeder is voorafgegaan.

Vr. Hoe verdeelt men haar nog?

A. Zij wordt nog verdeeld in de *ware*, in de *valsche* of *schijnbare*, en in de *gemengde* zwangerheid.

Vr. Wat is de ware zwangerheid?

A. Zij is die zwangerheid, bij welke de zwangere persoon wezenlijk eene menschelijke vrucht bij zich draagt, door wier allengschen groei haar buik van tijd tot tijd wordt opgezet, even eens of zich de vrucht in of buiten de baarmoeder bevinde, of zij levendig of dood, voldragen of onvoldragen, welgevormd of wanschapen zij.

Vr. Wat is de valsche of schijnbare zwangerheid?

A. Die, wanneer er zich bij eene vrouw noch in noch buiten de baarmoeder eene wezenlijke vrucht bevindt, maar er zich, door onderscheidene oorzaken, zulke verschijnsels en veranderingen in het vrouwelijke ligchaam openbaren, als er bij eene wezenlijke zwangerheid worden waargenomen. Daar toe behoort het opzetten van den onderbuik, door waterzucht der baarmoeder, door slijmproppen in dezelve, en door soortgelijke ziekelijke oorzaken.

Vr. En wat, de gemengde?

A. Gemengde zwangerheid wordt genoemd, wanneer er, met eene ware, tevens eene valsche zwangerheid gepaard gaat.

Vr. Welke verdeeling der zwangerheid heeft er eindelijk nog plaats?

A. Zij wordt eindelijk nog onderscheiden, in eene *volkomene* zwangerheid, wanneer de vrucht, zoo wel ten aanzien van haar zelve, als ook der deelen van het ei, volkomen gesteld is; en in eene *onvolkomene*, wanneer er slechts enkele deelen van het ei, of van het ligchaam der vrucht voorhanden zijn.

VI. Afdeeling.

Teekenen der Zwangerheid.

Vr. Welke zijn de kenteekenen der zwangerheid?

A. Dezelve zijn of gemeene, welke ook denkbeeldige genoemd worden, of bijzondere, welke aan elke zwangerheid bijzonder eigen zijn.

Vr. Hoedanig is het met deze teekenen in het algemeen gelegen?

A. Zoodanig, dat er tot hier toe niet een eenig onbedriegelijk teeken bekend is, het welk op zich zelve alleen als bewijs der ontwijfelbare zwangerheid zou kunnen worden aangenomen, terwijl zij zelfs alle te zamen misleiden, en vele van dezelven van geheel andere oorzaken, dan van eene zwangerheid ontstaan kunnen, zoo zeer zelfs, dat het niet aan voorbeelden ontbreekt, dat zelfs zeer ervarene verloskundige zich, in hun gevoelen aangaande de al- of niet- aanwezigheid eener zwangerheid, vergist hebben.

Vr. Welke zijn de teekenen van eene *ware* of *baarmoederlijke* zwangerheid?

A.

A. Dezelve zijn of *toevallige* of *wezenlijke* teekenen; de welke ook anders wel in zekere en onzekere teekenen verdeeld worden.

Vr. Welke zijn de toevallige?

A. Alle die teekenen, welke, offchoon zij dikwijls eene zwangerheid plegen te verzellen, nogtans niet altoos met den toeftand der zwangerheid gepaard gaan, en daarom ook niet als noodzakelijke gevolgen van dezelve te befchouwen zijn, maar flechts als dikwijls voorkomende verfchijnfels gedurende dezelve meer of min befpeurd worden; terwijl zij die fukkelende ongefteldheden uitmaken, welke zoo veelvuldig bij zwangere vrouwen worden aangetroffen, en die of aan een geprikkeld zenuwgeftel; of aan eene aandoening en verandering in den omloop der vochten; of aan eene aandoening van de werktuigen der fpijftering; of der pis, of van het huidgeftel; of aan de drukking der zwangere baarmoeder op de nabijliggende deelen; of ook aan eene veranderde zielsneiging, te wijten zijn.

Vr. Duiden deze teekenen de zwangerheid ontwijfelbaar aan?

A. Geenszins; terwijl zij even zoo wel door verlei andere oorzaken, als door eene zwangerheid, kunnen veroorzaakt worden. Men kan dus uit derzelver aanwezigheid even zoo min op eene wezenlijke zwangerheid met zekerheid befluiten, als uit derzelver gemis op het niet voor handen zijn der zwangerheid. Nogtans kunnen zij als hulpteekenen, bij de uit- en inwendige onderzoeking, dikwijls tot grooten dienst verftrekken.

Vr. Wat en welke zijn de wezenlijke teekenen?

A. Alle die verſchijnſelen en veranderingen aan het vrouwelijke ligchaam, welke als noodzakelijke voorwaarden en gevolgen der zwangerheid te beſchouwen zijn. Dezelven nu zijn: het ophouden der maandſtonden; de allengſche veranderingen van den onderbuik en van den navel, door de uitzetting der zwangere baarmoeder; de beweging der vrucht; de veranderingen aan het ſcheedegedeelte der baarmoeder, van haren hals en mond; het duidelijk voelen van eenig deel van het kind, door uit- of inwendige onderzoeking; de voelbare vliezen van het ei, door den bereids ten deele geopenden moedermond; de veranderde ligging der baarmoeder; en de veranderingen aan den vrouwelijken boezem.

Vr. Zijn deze teekenen onbedriegelijk?

A. In geenen deele; want doch de verſchijnſelen, op welke de meeste derzelven gegrond zijn, kunnen insgelijks van geheel andere oorzaken ontſtaan, en diensvolgens in ſommige gevallen even gemakkelijk misleiden; weshalve de verloskundige, bij het uiten van zijn gevoelen, zeer behoedzaam en voorzigtig behoort te werk te gaan.

Vr. Zijn er ook teekenen van den *dood* der vrucht, gedurende de zwangerheid?

A. Behalve voorafgegane zoo uit- als inwendige hevig werkende oorzaken, zijn waarſchijnlijke teekenen van den *dood* der vrucht, de volgende: De omtrek van den buik en de uitzetting der baarmoeder nemen niet toe; de beweging der vrucht houdt of eensklaps op, nadat zij de laatſte maal vaak zeer ſterk geweest was, of de zwangere vrouw beſpeurt geheel geene beweging, niet tegenſtaande de zwangerheid

zoo ver gevorderd is, dat zij dezelve zou kunnen beſpeuren; de onderbuik zinkt weg, en heeft de natuurlijke warmte niet; de navel gaat weer terug en krijgt een zigtbaar kuiltjen; de dikte van den buik is niet beſtendig aan ééne plaats; de vrouw klaagt over een lastig gevoel van zwaarte in de eene of andere zijde, op welke zij zich legt. De borsten zijn ſlap en verflenst. Somtijds is er geen ziekelijke toeſtand bij te merken; dikwijls echter doen er zich koortſige toevallen, huiveringen, flaauwten e. z. v. op.

Vr. Zijn er ook teekenen, door welken men het *geſlacht* der vrucht vooraf bepalen kan?

A. Hoe zeer men er ook op uit geweest is, om eenige kenteekenen, ter bepaling van het onderſcheiden geſlacht der nog in 's moeders ligchaam bevatte vrucht, op te ſpeuren; zoo kan nogtans, vóór de verlosſing, daaromtrent niets zekers beſlist worden.

Vr. Hoe is het met de teekenen geſteld, uit welken men, volgens ſommigen, zou kunnen opmaken, of eene vrouw van twee-, drie-, vierlingen enz, of ook van een' zuiger of vleezige misdragt zwanger zij?

A. Alle die teekenen zijn even zoo bedriegelijk en misleidend, als de vorige, en er is daaromtrent niet eerder iets zekers te bepalen, dan bij de verlosſing zelve.

Vr. Maar, de kenteekenen van eene *buitenbaarmoederlijke* zwangerheid?

A. Dezelve zijn almede zeer dikwijls dubbelzinnig en twijfelachtig, zoo dat men zich met zekerheid op dezelven niet verlaten kan, daar zij deels door andere ziekelijke toevallen kunnen voortgebragt worden, en

deels

deels ook elke baarmoederlijke zwangerheid daarmede kan gepaard gaan.

VII. Afdeeling.

Het Onderſlaan of *Ondertasten.*

Vr. Wat is het onderſlaan of de ondertasting?

A. Daardoor verſtaat men, in de verloskunde, het onderzoek, door bevoeling of betasting, van de onderſcheidene bij de zwangerheid en de verlosſing belangrijke deelen.

Vr. Wat is het oogmerk van dat onderzoek?

A. Om daardoor over de gezonde of ongezonde geſteldheid der gezegde deelen te kunnen oordeelen, zich van het al of niet zwanger zijn eener vrouw te overtuigen, den tijd der zwangerheid te bepalen, tegen het einde van dezelve de ligging der vrucht te onderzoeken, en voor en gedurende de verlosſing over het beloop van dezelve, als mede over den vereischt wordenden bijſtand te kunnen oordeelen.

Vr. Hoe wordt het onderſlaan verdeeld?

A. In het *uit-* en *inwendige* onderſlaan: Bij het eerſte, worden enkel de uitwendige teeldeelen, benevens den onderbuik en de borsten, bevoeld; bij het laatſte daarentegen, brengt men eenen vinger, of meer vingeren, in de ſcheede, tot aan het onderſte gedeelte der baarmoeder. Deze laatſte onderzoeking, is van vrij grooter aanbelang dan de eerſte. Beide te zamen maken een volledig onderzoek uit.

Vr. Welke regelen zijn er bij het onderſlaan in acht te nemen?

A. De volgende regels behooren daarbij te worden

den waargenomen: Men verlieze nimmer de meest mogelijke betamelijkheid uit het oog, en beleedige de vrouwelijke ſchaamachtigheid niet, door het ontblooten van deelen, wanneer zulks niet volſtrekt noodzakelijk zij; de hand, met welke men onderſlaat, mag niet koud zijn, 't zij dan dat het oogmerk ware, door eene koude hand de beweging der vrucht te duidelijker te voelen; mendrage zorg, om bij het onderſlaan aan de vrouw geene pijnen te veroorzaken, weshalve de nagels der vingeren wel en behoorlijk rond moeten geſneden zijn; de hand noch de vingers mogen wond, noch met wratten, uitſlag of zweren bezet wezen; de deelen der hand, welke men binnen brengt, moeten vooraf met eenig vet, het zij olie, ongezoute boter, pomade of iet dergelijks, tot gladmaking beſtreken worden; men moet zich gewennen, om met de linke hand zoo goed als met de regte te kunnen onderſlaan. Wanneer, in zeldzame gevallen, het onderſlaan door den endeldarm vereischt wordt, zoo moet dezelve vooraf door een klijſteer worden ontlast. — De te onderſlane perſoon doet wel, wanneer zij vooraf ter ſtoelgang gaat, en haar water loost.

Vr. Hoe geſchiedt het onderſlaan?

A. Hetzelve geſchiedt, aan den kant der vrouw, 1) *ſtaande;* het welk te pas komt bij alle gezonde zwangere en bij barende vrouwen, in het begin der verlosſing: 2) *zittende*, als wanneer de vrouw het zij op eenen kraamſtoel, kort bed, of op den rand van een' gewonen ſtoel, eigenlijk half zit en half ligt, zoo dat de teeldeelen vrij zijn; deze wijze van onderſlaan is van dienst bij zulke vrouwen, welke, wegens haar ligchaamsgeſtel en den toeſtand van hare gezondheid,

niet

niet wel ſtaan of liggen kunnen; bij barende vrouwen op het einde van het tweede tijdperk der verlosſing, en bij de zulken, bij welken eene ſnelle verlosſing te verwachten is: 3) *liggende*, het zij op een kort of op een gewoon bed of rustbank, zoo dat de lenden hooggelegen, de teeldeelen verheven en vrij, en beide de voeten, of ten minste die voet, welke naar de vroedvrouw gekeerd is, op de hielen geſteund zijn. Van deze plaatſing, kan inzonderheid gebruik gemaakt worden, bij zulke vrouwen, welke ziekelijk, aan krampen, bloedſtortingen en uitzakkingen der lijfmoeder onderworpen zijn, kunnende dezelve alsdan op den rug of op zijde wezen: En 4) *knielende*, als wanneer de vrouw op een bed of rustbank knielt, en voorover op de handen en ellebogen leunt. Deze wijze van onderſlaan komt inzonderheid te pas, bij verkeerde ligging der vrucht, en bij teruggebogene baarmoeder. De kunstbeoefenaar ſtaat alsdan ter zijde, en brengt de eene hand van achteren tusſchen de ſchaamdeelen binnen, terwijl hij met de andere hand den hangenden buik onderſteunt.

Vr. Welke wijze van onderſlaan, komt voornamelijk in de eerſte maanden der zwangerheid te pas?

A. De liggende wijze, ten einde destebeter den omtrek of de grootte der baarmoeder te kunnen onderzoeken. De vrouw wordt dan met gebogene dijen en beenen dusdanig geplaatst, dat de borst verheven ligt, en het hoofd voorover helt, ten einde de buikſpieren ontſpannen worden. Daarop brengt de vroedvrouw haren voorſten vinger op die wijze in de ſcheede, dat de palm van hare hand naar voren gerigt is, de overige vingers in de hand gebogen zijn,

zijn, en de duim zachtelijk op den Venusheuvel geplaatst is. Dus doende met den top van den vinger den hals der baarmoeder of den zeeltesnuit bereikt hebbende, onderzoekt zij deszelfs vorm, dikte, lengte enz, alsmede de gesteldheid van deszelfs ingang of opening.

Vr. Hoe onderscheidt men de natuurlijke grootte der baarmoeder?

A. Door dezelve tusschen den top des vingers, die tot aan den zeeltesnuit in de scheede gebragt is, en de andere hand, welke men op den onderbuik geplaatst heeft, te bepalen: Men drukt namelijk met deze hand den buik eenigzins sterk, ten einde deszelfs bekleedselen binnenwaarts te persen, en zoo doende de darmen, welke op den bodem der baarmoeder liggen, van de eene naar de andere zijde te dringen, tot dat men onder de hand een vast, en door zijne hardheid zich van de andere ingewanden onderscheidende, ligchaam ontmoet, het welk aan den vinger, die in de scheede is, beantwoordt. Het zelve is de baarmoeder, wier gewigt en hoegrootheid men dan, het zij door gewoonte, of uit haren afstand van de zamenvoeging der schaambeenderen, schatten kan. — Inmiddels is deze handgreep over het geheel niet zeer gemakkelijk, en nog vrij moeijelijker bij vleezige en zeer zwaarlijvige, dan bij magere vrouwen.

Vr. Is het gemakkelijk, in de eerste maanden de zwangerheid, door het onderslaan, te ontdekken?

A. Geenszins, integendeel is zulks, in de twee eerste maanden, vrij moeijelijk en onzeker, inzonderheid voor de zulken, welke in het onderslaan weinig geoefend zijn, om de hoegrootheid der ledige baarmoe-

moeder te onderſcheiden, daar het toch alleen door de veranderingen is, welke zij zoo in hare ligging, als gedaante ondergaat, dat men de zwangerheid, al dan niet, kan opmaken.

Vr. Waaruit vermoedt men, dat eene vrouw ſedert zes weken of twee maanden zwanger is?

A. Alsdan bemerkt men bij het onderſlaan, dat de onderbuik platter wordt, wijl de baarmoeder thans, uit hoofde van hare toenemende zwaarte, dieper in de holte van het bekken zinkt, zijnde zij tevens grooter en onbewegelijker, dan in den natuurlijken ſtaat; ook is hare ligging in het kleine bekken dan meestal waterpas, en haar hals en mond bevinden zich dieper in de ſcheede, haar mond is ligtelijker te bereiken, en zijne vorm is aanmerkelijk ronder, dan in de eerſte maand. Daar echter dergelijke veranderingen ook bij ſommige ziekten der baarmoeder worden aangetroffen, zoo moeten dezelve nimmer, alleen op zich zelve, als zekere teekenen der zwangerheid beſchouwd, maar ſteeds met de haar verzellende wezenlijke teekenen vergeleken worden.

Vr. Welke zijn de teekenen der derde maand?

A. Alsdan vult de baarmoeder gewoonlijk de holte van het kleine bekken; het is gemakkelijk, haar tusſchen den in deſcheede gebragten vinger der eene, en de andere op den onderbuik geplaatſte hand, te bepalen, en zoo doende omtrent hare groote en gedaante te oordeelen. Haar hals begint zich dan op te trekken, nogtans is haar mond nog ligtelijk te bereiken, en deszelfs ronde gedaante is iets duidelijker. De borſten zwellen, en er worden nu en dan ligte ſteken in beſpeurd.

Vr.

Vr. Welke der vierde maand?

A. In deze maand rijst de bodem der baarmoeder geheel boven het bekken, zoodat men denzelven, bij niet te vette perſonen, als eene harde rondte boven de vereeniging der ſchaambeenderen voelen kan. De onderbuik is reeds aanmerkelijk gewelfd. De mond der baarmoeder ſtaat hooger dan in de vorige maand, en zijne ronde vorm doet zich duidelijker op; haar hals nadert aan het heiligbeen, en begint allengs weeker en dikker te worden. De tepelringen worden donkerkleuriger, en de tepels zelve dikker. Bij ſommige vrouwen, kan men de golving van het in de baarmoeder bevatte vocht, en zelfs de beweging der vrucht of den *ſchok*, ontwaren.

Vr. Zijn de gezegde golving en de ſchok zekere teekenen der zwangerheid?

A. Wat den ſchok aangaat, dezelve is ſteeds een ontwijfelbaar teeken van zwangerheid, en heeft buiten dezelve geen' plaats; de golving daarentegen is zulk een bepaald zeker teeken niet, als de welke ook in eene waterzucht der baarmoeder beſpeurd wordt, alhoewel deze ziekte onder de zeer zelden voorkomende krankten behoort.

Vr. Van waar ontſtaat de ſchok? En hoe kan men dien ontdekken?

A. Daar het ligchaam der vrucht, hoe klein men het zich ook mag voorſtellen, ſteeds zwaarder is dan eene gelijke hoeveelheid waters, zoo neigt het zelve gevolgelijk beſtendig naar het laagſte gedeelte van de holte der baarmoeder. Wanneer men het nu van daar door eene zeer ligte ſchudding verwijdert, zoo zal het, door middel van zijne zwaarte, met meer of

dere ſnelheid op het zelfde punt terug vallen, en aan den vinger, welke onder dat punt der baarmoeder geplaatst is, eene gewaarwording mededeelen, die met den naam van *ſchok* beſtempeld wordt. Dezelve is in de vierde maand der zwangerheid nog zoo gering, dat hij de oplettendheid der meest geoefenden in het onderſlaan meestal ontſnapt, maar wordt gevoeliger, naar mate het gewigt der vrucht toeneemt, en het water, in evenredigheid van derzelver grootte, vermindert. Uit dien hoofde is hij in de achtſte maand gemakkelijker te onderkennen dan in de zevende, en in deze wederom gemakkelijker, dan in de zesde of vijfde. Ter ontdekking nu van denzelven, moet de perſoon zoo ondertast worden, als of men de baarmoeder tusſchen de twee handen bevestigen wilde: men begint namelijk, met den vinger zoo hoog in de ſcheede achter het zeeheſnuirjen aan het ligchaam der baarmoeder te brengen, als mogelijk is, en plaatst tevens de andere hand uitwendig op den buik, een weinig onder den navel; daarop beweegt men, door den binnen gebragten vinger, de baarmoeder zachtelijk, als of men haar ſchielijk wilde opligten, en geeft vervolgens met de uitwendig geplaatſte hand eene kleine ſchudding. Door de eerſte beweging nu, wordt de vrucht genoodzaakt, zich een weinig in het haar omringende water te verheffen, en zich dus van dat punt der baarmoeder, op het welk zij rust, te verwijderen; terwijl door de verwekte beweging met de op den buik geplaatſte hand, haar terugval naar het gezegde punt verhaast wordt, welke val aan den aldaar alsnog geplaatſten vinger de gewaarwording daarvan door de wanden der baarmoeder mededeelt. — Alhoe-

hoewel nu deze laatſte ſchudding in de laatſte maanden der zwangerheid onnoodig is, zoo is echter de ſchok zeer gevoelig, om den welken te beſpeuren men den vinger aan het zeeltebekjen brengt, op dat gedeelte der baarmoeder, welk over de bovenſte engte ligt, en alsdan dat deel beweegt.

Vr. Welke teekenen duiden de vijfde maand der zwangerheid aan?

A. In deze maand, voelt men de welving van den bodem der lijfmoeder in het midden tuſſchen den navel en de ſchaamdeelen als een hard omſchreven gezwel, en boven het zelve de meer weeke darmen. De mond der baarmoeder ſtaat hooger, eenigzins tegen de holte van het heiligbeen, en is bezwaarlijker te bereiken. Het leven van het kind openbaart zich, terwijl de vrouw deszelfs eerſte bewegingen als een ſchielijk aanſtooten of tikken beſpeurt.

Vr. Welke de zesde maand?

A. De bodem der baarmoeder reikt thans tot aan den navel en zelfs iets daar boven, en de darmen verbergen zich achter de oprijzende lijfmoeder. De onderſte plooijen van het navelputje verdwijnen, waardoor de navel van onder opwaarts vlak wordt, en eene rigting naar boven verkrijgt. Het bovenſte gedeelte van den hals der baarmoeder begint met de holte van haar ligchaam in een te loopen; hier door wordt het zeeltebekje van tijd tot tijd met zijne lip en korter, weeker, ſponsachtiger, en meer lings en achterwaarts hellende. De bewegingen der vrucht worden gevoeliger.

Vr. Welke teekenen onderſcheiden de zevende maand?

A. Thans ontdekt men den bodem der baarmoeder twee

tot drie vingeren breed boven den navel; de buik zwelt ſterk, zoo dat het navelputje meer en meer verdwijnt en van onder op ſteeds vlakker wordt. Het ſcheedegedeelte van den hals der baarmoeder of de zeelteſnuit wordt nog korter en weeker, zijn mond ſtaat hooger, meer naar achteren, is thans moeijelijk te bereiken, en bij voor de eerſte maal barende vrouwen zeer geſloten, maar bij die, welke reeds gekraamd hebben, meer of min geopend. De borsten zijn ronder, meer uitgezet, veerkrachtiger, en bij het betasten gevoeliger; hare bloedäderen ſchijnen blaauwachtig door en zijn grooter. De tepelringen worden meer donkerkleurig, en uit de tepels vloeit een waterig zogächtig vocht. Op het einde van deze maand, voelt men, voor achter de ſchaambeenderen op de bovenſte engte, vaak het bewegelijke voorliggende deel der vrucht, meeſtäl het hoofd, het welk aanleiding gegeven heeft tot het gevoelen, als of het kind om dezen tijd ombuitelde of *keerde*.

Vr. Wat verſtond men dan door de *keering?*

A. Daar men zich verbeeldde, dat het hoofd der vrucht, gedurende de zeven eerſte maanden, naar den bodem der baarmoeder gerigt was, en men thans het zelve doorgaans op haren mond ontdekt; zoo begreep men, dat het kind, op dit tijdperk, door eene meer of min ſchielijke beweging, zich in eens met het hoofd naar beneden omwentelde.

Vr. Is dit gevoelen gegrond?

A. Deszelfs ongegrondheid leeren alle ontleed- en verloskundige waarnemingen, uit de welken blijkbaar is, dat, in de *natuurlijke* en allermeest voorkomende gevallen, de kinderen, van de ontvanging af

tot

tot de geboorte toe, met het hoofd nederwaarts in de baarmoeder geplaatst zijn.

Vr. Wat leeren dan de waarnemingen, omtrent de plaatsing der vrucht in het algemeen?

A. De plaatsing der vrucht, ten aanzien der moeder, is in de eerste helft der zwangerheid, wanneer de hoeveelheid van het water naar evenredigheid meer dan de vrucht bedraagt, of dezelve ten minste evenaart, nog zeer onbepaald, en wordt niet zelden door de plaatsing der moeder veranderd. Inmiddels hangt doch, reeds van den allereersten tijd der zwangerheid af, het hoofd, uit hoofde van zijne meerdere zwaarte, doorgaans naar beneden. Dan, naar mate nu de vrucht, in de tweede helft der zwangerheid, toeneemt, het water daarentegen in evenredigheid tot de vrucht vermindert, dezelve dus door den groei van haar ligchaam enger bepaald en in hare vrije beweging gestremd wordt, verkrijgt zij eene meer bestendige plaatsing, en het hoofd blijft standvastiger aan den binnensten lijfmoedermond, of ten minste op het onderste gedeelte der baarmoeder staan; als wanneer hare plaatsing, bij eene regelmatige zwangerheid, kort voor de verlossing de volgende is: Het hoofd ligt naar beneden tegen den mond der lijfmoeder, het achterhoofd naar de linke zijde van het bekken en gewoonlijk naar de pan van die zijde, het gezigt daarentegen naar de regte zijde van het bekken, meestal tegen de zamenvoeging van het heiligbeen met het heupbeen gekeerd. De nek en rug zijn naar de linke voorste, en de buik met den navel naar de regte achterste zijde der baarmoeder gerigt. De voeten, in de dijen en knieën gebogen,

bevinden zich doorgaars in de regte zijde van den bodem der baarmoeder. Op deze wijze ligt de vrucht, in den laatsten tijd, meestal gerust, bewegende zich slechts door het uitstrekken en aanhalen der voeten, alsmede door eene halfkringswijze beweging om hare lengteäs, voor zoo ver de beperkte ruimte in het ei of de vliezen zulks gedoogt.

In geval van tweelingen, heeft de eene vrucht doorgaans de thans beschrevene plaatsing, en de andere eene tegenovergestelde met de voeten naar beneden, inmiddels doch ook bij beiden de plaatsing anders zijn kan. — Voor het overige wijkt de plaatsing der vrucht niet zelden van de beschrevene regelmatige plaatsing af, waar door dan de verlossing meer of minder moeijelijk worden moet.

Vr. Welke teekenen duiden de achtste maand aan?

A. Alsdan bevindt zich de bodem der baarmoeder tusschen den navel en het maagkuiltje, meer naar één, en doorgaans naar de regte, zijde hellende. Het navelputje wordt steeds vlakker, zoo, dat er gewoonlijk bovenwaarts slechts een verdiepte rand overblijft. Het bovenste gedeelte van den hals der baarmoeder is geheel verdwenen, als tot de uitzetting der baarmoeder bestemd zijnde. Haar scheedegedeelte is dikker, weeker, sponsachtiger, en meer naar achteren naar het heiligbeen gerigt: haar mond zelve is moeijelijk te bereiken, staat zeer naar achteren, en is, bij vrouwen die meer gebaard hebben, meer of min geopend. Het hoofd der vrucht voelt men thans duidelijk voor in den bodem der scheede ligtelijk bewegelijk, als een in het water drijvende houten bol.

Vr. Welke teekenen onderscheiden de negende maand?

A.

A. Thans heeft de bodem der baarmoeder zijn hoogste ſtandpunt bereikt, voelende men denzelven, tegen het einde van deze maand, tot in het maagputje, waardoor de ademhaling meer of minder belemmerd is. Het navelkuiltje is geheel verdwenen In de ſtreek des navels voelt men de deelen der vrucht. De zeelteſnuit is zeer verkort, ſlechts een vierde duims lang, ſtaat zeer hoog naar den voorheuvel van het heiligbeen, en is naauwelijks te bereiken. Het hoofd der vrucht is door den bodem der ſcheede boven de bovenſte engte van het bekken als een hard halfrond voelbaar en nog bewegelijk. De borsten zijn merkelijk opgezet en rond, rijkelijk met zog voorzien, het welk vaak van zelve wegvloeit, en de kleur der tepelringen is nog donkerder.

Vr. Welke teekenen eindelijk levert de tiende (*) maand op?

A. In deze laatſte maand der zwangerheid, zinkt de bodem der baarmoeder weder langzamerhand, en herneemt zijne vorige plaats tuſſchen den navel en het maagputje, als in de achtſte maand. Dan, wanneer zulks, bij ſommige vrouwen, eensklaps gebeurt, zoo is bij dezelven de kraamarbeid niet ver af. De navel is kegelswijze voorgedrongen. De deelen der vrucht worden door de buiksbekleedſelen duidelijker dan te voren gevoeld. De zeelteſnuit, of de hals der baarmoeder, is nu geheel verdwenen, en tot uitzet-

(*) Het verſtaat zich van zelve. dat hier geene Zon — maar Maanmaanden, elke van 28 dagen, bedoeld worden, welke rekening in maanmaanden boven die in negen zonmaanden, om meer dan eene reden, verkieslijker ſchijnt.

zetting van hare holte beſteed geworden. Van den buitenſten lijfmoedermond is ſlechts nog een wrong der lippen overig, de welke bij de genen die voor de eerſte maal zwanger zijn, in de laatſte dagen der zwangerheid, geheel en al verdwijnt, maar bij de zulken, die meer gebaard hebben, tot aan de verloſſing verblijft. De binnenſte en buitenſte mond zijn thans zoo digt bij elkander, dat er, bij voor de eerſte maal zwangere perſonen, naauwelijks eene lijn tuſchenruimte, of veeleer ſlechts een enkele mond, te beſpeuren is, welke bij de zelven of een klein, vaak naauwelijks merkbaar, groefjen vormt, of zoo wijd geopend is, dat men er de punt van den vinger kan inbrengen. Bij die genen echter, welke meer malen zijn zwanger geweest, is er doorgaans nog een gedeelte van den hals, en bij gevolg ook een in- en uitwendige mond met zeer dikke lippen, te voelen, welke men beide dikwijls zoo ver geopend vindt, dat men er eenen vinger of wel twee vingeren binnenbrengen, en de vliezen voelen kan. Het voorliggende hoofd der vrucht voelt men door den grond of bodem der ſcheede, in de bovenſte engte van het bekken ingezonken, bezwaarlijk en ſlechts weinig bewegelijk. De bodem der ſcheede is dunner, zeer uitgerekt, en over het voorliggende hoofd der vrucht geſpannen. De gevoeligheid der teeldeelen in het algemeen, even als de affcheiding van ſlijm en de verwijding der ſcheede, neemt in deze maand, van week tot week, tot aan het einde der zwangerheid en het begin der verloſſing toe.

Wanneer men, eenige dagen voor de verloſſing, den vinger in den binnenſten mond der baarmoeder

tot

tot op de vliezen der vrucht brengt, en dan ontdekt, dat dezelven zich in een oogenblik ligtelijk spannen en daarop weder verslappen, zoo is dit als een voorlooper der weeën en als het tijdtip van den ophanden zijnde kraamarbeid te beschouwen.

VIII. Afdeeling.

De Vrucht en de Nageboorte

Vr. Wat verstaat men door de *Vrucht*?

A. Eene menschelijke vrucht wordt genoemd, het nieuw geteelde menschelijke schepsel, het moge volkomen of onvolkomen zijn, zoo lang het in 's moeders ligchaam aanwezig en met het ei in verbinding is. In de vier eerste maanden der zwangerheid, noemt men deze vrucht *embryo*; na de verlossing echter, wanneer zij van de moeder gescheiden is, wordt zij een *kind* geheeten.

Vr. Wat is het Ei?

A. Onder deze benaming van het menschelijke ei, verstaat men dien vliezigen zak, waarin de vrucht, van het begin harer vorming tot aan haren uitgang uit de baarmoeder, bevat is; bestaande hetzelve, de geheele zwangerheid door, uit de volgende vijf deelen, namelijk, uit 1) de vliezen van het ei; 2) het water; 3) den moederkoek; 4) de navelstreng, en 5) de vrucht zelve. De vier eerste deelen dragen met elkander den algemeenen naam van *Nageboorte*. Dit ei vormt zich, even als de vrucht zelve, eerst na eene vruchtbare omhelzing, door de vereende kracht der wederzijdsche teelstof, en moet daarom van de blaasjes van het eijernest wel onderscheiden

worden. Zijnen naam ontleent het van zijne ſtomp-ronde gedaante en de overeenkomst, welke het daardoor met de dierlijke eijeren heeft, en die het, over het geheel genomen, de geheele zwangerheid door behoudt; alhoewel het in de eerſte maanden der zwangerheid van eene meer peerswijze gedaante gevonden wordt.

Vr. Welke lengte en zwaarte heeft de vrucht, op het einde der laatſte maand?

A. Hare grootte en ſterkte kan zeer verſchillende zijn, en hangt af van de grootte en ſterkte der ouderen, van derzelver leefwijze, van de meer of minder geſlingerde navelſtreng, van de geſteldheid des moederkoeks, der jaarstijd, en vele andere, gedurende de zwangerheid toevallig invloed hebbende, oorzaken. Over het geheel genomen neemt men inmiddels waar, dat de lengte van een voldragen en levendig kind tusſchen negentien en twintig duimen bedraagt, en deszelfs gewigt tusſchen zevendehalf en zeven ponden beloopt, terwijl echter een welgevoed kind zelfs acht tot negen ponden wegen kan. Men vindt wel hier en daar van vrij zwaardere kinderen gewag gemaakt; dan, dezelve zijn gewisſelijk enkel door het oog gewogen.

Vr. Welke oplettendheid verdient de vrucht, met betrekking tot de verlosſing?

A. Eene zeer bijzondere oplettendheid verdient het hoofd van eene voldragen vrucht, doordien het zelve bij de verlosſing, ten aanzien van zijnen doortogt door de engte van het bekken, ſchier altoos de meeste zwarigheid veroorzaakt, en het een hoofdregel bij elke verlosſing is, dat, hoe meer de grootte

van

van het hoofd en de wijdte der engte van het bekken onderling in evenredigheid ſtaan, de verlosſing des te voorſpoediger afloopt.

Vr. Welke onderwerpen komen dan voornamelijk bij het hoofd van een voldragen kind in aanmerking?

A De volgende, namelijk 1) deszelfs *onderſcheidene oppervlakten*, te weten *a*) de *baſis* of *grond van het hoofd*; *b*) de *top* of *kruin*, ook het *opperſte ovaal* genoemd, het welk inzonderheid door de groote fontanel ontdekt wordt; *c*) de *achterhoofds oppervlakte*, waar zich de kleine fontanel bevindt; *d*) de *beide zijdelingſche oppervlakten*; en *e*) het *gezigt*: 2) de *beide breede grondvlakten met hare punten*. Tot de eerſten rekent men het gezigt, en de eigenlijk zoo genoemde grond van het hoofd of des ſchedels, waarvan het eerſte den *knobbel van het achterhoofdsbeen*, en de laatstgenoemde den *kruin* tot zijn punt heeft, zoodat het hoofd naar twee tegenovergeſtelde zijden heen eenigzins kegelswijze gevormd is: 3) De *onderſcheidene middellijnen van het hoofd*, namelijk: *a*) de *loodregte middellijn*, gaande van het middelpunt des kruins tot op deszelfs grondvlakte: dezelve bedraagt drie en een vierden tot drie en een' halven duim, en bepaalt de hoogte van het hoofd: *b*) de *dwarſe middellijn*, ſtrekkende van het ſlaapbeen der eene tot dat der andere zijde, en komende doorgaans in de lengte met de eerstgenoemde middellijn overeen: zij bepaalt de breedte van het hoofd, maar bedraagt bij de verlosſing iets minder, wijl de zijdelingſche hoofdbeenderen meer over elkander geſchoven worden: *c*) de *regte middellijn*. Zij gaat van den wortel der neus tot aan de achterſte fon-

fontanel, en heeft doorgaans de lengte van vier en een' halven duim: *d)* de *ſchuinſche middellijn*, die van de punt der kin tot het bovenſte gedeelte van het achterhoofdsbeen of het achterſte einde van den pijlnaad gaat, en meestal vijf duim lang, maar echter, uit hoofde der bewegelijkheid van het onderſte kaakbeen, zeer veranderlijk is. Dan, hierbij valt aan te merken, dat de lengte dezer lijnen bij de verlosſing aan vele verandering onderworpen is; want doch het hoofd met betrekking tot het bekken te dik zijnde, zoo moet deszelfs lengte bij den doortogt noodzakelijk vermeerderen, terwijl inmiddels zijne dikte vermindert. —

Vr. Komen hier ook nog meer deelen der vrucht in aanmerking?

A. Ook de ſchouders kunnen, door hunne meer dan middelmatige breedte, bij een goed bekken den doortogt van het kind moeijelijk maken of ſtremmen. Weshalve de middellijn van hunne breedte insgelijks in geene geringe aanmerking komt. Dezelve nu beloopt doorgaans bij een voldragen kind, van den uiterſten rand des eenen ſchouders tot dien des anderen, bij de vier en een halven duim.

Buiten dien hebben ſommige verloskundige nu ook nog het overige ligchaam der vrucht, met betrekking tot de verlosſing, in onderſcheidene oppervlakten verdeeld, voornamelijk met oogmerk, om bij het onderſlaan elke van dezelven wel te onderſcheiden, en het zich voordoende deel der vrucht telkens naauwkeurig te kunnen bepalen. Daar inmiddels, bij eene juiste kennis der deelen van de vrucht, een geoefende vinger dezelven ligtelijk onderkennen kan, en

daar-

daarenboven in het vervolg, bij de behandeling der bijzondere verlosſingen, de kenteekenen van elk voorliggend deel opgegeven worden, zoo kunnen de gezegde verdeelingen alhier gevoegelijk worden voorbijgegaan.

Vr. Welke gedaante en plaatſing heeft de vrucht, ten aanzien van hare deelen onder zich, gedurende haar verblijf in de baarmoeder?

A. Dezelve heeft met die van een rustend mensch geene weinige overeenkomst, en is zoo geſteld, dat zij voor de vrucht de gemakkelijkſte is, en tevens de minst mogelijke ruimte vereischt. Diensvolgens is de vrucht, bij eene regelmatige zwangerheid, ſteeds dusdanig gebogen, dat het hoofd voorover tegen de borst aangedrukt is, de voorarmen gebogen zijn, en de handen, vuistwijze geſloten, tegen de wangen liggen: ſomtijds zijn de armen tegen de voeten geſtrekt. De voeten en dijen zijn ingelijks volkomen gebogen. De knieën ſtaan van elkander; de hielen zijn naar elkander gerigt en liggen tegen de billen. Vaak ook vindt men de beenen over elkander geſlagen. Inmiddels wordt er ook ſomwijlen, door zamenloop van onderſcheidene oorzaken, eene wat veranderde plaatſing te weeggebragt.

Vr. Wat is de *moederkoek?*

A. Hij is een ſponsachtig ligchaam, hebbende de gedaante van eenen ſchier ronden, ſomts ook langwerpig ronden, plat en breed gedrukten koek, en beſtaande uit een celachtig vliezig weefſel, vol van bloed- en lymphatike vaten, zonder dat er duidelijke zenuwen bij te beſpeuren zijn. In het midden, waar zich de navelſtreng inplant, bedraagt zijne dikte een tot anderhalven duim; aan zijnen omtrek daarentegen,

om

om den welken de vereeniging der vliezen eenen vasten en als 't ware peesachtigen rand vormen, is hij dunner. De zwaarte van een' voldragen moederkoek, zonder vliezen en navelstreng, bedraagt bij drie vierde tot één pond. De lengte zijner middellijn is doorgaans zeven tot acht duim; de omtrek meestal tusschen twee en twintig en vijf en twintig duim. Somtijds wordt er, naast den eigenlijken moederkoek, nog een afzonderlijk deel als *bijkoek* aangetroffen.

Vr. Wat neemt men er verder aan waar?

A. Men merkt er twee *oppervlakten* aan op, eene *uit-* en eene *inwendige*. De uitwendige, welke ook wel de bovenste genoemd wordt, is bolrond, oneffen, sponsachtig, en met onderscheidene verhevenheden en verdiepingen voorzien, of als het ware door inkervingen of kepen in kwabben verdeeld, welke echter naauwkeurig zamenhangen. Met deze oppervlakte, is de moederkoek aan de inwendige oppervlakte der baarmoeder bevestigd, maar hangt echter met dezelve niet zoo te zamen, dat de vaten van den moederkoek onmiddelijk in de vaten der baarmoeder overgaan. Integendeel is hij, door middel van zijn celachtig weefsel, aan de inwendige oppervlakte der baarmoeder aangehecht, terwijl zich tevens zijne verhevenheden in de wanden der baarmoeder, en deze, uit hoofde van hunne weeke gesteldheid, in de verdiepingen van den moederkoek indrukken, zoo dat de moederlijke sappen in dit sponsachtig weefsel indringen, en aan de opflorpende vaten van den moederkoek tot eene voorraadskamer der vorm- en voedingsstoffen voor de vrucht dienen. Bij de verlossing, scheidt zich de moederkoek meestal gemakkelijk van

de

de baarmoeder af, zonder dat daarbij eene verscheuring van zamenhangende vaten zij waar te nemen. — De inwendige holronde of onderste oppervlakte, die door het water bespoeld wordt, is met het vaatachtige of ader- en lamsvlies bedekt, waarvan het eerste zeer vast daaraan gegroeid is, terwijl zij door het laatste slechts overtogen wordt. Deze oppervlakte is volkomen glad, blinkend, en als gepolijst, en met een aantal bloedvaten voorzien, waarvan de grootste en de meeste bloedäderen, de kleinste echter slagaderen zijn, wortelswijze over dezelve verdeeld, en zich vervolgens vereenigende in de navelstreng, de welke insgelijks van deze oppervlakte ontspringt. Somtijds vindt men ook op deze zijde allerlei gezwellen van uitgevate geronnen lymphe, aderspatten, waterblazen, aanzettingen van kalkaardige stoffen en verbeeningen.

Vr. Aan welk gedeelte der baarmoeder is de moederkoek aangehecht?

A. Doorgaans zit hij gehecht aan den bodem der lijfmoeder, iets naar de regte zijde, tusschen de vliezen van het ei. Hij kan zich nogtans even goed aan alle andere gedeelten, aan de zijden, den hals, digt bij ja zelfs op den mond der baarmoeder vast zetten. Zit hij aan eene der zijden, zoo heeft hij eene langwerpig ronde gedaante, en de navelstreng ontspringt dan meer of min van zijnen rand. Hierdoor ontstaan hoofdzakelijk de onderscheidene scheeve liggingen der baarmoeder. Heeft hij echter zijne plaats aan den hals of op den mond der baarmoeder genomen, zoo is zulks eene zeer kwade aanhechting, terwijl de persoon alsdan in de laatste maanden der zwangerheid, aan herhaalde bloedvloeijingen is blootgesteld, welke

niet

niet zelden van eenen zeer nadeeligen invloed op de zwangerheid en de verlosſing zijn.

Vr. Van welken dienst is de moederkoek?

A. Deszelfs nut beſtaat daarin, dat door hem de vereischte ſtoffe, ter ontwikkeling en vorming der vrucht, uit het ligchaam der moeder ontvangen en voor de vrucht bewerkt wordt. Dan, zulks geſchiedt niet, gelijk weleer het gevoelen was, door eene onmiddelijke vereeniging der bloedvaten van den moederkoek en van de lijfmoeder. Integendeel ſtorten de uitwaſemende vaten der lijfmoeder hun bloed in het celachtig weefſel, het welk haar met den moederkoek vereenigt, en in het weefſel of zamenſtel van den moederkoek zelven. Aldaar wordt hetzelve, door de opſlurpende vaten van den moederkoek opgenomen, en door de bloedaderen der navelſtreng aan de vrucht medegedeeld. Vervolgens wordt het door de navelſlagaderen in den moederkoek gebragte bloed der vrucht, met dat moederlijke bloed vermengd, en door de navelbloedaderen aan de vrucht terug gebragt. Hier door wordt de menging van het moederlijke bloed met het bloed der vrucht verligt, en het bloed der laatſte genoegzaam met zuurſtof voorzien (geoxydeerd). Diensvolgens bekleedt de moederkoek, in dit opzigt, eenigzins mede de plaats der longen, vermits de eigene longen der vrucht nog niet werkzaam zijn kunnen.

Vr. Wat is er omtrent de *navelſtreng* aan te merken?

A. Door haar is de vrucht met den moederkoek vereenigd, daar zij als een vervolg van denzelven en van het lamvlies haren oorſprong neemt, terwijl zich alle

de

de bloedvaten van den moederkoek, meer of min in deszelfs midden, zeldzamer aan deszelfs rand of omtrek (in welk laatſte geval de moederkoek gezegd wordt als een *racquet* te zijn) in drie hoofdvaten vereenigen, loopende tot aan den navelring der vrucht, en beſtaande uit twee ſlagaderen en eene bloedader. Deze drie aderen zijn deels door een celachtig weefſel, deels door een geleiachtig vocht, de *Warthonſche gelei* genaamd, en door het algemeene bekleedſel, het welk door het vervolg van het lamvlies gevormd wordt, onder ſlangswijze kronkelingen der ſlagaderen om de bloedader, onderling vereenigd. De beide ſlagaderen komen, als takken van de onderbuiksſlagaderen, uit den navel der vrucht tot den moederkoek, en verdwijnen aldaar in deszelfs celwijze weefſel. De navelader wordt zamengeſteld uit de ontelbare takjes der aderen, welke in het celachtig weefſel van den moederkoek verſpreid zijn, en gaat door den navel der vrucht in de poortader en benedenſte holle ader, en alzoo in de lever van de zelve. Zenuwen heeft men tot hier toe in de navelſtreng niet waargenomen, waarom zij ook gevoelloos is; nogtans is zij aan den navel van het kind met eene gevoelige opperhuid bekleed, weshalve zij aldaar niet mag afgebonden worden. Lymphevaten zijn er, bij onderſcheidene dieren, duidelijk ontdekt.

Vr. Aan welke gebreken is de navelſtreng onderhevig?

A. Dezelve kan te dik of te dun; te lang of te kort zijn. Bij een voldragen kind, heeft de navelſtreng doorgaans de dikte van een halven duim. Eene te dikke navelſtreng is meestal het gevolg van de-

ne groote hoeveelheid der Warthonſche gelei; zij heeft dan eenigzins eene ſpekachtige geſteldheid, en wordt eene *vette* of *ſpekachtige* navelſtreng genoemd. Is daarentegen de gezegde gelei ſlechts in geringe hoeveelheid aanwezig, zoo, dat de navelſtreng zeer dun en mager is, en het bloed door de vaten doorſchijnt, zoo wordt zij eene *bloedige* navelſtreng geheeten. In beide gevallen nu, breekt de ſtreng bij de verloſsing ligtelijk af. Dan, geene mindere oplettendheid verdient, bij de verloſsing, hare verſchillende lengte. Gewoonlijk is, bij eene voldragen' vrucht, hare lengte aan die van het kind gelijk. Is zij nu al te lang (gelijk het dan niet aan voorbeelden ontbreekt van navelſtrengen, welke 30, 48, ja 57 duimen lang waren), zoo veroorzaakt zij ligtelijk ſlingeringen om onderſcheidene deelen van de vrucht, inzonderheid om den hals. Ook ontſtaan er dan ligtelijk *ware knoopen* in dezelve, welke of enkeld, of dubbeld, ja driedubbeld kunnen zijn, en door het ſtremmen van den omloop des bloeds, het leven der vrucht in gevaar kunnen brengen, indien zulks niet, in de meeste gevallen, door het meer genoemde Warthonſche vocht verhinderd wierd. Ook ſchiet eene te lange navelſtreng, bij de verloſsing, te ligtelijker uit, en kan daardoor de verloſsing moeijelijk maken. Ook door eene te korte navelſtreng van vier, zes, acht duimen, kan de verloſsing insgelijks moeijelijk gemaakt worden, en, bij onvoorzigtige behandeling, de ſtreng ligtelijk afſcheuren, terwijl zij, gedurende de zwangerheid, ligtelijk trekkingen op den moederkoek, en daardoor veroorzaakte afſcheiding van denzelven, kan veroorzaken.

Vr.

Vr. Valt er nog meer bij de navelſtreng op te merken?

A. Behalve de zoo even genoemde ware knoopen, worden er ook ſomtijds ſpataderige uitzettingen aan waargenomen, welke den naam van *valſche knoopen* ontvangen hebben. Ook kan zich het Warthonſche vocht aan enkele plaatſen ophoopen en knoopen vormen, welke alsdan *geleivochts-knoopen* genoemd worden, en door de welken ſomts de geheele navelſtreng afzigtelijk is opgezet; of het geleiachtige vocht is roodachtig, geel, of groen. Somwijlen is er in de vliezige ſcheede der ſtreng, in plaats der gelei, enkel een weiachtig vocht voorhanden; in welk geval het kind of waterzuchtig of dood is.

Vr. Welken dienst doet de navelſtreng?

A. Zij dient tot eene duurzame onderhouding van den omloop des bloeds tusſchen den moederkoek en de vrucht, en is diensvolgens een zeer gewigtig deel ter voeding en onderhouding van de vrucht; waarom zij ook bij de verlosſing grootelijks behoort te worden gadegeſlagen, ten einde noch door koudwording, wanneer zij uitgeſchoten zij, noch door drukking, de omloop van het bloed geſtoord worde.

Vr. Welke zijn de *vliezen* van het ei?

A. In de drie of vier eerſte maanden der zwangerheid, worden er vier vliezen waargenomen, waarvan echter de twee buitenſte (welke ook wel de oneigenlijke vliezen genoemd worden, daar zij niet zoo zeer tot de vliezen van het ei, als wel tot de baarmoeder behooren) vervolgens als 't ware verdwijnen (de *decidua* en *reflexa*). De eigenlijke vliezen van het ei dus, waarin de vrucht beſloten is, zijn de twee vol-

gende, het *vaatachtige* of *adervlies* en het *lamvlies*.

Vr. Wat is het adervlies?

A. Het is een vlies, welk uit zeer vele vaten is zamengefteld, die echter geen bloed, maar flechts lymphe bevatten. In den beginne is het volkomen doorfchijnend, wit en teeder, maar wordt met den groei van het ei allengs ondoorfchijnender, meer geelachtig en vaster. Zijne buitenfte oppervlakte is ruw, en wel het meest, waar het de binnenfte oppervlakte der lijfmoeder beraakt: uit deze oppervlakte ontfpringen in den moederkoek de navelftrengsvaten. De inwendige daarentegen is veel gladder, en door een fijn, met eenen waterigen wafem opgevuld, celachtig weeffel met het lamvlies vereenigd. Voor het overige wordt de navelftreng door dit vlies niet omkleed.

Vr. Wat is het lamvlies?

A. Het is een zeer dun, teeder, doorfchijnend, maar vrij taai vlies zonder bloedvaten, waarfchijnlijk echter met fijne lymphevaten voorzien. Zijne binnenfte oppervlakte is glad, en vormt de eigenlijke holte van het ei, waarin zich het water en de vrucht bevinden. Met zijne buitenfte oppervlakte, is het aan de binnenfte oppervlakte van het vaatachtig vlies gehecht. Door dit vlies alleen, wordt de navelftreng als door eene fcheede omkleed, waarin men, tot aan de derde maand der zwangerheid, nu eens digt aan den buik van den *embryo*, dan weder iets daar van af, een klein eirond blaasje waarneemt, het *navelblaasje* geheeten, wiens beftemming tot hier toe onzeker is.

A.

Vr. Wat merkt gij verder omtrent deze vliezen aan?

A. Zij moeten beide, bij eene regelmatige verlossing, binnen den mond der baarmoeder voor het hoofd van het kind breken. Somtijds blijft er een grooter of kleiner stuk van beiden op 's kinds hoofd zitten, als wanneer doorgaans gezegd wordt, dat het kind *met een' helm* geboren is: het meest valt zulks voor, bij spoedige natuurlijke verlossingen.

Vr. Welken dienst doen de vliezen?

A. Zij dienen voor het geheele ei ter bevestiging in de holte der baarmoeder, en omsluiten de daar in bevatte deelen van alle kanten naauwkeurig, waardoor tevens de toegang der lucht belet wordt. Voorts dienen zij tot een uitwendig bekleedsel voor den moederkoek en de navelstreng, ter afscheiding van het water, en, door hunne neerzakking en het formeren eener waterblaas bij beginnende verlossing, ter allengsche uitzetting en verwijding van den mond der baarmoeder.

Vr. Waarin bestaan de gebreken der vliezen?

A. Zij kunnen of al te teeder, of te vast en te dik zijn. In het eerste geval kan daardoor ligtelijk eene te vroegtijdige verlossing veroorzaakt worden; of zij breken bij de verlossing te vroeg, dikwijls zelfs eer de arbeid begonnen is, waardoor het water te vroeg wegloopt, en er daardoor aanleiding ontstaat tot eene langwijlige en pijnlijke verlossing. In het laatste geval daarentegen breken zij te langzaam, of wel in het geheel niet, vertragen daardoor den arbeid, en maken de kunstmatige breking noodzakelijk. Buitendien kunnen zij ook door *valsch water* van elkander gescheiden, of ook gebrekkig bevestigd zijn.

Vr. Wat is het *water?*

A. Dus wordt het waterige vocht genoemd, waarmede de binnenſte holte van het ei gevuld is, en het welk de vrucht onmiddelijk omringt. Ter onderſcheiding van het zoo even genoemde valſche water, het welk zich ſomts tegennatuurlijk tusſchen de beide vliezen bevindt, wordt het ook wel het *ware* water geheeten. In het begin der zwangerheid, is het volkomen helder, op het midden en tegen het einde derzelve weiachtig en troebel, ſomtijds ook geel- of groenachtig gekleurd. Het heeft of volſtrekt geenen, of eenen zwakken, zoetachtigen, laffen, ook wel' eenen onaangenamen, ſcherpen reuk, eenen zachten zoutachtigen ſmaak, en is ſlijmig en kleverig in het aanraken. Deszelfs hoeveelheid is, deels naar de onderſcheidene voorwerpen, deels naar de onderſcheidene tijdperken der zwangerheid, zeer verſchillende. Hoe jonger de vrucht is, des te meer beloopt deszelfs hoeveelheid. Op het midden en tegen het einde der zwangerheid, is hetzelve naar evenredigheid vrij minder, dan in de eerſte maanden. Bij de verlosſing, bedraagt het ongeveer anderhalf pond; alhoewel het tot tien pond en daar boven kan aangegroeid zijn.

Vr. Van waar ontſtaat het zelve?

A. Nopens deszelfs oorſprong, hebben er zeer verſchillende gevoelens plaats. Naar alle waarſchijnlijkheid, wordt het door de uitwaſemende vaten van het lanssylies afgeſcheiden, en ontſtaat dus niet van de vrucht, dewijl zelfs ledige eijeren daar mede gevuld zijn, en ook het aanwezen van bij uitſtek fijne, takswijze door elkander geſlingerde, aan de lympha-

tike

tike vaten, gelijkvormige, vaatjes, welker ſtammen uit het vaatachtige vlies tot her lamsvlies loopen, in de jongſte tijden bewezen is. Deze afſcheiding zal voornamelijk in de nabijheid van den moederkoek plaats hebben.

Vr. Waartoe dient het water?

A. Gedurende de zwangerheid dient het zelve om, door uitzetting van het ei, aan de vrucht eene vrije ruimte ter groeijing te verſchaffen, haar tegen drukking en ſchuddingen te beveiligen, hare teedere deelen zacht en buigzaam te houden, en inzonderheid ook alle ſchadelijke drukking op de navelſtreng, waardoor de omloop van het bloed zou kunnen geſtoord worden, te verhoeden. Het belet verder het zamengroeijen van die deelen der vrucht, welke van elkander moeten geſcheiden blijven, maakt de bewegingen der vrucht voor de moeder minder laſtig, en veroorzaakt, dat de vrucht zich niet zoo ligtelijk van de baarmoeder kan los trekken, als anders wel, uit hoofde van hare ſteeds toenemende zwaarte, zou kunnen geſchieden. Daarenboven ſchijnt het ook, volgens de nieuwſte waarnemingen, allezins te dienen tot voeding der vrucht, zoo door de huid als door den mond.

Bij de verlosſing doet het den dienst, dat het aan de zamentrekking der baarmoeder gelijkmatigen weêrſtand biedt, en even daardoor eene gelijkmatige zamentrekking van dezelve veroorzaakt, terwijl het daarbij tevens het onderſte gedeelte van het ei uitzet, waardoor een gedeelte der vliezen in den moedermond geperst wordt. Daar door bevordert en verligt het de verwijding van den moedermond, de goede plaat-

ſing van het hoofd, en den goeden voortgang van de vrucht, tot dat eindelijk de vliezen breken, en het wegvloeijende water, door bevochtiging der teelleelen, den doortogt van de vrucht gemakkelijk maakt.

VIERDE HOOFDSTUK.

Verdeeling der Verlosſingen, derzelver oorzaken en teekenen.

I. Afdeeling.

Verdeeling der Verlosſingen.

Vr. Hoe worden de verlosſingen verdeeld?

A. In verſchillend opzigt, kan derzelver verdeeling ook verſchillende geſchieden. Alhier bepalen wij ons ſlechts tot de volgende, namelijk: ten eerſte, in die ſoort van verlosſingen, waartoe de krachten der moeder alleen genoegzaam zijn; ten tweede in die, waarbij de krachten der moeder niet toereiken, maar tevens het bezigen der hand vereischt wordt; en ten derde in die, welker volbrenging het aanwenden van eenig werktuig vordert. Die van de eerſte ſoort, worden natuurlijke, gemakkelijke of voorſpoedige; die van de tweede ſoort, tegennatuurlijke of moeijelijke; en die van de derde ſoort, werktuigelijke verlosſingen geheeten.

Vr. Is de kennis dezer verſchillende ſoorten van verlosſingen voor de vroedvrouwen van dienst?

A. De kennis daarvan zal de vroedvrouwen en de nieuwelingen in de kunst doen bezeffen, in welke gevallen

vallen het, ten beste van moeder en kind, noodzakelijk zij, den bijstand van meer ervarene verloskundigen bij tijds in te roepen.

II. Afdeeling.

Oorzaken der Verlosſing.

Vr. Welke zijn de oorzaken der verlosſing?

A. Alhoewel het aan den eenen kant niet te loochenen is, dat de verlosſing, in haren regelmatigen afloop, ſteeds naar bepaalde wetten geſchiedt, zoo is het doch aan den anderen kant vrij moeijelijk, hare oorzaken nauwkeurig te bepalen. Waarſchijnlijk echter is het, dat zij haren grond heeft in de tot den hoogſten trap vermeerderde prikkelbaarheid der baarmoeder, welke thans door de prikkeling der vrucht in werking gebragt wordt.

Vr. Waarin beſtaat die werkzaamheid der baarmoeder?

A. Er volgen dan zekere bij herhaling zich openbarende zamentrekkingen van dezelve, terwijl namelijk hare vezelen naar de lengte en breedte inkrimpen, waardoor hare holte zoowel vernaauwd als verkort wordt. Dus wordt nu, door deze hare zamentrekkingen, in de eerſte plaats het water, en vervolgens ook de vrucht naar den moederhals, welke den minſten wederſtand kan bieden, en eindelijk naar den moedermond heen geperst, die daarop allengs door het indringende ei verwijd wordt, tot dat, na volkomene verwijding van denzelven, de vliezen breken, het water wegvloeit, en de vrucht, al dieper voordringende, onder nieuwe zamentrekkingen der baarmoeder,

door het bekken en de uitwendige deelen ten voorſchijn gedrongen wordt.

Vr. Hoedanig geſchieden deze zamentrekkingen der baarmoeder?

A. Dezelve volgen ſteeds in eene zekere orde, namelijk, eerst in den bodem der baarmoeder, en vervolgens in haar ligchaam. Zij volgen ſteeds onwillekeurlijk, en openbaren zich zoodanig, het welk zeer aanmerkelijk is, niet ſlechts in het levende ligchaam, maar ook niet zelden na den dood, zoo dat de baarmoeder, na den dood eener zwangere vrouw, wanneer reeds alle overige deelen van het ligchaam geſtorven zijn, nog in ſtaat is, eene in haar bevatte vrucht uit te drijven, en zich daarop, even als in den levenden ſtaat, zamen te trekken.

Vr. Helpen, tot de uitdrijving der vrucht, ook nog andere deelen mede?

A. Ondersteund worden de zamentrekkingen der baarmoeder, door de medewerking der ſpieren van den buik en van het middelrif. In het begin der verlosſing, zijn deze medewerkende bewegingen geheel willekeurlijk, maar worden, tegen het einde van dezelve, onwillekeurlijk, zoo dat de barende vrouw den aandrang om naar beneden te drukken, even als bij een' zwaren ſtoelgang, volſtrekt niet kan wederſtaan, en daar door als 't ware genoodzaakt is, zich meer in te ſpannen.

Vr. Welke is de naaste oorzaak van de zamentrekkingen der baarmoeder?

A. Door welke naaste oorzaak dezelve veroorzaakt worden, en waardoor het kome, dat zij zich bij de verlosſing ſteeds op zekere tijden en in zoo bepaalde volg-

volgorde openbaren, zulks is tot hiertoe met geene zekerheid te verklaren, hoezeer er ook onderſcheidene ſtellingen daaromtrent zijn uitgedacht. Het waarſchijnlijkſte zijn zij welligt uit het verſchillende maakſel der baarmoeder, en de onderſcheidene dikte en digtheid van hare zelfſtandigheid te verklaren. Welligt laat deze zelfſtandigheid zich ſlechts tot op een zeker punt uitrekken, boven het welk geene verdere uitrekking mogelijk is, zonder te ſcheuren; waarom zij zich, zoodra zij dien trap van uitzetting bereikt heeft, weder zamentrekt; en waartoe dan nog allezins veel moet toebrengen het verloren evenwigt der ſpiervezelen van haren hals, veroorzaakt door de plaatſing der vrucht en de daardoor te weeggebragte drukking op deszelfs veel zwakkere zelfſtandigheid, gevoegd bij de juist daardoor vermeerderde werkkracht der ſpiervezelen van haren bodem.

Vr. Werkt de vrucht zelve mede, om zich den uittogt te bevorderen?

A. Dit is in geenen deele waarſchijnlijk, overmits het bij de verlosſing van eene doode vrucht, van de nageboorte, en van een' zuiger of vleezige misdragt, op even dezelfde wijze toegaat, als bij die van een levend kind.

III. Afdeeling.

Teekenen der Verlosſing.

Vr. Welke teekenen duiden aan, dat de tijd der verlosſing nadert?

A. Onder anderen behoort daartoe, wanneer de vrouw zegt, dat zij uitgerekend is, waarop men zich echter niet altoos kan verlaten; voorts, wanneer er

in

in de teeldeelen veel ſlijm wordt afgeſcheiden, het welk ſteeds, ter meerdere rekkelijkheid der deelen, reeds vooraf geſchiedt; wanneer de vrouw des avonds kleine voorloopige weeën of *knijpers* krijgt, welke ſomtijds reeds 14 dagen voor de verlosſing verſchijnen, maar dra weder overgaan; wanneer de buik in de laatſte maand wegzakt, en de vrouw nu beter, dan te voren, kan adem halen. Het zekerst echter worden deze teekenen door het onderſlaan ontdekt; wanneer namelijk de hals der baarmoeder kort en zacht is, of deszelfs openingen, inzonderheid de binnenſte, eenigzins verwijd zijn en ligtelijk voor den vinger wijken; alsdan kan men vrij zeker voorſpellen, dat de tijd der verlosſing niet ver af is, offchoon ook de vrouw de laatſte maand nog niet bereikt hadde.

Vr. Is de kennis dezer voorloopige teekenen voor de vroedvrouw van gewigt?

A. Dezelve is voor haar van het grootſte aanbelang, ten einde daardoor den arbeid der natuurlijke verlosſing te onderkennen van dien eener miskraam of te vroegtijdige verlosſing, en daarnaar de behandeling in te rigten.

Vr. Hoe worden de teekenen der regelmatige verlosſing gevoegelijk verdeeld?

A. Men verdeelt dezelven niet ongepast, in teekenen van het *eerſte*, *tweede*, *derde*, en *vierde tijdperk* der verlosſing; terwijl het *vijfde tijdperk* de verlosſing der nageboorte uitmaakt.

Vr. Welke zijn de teekenen van het *eerſte* tijdperk?

A. In dit tijdperk, waarmede de verlosſing haar begin neemt, beſpeurt men eene duidelijke wegzinking van den buik, die nu nog lager ſtaat, dan in

het

het midden der laatſte maand. De vrouw heeft eene zekere, niet wel te beſchrijvene, bangheid en onrust, menigvuldigen aandrang tot wateren, en ſomtijds ook wel eenige andere ligte onpaſſelijkheden. De uitwendige teeldeelen ſcheiden veel ſlijm af, zijn meer vooruitſtekende, verwijd en gezwollen. De ſcheede en het onderſte gedeelte der baarmoeder beginnen korter, meer uitgezet en meer geſpannen te worden. De hals en de lippen van den mond der baarmoeder zijn verdwenen; de moedermond zelve, die ligtelijk te bereiken en bij voor de eerſte maal barende vrouwen, gedurende de weeën, zeer dun en ſcherp, als perkement, te voelen is, is aanvankelijk een' halven duim en vervolgens eenen duim breed geopend. Door denzelven kan men de nog zeer ſlappe vliezen, en het moeijelijk beweegbare hoofd der vrucht in de bovenſte engte van het bekken duidelijk voelen.

Vr. Welke teekenen duiden het *tweede* tijdperk aan?

A. Thans worden de poozen ſterker, komen ſchielijker na elkander, en de vrouw krijgt bij wijlen brakingen. Het ſlijmvocht, welk uit de ſcheede ontlast wordt, en te voren zeer wit was, is uit hoofde der beginnende afſcheiding der vliezen, en wegens de verwijding van den moedermond, die, even als opengeſprongene lippen, kleine kepen krijgt, met eenige bloedſtrepen gemengd; hierom zegt men nu: *de vrouw teekent.* De moedermond wordt meer en meer verwijd, en de vliezen doen zich, gedurende de weeën, allengs door denzelven geſpannen voor, welk te voorſchijn komen en welke ſpanning bij de volgende poozen ſteeds ſterker en ſterker worden. Nogtans ontlaat

laat zich de ſpanning, zoodra de wee voorbij is, terwijl men dan door de vliezen het hoofd der vrucht voelt, en beſpeurt, dat het zelve bij wijlen kleine halve kringswijze draaijingen maakt. Vervolgens wordt de opening van den moedermond al wijder en wijder, en de vliezen worden ſteeds meer door denzelven bij wijze van een gezwel gedrongen, als wanneer men pleegt te zeggen: *het water ſtelt zich.* Is de moedermond iets over twee duim of vier vingers breed geopend, zoo blijven de vliezen, wier gedaante, naar gelang van het zich voordoende deel der vrucht, van de uitrekking des moedermonds, en van de hoeveelheid waters, verſchillende is, ook buiten de weeën geſpannen, en worden nu bij elke wee nog ſtraffer, zoo dat zij elk oogenblik drijgen te barsten; alsdan zegt men: *het water ſtaat op het breken.* Eindelijk ſcheuren de vliezen onder eene poos, en het water, welk zich tuſchen dezelven en het daar achter ſtaande hoofd der vrucht bevindt, loopt als het eerſte water weg. Nu heet het: *het water is gebroken.* En met deze breking eindigt het tweede verlosſingstijdperk.

Vr. Barsten de vliezen altijd in dit tijdperk?

A. Offchoon dit wel meestal gebeurt, zoo doen er zich echter ook gevallen op, waar de vliezen zoo taai zijn, dat zij aan de ſterkſte weeën weêrſtand bieden, en daarom, ten einde den arbeid niet te zeer te vertragen, moeten geſcheurd worden. Aan den anderen kant daarentegen, zijn de vliezen ſomtijds zoo teeder, dat zij reeds door de eerſte wee, ja zelfs nog voor dezelve, barsten; waardoor dan het water wegvloeit, voor dat de moedermond, ter inlating

van

van het hoofd der vrucht, genoegzaam geopend is. Dit is de zoo genoemde *drooge verlosſing*, welke doorgaans langwijlig en pijnlijk is. Somtijds zakt het geheele ei op eenmaal ongebroken door, zoodat alles te gelijk ontlast, en de vrucht in zijne vliezen beſloten en met het water omringd geboren wordt.

Vr. Welke teekenen geven het *derde* tijdperk der verlosſing te kennen?

A. De thans gebrokene vliezen trekken zich over het hoofd der vrucht terug (waarvan ſomtijds een ſtuk op het hoofd blijft zitten, het welk, gelijk reeds boven gezegd is, de *helm* genoemd wordt), en het hoofd wordt, door de nu zeer hevige weeën, ſteeds dieper in het bekken en in den moedermond gedrongen. Wanneer het zelve zoo in den moedermond komt, dat zijn grootſte omtrek geheel door denzelven omgeven is, en men deszelfs rand als een' krans of kroon om het hoofd voelt, zoo zegt men: *het hoofd ſtaat in de krooning*. In het begin van dit tijdperk, kan men de naden van het hoofd duidelijk voelen. Vervolgens worden deszelfs bekleedſelen, wegens de over elkander ſchuivende beenderen, geplooid; er ontſtaat gewoonlijk, naar gelang van de kortere of langere during van dit tijdperk, en hoe meer het hoofd gedrukt wordt, een meer of min aanmerkelijk *gezwel* van het zelve, terwijl het geheele hoofd zijne ronde gedaante in eene langwerpig eironde verandert. Het aangezigt der vrouw wordt tevens rood en heet; geheel het ligchaam begint te zweeten; de pols wordt driftiger en ſterker; de vrouw krijgt trillingen en kramptrekkingen in dijen en beenen; menig eene valt in flaauwte, krijgt brakingen en ijlhoofdigheid. Een

ge-

gedurige vergeefsche aandrang tot wateren en stoelgangsontlasting kwelt haar. Het steunen en kermen wordt aanhoudender, en inzonderheid klaagt zij over de lendenen, waarheen zij ook steeds de handen legt. Bij de gestadig heviger wordende weeën, de eigenlijke verlosingsweeën, nadert het hoofd al meer en meer aan de uitwendige teeldeelen, zoo dat het eindelijk geheel door den zich terugtrekkenden lijfmoedermond doordringt, aan de onderste engte van het bekken, dadelijk achter de uitwendige deelen, te staan komt, en men het zelve, indien men de teeldeelen iets van elkander doet, zien kan, als wanneer gezegd wordt: *het hoofd is uit de krooning*. Dit derde tijdperk is ten einde, zoodra zich het hoofd digt achter de schaamlippen bevindt, en is doorgaans korter dan het vorige, mogende op zijn langst drie uren duren.

Vr. Welke teekenen eindelijk kenmerken het *vierde* of laatste tijdperk?

A. Nu rekt het hoofd de schaamlippen van elkander, en wordt gedurende de weeën zigtbaar. Thans heet het: *het hoofd komt in de geboorte*. Door de drukking op den hals der pisblaas, wordt thans de pis opgehouden, en de endeldarm mede in de breedte gedrukt, zoodat de drekstoffen door den in de breedte geopenden aars worden uitgeperst. Het stuitbeen wordt geheel naar achteren gedrukt, en de zwelling van het hoofd vermeerdert. De vrouw heeft grooten angst en zware benaauwdheid, en is zeer onrustig. De bilnaad wordt halfklootswijze uitgezet, gespannen, en loopt gevaar van te scheuren, indien men daartegen niet op zijne hoede is, terwijl inmiddels de mirtswijze knobbeltjes en de nimfen de opening der scheede verwijden. Het tijdstip is daar, dat het hoofd,

na

na de poozen, niet weer terug gaat, maar op de plaats, op welke het gedreven is, ſtaan blijft. Eindelijk komt, na verſterkte poozen en herhaalde hevige perſing, het achterhoofd van onder den boog der ſchaambeenderen uit de teeldeelen ten voorſchijn; en nu zegt men: *het hoofd is* of *ſtaat in de geboorte.* Hierop trekt zich de ten uiterſte geſpannen billnaad over het hoofd terug, terwijl zich dit nu met het gezigt iets zijdelings draait, en wel doorgaans naar de regte zijde heen. Zoodra het hoofd geboren is, houden de pijnen voor een oogenblik op; ſpoedig echter komen er nieuwe weeën, en de ſchouders raken, de een na den anderen, draaijende buiten; waarop de romp geboren wordt, als wanneer het nog overige water, of het zoogenoemde tweede water, wegvloeit. Hier mede eindigt het vierde tijdperk, en tevens de verlosſing van het kind.

VYFDE HOOFDSTUK.

Van de regelmatige Verlosſing in het algemeen, dat is, van die, welke door de krachten der natuur alleen voltrokken wordt.

I. Afdeeling.

Vereischen tot eene regelmatige, gemakkelijke, en gelukkige Verlosſing.

Vr. Welke zijn de noodzakelijke vereischen, indien de verlosſing alleen door de krachten der natuur zal geſchieden?

A. Dezelve vinden plaats aan den kant der moeder, der vrucht, en der nageboorte.

Vr. Welke vereischen hebben plaats, aan den kant der moeder?

A. De volgende: 1) het bekken moet regelmatig en fraai gevormd zijn, of indien het al van de regelmatigheid eenigzins mogt afwijken, zoo mag echter die afwijking niet zoo groot zijn, dat aan de verlossing daardoor moeijelijkheid veroorzaakt wordt: 2) de zachte teeldeelen moeten gezond en regelmatig gevormd wezen, en geene gebreken bezitten, welke voor de verlossing nadeelig of hinderlijk zijn: 3) de baarmoeder moet hare vereischte ligging hebben, en in geval van eenige afwijking daarvan, zoo mag zulks niet aanmerkelijk wezen: 4) de werkzaamheid der natuur moet krachtig zijn: 5) de moeder moet krachten genoeg bezitten, en volmaakt gezond, of ten minste aan geene ongesteldheden onderhevig wezen, waardoor de regelmatige verlossing zou kunnen gestoord worden, of welke voor de bloote werking der natuur nadeelig of gevaarlijk kunnen zijn: 6) de verlossing moet op den behoorlijken tijd gebeuren, dat is, met de tiende maanmaand: en 7) de verlossing mag niet zoo lang duren, dat er nadeel en gevaar voor moeder en kind door ontstaat.

Vr. Welke zijn de vereischen, aan den kant der vrucht?

A. 1) Het kind moet eene regelmatige ligging hebben: 2) deszelfs grootte, bijzonder die van het hoofd, moet aan de ruimte der openingen, waardoor het gaan moet, geëvenredigd zijn: 3) er moet zich een geschikt deel van het zelve, inzonderheid de kruin van het hoofd, voor den lijfmoedermond aanbieden: 4) met het hoofd mag zich geen ander deel voordoen, het welk de regelma-

matige verlosſing onmogelijk maakt, of nadeel en gevaar voor moeder of kind veroorzaakt: 5) er kan zich ook wel een ander deel, dan het hoofd, voordoen, indien er ſlechts geen nadeelig beletſel voor de verlosſing door ontſtaat, en dezelve zonder hevige inſpanning, en zonder nadeel en gevaar voor moeder en kind, door de krachten der natuur alleen kan volbragt worden; waartoe, onder zekere voorwaarden, kan gerekend worden het aanbieden der voeten, knieën, of billen: 6) het kind moet voldragen, maar niet meer dan voldragen zijn: 7) het moet regelmatig gevormd wezen, en 8) levend en gezond geboren worden.

Vr. Welke vereischen moeten er, aan den kant der nageboorte, plaats vinden?

A. 1) De moederkoek moet voordeelig geplaatst zijn: 2) hij moet niet te ſterk aan de baarmoeder gehecht wezen: 3) de nageboorte moet alleen door de krachten der natuur volgen: en 4) dezelve mag niet te lang, na de geboorte van het kind, terug blijven, zoo, dat er nadeel en gevaar voor moeder en kind door ontſtaat.

Vr. Wordt er, tot de verlosſing door de krachten der natuur alleen, ook nog iets meer vereischt?

A. Behalve de opgegevene vereischen, mag de verlosſing door geene andere oorzaken geſtoord worden; waartoe inzonderheid behoort, de onkunde van onwetende en ongeſchikte vroedvrouwen en vroedmeesters, als daar is: 1) gebrek aan kennis in de onderſcheiding der weeën: 2) het te vroege aanzetten tot inſpanning bij de weeën: 3) ruw, pijnlijk, en ongeſchikt onderſlaan: 4) het bezigen van zeer

ongepaste middelen, ter bevordering der weeën: 5) het aanwenden van verkeerde en noodelooze handgrepen bij eene verlosſing, welke geene vereischt, en aan de natuur alleen zonder nadeel kan overgelaten worden: 6) ongepaste behandeling van den bilnaad: en 7) overhaasting met het afhalen van het kind en de nageboorte.

II. Afdeeling.

Van de regelmatige verlosſing, door de krachten der natuur alleen, wanneer de vrucht het hoofd aanbiedt.

Vr. Welke is de gewoonſte en voordeeligſte ligging van het hoofd, in het eerſte en tweede tijdperk eener regelmatige verlosſing?

A. Alsdan is *de loodregte middellijn van het hoofd met de punt van het achterhoofd vooruit in de ſchuinſche middellijn der bovenſte engte van het bekken, met het achterhoofd naar de linke vereeniging van het heupbeen met het ſchaambeen, en met de kruin naar de ſchuins tegenoverſtaande vereeniging van het heilig- en heupbeen; de nek, rug, en billen zijn naar de voorſte linke zijde gerigt, het gezigt met de kin tegen de borst aangedrukt, en deze laatſte met de buik naar de regte achterſte zijde gekeerd.*

Vr. Hoe wordt deze ligging onderkent?

A. Men voelt, bij het onderſlaan, de kleine fontanel aan de linke vereeniging van het heup- met het ſchaambeen: van dezelve loopt de pijlnaad ſchuins naar de regte vereeniging van het heup- met het heilig-

ligbeen, naar dewelke de groote fontanel gerigt is, die doorgaans niet, of flechts bij het binnenbrengen der geheele hand, en bij volkomene verwijding van den lijfmoedermond, kan gevoeld worden: de dwarfe middellijn van het hoofd valt in de andere fchuinfche middellijn, waarom men eene groote verheven-heid der opperhoofdsbeenderen digt bij de regte vereeniging van het heup- met het fchaambeen voelt, de andere naar de linke vereeniging van het heilig- met het heupbeen: aan het onderlijf voelt men inzonderheid links den romp der vrucht, en regts aan den navel de hielen der voeten.

Vr. Hoe is, bij deze verlosfing, de ligging van het hoofd in het derde tijdperk?

A. In het derde tijdperk, is de voordeeligfte ligging van het hoofd, in de holte van het bekken, dus: *zijne loodregte middellijn ftaat in de regte der middelfte bekkenopening, met het achterhoofd naar de zamenvoeging der fchaambeenderen; en met de kruin naar de uitgeholde oppervlakte van het heiligbeen gekeerd.*

Vr. Welke zijn de kenteekenen van deze plaatfing?

A. Men voelt, in de holte van het bekken, den kleinen omtrek van het hoofd, zijne kleinfte oppervlakte aanbiedende: de kleine fontanel is achter de zamenvoeging der fchaambeenderen te voelen: de pijlnaad loopt in eene regte ftrekking van de fchaambeens- vereeniging naar den achterften wand van het bekken: de kruin met de groote fontanel is naar de holle oppervlakte van het heiligbeen te voelen, en de dwarfe middellijn van het hoofd in de dwarfe middellijn der bek-

bekkenholte, uit dien hoofde de grootſte verhevenheden der opperhoofdsbeenderen in beide de zijden.

Vr. Hoe is de plaatſing van het hoofd, in het begin van het vierde tijdperk van deze verloſsing?

A. Deszelfs voordeeligſte plaatſing, in dit tijdperk, is deze: *zijn' loodregte middellijn komt met de regte middellijn der onderſte engte van het bekken overeen, en het achterhoofd is onder den boog der ſchaambeenderen gerigt.*

Vr. Welke kenteekenen geeft deze plaatſing aan de hand?

A. Onder den boog der ſchaambeenderen is de kleine fontanel te voelen: de pijlnaad loopt in eene regte ſtrekking van het midden des gezegden boogs naar het achterwaarts gedreven ſtuitbeen: de top des hoofds bevindt zich aan de onderſte ſchuinſche oppervlakte, welke door het onderſte gedeelte van het heiligbeen, het teruggedreven ſtuitbeen en de rekbare heilig- en zitbeensbanden gevormd wordt: de dwarſe middellijn valt in de beide uiterſte punten der dwarſe middellijn van de onderſte engte, waarom men de grootſte verhevenheid der opperhoofdsbeenderen naar de knobbels der zitbeenderen gerigt voelt.

Vr. Hoe loopt de geboorte van het kind thans ten einde?

A. De verdere ontwikkeling van het hoofd en van het overige ligchaam der vrucht, op het einde van dit vierde tijdperk, volgt nu aldus: Nadat zich het achterhoofd met eene zekere kracht onder den boog der ſchaambeenderen geſteld heeft, verandert het hoofd, in de uitgeſpande en holronde ruimte der heilig- en zit-

zitbeensbanden en des bilnaads, zijne draaijing volkomen. De tot hier toe nederwaarts zakkende punt van het achterhoofd, begint zich in de hoogte te bewegen; de te voren nog ſteeds naar de borst hellende kin, begint zich van de borst te verwijderen; de bolronde oppervlakte van het hoofd beweegt zich naar boven, en ſchuift zich als 't ware, over de holronde en uitgeſpannen' oppervlakte van de heilig- en zitbeensbanden en van den bilnaad, in eene draaijende beweging uit het bekken uit. Na het achterhoofd, het welk zich reeds in dit vierde tijdperk voor de uitvendige teeldeelen vertoonde, ſchuift zich de kruin voor; na de kruin wordt het voorhoofd, na het zelve het gezigt, en eindelijk de kin geboren. Het hoofd draait zich zijdelings en doorgaans naar de regte dije der moeder, het welk het gevolg is van de draaijing der ſchouderen met hunne grootſte middellijn, uit de dwarſe of ſchuinſche middellijn der bovenſte engte in de regte middellijn der holte van het bekken; zoodra zij echter, bij het nog verder nederwaarts zakken der vrucht, in de onderſte engte komen, zoo draait zich de eene ſchouder bovenwaarts onder den boog der ſchaambeenderen, terwijl zich de andere eerder over den op nieuws geſpanden bilnaad te voorſchijn ſchuift. Hierop volgt het overige ligchaam van het kind, waarbij deszelfs voorſte oppervlakte naar het onderlijf der moeder gekeerd is.

Vr. Welke is de *tweede ſoort* der regelmatige verloſſing, met aanbieding van het hoofd?

A. De tweede ſoort eener regelmatige, maar niet zeer dikwijls voorkomende, verloſſing met het hoofd vooruit, is de volgende: *De loodregte middellijn van het*

het hoofd met de punt van het achterhoofd vooruit in de ſchuinſche middellijn der bovenſte engte, met het achterhoofd naar de regte vereeniging van het heup- met het ſchaambeen, en met de kruin naar de ſchuins tegenoverſtaande heilig- en heupbeensvereeniging der linke zijde; nek, rug, en billen zijn naar de voorſte regte, borst en buik naar de linke achterſte zijde gekeerd.

Vr. Welke zijn de kenteekenen van deze plaatſing?

A. Zij zijn dezelfde als die, welke bij de eerstgenoemde gewoonſte en voordeeligſte ligging van het hoofd zijn opgegeven, ſlechts met dit onderſcheid, dat de kleine fontanel aan de regte vereeniging van het ſchaam- met het heupbeen te voelen is, en de groote tegen de regte heilig- en heupbeens vereeniging ſtaat, terwijl men uitwendig inzonderheid in de regte zijde van den buik der moeder den romp, en links de hielen der vrucht voelt.

Vr. Wat valt er verder omtrent deze plaatſing aan te merken?

A. Dat dezelve wel regelmatig, maar echter niet zoo gewoon, en ook iets minder voordeelig is, wijl de kruin in de linke zijde, wegens den aan de linke en regte heilig- en heupbeensvereeniging nederdalenden kartel- en endeldarm, mindere ruimte vindt, en bij het nederdalen in de holte van het bekken opgehouden wordt. Nogtans loopt de verlosſing, ofſchoon zij ook iets langer duurt, volkomen naar dezelfde wetten, als bij de voordeeligſte plaatſing, ten einde; of indien het hoofd, in het derde tijdperk, bij deszelfs neder daling in de ſchuinſche middellijn der holte van het bekken ſtaat, zoo plaatst zich niet te min het achter-

terhoofd, in het vierde tijdperk volkomen, of ook flechts onvolkomen, onder den boog der fchaambeenderen, zonder dat er, in het laatfte geval, eenig bijzonder ongemak uit ontftaat: Na de geboorte van het hoofd, draait zich het gezigt naar de linke dije der moeder; de linke fchouder zet zich onder den boog der fchaambeenderen, terwijl de regte zich van het heiligbeen af naar buiten beweegt, waarop het overige ligchaam volgt.

Vr. Welke is de *derde foort* eener regelmatige verlosfing, wanneer zich het hoofd voordoet?

A. Alsdan ftaat *de loodregte middellijn van het hoofd in de fchuinfche middellijn der bovenfte engte; de kruin aan de linke vereeniging van het heup- met het fchaambeen; het achterhoofd tegen de fchuins tegenoverftaande heilig- en heupbeensvereeniging; het gezigt met de kin tegen de borst hellende; deze laatfte met den buik naar de linke voorfte, de nek, rug, en billen naar de regte achterfte zijde gekeerd.*

Vr. Welke kenteekenen heeft deze plaatfing?

A. Men befpeurt bij deze, zoowel als bij de volgende, de algemeene kenteekenen der verlosfing met aanbieding van het hoofd: de bijzondere kenteekenen zijn de volgende: Men voelt de groote fontanel met de kruin aan de linke vereeniging van het heup- met het fchaambeen; van dezelve loopt, in fchuinfche ftrekking, de pijlnaad naar de fchuins tegenoverftaande regte heilig- en heupbeensvereeniging; aan de welke de kleine fontanel te voelen is; terwijl het ligchaam der vrucht in de regte achterfte zijde van den buik, en de hielen aan de linke voorfte zijde zijn waar te nemen.

Vr. Wat is er nopens deze verlosſing aan te merken?

A. Dezelve is wel regelmatig, wijl ook bij deze zoowel als bij de eerſte en tweede ſoort, de loodregte en de dwarſe middellijn van het hoofd in de voordeeligſte middellijnen van het bekken vallen; dan, zij is niet even zoo gunſtig, en de natuur heeft meer tijd noodig, om de verlosſing ten einde te brengen, wijl het voorhoofd tegen het ſchaambeen te ſtaan komt. Nogtans is zij in ſtaat, de verlosſing gelukkig en zonder nadeel te doen afloopen: 1) wanneer het bekken regelmatig gevormd is, inzonderheid indien het heiligbeen eene behoorlijke holle oppervlakte, en de boog der ſchaambeenderen genoegzame wijdte heeft; 2) wanneer de grootte van het hoofd niet te aanmerkelijk is; en 3) wanneer de natuur met vereischten nadruk werkzaam is. De werktuigelijke inrigting, waarvan zich de natuur bedient, is doorgaans de volgende: In het derde tijdperk der verlosſing, zakt het hoofd met het achterhoofd tegen de holle oppervlakte van het heiligbeen, terwijl het voorhoofd naar de vereeniging der ſchaambeenderen gekeerd is; en, in het vierde tijdperk, plaats zich de kruin onder den ſchaambeensboog, terwijl het achterhoofd het eerst over het terug gedreven ſtuitbeen, en over de holle uitſpannig der heilig- en zitbeensbanden heen en naar buiten glijdt; daarop volgt eerst de kruin met het gezigt, terwijl zich de kin van de borst verwijdert, en zich vervolgens naar de regte dije der moeder draait. De regte ſchouder beweegt zich ook hier altoos onder den boog der ſchaambeenderen, en de linke naar het heiligbeen; terwijl zich deze laat-

laatſte, ook bij deze verlosſing, het eerst ontwindt, als wanneer eerst de andere met het overige ligchaam der vrucht volgt. Voor het overige is nog aan te merken, dat, bij de plaatſing van deze derde ſoort, de natuur ſomtijds nog na meer bewegingen, het achterhoofd naar voren draait; waarvan het gevolg is, dat de verlosſing alsdan, volgens gedane waarnemingen, naar dezelfde werktuigelijke ſchikking als bij die van de eerſte ſoort, kan ten einde loopen.

Vr. Welke is de *vierde ſoort* van eene regelmatige verlosſing, door de krachten der natuur alleen, met aanbieding van het hoofd?

A. Bij deze vierde ſoort van regelmatige verlosſing met het hoofd vooruit, is *de loodregte middellijn des hoofds in de ſchuinſche middellijn der bovenſte engte; de kruin aan de regte vereeniging van het heup- met het ſchaambeen; het achterhoofd naar de ſchuins tegenoverſtaande heilig- en heupbeensvereeniging, het gezigt met de kin naar de borst gebogen; deze laatſte met den buik naar de regte voorſte, de nek, rug en billen naar de linke achterſte zijde gekeerd.*

Vr. Welke kenteekenen levert deze plaatſing op?

A. Bij dezelve, is de groote fontanel met de kruin aan de regte vereeniging van het heup- met het ſchaambeen te voelen; van dezelve loopt, in ſchuinſche ſtrekking, de pijlnaad naar de ſchuins tegenoverſtaande linke heilig- en heupbeens-vereeniging; van de welke de kleine fontanel met het achterhoofd te voelen is; terwijl het ligchaam der vrucht in de linke achterſte zijde van den buik, en de hielen aan de regte voorſte zijde te vinden zijn.

Vr.

Vr. Wat valt er omtrent deze verlosſing aan te merken?

A. Dat dezelve, even als die van de derde ſoort, ook wel regelmatig, maar echter, om dezelfde reden als bij die van de tweede ſoort, minder voordeelig dan gene is. Het werktuigelijke dezer verlosſing is, indien er anders door den, aan de linke heilig- en heupbeensvereeniging nederdalenden, endeldarm geen bijzonder beletſel wordt in den weg gelegd, volkomen het zelfde als bij die van de derde ſoort.

Vr. Welke ſlotſommen zijn er op te maken, uit het geen in deze Afdeeling verhandeld is, aangaande de regelmatige verlosſingen, door de krachten der natuur alleen, met aanbieding van het hoofd?

A. Daar uit volgt: 1) dat de plaatſing van het hoofd bij de verlosſing der eerſte ſoort, de gewoonſte en voordeeligſte ter verlosſing is, doch echter ſlechts onder bepaalde evenredigheid der middellijnen in de bovenſte engte; 2) dat de verlosſing der tweede ſoort wel regelmatig is, maar echter om opgegevene redenen iets minder voordeelig; 3) dat de verlosſing van de derde ſoort volkomen regelmatig is, ten aanzien van de evenredigheid der middellijnen van het hoofd tot het bekken, maar minder voordeelig wegens de rigting van de kruin naar voren; 4) dat de verlosſing der vierde ſoort regelmatig is, om dezelfde redenen als die der derde ſoort, maar niet zoo voordeelig als deze, en vrij minder voordeelig dan die van de tweede ſoort.

III. Afdeeling.

Van de regelmatige verlosſing, door de krachten der natuur alleen, wanneer de vrucht met de voeten voorkomt.

Vr. Uit welke kenteekenen weet men, dat de vrucht de voeten aanbiedt?

A. De waarſchijnlijke kenteekenen, dat zich de voeten voordoen, ontdekt men door uit- en inwendige ondertasting.

Vr. Welke zijn de uitwendige kenteekenen?

A. De buik is niet zoo eenparig geſpannen; 2) het hoofd der vrucht is boven den navel te voelen; 3) onder zekere omſtandigheden, formeert het hoofd ſomtijds eene zigtbare uitpuiling aan den buik, terwijl de vrouw over het gevoel van eene drukking op die plaats klaagt; en 4) de beweging der vrucht openbaart zich aan eene ongewone plaats, doorgaans meer in het onderſte gedeelte van den buik; terwijl ſommige vrouwen dezelve in de eene of andere ſtreek der heupen, andere wederom tusſchen den navel en de ſchaamdeelen beſpeuren.

Vr. Welke kenteekenen doen zich op, bij het inwendige onderſlaan?

A. 1) Men voelt, door het onderſte gedeelte der baarmoeder, het zij niets van een zich aanbiedend deel, in den niet zeer uitgerekten maar vaak meer geplooiden bodem der ſcheede; of men voelt wel deelen, welke als uitwendige ledematen aan te voelen zijn, dan wier onderſcheid niet kan bepaald worden; 2) de weeën zijn pijnlijker; 3) de verwijding van den lijfmoedermond vordert langzamer en niet zoo een-

eenparig; 4) het water formeert zich niet in de gedaante eener ſtompe afgeronde wigge, maar doet zich meer als een worst voor; de vliezen ſpannen zich niet zoo ſterk onder de weeën, en, in dezelven, zijn de voeten doch nog niet gansch bepaald te voelen; 5) het water breekt vroeger en loopt in grootere hoeveelheid af.

Vr. Zijn deze opgegevene uit- en inwendige kenteekenen eener voetgeboorte onfeilbaar?

A. Geenszins, integendeel zijn dezelve vaak misleidend, doordien men dezelfde verſchijnſels zeer dikwijls ook bij andere plaatſingen der vrucht waarneemt. De meer zekere teekenen worden eerst na het breken van het water verkregen; doen zich alsdan de voeten voor, zoo worden zij door de bijzondere gedaante, welke hunne vorming kenſchetst, onderſcheiden. Er kunnen zich echter, bij eene verlosſing bij de voeten, onderſcheidene deelen der onderſte ledematen aanbieden.

Vr. Welke deelen worden tot de onderſte ledematen gerekend?

A. De dijen, de knieën, de beenen, en de voeten.

Vr. Hoe worden deze bijzondere deelen, bij het onderſlaan, onderkend?

A. De *dijen* zijn kenbaar door hunne kegelswijze en dikke vleezige gedaante, door hunnen zamenhang, en door hunne plaatſing tusſchen de beenen en den romp des ligchaams aan het bekken, waaraan ter zijde de teeldeelen en de billen gevoeld worden: De *knieën* worden onderkend, van boven, door de dijen; van onderen, door de beenen; van voren, door hare rondte en door de beweegbare knieſchijf; van achteren,

door

door hare uitgeholde bogt: De *beenen*, van boven, door de knie; van voren, door het ſcharpe ſcheenbeen; van achteren, door de vleezige kuit; en van onderen, door de knokkels en den voet: De *voeten*, van voren, door de toonen en door den hoek, welke dezelve met de beenen maken; van achteren, door de beenige hielen; en van beide zijden, door de knokkels.

Vr. Valt de verlosſing met aanbieding der voeten dikwijls voor?

A. Zij wordt, na die met het hoofd vooruit, het menigvuldigst waargenomen.

Vr. Onder welke voorwaarden, kan deze verlosſing, door de krachten der natuur alleen, geſchieden?

A. Daartoe wordt vereischt: 1) dat de voeten eene voordeelige plaatſing hebben; 2) dat zij zich alleen, en niet met eene hand, met de navelſtreng, of met het hoofd, aanbieden; 3) dat de romp en het hoofd op het voordeeligst, met de voordeeligſte middellijn van het bekken overëenſtemmen; 4) dat de armen voordeelig geplaatst zijn; 5) dat er regelmatige evenredigheid der plaatſing van het hoofd tot het bekken plaats hebbe; 6) dat het bekken, inzonderheid de onderſte engte, genoegzame ruimte hebbe; 7) dat het kind niet te groot zij; 8) dat de weeën krachtig en niet te pijnlijk zijn; 9) dat de lijfmoedermond genoegzaam geopend zij; 10) dat de barende vrouw jong van jaren zij, 11) genoegzame ligchaamsſterkte bezitte, en 12) onder zekere bedingen niet voor de eerſte maal verlosſe; 13) dat er geene gevaarlijke omſtandigheden plaats hebben, welke het onraadzaam maken, de verlosſing aan de werk-

werkzaamheid der natuur alleen over te laten; en eindelijk 14) dat de verlosſing niet te lang dure, waardoor het lange wachten voor het kind kunne gevaarlijk worden.

Vr. Hoe moet, wanneer de voeten vooruit komen, de plaatſing der vrucht zijn, indien zij regelmatig zij, en aan de krachten der natuur alleen kunne worden overgelaten?

A. Alsdan moet, nadat de romp of het ligchaam geboren is, de kleinſte middellijn des hoofds in de voordeeligſte middellijn van het bekken vallen. Hieruit blijken de volgende twee hoofdſoorten der regelmatige plaatſing van het hoofd, nadat de romp geboren is; namelijk 1) *in de bovenſte engte*: *a*) de loodregte middellijn van het hoofd in de ſchuinſche middellijn der bovenſte engte, de kin naar de borst hellende, het achterhoofd naar de linke of regte vereeniging van het heup- met het ſchaambeen, de kruin naar de linke of regte zamenvoeging van het heiligmet het heupbeen gekeerd; *b*) de loodregte middellijn des hoofds in de ſchuinſche middellijn der bovenſte engte, de kin naar de borst, de kruin naar de linke of regte zamenvoeging des heupbeens met het ſchaambeen, het achterhoofd naar de linke of regte vereeniging des heiligbeens met het heupbeen: 2) *in de onderſte engte*; *a*) de loodregte middellijn van het hoofd in de regte middellijn der onderſte engte, het achterhoofd onder den boog der ſchaambeenderen, de kruin naar het terug gedreven ſtuitbeen en tegen de uitgeholde oppervlakte van het heiligbeen; *b*) de loodregte middellijn van het hoofd in de regte middellijn der onderſte engte, de kruin onder den

ſchaam-

ſchaambeensboog, het achterhoofd naar het terug gedrongen ſtuitbeen, en tegen de holte van het heiligbeen.

Vr. Bieden zich de voeten altijd op de zelfde wijze aan?

A. Zij kunnen wel, in den beginne der verloſſing, in verſchillende rigtingen voorkomen; de ſoorten echter eener regelmatige voetgeboorte, welke aan de krachten der natuur alleen kunnen worden overgelaten, en waarbij doorgaans, nadat de romp geboren is, de kleinſte middellijnen van het hoofd in de voordeeligſte middellijnen van het bekken vallen, zijn de volgende: 1) *De hielen zijn naar de linke of regte zamenvoeging van het ſchaam- met het heupbeen, de toonen naar de ſchuins tegenoverſtaande heilig- en heupbeens- vereeniging, gezigt, borst en buik naar de linke of regte achterſte zijde gekeerd;* de billen, rug en nek naar de linke of regte voorſte zijde; 2) *De toonen zijn gekeerd naar de linke of regte vereeniging van het heup- met het ſchaambeen, de hielen naar de linke of regte heup- en heiligbeens- vereeniging, buik, borst, en gezigt ſtaan in de linke of regte voorſte,* nek, rug, en billen naar de linke of regte achterſte zijde.

Vr. Wat valt er, bij deze beide plaatſingen, meer aan te merken?

A. Dat zich, bij dezelven, beide voeten kunnen aanbieden, als wanneer het eene *volkomene* voetgeboorte is; of er komt ſlechts een voet voor en de andere is verborgen, het welk eene *onvolkomene* voetgeboorte daarſtelt: de eerſte is wel telkens de gunſtigſte, nogtans verſtrekt de verborgene voet niet al-

toos en in elk geval tot een beletſel voor de regelmatige verlosſing, indien zij ſlechts niet beide kruisſelings achter de ſchaambeenderen gelegen zijn.

Vr. Hoe is het werktuigelijke der verlosſing bij No. 1.?

A. Het zelve is aldus: zoodra de weeën toenemen, worden de voeten uit den lijfmoedermond door het bekken gedreven; bevinden zij zich nu buiten de ſchaamdeelen, zoo volgen zeer ſpoedig daarop, in de rigting der ſchuinſche middellijn, de heupen met de billen, zoo, dat de eene heup of naar den linken of regten nederdalenden tak des ſchaambeens, en de andere telkens naar den ſchuins tegenoverſtaanden band van het zit- en heiligbeen gerigt is. In deze geſteldheid, komen de billen nader ten voorſchijn, en worden, benevens de overige deelen van den romp, door het bekken gedrongen, en ſlechts weinig naar den venusheuvel opgeheven, als een gevolg der inclinatie of helling van het bekken. — Gedurende den tijd nu, dat de romp zoo ver door de ſchaamdeelen geboren wordt, dat de ſchouders aan de bovenſte engte beginnen te naderen, verheffen zich de armen naar de beide zijden van het hoofd, de ſchouders worden, bij hunnen ingang uit de bovenſte engte in de holte van het bekken, zamengedrukt, zoo, dat hunne breedte daar door verminderd wordt, en zij in eene ſchuinſche rigting door de ſchuinſche middellijn van het geheele bekken niet alleenlijk, maar ook door die der onderſte engte voortgedrongen worden. Gedurende dezen tijd, nadert het hoofd aan de bovenſte engte, waarvan het gevolg is, dat zich het zelve,

bij

bij aanhoudende weeën, met zijne loodregte middellijn in de ſchuinſche middellijn dier engte plaatst, zoo, dat het achterhoofd naar de regte of linke zamenvoeging des heupbeens met het ſchaambeen, en de kruin naar de linke of regte vereeniging van het heilig- met het heupbeen gekeerd is. Daalt het hoofd uit de bovenſte engte in de holte van het bekken neder, zoo draait zich de kruin naar de holte van het heiligbeen, en het achterhoofd naar de zamenvoeging der ſchaambeenderen, zoo nogtans, dat de kin binnenwaarts naar de borst gerigt is. Aan de onderſte engte komt het achterhoofd onder de ſchaambeenderen, het gezigt ontwikkelt zich eerst, en dan de kruin, welke naar de holle oppervlakte van de uitſpanning der heilig- en zitbeensbanden en des bilnaads gerigt is, uit de ſchaamdeelen naar buiten, en dan eerst volgt het achterhoofd, inmiddels zich de nek iets onder den boog der ſchaambeenderen als om eene as draait.

Vr. Hoe is het met de verlosſing van No. 2. gelegen?

A. Dezelve is wel regelmatig, maar niet zoo gunſtig, wijl in het vervolg het breede voorhoofd en de kruin onder den ſchaambeensboog komen, en niet zoo vele ruimte voor hunne ontwikkeling vinden, als in het geval, waar zij naar de holte van het heiligbeen gerigt zijn. Hierom draait zich de kruin, zoodra het hoofd in de bovenſte engte komt, naar de linke of regte zamenvoeging van het heup- met het ſchaambeen, en het achterhoofd naar de linke of regte zamenvoeging van het heilig- met het heupbeen; in de onderſte engte echter, wordt de kruin onder den ſchaambeensboog gerigt, en het achterhoofd ontwik-

kelt zich het eerst, over de holle oppervlakte der heilig- en zitbeensbanden en des bilnaads, uit de schaamdeelen naar buiten.

Vr. Hoe gaat het met de verlossing, wanneer er zich slechts één voet aanbiedt?

A. Alsdan kan dezelve niet te min regelmatig naar dezelfde wetten plaats hebben, indien slechts de verborgen voet, zoodra zich de andere voordoet, in staat is zich tegen de borst van het kind te leggen.

IV. Afdeeling.

De regelmatige Verlossing, alléén door de krachten der natuur, wanneer de knieën of de billen voorkomen.

Vr. Wat valt er omtrent deze soort van verlossingen aan te merken?

A. Alhoewel het eene onbetwistbare waarheid zij, dat dezelve mede, onder zekere bepaalde voorwaarden, door de krachten der natuur alleen, kunnen volbragt worden, zoo schijnt het echter (het geen ook Baudelocque aanraadt) verkieslijker te zijn, daarbij de behulpzame hand te bieden; waaromtrent dus, in de *IIIde en IVde Afdeeling* van het *VIIde Hoofdstuk*, nader zal gehandeld worden.

ZES-

ZESDE HOOFDSTUK.

Van het geen de Kunstbeoefenaar of Vroedvrouw, bij eene regelmatige verlosſing, heeft in acht te nemen, zoowel gedurende als na dezelve; als mede over de behandeling van het geboren kind; en over de nageboorte.

I. Afdeeling.

Van het geen, bij eene regelmatige verlosſing, is waar te nemen.

Vr. Wat valt er, bij eene in arbeid zijnde vrouw, in acht te nemen?

A. Alhoewel er bij regelmatige verlosſingen, zoo wel als bij ligtere gevallen van onregelmatige geboorten, eene kunstelijke hulp niet volſtrekt vereischt wordt, en de verlosſing door de eigen' krachten der barende vrouw geheel alleen kan volbragt worden; zoo is het niet te min geenszins te loochenen, dat een doelmatige en gepaste bijſtand, ter beſpoediging en verligting van den arbeid, allenthalve van grooten dienst zij. Deze hulp bepaalt zich dan hoofdzakelijk daartoe, der barende vrouw door eene gemakkelijke plaatſing den arbeid gemakkelijk te maken; de ſomts mogelijke bezeeringen der teeldeelen te verhoeden; het kind voor nadeel te beveiligen, en zindelijkheid in acht te nemen. Inmiddels trachte de vroedvrouw de gewone angstvalligheid, inzonderheid van eene voor de eerſte maal barende vrouw, door de waarſchijnlijkheid eenes goeden uitſlags, te bedaren, nog-

tans in het oog houdende, dat niet altijd alle omſtandigheden vooruit te zien zijn, welke nog gedurende en na de verlosſing gevaar kunnen veroorzaken, gelijk daarentegen niet zelden zulk eene omſtandigheid, welke nog weinige dagen of uren voor de verlosſing een beletſel ſcheen te worden, bij de verlosſing zelve geheel niet meer kan voorhanden zijn.

Om diens wille moet het het eerſte werk der vroedvrouw zijn, de vrouw, bij welke zij geroepen is, op het naauwkeurigst en zorgvuldigst te onderſlaan, waarbij zij dadelijk zoo veel mogelijk alles moet trachten te ontdekken, wat zij begeert te weten, ten einde de vrouw niet met te dikwijls herhaalde ondertastingen te bezwaren. Zij lette dus, bij dit onderſlaan, op de ligging van het kind, op de geſteldheid der teeldeelen, op de krachten, en het ligchaamsgeſtel in het algemeen, op het voorhanden zijn, de duurzaamheid, en de geſteldheid der weeën; op den meer of minder ten einde geloopen tijd der zwangerheid; op de ſomts voorafgegane of alsnog beſtaande ongewone toevallen; op de geſteldheid en plaatſing van den lijfmoedermond e. z. v. Indien dees laatſte eene ſterke overhelling naar den eenen of anderen kant van het bekken heeft, zoo moet zij bedacht zijn, om de vrouw zich op die zelfde zijde te laten nederleggen, werwaarts de moedermond overhelt, het zij op de linke of op de regte zijde, of op den rug, indien hij veel naar achteren ſtaat; door welke voorzorg deszelfs verwijding zeer bevorderd, en de arbeid aanmerkelijk verkort wordt.

Bevindt zij nu, dat, bij zich opdoende ware weeën, de moedermond zich allengs opent; dat de vlie-

zen

zen van het ei, onder de weeën, zich een weinig ſpannen; of dat, bij nog geſloten moedermond, het voelbare gedeelte van den verdwenen moederhals ſtraffer en hardachtiger wordt, zoo kan zij verklaren, dat de arbeid wezenlijk begonnen is. Zij mag alsdan de barende vrouw naauwelijks, of liever geheel niet, verlaten, daar zelfs de meest geoefende verloskundige nimmer het eigenlijke tijdſtip der verlosſing met zekerheid bepalen kan.

Vr. Welke dingen moeten bij tijds verzorgd worden, die onder en onmiddelijk na de verlosſing worden vereischt, en te pas zouden kunnen komen?

A. Daartoe behoort: 1) olie of weeke pomade, tot het onderſlaan en het van tijd tot tijd beſmeren der deelen; 2) eenige ſmalle bandjes of garen, tot het afbinden der navelſtreng; 3) eene kromme ſchaar met ſtompe punten, tot het afſnijden der ſtreng; 4) een of ander vaatwerk, om het kind, des noods, in te kunnen baden; 5) eene genoegzame hoeveelheid koud en warm water; 6) ſponſen, handdoeken, en het noodige linnen, zoo ter verſchooning van de vrouw, als voor het kind; 7) eene lijfmoederſpuit, voor het mogelijk geval eener te ſterke bloedvloeijing; 8) azijn, en eenige ruikende, en vlugge prikkelende middelen, zoo ter verkwikking der vrouw, als in geval van flaauwte 't zij van vrouw of kind. Buitendien nog wat kamilbloemen om als thee te gebruiken, het welk in de meeste gevallen zeer heilzaam is. Ook moet het bed, waarop de vrouw verlosſen zal, bij tijds in gereedheid zijn. Een vroedmeester geroepen zijnde, zoo moet dezelve nog, daar hij vooraf niet weet, hoe de omſtandigheden veranderen kun-

nen, zijne verloskundige werktuigen bij de hand hebben.

Vr. Op welke wijze behoort het bed, waarop de vrouw verlosſen zal, te zijn ingerigt?

A. Een verlosſingsbed, het welk aan het oogmerk om de verlosſing voor de vrouw zoo gemakkelijk, als mogelijk is, te maken, zal beantwoorden, moet de volgende eigenſchappen hebben: 1) De vrouw moet op het zelve eene half zittende en half liggende houding hebben, in de welke zij na elke wee uitrusten en den arbeid beter doorſtaan kan; 2) Het moet zoo ingerigt wezen, dat de lendenen vast geſloten liggen, weshalve dezelven door peluws of dubbeld gevouwen kusſens moeten ondersteund zijn; 3) tevens moet het zoo geſteld zijn, dat de vrouw, bij het vorderen der verlosſing, met den rug geheel achter over kunne gelegd worden; 4) het ſtuitbeen moet geheel vrij liggen, en in het algemeen moet er aan het te voorſchijn komen van het kind geen beletſel in den weg ſtaan; 5) de vrouw moet iets in de handen kunnen vatten, 't welk zij naar zich trekt, en de voeten moet zij tegen een vast ſteunpunt kunnen plaatſen, om zoo doende de weeën beter te kunnen doorzetten en de voorname kracht der perſing op den buik en de baarmoeder te bepalen; 6) het moet zindelijk wezen, en de ſomts vereischt wordende kunstmatige hulp moet, door den verloskundigen, met gemak kunnen verrigt worden. Alle verlosſingsbedden, welke deze eigenſchappen niet bezitten, zijn te verwerpen.

Een dergelijk zeer gemakkelijk verlosſingsbed nu, kan ſpoedig op volgende wijze vervaardigd worden:

Men

Men legt op eene rustbank in de lengte twee matrassen op elkander, waarvan de bovenste in het midden van hare lengte wordt toegevouwen, zoo, dat de onderste door de bovenste slechts tot op de helft van hare lengte bedekt wordt; of men maakt, bij ontstentenis van matrassen, de bovenste helft van een veren bed door stroo of kussens ongeveer een' voet hooger, dan de onderste. Hier over nu wordt een laken gespreid, en vervolgens de vrouw met haar ligchaam op het hooge gedeelte van het bed gelegd, zoo, dat zij met de billen hoog komt te liggen, en de uitwendige teeldeelen volkomen vrij zijn. Met de voeten moet zij tegen het onderëinde der rustbank kunnen steunen, waartoe er aldaar een stevige plank of dik stuk hout overdwars vast gemaakt, of eenig ander vast ligchaam geplaatst wordt; en om aan de handen een vast steunsel bij het doorzetten der weeën te geven, worden er twee handdoeken aan de onderste stijlen vast gemaakt, welke de vrouw met de handen vat en naar zich toe haalt. Onder de billen worden, wegens de afvloeijende vochten, ettelijke eenige malen toegevouwen lakens gelegd. Rug en hoofd kunnen, door het onderschuiven van peluws en kussens, naar gelang der omstandigheden, hooger of lager geplaatst worden. De vroedvrouw plaatst zich ter zijde der rustbank.

Vr. Maar, hoe gaat men te werk, wanneer de gelegenheid het niet toelaat, een afzonderlijk verlossingsbed te vervaardigen?

A. Indien de omstandigheden het noodzakelijk maken, dat de vrouw in het zelfde bed, waarop zij gekraamd heeft, blijven moet, zoo laat men, bij de

zoo even opgegevene inrigting van het verlosſingsbed, de natte bebloede lakens van onder de billen wegnemen, en de vrouw met het bedlaken iets in de hoogte optillen, als wanneer de bovenſte matras naar beneden teruggeſlagen wordt, of de kusſens, waarmede het verenbed naar boven hoog gemaakt was, weggenomen worden; op welke wijze, zonder dat de kraamvrouw zich bijzonder behoeft te bewegen, het verlosſingsbed in het gewone kraambed veranderd wordt. Inmiddels is het altoos beter, wanneer de vrouw, na de verlosſing, in een ander en bereids vervaardigd bed gelegd wordt.

Vr. Is zulk een verlosſingsbed altijd noodzakelijk?

A. Wanneer de verlosſing regelmatig en gemakkelijk gaat, kan men zich ſchikken naar de gewoonte van het land of de plaats, waar men zich bevindt. In ſommige plaatſen verlosſen de vrouwen ſtaande, in andere zittende op de knieën en op de ellebogen leunende, en wederom zijn er plaatſen, waar bijzondere verlosſingsſtoelen in gebruik zijn. Inmiddels is de verlosſing op een, naar de opgegevene inrigting vervaardigd, bed beide voor vrouw en vroedvrouw van het meeste gemak; terwijl de verlosſingsſtoelen meer voor kunstmatige verlosſingen geſchikt zijn, alhoewel zij ook bij gemakkelijke verlosſingen met nut kunnen gebezigd worden.

Vr. Dit alles nu dus in voorraad bij de barende vrouw verzorgd zijnde, wat is nu verder het werk der vroedvrouw?

A. In het *eerſte tijdperk der verlosſing*, heeft zij eigenlijk niets te doen; en de barende vrouw zelve behoeft zich niet veel anders te gedragen, dan geduren-

rende de zwangerheid; zij mag naar haar gemak, bij afwisseling, gaan, staan, zitten, of liggen, indien slechts geene bijzondere omstandigheden zulks verbieden: nogtans moet zij zich van zware en moeijelijk te verteréne spijzen onthouden.

Vr. Waarop moet nu vervolgens acht geslagen worden?

A. Zoodra het *tweede tijdperk der verlossing* begonnen is, heeft de vroedvrouw of kunstbeoefenaar inzonderheid op de volgende omstandigheden te letten. De vrouw moet, naar het jaargetijde, ligt gekleed en, wanneer zij op het bed ligt, ligtjes gedekt zijn, zoodanig dat zij niet voor de oogen der omstaande lieden, noch zelfs voor den persoon die haar verlost, bloot ligge, welke laatste zeer zelden het gezigt er bij noodig heeft, maar alle omstandigheden door het gevoel moet beoordeelen. Alle kleederen, inzonderheid halsdoek, kousebanden, mouwen, roksbanden e. z. v. moeten zoo los als mogelijk zitten, op dat de omloop des bloeds niet gestoord worde. Het vertrek mag niet te heet, de lucht in het zelve moet frisch en zuiver, en door geene te sterk welriekende, noch door dampen en kwalijk ruikende dingen verontreinigd zijn. Men drage voor alle dingen zorg, dat alles vermijd en verwijderd worde, wat de gemoedsrust der barende vrouw zou kunnen storen. Men verwijdere alle noodelooze toekijkers. Indien de vrouw neiging tot eenige rust gevoelt, zoo weigere men haar dezelve niet, doordien een korte slaap haar somtijds ongemeen versterkt en verkwikt. Ook kan zij thans nog, naar verkiezing, bij afwisseling, in het vertrek rond gaan, zitten, of liggen, alleenlijk

drage

drage men zorg om haar, wanneer de weeën sterker worden, de knieën te ondersteunen, of dat zij, bij het zitten of liggen, de voeten tegen een vast voorwerp kan aanzetten.

Ook heeft men wel bijzonder daarop acht te geven, of zij hardlijvig zij, of in de laatste dagen geene stoelgangsontlasting gehad hebbe; in welk geval men haar een klijsteer van verzachtende kruiden, of slechts van enkel water en melk, toedient, doordien anders de in den endeldarm opgehoopte drekstoffen de verlossing pijnlijk en moeijelijk, en voor den kunstbeoefenaar onrein, zouden kunnen maken.

Ook op de pislozing moet men opmerkzaam zijn, en de somts plaats hebbende opstopping van dezelve wegruimen, ten einde zich de blaas niet te zeer uitzette. Indien dus de opstopping door de drukking van het zich aanbiedende deel der vrucht veroorzaakt wordt, zoo moet men de vrouw met de billen hoog leggen, en het zich aanbiedende deel, wanneer het niet reeds van zelve terug gaat, iets terug schuiven, waarop dan de pis doorgaans van zelve volgt; zoo niet, dan moet men haar door den katheter ontlasten. Indien echter de opstopping door krampachtige oorzaken ontstaan mogt, zoo moeten er gepaste krampstillende middelen te baat genomen worden.

Vr. Wanneer moet de vrouw op het verlossingsbed gelegd worden?

A. Het juiste tijdstip daarvan is niet altijd zoo naauwkeurig op te geven. Het best buiten kijf wordt zij er dan op gelegd, wanneer het water dra op het breken staat, en de mond der lijfmoeder vier vingeren breed geopend is. Het breken van het water moet

ei-

eigenlijk altoos op het bed geſchieden, en wel om volgende redenen: 1) Men weet niet altoos, welke omſtandigheden er met het breken kunnen verzeld gaan. Is bij voorb. het bekken zeer wijd, of het kind ongemeen klein, zoo kan het zelve allerſpoedigst en op het onverwachtst volgen, en, in het ſtaan, op den grond vallen. Ook kan eene ſomts noodzakelijke keering, het best onmiddelijk na het breken van het water geſchieden. 2) Sommige vrouwen worden in het oogenblik der breking ſlaauw; breekt dus het water in het ſtaan, zoo kan de vrouw ligtelijk gevaar loopen van neêr te ſtorten, terwijl men haar integendeel op het bed beter kan te hulp komen. Dit is ook de reden, waarom men eene vrouw, die voor de eerſte maal kraamt, op het breken van het water moet oplettende maken, ten einde zij door het plotſelijke wegvloeijen daarvan niet verſchrikt worde. 3) Is ſomts de ontſtane breuk in de vliezen te klein, zoo kan dezelve beter op het bed met de vingeren verwijd worden, op dat de vliezen niet voor het hoofd worden vooruit gedreven, maar zich beter over het zelve kunnen terug trekken, en er alzoo eene te vroege afſcheiding des moederkoeks voorgekomen worde. Ook geſchiedt het ſomtijds noodige kunſtelijke ſcheuren der vliezen het best op het bed.

Vr. Wat is het oogmerk van de kunstelijke ſcheuring der vliezen?

A. Om, door de ontlasting van het water, de weeën meer onmiddelijk op de vrucht te doen werken, dewelke dan eenen open doortogt vindende, bij elke wee daar in dringt, om er eindelijk buiten te geraken.

Vr.

Vr. In welke gevallen is dezelve aangewezen?

A. Zij komt te pas, 1) bij te geringe werkzaamheid der natuur, verondersteld, dat dezelve door geene andere gepaste middelen is kunnen bevorderd worden; 2) bij de onvolkomene en niet voor het hoofd der vrucht door de natuur bewerkte breking der vliezen; 3) wanneer de vliezen tot over de schaamlippen buiten hangen; waarbij echter in bepaalde gevallen de vereischte verwijding van den moedermond moet in aanmerking genomen worden; 4) bij zeer dikke en taaije vliezen; 5) bij eene te groote of te geringe hoeveelheid waters; 6) somtijds bij kunstelijke verlossingen met aanbieding der voeten, knieën, of billen; 7) bij een te wijd bekken, of in het algemeen, wanneer men weet, dat de verlossing te snel zal afloopen: in dit geval, doet men het water vroeger breken, voor dat de moedermond volkomen verwijd is, ten einde daar door de verlossing te vertragen; 8) wanneer het kind in eens met de ongescheurde vliezen in het vierde verlossingstijdperk verschijnt; 9) bij stuiptrekkingen, welke door de te groote uitzetting der baarmoeder van het water ontstaan; 10) bij bloedstortingen; 11) somtijds bij verlossingen van tweelingen; e. z. v.

Vr. Op welke wijze geschiedt de kunstelijke scheuring der vliezen?

A. Dezelve wordt of aan de uitwendige schaamdeelen, of binnen in de scheede verrigt. In het eerste geval, is zij zeer gemakkelijk; enkel het van een scheiden met de hand, of ten hoogste met de navelstrengschaar, is toereikende, waarna men dan de opening genoegzaam verwijdt. In het tweede geval,

brengt

brengt men twee vingers aan den moedermond, en drukt, gedurende eene wee, voorzigtig tegen de gespannen vliezen. Breken dezelve hier door niet bij de eerste maal; zoo herhaalt men zulks bij eene volgende wee, intusschen de vliezen met de nagels der vingeren zoo dun schrappenden, als mogelijk is; zoodra zij gescheurd zijn, zoekt men de opening te verwijden en over het hoofd heen te schuiven. Dan, men moet hier bij wel acht geven, of wel het ware, en niet somts slechts het valsche, water wegvloeit.

Vr. Gaat het scheuren der vliezen op de gezegde wijze altijd even gemakkelijk?

A. Geenszins; integendeel is het zelve vrij bezwaarlijk, 1) wanneer de vliezen, wegens de geringe hoeveelheid waters, weinig gespannen buiten den moedermond treden; 2) wanneer de werkzaamheid der baarmoeder tot de scheuring niet medehelpt; 3) wanneer haar mond weinig geopend is; 4) wanneer de vliezen zeer dik zijn; en 5) wanneer zich het hoofd niet aanbiedt. Bij deze omstandigheden, lukt de opgegevene handgreep niet altoos. Alsdan kan er, om de opening te maken, eene sonde of breinaald worden te baat genomen, welke opening dan moet verwijd worden. Onder de menigvuldige hiertoe uitgedachte werktuigen, is de waterbreker van Osiander nog de verkieslijkste, offchoon men bekennen moet, dat een zoodanig instrument geen volstrekt noodzakelijk vereisch voor de verloskunde zij.

Vr. Op welke wijze wordt de gezegde breinaald of sonde aangewend?

A. Na aan de vrouw de gepaste ligging gegeven te hebben, brengt men twee vingers der regte hand

als

als geleiders binnen, tot op de vliezen: met de linke hand vat men de breinaald, en voert dezelve, langs de vingeren, mede tot tegen de vliezen; waarop men haar voorzigtig, en zoo mogelijk onder eene wee, in de gespannen' vliezen indrukt, acht gevende om niet te diep in te stooten, en daardoor een of ander deel der moeder of vrucht te bezeeren; waarna men met de toppen der binnen zijnde vingeren de gemaakte opening vergroot. Volgens Baudelocque, brengt men eene schaar, op wier punten men een bolletje was gestoken heeft, op haar plat, langs de binnenzijde der beide vingeren, tot op de vliezen, aldaar stoot men het bolletje met de toppen der vingeren af, en breekt er, door voorzigtig aanduwen, de gespannen vliezen mede.

Vr. Wat is er nu, na het breken van het water, te verrigten?

A. Zoodra, na het wegvloeijen van het eerste water, het *derde tijdperk der verlossing* begonnen is, onderzoekt men op het naauwkeurigst, indien het, zoo als doorgaans, het hoofd is, welk voorkomt, deszelfs plaatsing. Vindt men, dat de zelve regelmatig is, en de kroonnaad schuins van de linke naar de regte, of wel, het geen echter zeldzamer is, van de regte naar de linke zijde loopt, zoo dat de groote fontanel, in beide gevallen, eenigzins hoog naar achteren ligt; zoo heeft men verder niets te doen, en moet zich inzonderheid in acht nemen, om in dit tijdperk, door noodeloos onderslaan, de teeldeelen niet te prikkelen.

Vr. Wat vervolgens?

A. Thans moet nu ook de vrouw, op het verlos-

sings-

lingsbed liggende en het water gebroken zijnde, tot het doorzetten der weeën worden aangespoord, het welk inzonderheid bij vrouwen te pas komt, die voor de eerste maal kramen, en hier doorgaans niets van weten. Tot dat einde moet zij, inmiddels zij de handvatsels van het verlosslingsbed naar zich haalt, de voeten tegen hun steunpunt aanzet, en den adem binnen houdt, den rug en de lenden stijfzetten, en de kin, opdat de halsspieren niet gespannen worden, tegen de borst houden. Dit doorzetten der poozen echter moet niet buiten noodzaak, en niet langer geschieden dan eene poos duurt, om geene noodelooze afmatting te veroorzaken. Zij mag, na het doorzetten eener wee, den adem niet zoo aanstonds diep ophalen, maar moet eerst langzamerhand weêr trachten op adem te komen; waarna zij met het doorzetten wacht, tot er zich weder eene nieuwe wee opdoet.

Vr. Wat nog meer?

A. Men onderzoekt nu ook, hoe de weeën op het kind werken. De deugdzaamheid der weeën kent men daar aan, dat de mond der baarmoeder, onder dezelven, wijder wordt, en het hoofd meer naar beneden zakt. Dat de vrouw de poozen goed doorzet, bespeurt men daar aan, dat het hoofd, na het ophouden der wee, niet plotseling maar langzamerhand weer terug keert; ter ontdekking waarvan men, bij den aanvang eener wee, eenen vinger aan den moedermond brengt, en dien zoo lang daar laat, tot de wee voorbij is. Volgen de weeën zeer langzaam op elkander, en zijn zij niet zeer krachtig, zoo kan men, door den buik op den bodem der baarmoeder, zonder eenige drukking, zachtelijk te wrijven, dezelven

trachten op te wekken en ſterker te maken. Ook is het ſomtijds wel het geval, dat de traagheid der weeën uit zwakte ontſtaat, als wanneer men zachtelijk prikkelende inwendige middelen kan te baat nemen; terwijl inmiddels geene vroedvrouw eenige zoo genoemde huismiddelen, welke dikwijls bij verkeerde aanwending veel nadeel verwekken, behoort toe te dienen.

Vr. Welke is de oorzaak der terugkeering van het hoofd des kinds, na elke wee?

A. Dit terugkeeren is een noodzakelijk gevolg der gedaante van des kinds hoofd; van deszelfs grootte in opzigt der wijdte van de onderſte engte; van de wijze, op welke het zich in die engte inlaat; en van de zwarigheid, welke het daarin ontmoet; ook kan ſomtijds de tegenſtand van den bilnaad alléén zulks veroorzaken. Het is dus geheel verkeerd, het zelve aan het geſlingerd zijn der navelſtreng om den hals van het kind toe te ſchrijven, en dien ten gevolge eenige handgrepen, ter verhindering van deze terugkeering, aan te wenden.

Vr. Wat is er voorts voor den kunstbeoefenaar of de vroedvrouw in het *vierde verlosſingstijdperk* te doen?

A. Wanneer dan, in dit tijdperk, het hoofd meer en meer naar beneden zakt, zoo is het zeer dienſtig, inzonderheid wanneer de teeldeelen droog en heet zijn en beginnen te zwellen, dezelven van tijd tot tijd met wat olie of pomade te beſmeren, om hen ſlap en glad te houden en den doortogt van het kind minder pijnlijk te maken. Het inſpuiten van ſlijmige vochten, of het aanwenden van laauwe weekmakende dampen aan en in de ſcheede, kan mede ſomtijds te ſtade komen. Men zij echter bedacht, om, door noodeloos

te

te dikwijls onderſlaan, zelve niet die deelen droog en heet te maken.

Voorts moet thans de voorname zorg op eene gepaste onderſteuning des bilnaads gerigt zijn, om door eene matige tegendrukking van onderen naar boven, deszelfs ſcheuring door het ſterk daarop perſende hoofd des kinds voor te komen, en zoo de perſing eenparig op den geheelen omtrek der uitwendige teeldeelen te verdeelen. Daar mede moet alsdan de aanvang gemaakt worden, wanneer het hoofd onder den boog der ſchaambeenderen begint te komen, en de bilnaad, onder de wee, balswijze uitgerekt en geſpannen te worden. Men neemt alsdan het zij de bloote hand, of dezelve met eenen zachten, dubbeld toegeſlagen en naar de hand gevouwen linnen doek bedekt, en drukt onder de wee, met de palm of eigenlijk met de achterhand, tegen den bilnaad en inzonderheid tegen deszelfs voorſten ſtijf geſpannen rand opwaarts, als of men het al te ſnelle voordringen van het hoofd wilde beletten. Na de wee houdt men daar mede op, maar houdt nogtans de hand voor de volgende wee ſteeds gereed.

Vr. Wat is er waar te nemen, op het einde van dit tijdperk?

A. Indien, tegen het einde van het zelve, de weeën zeer ſnel op elkander volgen, zoo moet men de vrouw dezelven niet meer laten doorzetten, maar men trachte veeleer, door eene drukking der onderſteunende hand tegen het hoofd, deszelfs al te ſnelle buitenſchieten te beletten, wijl anderzins de bilnaad zou kunnen last lijden. Wanneer dan eindelijk de kruin en daarop het gezigt, zich boogswijze over den bilnaad uit de uitwendige teeldeelen ontwikkeld

hebben, zoo ligt men de onderſte kaak over den bilnaad naar buiten, en wacht af, naar welke zijde zich het hoofd heen buigt, ten einde aan dat ombuigen met de handen gevoegelijk te hulp te komen, terwijl men het hoofd als 't ware naar buiten ligt.

Dan, wanneer de onderſte engte te naauw mogt geſloten zijn, zoo moet men onderzoeken, of er het hoofd door zal kunnen of niet, in welk laatſte geval het aanwenden der tang het raadzaamst zijn zal.

Het uitrekken der teeldeelen, het terugſchuiven van den moedermond, van de uitwendige ſchaamlippen, en van den bilnaad, met de vingeren, ten einde daar door den doortogt van het hoofd te bevorderen, even als het tasten in den endeldarm en het terugdrukken van het ſtuitbeen, is niet alleen onnoodig, maar zelfs ſchadelijk en geheel te verwerpen; terwijl het gevaar van het ſcheuren des bilnaads daar door eer vermeerderd, dan verminderd wordt.

Vr. Hoe nu, wanneer het hoofd geboren is?

A. Alsdan volgt er een oogenblik van rust, het welk voor de vrouw zeer aangenaam is, maar niet lang duurt, wijl nu, onder nieuwe weeën, het kind volkomen geboren wordt. Inmiddels is het niet noodig, indien het overige ligchaam des kinds nog niet zoo dadelijk volgen wilde, met het uittrekken van het zelve zich te overhaasten; integendeel is het beter zoo lang te wachten, tot de natuur, door herhaalde zamentrekkingen der baarmoeder, zulks zelve verrigt, daar er in dit oogenblik volſtrekt geen gevaar voor handen is. Zoude het inmiddels te lang duren, zoo, dat de borst van het kind te lang in de onderſte engte en de uitwendige teeldeelen opgehouden werd,

werd, zoo kan men door zachtelijk te trekken, terwijl men twee vingers van elke hand uitgeſtrekt aan de zijden van het hoofd tot aan de ſchouders brengt, en de andere vingers en duimen om het overige deel des hoofds aanlegt, den doortogt trachten te bevorderen. Dit uittrekken echter moet ſteeds zeer langzaam en voorzigtig geſchieden, en tevens vooral daarbij onderzocht worden, of ook ſomts de navelſtreng om des kinds hals geſlingerd zij; in welk geval dezelve, eer men verder trekt, voorzigtig en zonder haar te ſcheuren of te drukken, moet ontwikkeld worden.

Dan, indien men wacht, tot dat de natuur zelve den romp uitdrijft, zoo moet men acht geven, naar welke zijde zich het hoofd draait. Draait zich, gelijk meestal gebeurt, het gezigt naar de regte zijde, zoo legt men de linke hand onder het hoofd, maar indien naar de linke zijde, de regte hand. Met de andere hand ondersteunt men, wanneer de ſchouders doorzetten, den bilnaad. Indien echter de ſchouders mogten ſteken blijven, zoo brengt men twee vingers der eene hand binnen, op het voorſte gedeelte des eenen ſchouders, en twee van de andere hand op het achterſte gedeelte des anderen ſchouders, ten einde dus doende den eenen onder de vereeniging der ſchaambeenderen, en den anderen naar achteren te draaijen; waarna men de eene hand onder en de andere hand boven aan het hoofd plaatst, het zelve een weinig nederwaarts brengende, en zachtelijk trekkende om den ſchouder, die onder het ſchaambeen zit, los te krijgen; voorts ligt men het hoofd een weinig op, om ook dien, welke van achteren is, buiten te brengen. Zoodra alsdan de ſchouders te voorſchijn komen, om-

vat men met de van elkander geſpreiden duim en voorſten vinger van die hand, welke tot daar toe onder het hoofd ligt, tevens ook den hals, legt de andere vingers uitgeſtrekt onder de ſchouders en ter zijde van den rug, en buigt het kind naar die zijde in de hoogte, naar welke het gezigt gekeerd is. Met de andere hand, welke inmiddels den bilnaad ondersteunde, ontvangt men de billen, zoo dat het kind, wanneer het geheel geboren is, digt en ſchuins voor de ſchaamdeelen der moeder, op beide de handen der vroedvrouw rust.

II. AFDEELING.

De behandeling van het geboren kind.

Vr. Wat valt er na de geboorte van het kind te doen?

A. Zoodra het kind geboren is, legt de vroedvrouw het zelve voor zich op haren ſchoot, zoo, dat het hoofd op haren eenen arm rust; waarbij zij echter moet in acht nemen, dat de navelſtreng niet geſpannen raakt. Ook mag dezelve niet zoo terſtond worden afgebonden of afgeſneden, maar daar mede moet zoo lang gewacht worden, tot dat het kloppen der navelſlagaderen volkomen heeft opgehouden, en de ademhaling van het kind geheel eenparig haren gang gaat. De eerſte zorg moet dus daarin beſtaan, om het kind op zijde te leggen, zoo dat ſlijm en water, het welk zich welligt in den mond verzameld heeft, zich kan ontlasten, of dat men, wanneer het kind ook dan nog geen geluid geeft, het in den mond welligt voor handen zijnde ſlijm, met den wat gekrom-

den

den voorſten vinger, voorzigtig daar uit haalt.

Vr. Hoe handelt men met de navelſtreng?

A. Wanneer, na verloop van eenige minuten, het kloppen in dezelve tot digt aan het ligchaam van het kind heeft opgehouden, zoo vat men haar met de vingers en bindt haar ongeveer twee duim van den buik van het kind af, zich daar bij in acht nemende, om aan des kinds navel niet te rukken, en daardoor aanleiding tot eene navelbreuk te geven. Tevens moet men op de geſteldheid der navelſtreng letten. Is zij dun en teeder, zoo mag de band niet te ſterk toegetrokken worden, wijl zij daardoor zou kunnen worden doorgeſneden; is zij daarentegen door eene aanmerkelijke hoeveelheid van Warthonſche gelei zeer dik en wit van kleur, zoo moet de afbinding niet te los geſchieden. Waarna zij, meer of min twee duim breed van het bindſel, met de navelſtrengſchaar wordt afgeſneden, en het kind voorts overgegeven.

Vr. Moet de ſtreng niet tweemaal afgebonden worden?

A. Het afbinden van het deel, welk naar het kind gaat, mag nimmer worden nagelaten; de afbinding echter van dat deel, welk naar den moederkoek loopt, is ſlechts dan noodzakelijk, wanneer er grond is om te vermoeden, dat er zich nog een tweede kind in de baarmoeder zou kunnen bevinden; wijl anderzins het verzuim dier afbinding voor het tweede kind kan gevaarlijk worden.

Vr. Wat moet er gedaan worden, indien het kind, van zwakte door eene of andere oorzaak, geene of ſlechts geringe teekenen van leven geeft, en bezwaarlijk adem haalt?

A. Alsdan moet, om de gemeenſchap tuſſchen het kind en den moederkoek, of, zoo deze nog vast zit, tuſſchen de baarmoeder zelve te onderhouden, de ſtreng niet afgeſneden, maar het kind tuſſchen de warme beenen der moeder gelegd worden, zoodanig echter, dat hetzelve door de uitvloeijende vochten der baarmoeder niet kan getroffen worden. Indien de moederkoek te gelijk met het kind volgt, zoo kan men hem, tot het zelfde oogmerk, met de navelſtreng en het ligchaam van het kind tot boven den navel, in een of ander vat met laauwwarm water zetten. Inmiddels blaast men het kind, terwijl men den neus toehoudt, zachtelijk in den mond, en drukt daarop de borst zachtjes, om de binnengeblazen lucht weder uit de longen uit te drijven; welk blazen en drukken bij beurten herhaald, en er zoo doende eene kunſtelijke ademhaling veroorzaakt wordt. Voorts wrijft men de ſlapen van het hoofd, de ruggraat, en de geheele borst, met een doekje gedoopt in azijn, brandewijn, of eenig ander geeſtrijk vocht. Men houdt hier mede aan, tot het kind adem haalt; als wanneer men de navelſtreng afbindt, affnijdt, en het kind vervolgens naar vereisch behandelt.

Wanneer het kind, indien het langen tijd in den doortogt van het bekken is opgehouden, paars- of blaauwkleurig ter wereld komt, ten bewijze van eene bijzondere ophooping van bloed in het hoofd, zoo moet de ſtreng dadelijk zonder afbinden worden afgeſneden, op dat er zich eenig bloed uit de navelſlagäderen ontlasten kan. Inmiddels wendt men, ter bevordering der ademhaling, het zoo even gezegde inblazen van lucht in de longen, en het drukken der borst aan.

Zoo-

Zoodra de ademhaling onverlet geſchiedt, houdt het bloeden uit de ſtreng op. Indien dit echter te lang mogt duren, zoo bindt men de ſtreng af, zoodra er eenige lepels vol bloed zijn weggevloeid.

III. AFDEELING.

Van de zorg, welke er verder omtrent het geboren kind vereischt wordt.

Vr. Hoe behoort het kind, wanneer het ter zuivering en bakering wordt overgegeven, gevat te worden?

A. Daar het zelve, wegens de aanhangende ſmerige vuiligheid op zijn ligchaam, meestal glad in de behandeling is, zoo moet men zorg dragen, dat het bij het aanvatten en overgeven niet uit de handen glijde. Hierom omvat men, met den duim en voorſten vinger der eene hand, zijnen hals, en met de andere vingers de okſels, zoo, dat de ſchouders in het plat der hand rusten; van de andere hand brengt men den voorſten vinger tusſchen de beenen, en omvat met denzelven, den duim, en middelſten vinger de dijen, zoo, dat de billen in het vlak dier hand komen te liggen. Het kind bij eenen arm op te vatten, is verkeerd en kan van nadeelige gevolgen zijn.

Vr. Welke voorzorg moet er meer gebruikt worden?

A. De perſoon, die het kind ontvangt, moet haar voorſchoot met linten wel voorzien en zoodanig vast gemaakt hebben, dat het zelve niet onverwachts kan los ſchieten, en het kind daardoor op den grond ſtorten. Alvorens nu het kind gebakerd wordt, moet er

onderzocht worden, of er ook ſomts eenig ongemak van lidbreuk, ontwrichting enz., of welligt ook een te lange tongriem aanwezig zij; ter ontdekking van welk laatſte ongemak men den kleinen vinger in den mond ſteekt, zijnde het zelve niet voorhanden, indien het kind daarop heel goed zuigt. Tevens moet er op gelet worden, of alle de ontlastingswegen, inzonderheid de regte darm en de pisbuis, behoorlijk open zijn. Na, of liever nog vóór, dit onderzoek, wordt het kind met laauwwarm water afgewasſchen, en de ſlijmige vuilte, welke zich inzonderheid onder de okſelen, in de gewrichten, en aan meer andere plaatſen bevindt, zoo naauwkeurig mogelijk met eene ſpons weggenomen; het welk ter bewaring der huid enz., vrij beter is, dan daartoe olie, boter, of eenige andere vettigheid te bezigen; terwijl het geen bij de eerſte wasſching niet volkomen mogt weggaan, voorzeker in het vervolg bij derzelver herhaling verdwijnen zal. Na welke wasſching, het kind met eenen warmen doek zorgvuldig wordt afgedroogd. Thans ziet men nog eens naar de afbinding der navelſtreng, en herhale liever dezelve, daar de eerſte doorgaans niet met de meest mogelijke naauwkeurigheid geſchiedt; alsdan omwindt men haar met linnen, legt ze iets zijdelinks naar de linke zijde van het kind, en bevestigt ze met eenen navelband, zoo echter, dat noch het bekken, noch de teeldeelen en de buik nadeelig gedrukt worden.

Vr. Maar, waarop heeft de kunstbeoefenaar, of vroedvrouw, nog te letten, alvorens zijne plaats voor de barende vrouw te verlaten?

A. Hij moet vooraf den buik der vrouw onderzoeken, om te ontdekken, of er misschien nog een tweede kind voorhanden, of, zoo niet, hoe het met de nageboorte gesteld zij.

IV. Afdeeling.

De behandeling der Nageboorte.

Vr. Hoe moet er, na de verlossing van het kind, omtrent de nageboorte gehandeld worden?

A. Daar de ontlasting van dezelve *het vijfde tijdperk der verlossing* uitmaakt, zoo behoort men allezins daarop de vereischte acht te slaan. Voelt men diensvolgens, bij het onderzoeken van den buik der vrouw na de geboorte van het kind, dat zich de baarmoeder naar vereisch heeft zamengetrokken, zoo laat men de vrouw, indien er voor het overige geene andere omstandigheden gebeuren, met uitgestrekte en aan elkander gehouden beenen schier horizontaal op den rug liggen en wat uitrusten. Vloeit er nu plotseling veel bloed op eenmaal weg, voelt men, op den buik, den te voren harden bodem der baarmoeder week, en doen er zich nieuwe weeën op, zoo is zulks een bewijs, dat de moederkoek los en het tijd is, de ontlasting der nageboorte te bevorderen.

Vr. Op welke wijze wordt dat verrigt?

A. Men windt het einde der navelstreng, dat buiten de schaamdeelen hangt, om een paar vingers der linke hand, trekt de streng matelijk aan, gaat dan langs de gespannen streng met den voorsten en middelsten vinger der regte hand tot digt aan den moedermond, en drukt dan zachtelijk van boven naar onderen en achter-

terwaarts tegen het ſtuitbeen, inmiddels men met de linke hand zachtjes naar zich trekt. Zulks herhaalt men, tot de koek in de ſcheede komt; waarna men de regte hand naar onderen draait, den koek met den duim tegen de andere vingers zamendrukt, en hem naar de rigting der ſcheede gekromd en naar boven te voorſchijn trekt. Zoodra hij alsdan aan de uitwendige teeldeelen gekomen is, draait men de hand, waar mede men hem gevat heeft, weder naar boven om, vat hem tevens met de andere hand, en trekt hem voorzigtig en draaijende naar buiten, opdat de omgekeerde en achter nakomende vliezen niet ſcheuren en er niets van dezelven terug blijve, waarom men ook de nageboorte vervolgens naauwkeurig bezien moet.

Somtijds gebeurt het, dat er, ter ontlasting der nageboorte, niets verder te doen is, dan den buik op den bodem der baarmoeder matelijk zamen te drukken, en den daarop uit de ſchaamdeelen te voorſchijn komenden moederkoek in de daar voor gehoudene hand te ontvangen.

Vr. Maar, wat te doen, indien de nageboorte, onder de gezegde behandeling, niet volgen wil?

A. Alsdan neme men zich vooral in acht, ſterker aan de ſtreng te trekken, wijl zij daardoor afſcheuren, of zelfs de baarmoeder tegelijk met den moederkoek zou kunnen naar buiten getrokken worden, of ook, na de ontlasting van den koek, eene gevaarlijke bloedſtorting zou komen kunnen. Men wachte dan liefst, tot zich de koek volkomen heeft los gemaakt, wrijve daartoe den buik op de hoogte van den bodem der baarmoeder zachtjes met de hand, en beproeve dan op nieuw deszelfs ontlasting. Wil hij nog niet volgen,

zoo

zoo brengt men, indien er geene bloedſtorting of ander gevaar voorhanden is, de vrouw te bed, en laat het aan de natuur over, de nageboorte naar buiten te drijven, het welk dan ook doorgaans na eenigen tijd, terwijl er weder nieuwe weeën ontſtaan, geregeld volgt. Is de nageboorte weg, zoo drukt men de uitwendige deelen zamen, en legt er, ter afwering der lucht, eenen ſchoonen doek voor. Men laat de vrouw een weinig uitrusten, inmiddels zich de baarmoeder van bloed ontlasten en behoorlijk zamentrekken kan, welk zamentrekken, bijaldien het niet naar vereisch geſchieden mogt, door zachte wrijvingen van den buik kan bevorderd worden. Daarenboven zoude eene onmiddelijke beweging na de verlosſing ligtelijk eene bloedſtorting of flaauwte kunnen veroorzaken. Daarop onderzoekt men de teeldeelen nader, of er ook iets gekwetst zij, waarna zij met een' ſijne ſpons en laauw water worden afgewasſchen, met eenen warmen doek afgedroogd, en er een drooge ſchoone doek voor gelegd wordt, welke, indien de deelen gezwollen of ligtelijk gekwetst zijn, ook met laauwwarmen wijn kan bevochtigd worden. Het hemd, welk zij onder de verlosſing aan had, wordt thans met een ſchoon, maar droog en wel gewarmd hemd verwisſeld, en om den buik wordt een breed gevouwen doek of een gepast ingerigte band gebonden, waardoor bij verſlapte buiksbekleedſelen de hevige naweeën, de verzameling van bloed in de baarmoeder, de uitzetting der darmen door winden, en de opgezette hangende buik na het kraambed, voorgekomen wordt. Thans wordt zij, met digt geſlotene dijen en beenen, naar het kraambed overgebragt, waarbij echter alle

ſter-

ſterke beweging zorgvuldig moet vermijd worden, waarom ook het gaan naar het zelve, vooral bij eenigen afſtand en bijzondere zwakte der vrouw, volſtrekt niet goed is, maar vele kwade gevolgen hebben kan.

Vr. In welke gevallen is het noodig, de nageboorte af te halen?

A. De eigenlijke losmaking van den moederkoek komt te pas, in de volgende gevallen: 1) wanneer hij over den geheelen moedermond, of een gedeelte van denzelven zit vastgehecht; 2) wanneer hij reeds in rotting overgegaan en week is, als wanneer deszelfs afſcheiding zonder gevaar geſchieden kan; 3) wanneer de baarmoeder, ſomts door een zoo ongeſchikt als nadeelig trekken en rukken aan de navelſtreng, mogt omgekeerd zijn; alsdan is de losmaking noodig, om de baarmoeder des te gemakkelijker op hare plaats te kunnen terug brengen; 4) wanneer er zich reeds een gedeelte des moederskoeks van de zich ongelijk zamentrekkende baarmoeder heeft los gemaakt, en er daardoor eene ſterke en allengs heviger wordende bloedſtorting ontſtaat; in dit geval mag hij, op de plaats waar hij nog vast zit, losgemaakt en uitgehaald worden, ten einde, onder het zachtelijk wrijven van den buik of zelfs door de prikkeling der binnengebragte hand, de baarmoeder aan te zetten zich ſchielijker eenparig en volkomen zamen te trekken, of anders ruimte te winnen, dat de ſomts vereischt wordende inſpuitingen niet geſtremd en gehinderd worden; en 5) bij zulk eene werkeloosheid der baarmoeder, gepaard met eenen gevaarlijken bloedvloed, welke door geene andere middelen kan geſtuit

ſtuit worden. Buiten deze opgenoemde en weinige andere niet zoo vaak voorkomende gevallen, mag de vroedvrouw, ter bevordering der ontlasting van de nageboorte, verder niets doen, dan den onderbuik, onder de boven opgegevene behandeling, zachtelijk te wrijven, klijſteren van kamillen-afkreksel, en, bij zwakte, koude omſlagen aan te wenden, en wat wijn, kaneelwater of iet dergelijks toe te dienen. Alle andere middelen, inzonderheid het ingrijpen met de hand, zijn ongeoorloofd, terwijl de gewoonte van ſommigen, om, nadat de nageboorte zich ontlast heeft, nogmaals in de baarmoeder te tasten, ten einde er de vreemde ligchamen!! en het geronnen bloed uit te halen, volgens theorie en ondervinding, even zoo onnatuurlijk als onverantwoordelijk is.

Vr. Hoe wordt de losmaking des moederkoeks verrigt?

A. Dezelve noodzakelijk zijnde, wordt zij op de volgende wijze ondernomen: Men brengt de hand kegelswijze langs de ſtreng door de ſchede in den moedermond, den welken men, indien hij reeds zeer mogt zijn zamengetrokken, voorzigtig tracht te verwijden; 't en ware de zamentrekking, van krampachtigen aard zijnde, geneeskundige hulp vereischte. Van den mond gaat men door de holte der baarmoeder tot aan den rand des koeks aan de plaats, aan welke hij zich reeds gedeeltelijk heeft losgemaakt, het welk door een voorzigtig trekken aan de ſtreng kan worden nagegaan. Aldaar begint men hem voorzigtig los te maken, zoo, dat men alle gewelddige krabbing en kwetſing der lijfmoeder met de vingeren zorgvuldigst vermijdt. De affcheiding volkomen verrigt zijnde, vat men den moederkoek met de ge-

geheele hand, trekt hem voorzigtig door den moeder-mond uit de ſcheede naar buiten, en tracht, door wrijving op den buik met de hand, de zamentrekking der baarmoeder te bevorderen. Indien dan niet te min de bloedvloed blijft aanhouden, zoo moet men denzelven door artſenijkundige hulp, door inſpuitingen, omſlagen, en gepaste inwendige middelen trachten te ſtuiten.

Vindt men echter, bij deze losmaking, dat er *een gedeelte van den koek zeer vast aan de baarmoeder gehecht zit*, zo neme men zich in acht, hetzelve niet met geweld los te maken; men neme ſlechts weg, wat met gemak los te maken is, late het overige terug, trachte de zamentrekking der baarmoeder door het wrijven van den buik, en de afſcheiding van het teruggeblevene, vervolgens door dienſtige middelen, inſpuitingen e. z. v. te bevorderen, hetzelve niet eerder daaruit nemende, alvorens het zich heeft afgeſcheiden; welken regel men insgelijks heeft in acht te nemen, wanneer de moederkoek nog langen tijd terug blijft; voor rotkoorts en ſoortgelijke ziekelijke toevallen heeft men niets te vrezen, inzonderheid, indien de gepaste geneeskundige hulp niet verzuimd wordt. Nimmer echter is er, ter kunſtelijke losmaking des geheelen moederkoeks of van een deel deszelven, eenig inſtrument, bij voorb. eene nageboorte's tang, of een ander werktuig, noodig.

Vr. Hoe gaat men, bij het afhalen der nageboorte, te werk, wanneer de ſtreng zeer teeder, of geheel van den moederkoek afgeſcheiden is?

A. Men gedraagt zich op dezelfde wijze, als reeds bo-

boven gezegd is; het onderſcheid beſtaat alleen daarin, dat, bij eene afgeſcheidene ſtreng, dezelve als geleider der hand ontbreekt, en dat, de ſtreng teeder zijnde, men moet vermijden daar aan te trekken. Indien de moederkoek aan de regter zijde der baarmoeder gehecht zit, moet men de regter, en, indien aan de linker zijde, de linker hand binnen brengen.

Vr. Wat verſtaat men door de benaming van *geincarcereerden* of beſloten moederkoek? En op welke wijze haalt men denzelven af?

A. Beſloten wordt de moederkoek genoemd, wanneer de baarmoeder door ongelijke zamentrekkingen, verſcheidene holten gemaakt heeft, in eene van de welken zich de moederkoek beſloten bevindt. Men brengt alsdan, langs de ſtrengden eenen vinger na den anderen binnen tot aan de zamengetrokkene plaats der baarmoeder, achter de welke de koek beſloten zit; men verwijdt met de vingeren de opening allengs, op dezelfde wijze als bij de kunſtelijke verwijding van den moedermond, tot zoo ver, dat men er met de hand indringen, den geincarcereerden moederkoek bereiken, en van zijnen zamenhang met de baarmoeder los maken kan. Nadat men hem buiten gehaald heeft, brengt men de hand nog eens in de baarmoeder, wrijft met de andere hand dezelve van buiten op den buik, en poogt dusdoende eene eenparige en gelijkmatige zamentrekking te veroorzaken.

Vr. Hoe moet men handelen, wanneer de moederkoek op den baarmoedersmond gehecht zit?

A. Door de aanmerkelijke bloedſtorting, welke er, in dit zeer bedenkelijk geval, ontſtaat, wanneer de hals der baarmoeder zich begint te openen, wordt

men dikwijls gedrongen, de verlosſing voor den vervulden tijd te ondernemen. Men moet alsdan zijn best doen, om voorzigtiglijk den moedermond te verwijden, waarna men de afſcheiding des moederkoeks aan die plaats het eerst onderneemt, waar de voeten der vrucht gelegen zijn; terwijl de doorboring van den moederkoek eene zeer nadeelige handgreep is.— Aan dezelfde plaats brengt men ook de hand in de hoogte, om de vliezen te ſcheuren, en de voeten uit te halen. Indien er zich echter reeds een gedeelte des moederkoeks mogt afgeſcheiden hebben, en zich in de ſcheede bevinden, zoo mag men het zelve onaangeroerd laten, tot men de verlosſing van het kind verrigt heeft; ſlechts wanneer het ten grootſten deele afgeſcheurd is, alsdan kan men het, vóór het doen der verlosſing, wegnemen.

Vr. Wat moet men doen, wanneer, bij eene *miskraam*, de moederkoek in de baarmoeder terug blijft?

A. Daar, in dit geval, de te vroege gewelddadige losmaking van den zelven nog gevaarlijker, dan bij eene voldragene verlosſing is, zoo moet hij, indien er geen gevaarlijke bloedvloed voorhanden is, niet worden weggenomen, maar men trachte de zamentrekking der baarmoeder door wrijvingen op den buik, en het binnenbrengen van eenen vinger in dezelve te bevorderen. Is er eene zeer ſterke bloedſtorting aanwezig, zoo is dezelve doorgaans het gevolg van ongeregelde en krampachtige zamentrekkingen der baarmoeder, dewelke door gepaste artſenijkundige hulp moeten bedaard worden, waar mede men doorgaans ſlaagt, en het genoegen heeft, den bloedvloed geſtild te zien. De toekomſtige ontlasting

des

des koeks late men aan de werkzame natuur over, zijnde het dikwerf waargenomen, dat dezelve eerst na verloop van vijf of zes dagen, ja somts nog vrij later, gevolgd is; daar het integendeel meer dan eens gebeurd is, dat vrouwen, welke eene kwade kraam hadden, dadelijk na de kunstelijke losmaking des moederkoeks, die met de uiterste moeite verrigt werd, het slagtoffer der voorbarigheid en der allerpijnlijkste behandeling wierden — Na de ontlasting der nageboorte, blijven er menigmaal nog overblijffels terug, welke of stukjens der vliezen, of der zelfstandigheid des moederkoeks zijn. Dezelve mag men slechts dan wegnemen, wanneer zij zich afgescheiden hebben; anderzins moet de afscheiding aan de natuur worden overgelaten, de welke, des vereischt wordende, door gepaste geneeskundige hulp kan worden te hulp gekomen. — Ontstaat er eene bloedstorting, zoo wordt dezelve door dienstige in- en uitwendige geneesmiddelen gestuit.

Vr. En wat, wanneer zulks, bij eene *te vroegtijdige geboorte*, gebeurt?

A. Alsdan wordt deszelfs afscheiding, indien er zich geen aanmerkelijke bloedvloed of eenige andere gevaarlijke verschijnsels opdoen, telkens aan de eigene werkzaamheid der baarmoeder overgelaten. Dan, men moet, bij het bevorderen van deszelfs voortgang door den moedermond uit de scheede, of bij eene somts noodzakelijke kunstelijke afscheiding, niet aan de navelstreng trekken, wijl zij ligtelijk afscheurt, maar met de vingeren onmiddelijk den moederkoek vatten en ontwikkelen.

Vr. Wanneer nu de vrouw van twee-, drielingen

enz. zwanger is, moet dan de nageboorte, dadelijk na de verlosſing van het eerſte kind, worden afgehaald?

A. Geenszins; integendeel neme men zich in acht, wanneer men zich van de aanwezigheid van meer dan één kind overtuigd heeft, aan de afgeſnedene navelſtreng van het alreede geboren kind niet te trekken. Na de geboorte van alle de kinderen, wordt de nageboorte even als bij de enkele regelmatige verlosſing behandeld; men heeft ſlechts, na de volkomene afſcheiding van de gezamenlijke nageboorten, en bij de handgreep ter bevordering van derzelver uittogt uit de baarmoeder en de ſcheede, daarop te letten, dat men alle de navelſtrengen naauwkeurig zamen vereenigt, om de vingeren windt, en tegen alle tegelijk de drukking naar het ſtuitbeen aanbrengt. Voor het overige kan het gebeuren, dat de eerſte nageboorte reeds vroeger weggaat, dan het tweede kind geboren wordt, zoo als er gevallen zijn waargenomen, dat de moederkoek van het eerſte kind met de andere niet vereenigd was, en de verlosſing van het tweede kind eerst twaalf uren na de geboorte van het eerſte volgde.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

De Verlosſingen, welke men niet aan de krachten der natuur kan overlaten, maar die alleen door de hand kunnen volbragt worden.

Vr. Welke verlosſingen mogen aan de krachten der natuur alleen niet worden overgelaten?

A. Alle de zoodanige, welke, het zij aan den kant der vrouw, of der vrucht en der haar omringende deelen, met zulke uitregelige omſtandigheden of toevallen verzeld gaan, dat het, voor moeder of kind of wel voor beiden, roekeloos en gevaarlijk zijn zou, dezelven aan de daartoe niet toereikende krachten der natuur alleen te willen overlaten,

I. AFDEELING.

Wijze der plaatſing van de vrouw in de verlosſingen van deze ſoort; en te gebruikene voorzorg, ten aanzien van het binnen brengen der hand in de baarmoeder.

Vr. Hoe moet, bij eene moeijelijke verlosſing, het verlosſingsbed zijn ingerigt?

A. Het zelve wordt alsdan of midden in het vertrek geplaatst, zoo dat men er ongehinderd kan rond gaan, of anderzins met het hoofdeneinde tegen den muur geſteld, zoo dat de beide zijden en het voeteneinde volkomen vrij zijn. Onder het einde der matras wordt eenig vast ligchaam, bij voorb. eene plank gelegd, op dat de vrouw te vaster ligge, en met de billen niet in-

lnzakke; hier over ſpreidt men een laken, welk aan het voeteneinde tot op den grond toe afhangt; de kusſens worden midden op het bed geplaatst. Vervolgens wordt de vrouw dermate daarop gelegd, dat zij op het ondereinde ſlechts ten halve rust, en hare beenen door twee perſonen ondersteund worden, of hare voeten op twee van elkander ſtaande ſtoelen rusten, tusſchen welken zich de kunstbeoefenaar plaatst; in welk laatſte geval de twee perſonen de knieën en beenen vast en van elkander verwijderd houden. De ligging moet, ter gemakkelijkere verrigting der verlosſing, meer horizontaal zijn, waarom de kusſens, op welke hoofd en ſchouders rusten, lager moeten wezen dan bij de gewone verlosſing. Om het oprijzen of afzakken der vrouw te beletten, wordt zij door twee andere perſonen aan de ſchouders vast gehouden. Eindelijk wordt zij, naar gelang van het jaargetijde, of enkel met een laken, of met eene deken daarover, zoodanig bedekt, dat de ſchaamdeelen noch voor de oogen der omſtanders, noch zelfs voor die des Vroedmeesters of der Vroedvrouw, bloot liggen.

Vr. Welke voorzorgen moeten er gebruikt worden, wanneer het, om des kinds wil, noodzakelijk is de hand in de baarmoeder te brengen?

A. Men moet allen noodeloozen en ſchrikbarenden toeſtel, als daar is, het uittrekken der kleederen, het opſtroopen der mouwen, ſchier tot aan de ſchouderen enz., waardoor de vrouw in angst en vreze gebragt wordt, en het welk dus van zeer nadeelige gevolgen voor haar zijn kan, zorgvuldig vermijden, bij den minst mogelijken omſlag alle bedaardheid voegen, en zich allezins wel gemoed vertoonen.

nen. Na vooraf gezorgd te hebben, dat men zich zoo plaatst, dat de elleboog der hand, welke men zal binnen brengen, op eene der knieën kan rusten; dat er iets tot een ſteunpunt onder de voeten ligt, om des noods vast te zitten; dat de nagels der vingeren, ten einde de baarmoeder niet te kwetſen, behoorlijk gekort en gerond; en dat vingers en hand met een of ander vet wel beſmeerd zijn, begint men, alleen met de toppen van twee of drie vingeren, de opening der ſcheede zachtelijk te verwijden, tot men er alle de vingeren kan inbrengen, waarop men zeer langzaam met de hand volgt, zonder dezelve, ter ſpoedigeren voortgang, te draaijen. Daar mede tot aan den moedermond gekomen zijnde, brengt men de vingers, naar mate van deszelfs verwijding, het zij een voor een of alle te gelijk, daar binnen, en tracht hem, alleen in de tusſchenpoozen der weeën, verder te verwijden. Met de hand binnen de baarmoeder gekomen zijnde, moet men dezelve vlak, en de vingers digt bij een gevoegd, op het ligchaam der vrucht plaatſen, en daarmede voortgaan, alleenlijk tusſchen de weeën, ſlechts zeer geringe bewegingen makende, ten einde de poozen niet aan te zetten; gedurende welke handgreep, men de andere hand uitwendig op den bovenbuik der vrouw plaatst, of zulks door eenen der omſtanders laat verrigten, ten einde daardoor de baarmoeder vast te bepalen.

II. Afdeeling.

De Verlosſingen van deze ſoort met aanbieding der voeten, en de wijze van hulpbieding in dit geval.

Vr. Wanneer is het, bij eene verlosſing met aanbieding der voeten, raadzaam, der vrouw de behulpzame hand te bieden?

A. Wanneer, onder den arbeid door deszelfs langdurigheid, hare krachten al te zeer lijden, er gebrek aan werkzaamheid der baarmoeder plaats heeft, of zwakke weeën, of flaauwten bij komen, eene hevige bloedſtorting ontſtaat, de navelſtreng of de bovenſte ledematen langs de voeten uitvallen; bij zoodanige verſchijnſelen, is de verhaasting der verlosſing noodzakelijk.

Vr. Onder welke bedingen meer?

A. Wanneer de voeten en romp zich ongunſtig aanbieden; de zich niet aanbiedende voet eene ongunſtige plaatſing heeft; bij onvoordeelige plaatſing der armen; verkeerde plaatſing van het hoofd, nadat de romp geboren is; een naauw bekken; te groot kind; wanneer de moedermond niet behoorlijk verwijd is; bij te hooge jaren e. z. v. In alle deze gevallen, kan de werkzaamheid der natuur voor moeder en kind gevaarlijk worden, wijl de verlosſing te lang duurt, of de natuur niet in ſtaat is, dezelve zonder den bijſtand der kunt te volbrengen.

Vr. Wat te doen, wanneer de navelſtreng is uitgezakt?

A. Indien alsdan de moedermond niet genoegzaam verwijd en nog hard is, moet de vrouw zoodanig geplaatst

plaatst worden, dat zij met het bekken iets lager dan met de borst ligt, waarna men de ſtreng, ten einde ze niet door de beſpoeling der lucht koud worde, zachtelijk ſlechts tot in de ſcheede terug brengt, ter onderhouding van den omloop des bloeds; tot dat men vervolgens, wanneer de moedermond wijder en zachter geworden zij, de verlosſing volbrengt. Het gevaar is in dit geval alleenlijk aan den kant van het kind.

Vr. Wanneer bieden zich de voeten ongunſtig aan?

A. Wanneer de hielen naar het linke of regte darmbeen, of naar de zamenvoeging der ſchaambeenderen, of naar het heiligbeen gerigt zijn; in het eerſte geval bevinden zij zich in de dwarſe, in de beide laatste gevallen in de regte middellijn. In alle deze gevallen, kunnen de krachten der natuur de voeten wel doorbrengen, dan, zulks is voor het binnenkomen van den romp en het hoofd niet altoos voordeelig, wijl de natuur, inzonderheid bij een te groot kind, bij een niet ruim genoeg bekken, bij enge teeldeelen, of bij gebrek aan krachtige weeën, den romp niet door de ſchuinſche middellijn der bovenſte engte in het bekken voert, alsdan ook het hoofd niet altoos de boven bladz. 144 opgegevene plaatſing verkrijgt, en de ontwikkeling der armen, voornaamlijk bij het invallen der voeten in de regte middelijn met de toonen naar de ſchaambeensvereeniging, verhindering kan in den weg leggen.

Vr. Wanneer doen zich de armen onvoordeelig voor?

A. Als het kind op den rug geplaatst is, in welk

geval derzelver ontwikkeling voor de natuur vrij moeijelijk is, daar zich het gezigt naar voren bevindt: 2) wanneer zich een of beide de armen achter den boog der ſchaambeenderen plaatſen, in welk laatste geval zij doorgaans kruiſelings liggen; deze verſchijning is des te uitregeliger, wanneer het kind op den rug gelegen is, en zich het hoofd met het gezigt naar voren bevindt. De oorzaken van deze ongunſtige plaatſing der armen zijn: het te ſpoedig ten einde brengen der voetgeboorte, het zij van den kant der natuur of der kunst; te groot hoofd; verzuimde wending op den buik en draaijing van den romp in de ſchuinſche middellijn. Hier van zijn de gevolgen: allermoeijelijkſte ontwikkeling van het hoofd; het breken der armen; afrukking des hoofds van den romp; dood des kinds, wegens te langen duur der verlosſing; bloedſtortingen enz.

Vr. Kan de plaatſing van het hoofd, na de verlosſing van den romp, ook ongunſtig wezen?

A. Deszelfs plaatſing kan, nadat de romp geboren is, op onderſcheidene wijze, ten aanzien der ongunſtige betrekking zijner middellijnen tot die van het bekken, verkeerd zijn, waarvan de natuur er ſommige ſlechts met groote inſpanning, maar andere geheel niet kan te boven komen, terwijl bij anderen hare pogingen vruchteloos blijven, en gevaar voor moeder en kind aanbrengen. De oorzaken zijn verſchillende: een gebrekkig bekken; te groot hoofd; te ſnelle verlosſing e. z. v. Meestal echter worden zij door ongepaste en voorbarige hulp van onkundige Vroedvrouwen of Vroedmeesters te weeg gebragt.

Vr.

Vr. Hoe wordt de verlosſing bij de voeten volbragt?

A. Indien de moedermond nog niet genoegzaam geopend is, verwijdt men hem zachtelijk; is hij heel zacht en verwijd, maar zijn de vliezen nog niet gebroken, zo moeten zij geſcheurd worden. Daarop brengt men de regterhand binnen, en vat beide de voorliggende voeten zoo, dat men den middelſten vinger over hunne binnenſte knokkels, en de overige vingers om de buitenſte knokkels aanlegt, en hen daarop beide tot in de ſcheede haalt.

Indien de natuur alsdan de verdere uitdrijving nog niet bevordert, zoo vat men elken voet bijzonder, en trekt hem uit de ſcheede zoo naar buiten, dat men hem tusſchen den voorſten en middelſten vinger boven de knokkels vat, den duim tegen de voetzool aanzet, en op dezelfde wijze ook den anderen naar buiten haalt: ſlechts in het geval, dat de buitengebragte eerſte voet zich ligtelijk mogt terug trekken, kan men er eenen ſtrik om ſlaan, om hem daarmede vast te houden, tot zoo lang de tweede voet geboren is.

Zijn beide de voeten buiten de teeldeelen, en de hielen naar achteren, de toonen naar voren gekeerd, zoo is de plaatſing voor de gemakkelijke ontwikkeling des hoofds en der armen niet zeer voordeelig; weshalve de wending op den buik noodzakelijk is, waartoe thans reeds bij het aanhalen der voeten de voorbereiding kan geſchieden;

Diensvolgens worden nu beide de voeten, met de vlakke en naar hare lengte te zamen gelegde handen, naar de middelſte of directie-lijn en de voor han-

handen zijnde helling van het bekken, zoo aangehaald, dat men hun bij de ligging op den rug, door eene wendelswijze draaijing, de rigting naar die zijde geeft, naar dewelke zij het meeste hellen:

Is de verlosfing tot aan de knieën volbragt, zoo kan men nu de kuiten en de knieën in eenen droogen warmen linnen of flanellen doek winden, het welk van ontegenfprekelijke nuttigheid is.

Op dezelfde wijze trekt men de dijen naar buiten, en geeft acht, of ook de navelftreng geflingerd zij. Ten einde, bij het verdere naar buiten halen, de afscheuring der ftreng voor te komen, trekt men dat deel van dezelve aan, het welk naar den moederkoek loopt, buigt de dijen, haalt haar naar buiten, en brengt de navelftreng zoo veel mogelijk zijdelings in de fcheede.

Vr. Hoe gaat men nu met de verlosfing van den *romp* of het ligchaam te werk?

A. Wanneer het kind tot iets over de heupen geboren is, en men bij de ligging op den rug vinden mogt, dat de plaatfing op den buik voordeeliger zij, zoo haalt men niet verder aan, maar helpt de vrouw zich naar die zijde heen te leggen, naar welke het kind met den buik het meeste helt; vervolgens brengt men, in de tusfchenpoozen der weeën, de eene hand vlak en met uitgefpreide vingeren aan den onderbuik over de fchaamdeelen, en de andere hand over de billen en op de dijen, zoo, dat de middelfte vinger onmiddelijk op de valfche wervelen van het heiligbeen komt, als wanneer men het kind, door de vereende werking der beide handen en zonder naar zich toe te haien, zoo op de buikszijde omwendt,

wendt, dat de heupen in de ſchuinſche middellijn vallen; welke beweging inzonderheid eenen voordeeligen invloed op de volgende ontwikkeling van het hoofd heeft. Voor het overige moet zich de trap der wending naar de ligging van het kind rigten.

Daarop ſlaat men den warmen doek om de heupen, en omvat en ondersteunt dezelven zoo, dat de verdere ontwikkeling van het ligchaam niet gehinderd maar bevorderd wordt, indien anderzins geene voorhanden zijnde gevaarlijke verſchijnſels zulks afraden, of indien er mogelijkheid is, de verlosſing van den romp aän de werkzaamheid der natuur zelve over te laten, dewelke de heupen in de meest gepaste voortwaarts drijvende en draaijende beweging zoo goed kan beſtieren, als door de handen niet altoos bereikt wordt, terwijl voorbarigheid ten uiterſte nadeelig is. Kan echter de voortſtuwing van de werkzaamheid der baarmoeder niet verwacht worden, alsdan

Trekt men het overige gedeelte van den romp, volgens de loodregte lijn van het bekken, met eene nederwaarts naar het heiligbeen gerigte kracht, tot aan de ſchouderbladen zoo aan, dat men 1) den buik en de navelſtreng niet te zeer drukt; 2) de vlakke aan elkander gelegde handen in regt tegenovergeſtelde rigting aanlegt, en ſteeds verzet, zoodra men ſlechts weinige lijnen met het naar zich trekken gevorderd is; 3) zoo veel mogelijk aan den romp die rigting geeft, door welke hij, zoowel als ook vervolgens het hoofd, op het voordeeligst in en door het bekken geleid wordt; 4) ſteeds op de navelſtreng acht ſlaat, en haar des noods voorzigtiglijk aan-

aanhaalt, het welk telkens in de rigting naar buiten moet geſchieden, ten einde haar niet af te ſcheuren; en 5) om het ontwikkeld gedeelte des ligchaams, zoodra het eene tamelijke oppervlakte daarbiedt, voorzigtiglijk met de navelſtreng den doek ſlaat.

Vr. Wanneer is het tijd, om op de *armen* acht te geven?

A. Het tijdſtip, om op de ontwikkeling der armen bedacht te zijn, is dan, wanneer het kind, met borst en buik tamelijk naar beneden tegen het heiligbeen gerigt, bijna tot aan de ſchouderbladen ontwikkeld is. Indien de romp ſlechts eenigzins gunſtig en met de vereischte voorzigtigheid ontwikkeld wordt, hoofd en ſchouders niet te groot zijn, en het bekken, inzonderheid ook aan de onderſte engte, zeer goed gevormd is, zoo wordt dikwijls, door de werkzaamheid der natuur zelve, de eene of andere arm, ja, bij een zeer klein kind, en wanneer de baarmoeder zich niet krampachtig of te ſnel zamentrekt, menigmaal zelfs beide de armen, langs de borst en de zijde uitgeperst. Somtijds is wel hunne ontwikkeling op zich zelve onmogelijk, en het hoofd zal dan met ter zijde opwaarts gevlijde armen tegelijk in het bekken komen; daartoe echter wordt de zamenloop van zeer gunſtige omſtandigheden vereischt. In deze gevallen nu, is de ontwikkeling door de handen onnoodig, ja zelfs vaak om gewigtige redenen nadeelig. Indien men echter overtuigd, zij, dat de verdere ontwikkeling van het hoofd zonder de ontwikkeling der armen volſtrekt niet, of, uit hoofde van voorhanden zijnde gevaarlijke verſchijningen, niet ſpoedig genoeg kan volbragt worden, alsdan

ga

ga men tot de kunstmatige hulp voor hunne ontwikkeling over.

Vr. Welke regelen zijn daarbij in acht te nemen?

A. Daartoe dienen de volgende regelen: 1) Men moet zich, door onderzoek, naauwkeurig van de plaatsing der armen en des hoofds overtuigd hebben: 2) de arm, welke het gemakkelijkst kan worden buiten gebragt, moet het eerst ontwikkeld worden; doorgaans is het die, welke voor den anderen meer naar het heiligbeen der vrouw gerigt is: 3) is die ontwikkeld, en er dan geen beletsel voor de ontsluiting van het hoofd voorhanden, zoo laat men dien arm onaangeroerd; slechts wanneer men zeker weet, dat hij tot beletsel voor de ontwikkeling des hoofds verstrekt, gaat men tot de kunstmatige ontwikkeling over; tot dit einde wordt 4) de romp met de eene hand naar den venusheuvel der moeder in de hoogte en wat ter zijde gerigt; de andere hand brengt men onder den buik van het kind in de scheede, hoog over de schouderen, tot aan de binnenstreek van het elleboogsgewricht, en, zoo mogelijk, nog iets hooger tot aan den voorarm, drukt met de vlakke hand den arm meer in de scheede, en wanneer men digt genoeg aan den elleboog gekomen is, zoo zet men den middelsten vinger, of dien en den voorsten vinger, in deszelfs bogt, verbergt de overige in de hand, en brengt den arm in eene boogswijze buiging over de borst van het kind benedenwaarts en naar buiten; deze beweging echter moet ten uiterste voorzigtig en allengs geschieden; terwijl inzonderheid op de gewrichten en hunne plaatsing te letten is.

Nim-

Nimmer mag men aan het armtjen aan plaatſen buiten de gewrichten trekken, om het afbreken voor te komen: 5) even dezelfde regelen zijn er bij het buitenbrengen van beide de armen in acht te nemen, ſlechts dat men van handen wisſelt, en altoos dien arm het eerst ontwikkelt, welke het digst aan het heiligbeen der moeder ligt: 6) indien de armen kruiſelings om den nek van het kind mogten geſlagen zijn — een toeval, welk doorgaans door onhandzaamheid veroorzaakt wordt — zoo moet men het naar buiten brengen van den onder den anderen liggenden arm het eerst beproeven, het welk echter met zekerheid daardoor eerst mogelijk wordt, wanneer men het kind voorzigtiglijk op die zijde keert, uit welke de arm zal ontwikkeld worden; eene evengelijke handgreep vereischt ook de ontwikkeling des anderen arms: 7) dan, indien er die ongunſtige plaatſing der armen mogt ſtand grijpen (die echter een verſtandig verloskundige wel weet voor te komen), waarbij het gezigt naar de ſchaambeensvereeniging gerigt is, alsdan tracht men, onder beding, dat het hoofd nog beweegbaar zij, het kind iets naar binnen te ſchuiven, en het hoofd op zijde te draaijen; ſtaat echter hetzelve door hevig ongeſchikt aantrekken onbewegelijk, dan is zijne draaijing zelden mogelijk, en de armen moeten dan van achteren naar voren opwaarts ontwikkeld worden; het welk eene verdrietige en bij uitſtek bezwaarlijke handgreep is, dewelke, inzonderheid bij plaats hebbende naauwte van den boog der ſchaambeenderen, of te ſterke helling van het bekken, aanleiding tot het breken der armen geeft: 8) zijn de armen ontwikkeld, zoo wordt om beiden

de

de doek geslagen, en men gaat tot de ontwikkeling van het hoofd over.

Vr. Waarop heeft men bij de ontwikkeling van het *hoofd* te letten?

A. Daar de ontwikkeling van het hoofd het zwaarste en gewigtigste tijdstip der behandeling is, waarbij het leven van het kind vaak gevaar loopt, zoo kunnen de volgende stelregels niet genoeg behartigd worden: 1) de eigene werkzaamheid der natuur ondersteunt de buitenbrenging van het hoofd het gelukkigst: 2) men neme zich zeer in acht, om reeds bij de ontwikkeling van den romp te sterk te trekken, en daardoor de voorbereiding tot eene gelukkige afdaling van het hoofd te storen: 3) bij een zeer ruim bekken, en een klein voordeelig geplaatst hoofd, brengt de natuur de verlossing van het kind alléén ten einde: 4) bij mangel aan genoegzame werkzaamheid der baarmoeder, trachte men dezelve te bevorderen.

Vr. Welke zijn dan de aanwijzingen, om de ontwikkeling van het hoofd door de kunst te bevorderen?

A. Dezelve zijn: 1) gebrek aan toereikende werkzaamheid der baarmoeder; 2) te naauw bekken; 3) te groot hoofd; 4) uitregelige plaatsing van het zelve; 5) te lange duur, waardoor er gevaar voor moeder en kind ontstaat, bij voorb. door koudwording der navelstreng enz.; 6) het voorhanden zijn van gevaarlijke toevallen, bij voorb. gevaarlijke bloedstorting enz.

Vr. Welke zijn de regelen voor de kunstmatige ontwikkeling des hoofds?

A. De volgende: 1) men onderzoeke naauwkeurig de plaatsing van het hoofd; 2) de voordeeligste

plaatsing in de bovenste engte is die, wanneer het hoofd met zijne loodregte middellijn in de schuinsche middellijn van het bekken, met het achterhoofd naar de linke of regte vereeniging van het heupbeen met het schaambeen gekomen is (Zie boven, bladz. 132 en 136); zij is het, in welke alle de andere plaatsingen, zoo mogelijk, moeten te regt gebragt worden; 3) heeft het hoofd reeds de gezegde plaatsing, zoo is de ontwikkeling gemakkelijk; men zet twee vingers der eene hand aan de bovenkaak, en den voorsten en middelsten vinger der andere hand op het achterhoofd, inmiddels men met de overige vingeren der beide handen 's kinds borst omvat, en buik en beenen op den van onderen zich bevindenden arm laat rusten, en bestiert alsdan, zonder aan den hals of romp te trekken, het hoofd uit de holte van het bekken aan de onderste engte zóó over den, door eenen der bijstanders te ondersteunen, bilnaad, dat dezelve niet gekwetst wordt; terwijl de behoorlijke opligting van den romp en het hoofd zeer veel tot deszelfs viering en sparing toebrengt.

Vr. Komt deze gunstige plaatsing van het hoofd, bij deze soort van verlossingen, dikwijls voor?

A. Zelden vindt men, bij voorhanden zijnde hindernissen, of wanneer er bij de ontwikkeling spoed vereischt wordt, het hoofd zoo voordeelig geplaatst; doorgaans integendeel is de plaatsing ongunstig; hetzelve is of slechts met zijne regte middellijn in de bovenste engte gekomen, en bij gevolg de kin van de borst verwijderd, of, het welk de argste plaatsing van allen is, het bevindt zich met zijne schuinsche middellijn in het bekken: alsdan is het achterhoofd zoo zeer

aan

aan den rug genaderd, dat er de handgrepen ten uiterſte moeijelijk door gemaakt worden.

Vr. Hoe is het bij deze laatſte uitregelige plaatſing van het hoofd geſteld? En hoe gaat men daarbij te werk?

A. Alsdan is de zwarigheid vrij grooter, en de ontwikkeling van het hoofd zonder verandering van plaatſing onmogelijk. Dezelve volbrengt men, door het hoofd met zijne loodregte middellijn te plaatſen in de ſchuinſche middellijn der bovenſte engte, als welke de gunſtigſte plaatſing voor deszelfs ontwikkeling is, die enkel daardoor mogelijk wordt, dat men het achterhoofd zoo veel mogelijk van 's kindsnek verwijderd, en de kin aan de borst doet naderen.

Vr. Welke regelen zijn er, bij de plaatſing van het hoofd *met zijne regte middellijn* in de bovenſte engte, in acht te nemen?

A. De volgende: 1) Men tracht het kind met het achterhoofd iets in de hoogte te ſchuiven; 2) men brengt de eene hand met de toppen der vingeren tegen het achterhoofd aan die plaats van het bekken naar boven, tegen welke het zelve gerigt ſtaat; 3) de andere hand brengt men onder de borst van het kind aan de bovenkaak binnen, en tracht door ſterk aan te halen de kin aan de borst te brengen; 4) daarop trekt men het hoofd binnen, beſtiert het zelve met de kruin naar de holte van het heiligbeen, het achterhoofd onder den boog der ſchaambeenderen, en tracht alsdan, volgens de boven opgegevene regelen, de ontwikkeling over den bilnaad te voltooijen.

Vr. Wat te doen, wanneer men het hoofd met zijne ſchuinſche middellijn in de bovenſte engte vindt?

A. Alsdan moet eerst de reconſtructie of terugbrenging tot de plaatſing met de regte middellijn voorafgaan. Zulks bewerkſtelligt men: 1) door het achterhoofd met de eene hand met kracht naar boven te ſchuiven, waardoor zich alsdan de verborgene kin aan de borst nadert; 2) door afleiding der kin met de andere hand tegen de borst, zoodra men haar voelen kan; nimmer echter mogen de vingers in den mond gezet worden; 3) is de regte middellijn ingevallen, alsdan komt de hulp te ſtade, welke in het naastvoorgaande antwoord is opgegeven.

Voor het overige valt hier aan te merken, dat wel is waar nimmer door de werking der natuur zelve, de ſchuinſche middellijn met het achterhoofd naar voren of naar achteren gebragt wordt; maar mógelijk is zulks door onhandzaamheid bij te ſchielijk en te onvoorzigtig aantrekken van het hoofd, inzonderheid door lompe vroedvrouwen, gelijk dit meermaals is waargenomen, en waardoor er eene zeer arge plaatſing voor de ontwikkeling van het hoofd ontſtaat, en wel zoodanig eene, waarbij de romp zeer ligtelijk van den hals kan worden afgerukt. Tot hulp verſtrekt, in dit geval, het opwaarts ſchuiven van het achterhoofd met de eene, het binnentrekken der kin met de andere hand, het draaijen van het hoofd in de ſchuinſche middellijn van het bekken, en het aanwenden van de bereids opgegevene hulp. De onderſteuning van den romp en bilnaad door een' bijſtander, is ter verligting der kunstbewerking van zeer veel aanbelang.

Vr. Hoe, wanneer het hoofd aan de onderſte engte zwarigheid maakt?

A.

A. Indien het zelve, nadat het door de werking der baarmoeder in de holte van het bekken gekomen is aan de onderſte engte moeijelijkheid veroorzaakt, zoo is de hulp niet zoo bezwaarlijk, doordien men het achterhoofd en de bovenkaak ligtelijk bereiken kan; men heeft hier telkens de voorhanden zijnde gebrekkige plaatſing in aanmerking te nemen, en het achterhoofd zoo veel mogelijk onder den boog der ſchaambeenderen te brengen.

Vr. Waarop heeft men hier eindelijk nog te letten?

A. Men moet voor het overige, even als bij de herſtelling van uitregelige plaatſingen met aanbieding van het hoofd, de individuele vorming van het bekken niet over het hoofd zien; overmits eene andere betrekking der middellijnen bij gebrekkige vorming, het naar buiten brengen van het hoofd volgens andere grondregelen noodzakelijk maken kan.

Vr. Indien echter al de opgegevene hulp niets baat?

A. Wanneer alle hulp ter verbetering der plaatſing van het hoofd is aangewend, en een onoverkomelijke hinderpaal deszelfs ontwikkeling vertraagt of geheel onmogelijk maakt, alsdan lette men op den toeſtand des moedermonds; of daarop, of niet de punt van het heiligbeen in den mond, of de inwendige knobbel van het zitbeen in de groote fontanel gedrongen zij; beletſelen, welke eerst door bijzondere hulp moeten worden weggeruimd.

Is het hoofd in de holte van het bekken gekomen, en kan de ontwikkeling noch door de werking der natuur zelve, noch door de opgegevene handgrepen,

ſpoedig genoeg en zonder gevaar volbragt worden, alsdan is er niets anders overig, dan zonder verwijlen tot het bezigen der tang over te gaan.

Vr. Lijdt het kind bij deze ſoort van verlosſingen veel?

A. Het zelve lijdt, bij alle zware door kunst volbragt wordende voetgeboorten, altoos min of meer, ja zelfs is er vaak zijn dood het onvermijdelijk gevolg van, niet tegenſtaande de uiterſte zorgvuldigheid en de uitſtekendſte kunde des verloskundigen.

III. Afdeeling.

De verlosſing met aanwending der handen, wanneer het kind de knieën aanbiedt.

Vr. Waardoor worden de knieën aan den moedermond onderkend?

A. Derzelver kenteekenen zijn, even als die der billen, bereids boven opgegeven (Zie bladz. 142.)

Vr. Onder welke voorwaarden of omſtandigheden, wordt de verlosſing met aanbieding der knieën uitregelig genoemd?

A. De voorwaarden der uitregeligheid eener kniegeboorte, worden volkomen naar de zelfde bedingen bepaald, welke bij de verlosſing met aanbieding der voeten of de voetgeboorte, in de voorgaande *Afdeeling*, zijn opgegeven. Afwijking der plaatſing van het op bladz 284-186 bepaalde rigtſnoer, verkeerde aanbieding van het hoofd en den romp, buitengewone grootte van het kind, gebrek aan weeën, aanwezigheid van gevaarlijke toevallen e. z. v. kunnen aanleiding geven, dat of de natuur, zelfs ſlechts met groote in-

inſpanning, de in de knieën gebogene voeten of de billen door het bekken drijft, of dat men, om nadeelen voor te komen, en de verlosſing ſpoediger ten einde te brengen, de natuur moet te hulp komen. Voor het overige zijn de beletſelen altoos grooter bij de verlosſing met aanbieding der billen, dan bij die der knieën, bijzonder wanneer het kind zeer groot, en het bekken naauw is; terwijl er zich alsdan, bij het lang vertoef der billen in het bekken, eene nadeelige zwelling van dezelven en van de teeldeelen toe verzelt; niet te gedenken de nadeelen, welke er, onder zekere omſtandigheden, door de al te groote inſpanning ontſtaan kunnen.

V. Wordt er bij deze uitregeligheid ook hulp door de kunst vereischt?

A. De bedingen der uitregeligheid bij de kniegeboorte kunnen, even als bij de voetgeboorte, kunstmatigen bijſtand vorderen, en de hulp is de zelfde, als, in de vorige *Afdeeling*, bij de verlosſing met aanbieding der voeten is opgegeven.

Vr. Is hier echter nog niet iet bijzonders in acht nemen?

A. Ja, er valt hier nog een en ander te verklaren, het welk de ontwikkeling der knieën betreft; namelijk: indien derzelver ontwikkeling uit de teeldeelen vereischt wordt, en zij zich nog in de bovenſte engte bevinden, zoo brengt men de hand naast dezelve zoo binnen en opwaarts, dat de voeten buiten gebragt worden. Zijn zij echter reeds in de holte van het bekken gekomen, zoo is deze handgreep deels niet mogelijk, deels pijnlijk, en wegens de ligt te brekene uitwendige ledematen gevaarlijk. Kan de ontwikke-

ling van de werkzaamheid der baarmoeder niet verwacht worden, zoo brengt men eerst de digtst bij liggende knie, en dan de andere buiten, terwijl men den voorſten vinger haakswijze in het gewricht of den bogt der knie, en den duim voor de knieſchijf zet, elke knie van binnen naar buiten ontwikkelt, en daarbij op het ontzien van den bilnaad let. Men zoude ook, des noods, eenen ſtrik in den bogt der eene knie kunnen aanbrengen, om een' vasteren haal te hebben. De verdere hulp is dezelfde als bij de voetgeboorte.

Vr. Op welke wijze zou die ſtrik behooren aangewend te worden?

A. Een garen lint van een el lang en een duim breed, toegevouwen, wordt op het midden zijner lengte op den top des voorſten vingers geplaatst; daarop de hand in de ſcheede gebragt zijnde, ſteekt men den vinger tusſchen het been en de dije in den bogt der knie door, als wanneer men met den duim, dien men aan de andere zijde der knie gereed heeft, het lint aldaar vast houdt; vervolgens den voorſten vinger terug trekkende, ſtuwt men met denzelven het lint door den bogt der knie voort, tot dat men het aan de andere zijde met een' anderen vinger en den duim vatten en doorhalen kan; waarna men de beide einden in de eene hand neemt, en daarmede de knie naar zich haalt, inmiddels men de andere knie met twee vingeren der andere hand vat, en naar zich trekt.

IV. Afdeeling.

De verlosſing door middel der handen, wanneer de billen voorkomen.

Vr. Waar komt het bij deze verlosſing op aan, wanneer dezelve door de kunst behoort verrigt te worden?

A. Op de oorzaak der uitregeligheid; en op den ſtand der billen in het bekken en derzelver plaatſing. — Vorderen gevaarlijke toevallen de verhaasting der verlosſing, ontbreekt het aan werkzaamheid der baarmoeder, en bevinden zich de billen nog in de bovenſte engte, alsdan is de aanwijzing, het kind bij de voeten af te halen; nadeelig echter is de verlosſing bij de voeten te keuren, wanneer de billen reeds te diep en onbewegelijk in het bekken ſtaan.

Vr. Wat dan te doen, wanneer de ontwikkeling, bij zeer diep in het bekken gekomene billen, niet kan worden afgewacht?

A. Alsdan brengt men den voorſten vinger in de buiging der dije van de digtst bij liggende bil, den duim tegen de zelve, en trekt haar van de eene zijde naar de tegenovergeſtelde zijde binnen; even zoo ontwikkelt men de andere, inmiddels dat een helper den bilnaad ondersteunt, trekt met beide de voorſte vingeren den ſtuit zoo ver voor, tot de knokkels en voeten ten voorſchijn komen, drukt eerst de knie met den duim van binnen naar buiten, en ondersteunt den romp met de hand; even zoo wordt ook vervolgens de andere ontwikkeld, en dan dezelfde hulp, als bij de voetgeboorte, aangewend.

Vr. Hoe te handelen, wanneer het verëischt wordt, het kind bij de voeten af te halen?

Vr. Alsdan heeft men deels de plaatſing van den romp, deels in ſommige gevallen de plaatſing der voeten in aanmerking te nemen. Vindt men 1) den rug van het kind naar het eene of andere darmbeen der moeder gekeerd, zoo vat men met de hand, wier binnenſte vlakte naar de voeten gerigt is, de billen, ſchuift dezelven naar de aan de voeten tegenovergeſtelde zijde, en brengt deze laatſte binnen; Is 2) de rug naar de voorſte zijde der baarmoeder gekeerd, zoo vat men met de eene of andere hand den ſtuit, geeft aan het kind eene plaatſing op zijde, en leidt de voeten binnen. Even zoo handelt men, wanneer 3) de rug des kinds naar de ruggraat der moeder gelegen is; terwijl in beide gevallen de ligging der vrouw op zijde, het binnenleiden der voeten ongemeen verligt.

Vr. Wat heeft men omtrent de plaatſing der voeten in acht te nemen?

A. Betreffende derzelver plaatſing, zoo heeft men, indien zij volkomen *naar den buik der vrouw zijn uitgeſtrekt*, niet altoos noodig, de vingers tot aan het gewricht van den voet te brengen; men gaat ſlechts tot aan de knie, en drukt den voet in dezelve met den duim iets naar buiten, als wanneer de voet nadert, den welken men dan volkomen binnen brengt. Liggen de voeten ſomts *kruiſelings* over elkander, alsdan moet de onderſte voet altoos het eerst ontwikkeld worden.

V. Afdeeling.

De verlosſing door middel der handen, wanneer zich de kruin des hoofds aanbiedt.

Vr. Welke teekenen geven te kennen, dat zich de kruin voordoet?

A. De kenteekenen daarvan zijn reeds boven, bladz. 132 & volg. opgegeven.

Vr. Wanneer is men in dit geval verpligt, het kind te keeren en bij de voeten af te halen?

A. Wanneer de langdurigheid des arbeids de krachten der vrouw te zeer uitput, zoo dat er groote zwakte ontſtaat; er flaauwten bijkomen; ſterke bloedvloed plaats heeft; de vrouw door ſtuiptrekkingen wordt overvallen; wanneer de navelſtreng uitvalt; het bekken te naauw is; de moederkoek op den moedermond vast gehecht zit; of ook wanneer er tweelingen voor handen zijn, wier eene zoo geplaatst is, dat hij de verlosſing des anderen, welke de kruin aanbiedt, verhindert e. z. v.

Vr. Is men, in deze omſtandigheden altoos in ſtaat, het kind bij de voeten af te halen?

A. Geenszins; zulks is alleenlijk mogelijk, wanneer het hoofd ſlechts zoo ver op de onderſte engte gekomen is, dat het zich nog in de baarmoeder bevindt; is het echter reeds zoo ver in de ſcheede genaderd, dat het buiten de baarmoeder is, zoo kan het niet meer boven de bovenſte engte worden terug geſtuwd, zonder aanleiding tot de grootſte ongelegenheden te veroorzaken; weshalve er alsdan, indien het hoofd niet ſpoedig lager zakt, niets beters overſchiet,

ſchiet, dan zich, ter volbrenging der verlosſing, van de tang te bedienen.

Vr. Op welke wijze gaat men het aan, om, in deze ſoort van verlosſing, bij de voeten te komen?

A. Het hoofd moge voorliggen, met welke ſtreek het wille, zoo doet men zijn best, zoodra het gunſtigſte oogenblik ter keering gekomen is (de bepaling van welk oogenblik bij alle keeringen van het uiterſte belang is, daar van het zelve zeer dikwijls de gelukkige uitſlag afhangt), om het zelve voorzigtig naar boven, en, zoo mogelijk, in de aan de voeten tegenovergeſtelde zijde te ſchuiven. Het plaatſen van de vrouw op zijde is ook hier van bijzonderen dienst, en verligt het binnenbrengen der hand ongemeen, de welke van den hals tot de borst, en van dezelve zijdelings langs den buik tot aan de voeten gebragt wordt. Doorgaans moet het naar beneden brengen der voeten door den ſtrik geſchieden; alsdan zoekt men bij het binnen trekken, indien er zwarigheid mogt plaats vinden, ſlechts het hoofd in de eene zijde in de hoogte te heffen, inmiddels men naar dezelfde zijde den haal beſtiert. In het vervolg moet inzonderheid de plaatſing van het hoofd na de geboorte van den romp in aanmerking worden genomen, om aan het zelve, zoodra mogelijk, de voordeeligſte plaatſing ter zijner ontwikkeling te geven; terwijl over het geheel de verlosſing geeindigd wordt even als in die gevallen, waar het kind de voeten aanbiedt.

Vr. Op welke wijze wordt de ſtrik om het been gelegd?

A. Wanneer de voet nog in de ſcheede ſtaat, trekt men

men dien met de eene hand nederwaarts, inmiddels men er met de andere hand de vooraf met zeep beſtrekene lus van garen lint boven zijn gewricht omſlaat; bevindt hij zich echter reeds buiten of in de groote ſpleet, alsdan is zulks met geene de minſte zwarigheid verzeld.

Vr. Hoe geſchiedt de hulp, wanneer *het hoofd met zijne regte middellijn in de ſchuinſche middellijn der bovenſte engte ſtaat?*

A. Wanneer dan de omſtandigheden van dien aard zijn, dat de verlosſing aan de natuur niet mag worden overgelaten, en de plaatſing van het hoofd voor verbetering geſchikt is, zoo poogt men deszelfs loodregte middellijn in de ſchuinſche van het bekken daardoor te brengen, dat men de kin naar de borst brengt, en het achterhoofd binnenleidt; zulks wordt verrigt, 1) wanneer men aan de vrouw de gepaste ligging geeft, de welke altoos naar den ſtand van het achterhoofd moet gerigt wezen; 2) door het inbrengen der kegelswijze gevormde vier vingeren tegen de kruin, en het naar boven ſchuiven van dezelve naar het voorhoofd onder de weeën; indien echter deze handgreep niet gelukt, 3) door het inbrengen van twee of vier vingeren, of, wanneer deze niet kunnen gebruikt worden, van den hefboom tegen de holte van het heiligbeen, en van daar naar het achterhoofd, om het zelve daar mede naar beneden te bewegen. Naar mate het achterhoofd naar een der voorſte of achterſte uiterſte punten der ſchuinſche middellijn gerigt is, moet ook daarnaar het inbrengen der vingeren of des hefbooms en de wijze van werking ingerigt worden.

Dan, indien het, bij den ſtand der kruin met het gezigt naar achteren tegen de linker of regter heilig- en

dan-

darmbeensvereeniging, wegens engte van den boog der ſchaambeenderen of te groot hoofd, voordeeliger zijn mogt, het achterhoofd in het vierde tijdperk onder den ſchaambeensboog te brengen, zoo bedient men zich noch van den hefboom noch van de gezegde handgrepen, maar men vat het hoofd met de geheele hand, en draait het achterhoofd naar het eene of andere voorſte uiterſte punt der ſchuinſche middellijn, en trekt de punt van het achterhoofd met de hand binnen; eene handgreep, welke gelukt, indien zij, zoodra mogelijk, ondernomen wordt, en die grooten dienst verſchaft, wanneer de onderſte engte te naauw mogt zijn.

Vr. Hoe gaat men te werk, *bij de plaatſing van het hoofd met zijne regte middellijn in de holte van het bekken*?

A. In dit geval zoekt men het achterhoofd naar beneden te brengen, veronderſteld, dat het hoofd niet te vast, of op eene aanmerkelijke wijze geklemd zit. Met de vingeren zal men hier zelden in ſtaat zijn, eene verbeterde plaatſing te weeg te brengen; weshalve het beter is, dadelijk den hefboom te bezigen, en daarmede het achterhoofd binnen te leiden. Denzelven zoo ver in te brengen, is hier niet noodig. Bij eene aanmerkelijke inklemming, is de hefboom van geenen dienst, moetende men alsdan tot de tang zijne toevlugt nemen.

Vr. Welke hulp wordt er vereischt, wanneer *het hoofd met zijne regte middellijn in de dwarſe middellijn der onderſte engte* geplaatst is?

A. Deze plaatſing is voor de ontwikkeling van het hoofd aan de onderſte engte niet voordeelig; nogtans is het merk-

merkwaardig, dat, offchoon ook het zelve in de dwarfe middellijn valt, het zich echter fomtijds, door de werkzaamheid der baarmoeder, zoo niet volkomen, nogtans onvolkomen onder den fchaambeensboog ontwikkelt. Voor het overige wordt het ook menigmaal, bij een gewoonlijk regelmatig gevormd bekken, flechts met grootere infpanning der werkzame natuur zelve doorgedreven, indien niet de fchouders genoodzaakt worden, in de regte middellijn der bovenfte engte te vallen, waardoor er verhindering in den voortgang ontftaan moet. Slechts onder beding van een wijd bekken, een klein hoofd, en fmalle fchouders, is de ontwikkeling mogelijk. Bij een voorhanden zijnde beletfel, en onder veronderftelling, dat er niet reeds inklemming plaats heeft, doet men zijn best om het achterhoofd met de hand onder den fchaambeensboog te brengen, en laat dan het verdere werk aan de natuur over. Bij eene inklemming, welke de natuur niet kan overwinnen, alhier den hefboom te willen gebruiken, zou eene nuttelooze en nadeelige onderneming zijn; alsdan is het gebruik der tang aangewezen.

VI. Afdeeling.

De verlosfing van deze foort, wanneer het kind het aangezigt aanbiedt.

Vr. Welke zijn de algemeene kenteekenen, dat zich het aangezigt voordoet?

A. Alvorens het water gebroken is, is de onderkenning moeijelijk; gemakkelijk is zij, dadelijk na het breken van het zelve, terwijl men dan de deelen voelt, welke het gezigt vormen, te weten het voorhoofd,

hoofd, den mond, den neus, de holten der oogen, de wangen, de kin. Zeer moeijelijk wordt zij, wanneer het water reeds afgeloopen is, en er zich reeds ſterke zwelling des gezigts bij gevoegd heeft, als wanneer men het zelve met de billen kan verwarren. De bijzondere kenteekenen doen zich op, naar de bijzondere plaatſing des gezigts in het bekken.

Vr. Waarom is, bij de aanbieding van het gezigt, de plaatſing van het hoofd uitregelig?

A. Wijl het hoofd alsdan met zijne regte middellijn invalt, waardoor er eene zeer ongunſtige betrekking zijner middellijnen tot die van het bekken ontſtaat. Niet te min kan de verloſſing, in *bepaalde* gevallen, door de werkzaamheid der natuur alleen volbragt worden; hebbende zij daartoe ſlechts langeren tijd, en, om gezegde redenen, eene grootere inſpanning noodig. —

Vr. Welk is het werktuigelijke, bij deze verloſſing?

A. Het werktuigelijke, waarvan zich de natuur bedient, om het hoofd, bij deze ſoort van verloſſingen, door het bekken te leiden, is het volgende: Het gezigt mag in het eerſte tijdperk eene plaatſing hebben, welke het wille, zoo komt het voorhoofd in de bovenſte engte, of, inmiddels het hoofd die engte doorgaat, op de eene of andere zijde, en het gezigt rukt verder in het bekken, zoo, dat het voorhoofd zich naar de holte van het heiligbeen begeeft; naar mate nu het gezigt aan de onderſte engte ſteeds meer nadert, zoo ſtelt zich het zelve onder de ſchaambeenderen, terwijl het voorhoofd en de kruin zich over den bilnaad naar buiten ſchuiven.

Vr. Onder welke omſtandigheden, kan de werkzaam-

zaamheid der natuur de verlosſing met aanbieding van het aangezigt, of geheel niet, of ſlechts met inſpanning harer krachten volbrengen?

A. Onder de volgende: 1) enge en ſtroeve teeldeelen; hierom hebben vrouwen, die voor de eerſte maal baren, vrij grootere inſpanning noodig; 2) te groot hoofd; 3) een naauw bekken; 4) ſcheeve ligging; 5) gebrek aan weeën; 6) algemeene zwakte; 7) aanwezigheid van gevaarlijke toevallen e. z. v. In zoodanige gevallen, eene verlosſing van deze ſoort aan de natuur te willen overlaten, zou ten uiterſte nadeelig voor kind en moeder zijn, offchoon ook, bij regelmatige en voordeelige plaatſing van het hoofd, de verlosſing door de werkzaamheid der natuur mogelijk zijn mogt.

Vr. Waarop berust de hulp, bij deze ſoort van verlosſing?

A. De geheele hulp berust daarop, dat, door eene gepaste handgreep, de kin nader aan de borst gebragt en het achterhoofd naar beneden geleid wordt, waardoor er alsdan eene gunſtigere evenredigheid der middellijnen van het hoofd tot die van het bekken ontſtaat.

Vr. Welke zijn de regelen, ter verbetering der plaatſing van het gezigt?

A. Zij zijn de volgende: 1) Men moet, door het onderſlaan, naauwkeurig onderzocht hebben, naar welk uiterſte punt der ſchuinſche middellijn de kruin met de groote fontanel, en waarheen de kin gerigt is; 2) men geeft aan de vrouw de vereischte ligging volgens de plaatſing der kruin, naar de linke zijde, rug- of voorwaarts, naar mate de kruin naar de

linke of regte, en naar de voorſte of achterſte zijde van het bekken geplaatst ſtaat. Zoodanig eene ligging verligt de verbetering bijzonder, en is onontbeerlijk, indien men zijn oogmerk bereiken wil; daarop brengt men 3) vier vingeren zoo hoog over de kruin tegen het achterhoofd opwaarts, als mogelijk is, en plaatst den duim tegen de kin, ſchuift dezelve in de hoogte, en leidt het achterhoofd naar beneden. Deze handgreep zal den hefboom onnoodig maken, indien men ſlechts het achterhoofd bereiken kan. Alleenlijk in dat geval zou dezelve van dienst zijn, wanneer het hoofd zoo geklemd aan de bovenſte engte ſtaan mögt, dat men de vingers niet hoog genoeg aan het achterhoofd kon brengen; men leidt dan, naar de opgegevene regelen, het achterhoofd binnen.

De aanwending van den hefboom, bij den ſtand des hoofds in de regte middellijn, met het achterhoofd naar voren of naar achteren, is deels onnoodig, deels allergevaarlijkst. Neemt het hoofd eene vaste ſtelling aan de bovenſte engte, zoo zal en kan het ſlechts naar de vorming van het bekken in de ſchuinſche middellijn vallen; en bevindt het zich nog beweegbaar in de bovenſte engte, zoo is wel elke plaatſing mogelijk, maar alsdan ook de aanwending van den hefboom nutteloos, en gevaarlijk, integendeel de verbetering met de hand in de ſchuinſche middellijn uitvoerlijk. Heeft zich het hoofd in de regte middellijn vast gezet, zoo is het doorgaans reeds in de holte van het bekken binnengekomen, en alsdan is er buitendien niets meer van de verbetering te verwachten.

Vr. Wat te doen, bij gevaarlijke toevallen?

A.

A. Moet, bij de aanbieding van het gezigt, de verlosſing, uit hoofde van daar mede gepaard gaande gevaarlijke toevallen, verhaast worden, zoo gaat men, indien het hoofd nog in de bovenſte engte beweegbaar is, tot de keering over; zijn ſtand echter in de holte van het bekken vereischt de tang, de welke mede bij eenen aanmerkelijken trap van inklemming het eenigſte middel ter verlosſing zijn kan.

VII. Afdeeling.

De verlosſing van deze ſoort, met aanbieding van den buik.

Vr. Welke teekenen geven te kennen, dat het kind den buik aanbiedt?

A. Men onderkent den buik 1) aan het zich voordoende weeke, vleezige, en aan de binnengebragte vingers zeer toegevende deel; 2) aan den navel en de in denzelven ingeplante, kloppende, en meestal uitgezakte navelſtreng; 3) uit het voelen der ribben, van het voorſte uiteinde van den kam des darmbeens, van het zwaardswijze kraakbeen naar den eenen, en van het bekken naar den anderen kant, als hulpteekenen ter bepaling der voorſte ſtreek van den buik zelve, en der plaatſing van het hoofd en de voeten, terwijl deze laatſte met de hielen nog aan den moedermond kunnen gevoeld worden, wanneer zij naar den buik geſtrekt zijn.

V. Hoe gedraagt men zich, wanneer de buik vooruit komt?

A. Wanneer zich de buik aanbiedt, zoo mag men geen oogenblik voor de keering verliezen, wijl het

kind in deze plaatsing zeer veel lijdt, inzonderheid wanneer het water weggeloopen is, en daarop de navelstreng uitzakt. Allermoeijelijkst echter is de handgreep, wanneer de voeten met de hielen naar den rug gekeerd zijn, en daarom de voorspelling ten uiterste ongunstig, wanneer zich het kind reeds lang in deze plaatsing heeft bevonden, en de navelstreng uitgezakt en koud geworden is. Ter teregtbrenging der voeten, brengt men de hand zoo binnen, dat de vingers, zoo mogelijk, niet langs den buik heen gaan, maar meer langs de zijde van den romp; op welke wijze het gelukt, de voeten aan den moedermond te brengen, en hen te vatten, het welk hier met beide handen tegelijk geschieden kan; dan, in geval zij naar den rug gekeerd zijn, zoo brengt men de hand langs de voorste oppervlakte der dijen tot aan de knieën, en drukt dezelven naar den buik toe aan. Zijn de voeten reeds naar den moedermond gekeerd, zoo is vaak slechts het aanleggen van den strik aan beide noodig, kunnende het binnenbrengen derzelven zeer ligtelijk geschieden, indien men slechts in het zelfde oogenblik, waarin men aanhaalt, het voorliggende voorste gedeelte van den romp een weinig poogt op te heffen.

VIII. Afdeeling.

De verlossing van deze soort, wanneer de borst vooruitkomt.

Vr. Waaruit besluit men, dat het kind met de borst vooruit komt?

A. Voor de breking van het water, is de onderschei-

ſcheiding moeijelijk; na dezelve echter, wordt de borst onderkend, door de volgende teekenen: 1) door eene vlakke, in het midden iets verhevene, naar boven iets ſmallere, met weinig vleesch voorziene oppervlakte; 2) door het nog door kraakbeen vereenigde, en bij eenige drukking iets toegevende borstbeen, benevens de kraakbeenderen der ribben, en de ribben; 3) door het voelen, naar den eenen kant, van de ſleutelbeenderen, naar den anderen kant, van het zwaardswijze kraakbeen, het maagputje, en het bovenſte gedeelte van den buik, als hulpteekenen ter bepaling der plaatſing van het hoofd en de voeten.

Vr. Hoe wordt de verlosſing in dit geval verrigt?

A. Wanneer het kind de borst aanbiedt, zoo wordt er de zelfde hulp vereischt, als bij de verlosſing der laatst voorgaande *Afdeeling*; ſlechts zijn, in dit geval, de voeten vrij verder van den moedermond afgelegen. Indien de borst zeer diep mogt binnengevallen zijn, zoo moet zij eerst in de hoogte geligt, en alsdan de verandering der plaatſing ondernomen worden.

IX. Afdeeling.

De verlosſing, met aanbieding van het voorſte van den hals.

Vr. Waardoor weet men, dat zich de voorſte oppervlakte van den hals voordoet?

A. Zeer moeijelijk is het, dit te weten, voor dat het water gebroken is; dan, wanneer het zelve

is weggevloeid, zoo zijn de bijzondere kenteekenen daarvan de volgende: 1) eene zuilswijze vorm; 2) het voelen der kraakbeenderen van het ſtrottenhooſd en van het tongbeen; 3) de boogwijze ronde onderkaak of de kin aan den eenen kant, de ſleutelbeenderen, het bovenſte gedeelte der borst, en de bovenſte ribben aan den anderen kant, als hulpteekenen zoo wel ter bepaling der voorſte ſtreek van den hals zelve, als van de plaatſing des hoofds en der voeten.

Vr. Waarin beſtaat de hulp, bij deze ſoort van verlosſing?

A. Even dezelfde hulp, welke bij de verlosſingen der beide voorgaande *Afdeelingen* is opgegeven, komt ook bij deze, ſlechts zeer zelden voorkomende, plaatſing van den hals te ſtade.

X. Afdeeling.

De verlosſing, met aanbieding der teeldeelen, of van het voorſte gedeelte des bekkens, en der dijen.

Vr. Welke zijn de kenteekenen der aanbieding van het voorſte gedeelte des bekkens?

A. Dezelve beſtaan, in het voelen 1) der teeldeelen, onmiddelijk op den moedermond; 2) der voorſte beenderen van het bekken; 3) des buiks naar den eenen, en der dijen naar den tegenovergeſtelden kant.

Vr. Wat maakt hier de hulp uit?

A. De hulp is bij deze aanbieding even de zelfde, als in de *zevende Afdeeling*, bij de verlosſing met aanbieding van den buik, is opgegeven; ſlechts dat de-

dezelve, in dit geval, geenszins met zoo vele moeijelijkheid verzeld gaat.

XI. Afdeeling.

De verlosſing, wanneer het achterhoofd voorkomt.

Vr. Welke zijn de kenteekenen der aanbieding van het achterhoofd?

A. Men voelt aan den moedermond eene harde oppervlakte, waarop men onderſcheidt den winkelnaad, de vliezige tusſchenruimten, welke er aan deszelfs uiterſten zijn, zijne zamenkomst met den pijlnaad, of de kleine fontanel.

Vr. Welke hulp komt hier te pas?

A. Het is dezelfde hulp, welke in de *vijfde Afdeeling* van dit Hoofdſtuk, nopens de verlosſing met aanbieding der kruin, verhandeld is.

XII. Afdeeling.

De verlosſing, wanneer zich het achterſte van den hals of de nek voordoet.

Vr. Waaraan erkent men, dat het kind met het achterſte van den hals of met den nek voorkomt?

A. 1) Het zich voordoende deel is niet zoo vleezig en week, als het voorſte deel of de keel en de zijden van den hals; 2) men voelt de merkelijk vooruitſtekende doornachtige uitſteekſels der halswervelbeenderen; 3) naar den eenen kant het met haar bezette achterhoofd, naar den anderen kant de ſchouders, als hulpteekenen ter beoordeeling van het voorliggende deel van den hals zelve, en van de plaatſing des hoofd en der voeten.

Vr. Op welke wijze verrigt men hier de verlossing?

A. Indien er zich geene nadeelige toevallen openbaren, doet men zijn best, om het achterhoofd op de bovenſte engte, en in eene voordeelige plaatſing te brengen; bij het verſchijnen echter van ongunſtige omſtandigheden, moet de keering bij de voeten worden in het werk geſteld.

Vr. Hoe gaat men in het algemeen ten aanzien der keering te werk, wanneer er zich eenig deel der achterſte oppervlakte van den romp voordoet?

A. Men brengt doorgaans de hand in die zijde binnen, waar de voeten liggen, plaatst hare binnenſte oppervlakte vlak uitgeſtrekt aan den rug, en ſchuift met den duim den romp in de aan de voeten tegenovergeſtelde zijde voort, waarbij men aan denzelven zulk eene draaijing geeft, dat het kind eene plaatſing op zijde verkrijgt. De ligging der moeder naar de zijde heen, waar het hoofd ligt, begunſtigt in dit geval de keering ongemeen. Liggen de voeten met de hielen naar den rug van het kind, zoo brengt men hen beide, zoodra de heupen aan den moedermond genaderd zijn, zonder zwarigheid binnen; zijn zij echter naar den buik toe gekeerd, dan laat men uitwendig voorzigtig den buik iets naar de zijde houden, brengt de hand over de heupen naar de dije van den voet, welke het verſte afligt, buigt de knie, gaat naar den voet, en brengt hem buiten, waarop vervolgens de andere voet volgens de boven opgegevene wijze ontwikkeld wordt.

XIII. AFDEELING.

De verlosſing, met aanbieding van den rug.

Vr. Welke zijn de teekenen, waardoor men den rug van het kind op den moedermond onderſcheidt?

A. De rug van het kind kenſchetst zich op den moedermond: 1) door zijne ongemeen breede en platte oppervlakte; 2) door de aanmerkelijk uitſtekende doornachtige uitſteekſels der ruggraat en de van deze laatſte heen komende ribben; 3) door het voelen der ſcherpe ſchouderbladeren naar den eenen, en der lenden naar den anderen kant, als hulpteekenen ter beoordeeling der plaatſing zoo van het hoofd als van de voeten, en van den rug zelven.

Vr. Op welke wijze geſchiedt hier de verlosſing?

A. Dezelve moet altoos door de keering bij de voeten verrigt worden, even zoo, als zoo aanſtonds in de vorige *XIIde Afdeeling* is opgegeven.

XIV. AFDEELING.

De verlossing, wanneer de lenden voorkomen.

Vr. Waar uit weet men, dat het kind met de lenden voorkomt?

A. Men beoordeelt de aanbieding der lenden, uit de volgende kenteekenen: 1) uit de uitſtekende puntige uitſteekſels der lendenwervelen; 2) uit het ontbreken der ribben, waardoor zij zich inzonderheid van den rug onderſcheiden; 3) naar den eenen kant zijn de valſche ribben, en naar den tegenovergeſtel-

den anderen kant het achterſte gedeelte van het bekken te voelen.

Vr. Hoe gaat men in dit geval bij de verlosſing te werk?

A. Ook deze verlosſing wordt, even als de voorgaande, door keering bij de voeten volbragt.

XV. AFDEELING.

De verlosſing, wanneer zich het hoofd ſcheef of zijdelings aanbiedt.

Vr. Wat valt er omtrent deze plaatſing van het hoofd aan te merken?

A. Op het volgende behoort daarbij gelet te worden: 1) het hoofd kan of alleen, of ook tevens met het overige ligchaam, ſcheef geplaatst zijn; 2) er kan eene ſcheeve ligging der baarmoeder, al of niet, mede gepaard gaan; 3) het hoofd kan boven de bovenſte engte, in de holte van het bekken, of in de onderſte engte ſcheef ſtaan; 4) de ſcheeve plaatſing kan volkomen of onvolkomen wezen; in welk laatſte geval, het hoofd zich met zijne zijde en het oor volkomen op den moedermond zou aanbieden; dan, welke plaatſing de Hr. E. von Siebold verzekert, nimmer te hebben waargenomen, en dezelve, om onderſcheidene gewigtige redenen, te moeten in twijfel trekken.

Vr. Welke zijn de algemeene en de bijzondere kenteekenen van een ſcheef geplaatst hoofd?

A. De algemeene zijn de volgende: 1) gaat er eene ſcheeve ligging der baarmoeder en des romps van het

het kind mede gepaard, zoo wordt dezelve, in het eerſte geval, door de bijzondere kenmerken eener ſcheef geplaatſte baarmoeder onderkend, en in het laatſte geval, voelt men het kind en deszelfs beweging meer in de eene of andere zijde, terwijl de buik onregelmatig en ſcheef is uitgezet; 2) het water breekt vroeger dan gewoonlijk, of de vliezen formeren zich langwerpigrond, als eene worst; 3) men vindt in de aan het hoofd tegenovergeſtelde zijde van het bekken meer ruimte, terwijl aldaar een arm van het kind of de navelſtreng kan zijn doorgezakt; 4) onder de weeën, klaagt de vrouw niet zelden over eene bepaalde pijn, in die zijde, op welke het ſcheef liggende hoofd rust.

De bijzondere kenteekenen zijn betrekkelijk tot de verſchillende plaatſingen, welke het ſcheef liggende hoofd hebben kan: 1) doorgaans ligt het hoofd ſcheef, naar het regte of linke darmbeen; 2) het gezigt is naar den rug of naar voren gerigt. Zeldener is de ſcheeve plaatſing naar den linken of regten dwarstak van het ſchaambeen.

Vr. Welke zijn de oorzaken der ſcheeve plaatſing van het hoofd?

A. Daar toe kan, onder meer andere oorzaken, welke tevens eene ſcheeve plaatſing der baarmoeder te weeg brengen, gerekend worden: aanmerkelijke verkorting der navelſtreng, door meer dan eene omſlingering om den hals; te vroege wegvloeijing van het water; te vroege inſpanning ter doorzetting der weeën; onvoorzigtig, ruw onderſlaan; een ſcheef bekken e. z. v.

Vr. Wordt er, bij deze plaatſing van het hoofd, altoos hulp door de kunst vereischt?

A.

A. Een ſcheef geplaatst hoofd verſtrekt niet altoos en in elk geval tot beletſel voor de verlosſing. De bedingen, onder welke de natuur dezelve gelukkig, ſlechts met grootere inſpanning, volbrengt, zijn de volgende; 1) eene juiste evenredigheid der grootte van het hoofd tot de ruimte van het bekken; 2) juiste *inclinatie* of helling des bekkens, inzonderheid der darmbeenderen; 3) doorzettende weeën, 4) regelmatiger wijze gevolgde verwijding van den moedermond en afloop van het water, 5) geene aanmerkelijke verkorting der navelſtreng; 6) doelmatige ligging der baarmoeder e. z. v. Daarenboven worden er door haar, bij meermalen zwanger geweest zijnde en jonge vrouwen, vrij eerder ſcheeve plaatſingen van het hoofd gelukkig ten einde gebragt, dan bij voor de eerſte maal kramende en oude vrouwen.

Vr. Onder welke omſtandigheden is het dan, dat de natuur te kort ſchiet, en de kunst moet aangewend worden?

A. De bedingen, onder welke de natuur de verlosſing bij ſcheeve plaatſingen van het hoofd ſlechts met nadeelige inſpanning, of volſtrekt niet kan volbrengen, zijn: 1) te vroege wegvloeijing van het water, voor dat de moedermond behoorlijk verwijd is; 2) te vroege inſpanning; 3) verzuimde gepaste ligging, dadelijk in het begin der verlosſing; 4) naauwte van het bekken; 5) te weinig hellend bekken; inzonderheid te weinig hellende darmbeenderen; 6) een groot hoofd; 7) aanmerkelijk ingekorte navelſtreng, door verſcheidene omſlingeringen; 8) voor de eerſte maal kramende, en 9) bejaarde vrouwen.

Vr.

Vr. Welke zijn de gevolgen van deze opgenoemde omſtandigheden?

A. De gevolgen, welke dezelve kunnen na zich ſlepen, zijn: inklemming van het hoofd, de welke, uit hoofde der drukking onder de weeën, voor moeder en kind ten uiterſte gevaarlijk moet worden; dood van het kind; ſcheuring der baarmoeder; hevige bloedſtorting, ontſteking, het vuur e. z. v.

Vr. Hoe komt, onder zulke omſtandigheden, de kunst te hulp?

A. In de eerſte plaats moet de hulp door eene gepaste plaatſing der vrouw beproefd worden, waarvan het oogmerk bij het ſcheef ſtaande hoofd is, om onder de zoo even opgenoemde bedingen, aan de doorgaans tevens ſcheef en ongelijkmatig uitgezette baarmoeder die gedaante en plaatſing te geven, welke zij voor de geregelde en gelukkige volbrenging der verloſſing hebben moet; dat is, mogelijkheid eener gelijkmatige zamentrekking van haren bodem en haar ligchaam, en verwijding van haren mond in alle zijne afmetingen enz. — Zal echter door de plaatſing alleen iets worden uitgerigt, zoo moet dezelve vroegtijdig worden aangewend, alvorens het hoofd reeds volkomen in het bekken gekomen en geklemd is; waarin men het beste ſlaagt, wanneer er reeds op het einde der zwangerheid de voorbereiding toe gegeven wordt, waarom ook de aanwending der plaatſing, voor dat de verloſſing wezenlijk begonnen is, groote voordeelen aanbrengt, inzonderheid indien er door het ſcheef geplaatſte hoofd wezenlijk nadeel of een ziekelijke toeſtand door ontſtaan is, bij voorb. zwelling, ontſteking, hevige pijnen, verlamming van het been e. z. v.;

als

als wanneer eene gepaste plaatsing of ligging het middel ter herstelling wordt.

De bepaling inmiddels der individuele hulp rigt zich, naar de plaats hebbende scheeve ligging van het hoofd. Wijkt het hoofd met zijne loodregte middellijn naar het linke heupbeen af — het meest voorkomende geval — zoo geeft men aan de vrouw — het gezigt mag naar den rug gekeerd liggen of niet — de ligging op de tegenovergestelde regte zijde; terwijl daarentegen deszelfs scheeve stand naar het regte heupbeen, de welke zeldener voorkomt, de plaatsing der vrouw naar de linke zijde vordert.

Vr. Wat valt hierbij nader op te merken?

A. Hierbij moet worden in acht genomen, dat, deels om de zamentrekking der baarmoeder niet te storen, deels den stand van het hoofd niet nog erger te maken, of op de tegenovergestelde zijde eene nog scheevere plaatsing te veroorzaken, de trap der zijdelingsche ligging van de barende vrouw, naar den trap der afwijking van het scheef staande hoofd moet ingerigt wezen; waarom men haar moet verminderen, zoodra de trap der afwijking, door de plaatsing zelve, en wanneer het hoofd doorzakt, veranderd wordt. —

Vr. Maar, wat te doen, wanneer op deze wijze geene verbetering wordt te weeg gebragt?

A. Wanneer op gezegde wijze de verbetering der plaatsing van het hoofd niet bereikt wordt, of de baarmoeder met te geringen nadruk harer kracht werkt, of de verlossing door bijkomende toevallen moet verhaast worden, zoo kan, onder zekere bedingen, door eene gepaste handgreep, of door den hefboom, de verbetering worden daargesteld. Deze bedingen nu zijn:

zijn: 1) geregelde en niet te geringe werkzaamheid der baarmoeder; 2) geene met den ſcheeven ſtand van het hoofd gepaard gaande te aanmerkelijke ſcheeve ligging der baarmoeder; 3) genoegzame verwijding van den moedermond; 4) mogelijkheid, om het ſcheef ſtaande hoofd te bereiken; 5) geene tevens plaats hebbende uitzakking van eenig deel des kinds, bij voorb. van eene hand, of van de navelſtreng; 6) niet te diep in het bekken gezonken en geklemd hoofd; 7) gevenredigdheid der ruimte van het bekken en der grootte van het hoofd; en 8) het niet voorhanden zijn van gevaarlijke toevallen, welke de verhaasting der verlosſing vorderen.

Vr. Welke zijn de regelen, ter verbetering der ſcheeve plaatſing van het hoofd?

A. Zij zijn de volgende: 1) naauwkeurige kennis, naar welken kant van het bekken het hoofd ſcheef ſtaat; welke rigting het achterhoofd heeft, en of het hoofd zich nog in de bovenſte engte, dan wel reeds in de holte van het bekken bevindt; 2) men geeft aan de barende vrouw eene ligging naar de aan het ſcheef ſtaande hoofd tegenovergeſtelde zijde, wier trap naar dien der afwijking moet zijn ingerigt; 3) is het hoofd nog in de bovenſte engte, zoo brengt men alsdan de hand tegen de kruin zoo hoog naar boven als mogelijk is, en leidt het hoofd met zijne loodregte middellijn in de directielijn van het bekken, maar haalt echter het achterhoofd niet eerder naar beneden, dan wanneer er eene wee komt, en men de ligging der vrouw veranderd heeft; 4) is het hoofd reeds in de holte van het bekken gekomen, zoo kan, indien er gebrek aan ruimte plaats vindt, de hefboom

ins-

insgelijks in de aan het scheef staande hoofd tegenovergestelde zijde binnen gebragt, en de teregtbrenging van boven naar onderen, en van de eene naar de tegenovergestelde zijde bewerkstelligd worden.

Vr. Maar hoe, wanneer het hoofd, in de bovenste engte, op eene aanmerkelijke wijze scheef staat?

A. Wanneer het hoofd aldaar aanmerkelijk scheef staat, bezwaarlijk te bereiken is, en de verlossing geen uitstel lijdt, alsdan ga men zonder toeven tot de keering over. Is het scheef staande hoofd in de holte van het bekken aanmerkelijk geklemd, en kan er van deszelfs verbeterde plaatsing niets verwacht worden, zoo schiet er in zulk geval niets anders over, dan de toevlugt tot het gebruik der tang te nemen.

XVI. Afdeeling.

De verlossing, met aanbieding der zijde van den hals.

Vr. Waar uit weet men, dat zich het zijdelingsche deel van den hals voordoet?

A. Het zelve ontdekt zich, door de volgende kenteekenen: 1) door de rolronde of zuilswijze, maar meer weeke en vleezig aan te voelene gedaante; 2) door het kloppen der kropslagaderen bij een nog levend kind, bij niet te vetten en niet te gespannen hals; 3) door den hoek der onderkaak en het oor aan den eenen, en den schouder aan den anderen kant, als hulpteeken ter bepaling der zijde van den hals zelve, zoowel als der ligging van het hoofd en de voeten; 4) door het voelen der voorste of achterste streek van den hals.

Vr.

Vr. Op welke wijze, wordt deze ſoort van verlosſing bevorderd?

A. Indien men bij deze verlosſing, de welke juist niet dikwijls voorkomt, aan het hoofd of de voeten van het kind eene natuurlijke plaatſing mogt kunnen bezorgen, zoo zou men dezelve alsdan aan de krachten der natuur kunnen overlaten. Dan, daar het, in dit geval, altoos ten uiterſte bezwaarlijk is, het hoofd in de bovenſte engte van het bekken te leiden, zoo ſchijnt het allezins raadzamer te zijn, zulks nimmer te beproeven, maar integendeel de verlosſing door de keering bij de voeten ten einde te brengen, op dergelijke wijze als in de laatst voorgaande Afdeeling: *over de ſcheeve en zijdelingſche plaatſing van het hoofd*, is opgegeven.

XVII. AFDEELING.

De verlosſing, met aanbieding van den ſchouder.

Vr. Wat valt er bij deze verlosſing op te merken?

A. Dat het kind in dit geval eene ſcheeve ligging heeft, en dat de ſchouder nog boven de bovenſte engte kan ſtaan, of diep in het bekken kan gezakt zijn.

Vr. Door welke teekenen onderſcheidt zich de ſchouder?

A. Door de volgende: 1) er doet zich aan den moedermond eene aanmerkelijke rondte voor, die echter kleiner is dan die der knie, en die des hoofds; 2) men voelt den bovenarm, die niet zoo dik als het bovenſte der dije is; 3) men voelt de nabij gelegene ribben en het ſchouderblad met zijnen ſcherpen rand in de eene zijde, waardoor zich het zelve inzonderheid van de

heup onderſcheidt; en het ſleutelbeen met den hals in de tegenovergeſtelde zijde.

Vr. Op welke wijze wordt, bij deze ſoort van verlosſing, hulp toegebragt?

A. Men moet hier op de plaatſing van den rug en inzonderheid daarop acht geven, of de ſchouder reeds diep in het bekken gezonken, of geklemd is. In het eerſte geval, wordt hij met die hand, welke naar de ligging der voeten aangewezen wordt, in de hoogte en iets zijdelings geſchoven, als wanneer men met dezelve langs den voorſten kant van den romp voorzigtig in de hoogte gaat, den verst afgelegen voet vat, denzelven langzaam aantrekt, en vervolgens beide, wanneer zij tot in de ſcheede geleid zijn, zoekt te ontwikkelen; doet er zich bij het naar beneden trekken moeijelijkheid op, zoo legt men den ſtrik aan, en de ſchouder wordt bij het aanhalen iets meer in de hoogte geheven. Bij de ligging van het voorſte deel van den romp naar voren, lette men daarop, dat, door het bewegen van den romp en het aanhalen van den bovenſten voet, de buik altoos meer naar het bekken gerigt wórde.

XVIII. Afdeeling.

De verlosſing, met het uitkomen der bovenſte ledematen.

Vr. Hoe is het met deze ſoort van verlosſing geſteld?

A. Bij dezelve ligt of ſlechts één arm voor, of beide zijn zij uitgekomen. In het eerſte geval, is het kind doorgaans met de ſchouders of met den nek

bin-

binnengevallen, eene verlosſing, welke, volgens de waarneming van Oſiander, het gevolg is van het doorzetten der weeën in het ſtaan, inzonderheid op plaatſen, waar de vrouwen de gewoonte hebben ſtaande te kramen: In het tweede geval, treedt het kind gewoonlijk met de borst binnen, terwijl het in beide de gevallen eene ſcheeve plaatſing heeft. De armen zijn of in den elleboog gebogen, of zij liggen uitgeſtrekt voor. De *elleboog* kan voor de knie miskend worden; de volgende zijn de onderſcheidings kenteekenen: 1) de rondte van den elleboog is veel ſpitſer, dan die der knie; 2) men voelt geene knieſchijf, welke, wanneer de knie voorligt, niet zelden beweegbaar is; 3) de belendende deelen zijn: de *voorarm*, welke zich onderſcheidt, door zijne twee beenderen; door het gemis der kuiten en der knokkels; door zijne rolronde vorm bovenwaarts naar den elleboog en door de vierkante vorm naar de hand heen. De *hand* kan voor den voet gehouden worden, inzonderheid dan, wanneer het water nog niet gebroken is, en zij op een of ander punt der ongenaamde lijn met binnenwaarts gebogen vingers ſtaat: zij wordt onderkend: 1) door het gemis der knokkels aan haar gewricht; 2) zij maakt den hoek niet, welken de hiel aan den voet met het ſcheenbeen maakt; 3) de geheele hand heeft de lengte niet als de voet; 4) de vingers zijn langer en bewegelijker, dan de toonen, in welk laatſte opzigt zich de duim zeer van den grooten toon onderſcheidt. Naar de rigting des duims en der vlakte van de hand, kan men wel bepalen, of het de regter of linker hand zij, dan zulks is, onder zekere omſtandigheden, zeer ligtelijk misleidend.

Vr. Wanneer nu, bij het aanbieden van den ſchouder, de arm uitkomt, hoe dan?

A. Alsdan is de verlosſing allermoeijelijkst en gevaarlijkst, inzonderheid wanneer de ſchouder geklemd zit. Weleer had men, in dit geval, doorgaans de ijsſelijke gewoonte, den arm af te draaijen of af te ſnijden, en het kind bij ſtukken af te halen, waardoor veelal en moeder en kind verloren gingen. De keering kan ook hier, ten minſte met groote hoop tot redding der moeder, ondernomen worden, terwijl de Heer von Siebold verzekert, dat hij dezelve, bij verlosſingen van deze ſoort, meermalen gelukkig verrigt heeft, zelfs in een geval ten platten lande, waar drie heelmeesters te gelijker tijd aan den voorgekomen arm getrokken hadden, zoodat de ſchouder zoo ver afgehaald en ingeklemd geraakt was, dat men hem aan de onderſte engte zien kon, de arm ter dikte van dien eens volwasſen menſchengezwollen was, en tevens de teeldeelen der vrouw door zwelling zeer opgezet waren.

Vr. Hoe dan te handelen, in dit gevaarlijk en moeijelijk geval?

A. Men doet inſpuitingen in de baarmoeder van aftrekſel van kamilbloemen met olie; herſtelt, of verzacht ten minſte, voorhanden zijnde ziekelijke toevallen des moedermonds en der teeldeelen, bij voorb. krampijnen, ontſteking e. z. v.; brengt de geheele hand door den moedermond langs den uitgekomen arm binnen, en doet zijn best, den romp voorzigtig te rug te ſchuiven, en dan de voeten te zoeken. Hier is het geval, waar men beide handen beurtelings tot de keering kan noodig hebben, wanneer namelijk de eerſte

ſte te zeer vermoeid is, of ook, het welk ſomtijds gebeurt, door de zamentrekking van den moedermond, lam wordt. Vindt men zich echter, volgens de ligging der voeten, gedrongen de zelfde hand op nieuw te gebruiken, zoo is het wasſchen van haren rug, van den arm, en inzonderheid van de gewrichten, met brandewijn, van uitmuntend nut, als nieuwe krácht daar in verleenende. Het eenige, wat bij den uitgekomen arm van dienst kan zijn, is het aanleggen van den ſtrik om het gewricht der hand, deels om hem in het vervolg aan te halen, deels om hem in de hoogte te heffen, of liever naar buiten te trekken, indien hij het binnen brengen der hand door den moedermond mogt verhinderen.

XIX. Afdeeling.

De verlosſing, met aanbieding van het zijdelingſche gedeelte van het bekken, of der heup.

Vr. Welke teekenen geven deze verlosſing te kennen?

A. De heup kan zeer ligtelijk voor het hoofd gehouden worden, inzonderheid, wanneer zij tevens met den bil gezwollen is, als wanneer men zich verbeeldt een gezwollen hoofd te voelen. Het gemis der naden en fontanellen, de telkens met de geheele hand te onderzoekene belendende deelen, en de langwerpige tusſchen de billen zich bevindende vore of ſpleet digt aan den aars en de teeldeelen, moeten de onderſcheidingskenmerken opleveren.

Vr. Waar in beſtaat, bij deze plaatſing van het kind, de kunstmatige hulp?

A. Zij beſtaat in de keering bij de voeten, de welke in dit geval niet zeer moeijelijk is, indien men aanſtonds geroepen wordt. Is de rug naar voren gekeerd, zoo ſchuift men de heup iets ter zijde, vat den verst afliggenden voet, doorgaans den bovenſten, het eerst, waarbij zich de romp nader met den buik naar beneden neigt, en haalt vervolgens beide voeten voor. Is de rug naar achteren gerigt, zoo draait men het kind, inmiddels men de heup in de hoogte heft, te gelijk iets op den buik, en tast ook het eerst naar den bovenſten voet, waardoor voor het vervolg de plaatſing op den buik begunſtigd wordt. Laat de te diep ingekomen' heup de ontwikkeling der voeten zonder groote moeite niet toe; zoo is het dienſtig, het kind met de billen vooruit te laten binnen komen.

XX. Afdeeling.

De verlosſing, wanneer het kind het zijdelingſche gedeelte der borst aanbiedt, met het zijdelingſche gedeelte van den buik, anders het weeke der zijden, of de flanken genoemd.

Vr. Welke kenteekenen duiden aan, dat zich de eigenlijk gezegde zijde voordoet?

A. Het zijdelingſche gedeelte der borst wordt onderkend: 1) door de ſterke en met onderſcheidene vleezige tusſchenruimten voorziene verhevenheden, welke door de ribben gevormd worden; alhoewel deze laatſte zeer bezwaarlijk te voelen zijn, wanneer de borst zeer diep ingeperst is, en er zich reeds eene ſterke zwelling bij gevoegd heeft, als wanneer de borst zeer

zeer ligtelijk voor een ander deel kan miskend worden; in welk geval 2) flechts de belendende deelen de onderfcheidingskenmerken kunnen opleveren, namelijk, de okfel, de fchouder, en het fleutelbeen aan den eenen kant, en het weeke der zijde aan den anderen kant.

Het weeke der zijde of de zoo genoemde flank wordt onderkend, door het voelen van eene zeer weeke plaats, welke zich van de voorfte oppervlakte des buiks daardoor onderfcheidt, dat de navelftreng niet uitgevallen is, of, indien zij al mogt uitgezakt zijn, dat de navel niet op den moedermond gevoeld wordt; terwijl aan den eenen kant de valfche ribben, aan den anderen kant de heupbeenderen, en naar achteren of naar voren de voorfte oppervlakte des buiks te voelen zijn.

Vr. Waarin beftaat de verloskundige hulp, in dit geval?

A. Er wordt dezelfde hulp, als in de voorgaande 19*de Afdeeling*, vereischt; flechts maken de verder van den moedermond afgelegene voeten het ter zijde fchuiven van den romp in eenen hoogeren trap noodzakelijk, tevens met het voorzigtig in de hoogte heffen der borst of flank, indien zij reeds te diep in het bekken mogt gezakt zijn.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

De werktuigelijke verlosſingen, of de zulke, wier volbrenging, ter ſparing van moeder of kind of van beiden, het aanwenden van eenig werktuig vordert.

I. Afdeeling.

De oorzaken in het algemeen, welke het bezigen van eenig werktuig vorderen.

Vr. Om welke oorzaken, is het aanwenden van eenig werktuig noodzakelijk?

A. In het algemeen zijn dezelve voornamelijk: 1) het geklemde hoofd; 2) deszelfs kwade geſteldheid, bij zijne nederdaling in het kleine bekken; 3) zijne ongemeene grootte, in opzigt der wijdte van het bekken; 4) eene wanſchapene geſtalte van het hoofd, of van het ligchaam; 5) deszelfs ſcheiding van het ligchaam, terwijl het eene of het andere in de baarmoeder is terug gebleven; 6) buik- of borstwaterzucht van het kind; 7) gebreken in het maakſel van het moederlijke bekken; 8) zekere gezwellen der uitwendige teeldeelen; en 9) de buitenbaarmoederlijke zwangerheid; en de ſcheuring der baarmoeder zelve.

II. Afdeeling.

Het geklemde hoofd.

Vr. Wanneer wordt het hoofd geklemd genoemd?

A.

A. Wanneer het zelve in de bovenſte engte, of ook in het kleine bekken indien het reeds zoo ver gezakt zij, zich dusdanig ingeperst en vastgezet heeft, dat geene zamentrekkingen der baarmoeder, hoe hevig ook, in ſtaat zijn, het zelve verder te doen zakken, en er tevens geene kans is, om het met de hand terug te brengen.

Vr. Waaruit ontſtaat deze beklemming?

A. Hare voornaamſte oorzaken zijn gelegen, in de onevenredigheid der wijdte van het bekken tot de grootte van het hoofd; in de hard- of vastheid van deszelfs beenderen, e. z. v.

Vr. Waaruit weet men, dat het hoofd geklemd zit?

A. Uit deszelfs onbeweegbaarheid, gevoegd bij de zwelling van zijn behaard gedeelte, van den moedermond, van de ſcheede, de pisbuis, en de uitwendige ſchaamdeelen; waarbij men echter wel naauwkeurig heeft op te letten, om niet de ſchijnbare onbewegelijkheid van het hoofd, in ſommige gevallen, voor eene ware beklemming te houden; terwijl ook de zwelling van zijn behaard gedeelte geenszins tot een zeker bewijs der beklemming verſtrekt, doordien dezelve, als een gevolg van den tegenſtand des moedermonds, zeer dikwijls plaats vindt, daar integendeel de ware beklemming vrij zeldzaam is.

Vr. Is deze ſoort van verloſſing met gevaar verzeld?

A. De toeſtand eener ware beklemming van het hoofd is voorzeker, beide voor moeder en kind, hagchelijk, terwijl, wanneer de geklemdheid hevig is, het kind er doorgaans het ſlagtoffer van wordt;

weshalve er met de verlosſing niet moet gezuimd worden.

Vr. Op welke wijze brengt men hier hulp toe?

A. Zoodra men overtuigd is, dat het hoofd waarlijk geklemd zit, ſchiet er niets anders over, dan dadelijk tot het gebruik van eenig verloskundig werktuig, en wel bijzonder van de tang, de toevlugt te nemen. Dan, daar aan vroedvrouwen en nieuwelingen in de kunst het bezigen van werktuigen doorgaans niet zeer is toevertrouwd, zoo zal het hunne zaak zijn, in alle zulke en dergelijke moeijelijke en zware gevallen, den bijſtand van meer ervarene en geoefende Verloskundigen bij tijds in te roepen; het welk mede, ten aanzien der verlosſingen der volgende Afdeelingen van dit Hoofdſtuk, alhier in het algemeen gezegd en aangeraden zij.

III. Afdeeling.

De kwade geſteldheid, welke het hoofd, bij zijne nederdaling in de holte van het bekken, aanneemt.

Vr. Welke is de kwade geſteldheid van het hoofd, bij deszelfs nederdaling in de holte van het bekken?

A. Dezelve heeft plaats, wanneer het hoofd met zijne grootſte middellijn, bijna overdwars, op de onderſte engte te ſtaan komt, zoodanig dat de kin, welke dan zoo laag als het achterhoofd is neêrgedaald, boven den zitbeensknobbel der eene zijde, en dat gedeelte van het hoofd, daar de pijl- en winkelnaad zamenkomen, op den knobbel der tegenovergeſtelde zijde wordt terug gehouden.

Vr.

Vr. Waardoor wordt deze kwade ſtand veroorzaakt?

A. Dezelve is ſchier altoos het gevolg van de ſchuinte der baarmoeder, naar die zijde van den buik, daar het achterhoofd ligt; en ſomtijds, maar zeer zelden, van de ſchuinte der tegenovergeſtelde zijde: bij voorbeeld, indien de baarmoeder ſterk naar de linker zijde overhelt, in geval dat het achterhoofd aldaar ligt, zoo zullen de zamentrekkingen der baarmoeder dermate op het hoofd van het kind werken, dat de kin, eer dan het achterhoofd, in de holte van het bekken zal nederdalen; het achterhoofd zal zich op den nek achter over buigen, naar gelang de kin nederdaalt en zich van de borst verwijdert; waarop het hoofd, dien weg volgende, in de holte van het bekken zal gedreven worden, en zich op de gezegde wijze op de onderſte engte plaatſen.

Het zelfde gebeurt ſomtijds, maar zeer zelden, wanneer de baarmoeder ſterk naar de regter zijde overhelt, offchoon het achterhoofd naar de linker zijde van het bekken gelegen zij, het welk dan ontſtaat, doordien dat gedeelte op den tegenovergeſtelden rand van het bekken ſteunt, en dus niet in de bovenſte engte glijden kan, waardoor de kin genoodzaakt wordt het eerst neêr te dalen.

Vr. Welke zijn de kenteekenen van dezen kwaden ſtand?

A. Men voelt, bij het onderſlaan, de groote fontanel ongeveer op het middelpunt der onderſte engte; men kan met den vinger gedeeltelijk den naad volgen, welke van deze fontanel naar den wortel van den neus loopt, en even zoo een gedeelte van den kroon-

kroon- en pijlnaad; maar daarentegen is het onmogelijk om de kleine fontanel, of den zamenloop van den pijl- en winkelnaad, te bereiken.

Vr. Is er geene kans, om deze kwade geſteldheid voor te komen?

A. Ja wel, en zulks is zelfs vrij gemakkelijk, indien men ſlechts dadelijk bij het begin van den arbeid geroepen is: tot dat einde moet men, wanneer het achterhooſd naar die zijde van het bekken gerigt is, naar welke de bodem der baarmoeder overhelt, de vrouw op de tegenovergeſtelde zijde doen liggen, namelijk op de regter zijde, indien het achterhoofd naar de linker zijde gelegen is, en de bodem der baarmoeder naar dezelfde zijde overhelt, en even zoo omgekeerd: de vrouw gedurende eenige weeën onderſlaande, geeft men acht, of het de kleine fontanel is, welke het meeste zakt, in welk geval men de verlosſing aan de natuur overlaat; is het echter de voorſte of groote fontanel, zoo duwt men haar te rug, om aan het hoofd die plaatſing te bezorgen, welke ter verlosſing het voordeeligſte is.

Vr. Op welke wijze eindigt men de verlosſing, bij dezen kwaden ſtand des hoofds?

A. Indien het niet gelukken mogt, om met de hand aan het hoofd die plaatſing te geven, welke voor eene voorſpoedige verlosſing het voordeeligſte is, zoo moet men zich van den hefboom bedienen, terwijl het bezigen der tang in de meeste gevallen hier nutteloos zijn zou. Men begint met het voorhoofd terug te duwen, en het achterhoofd te doen nederdalen; waarna men de verlosſing aan de natuur overlaat, of, naar gelang der omſtandigheden, het hoofd met

met de tang haalt; overmits hier de hinderpaal voor den uitgang van het hoofd, geenszins door de geſteldheid der ſchouderen op de bovenſte engte, en de ſchuinſche plaatſing van het ligchaam der vrucht in de holte der baarmoeder, maar alleenlijk door de plaatſing van het hoofd veroorzaakt wordt.

IV. Afdeeling.

De buitengewone grootte van des kinds hoofd, betrekking tot de openingen van het bekken.

Vr. Van waar hangt de ongemeene grootte van des kinds hoofd, in opzigt der openingen van het bekken, af?

A. Dezelve kan afhangen of van het hoofd zelve, of van het bekken, of ſomwijlen van beide tevens. Het hoofd kan zeer groot zijn, in gevolge der bijzondere grootte van het kind over het geheel, of uit hoofde eener ziekelijke geſteldheid, de waterzucht des hoofds of het waterhoofd genoemd: in beide gevallen, is de kunſtelijke verloſſing meest altoos volſtrekt noodzakelijk. Het zelfde heeft plaats, wanneer het bekken te klein is, niet tegenſtaande het hoofd ſlechts eene gewone grootte heeft; of ook, wanneer het bekken te naauw, en het hoofd tevens te groot is.

Vr. Waardoor onderkent men, of het hoofd te groot, of het waterzuchtig, dan of het bekken te naauw zij?

A. Daar van kan men zich alleenlijk door het onderſlaan overtuigen; inmiddels is het moeijelijk, de grootte van het hoofd juist te ſchatten, daar het alleen-

leenlijk door de hardheid der beenderen, de digtheid der naden, den weêrſtand, dien zij aan de vingeren bewijzen, en door hunne lengte is, dat men bij giſſing kan opmaken, dat het hoofd groot zij. —— Indien het een waterhoofd en het zelve nog niet in het bekken gekomen is, zoo wordt het onderkend: 1) uit zijnen grooten omtrek; 2) uit de breede en ver van elkander ſtaande naden en fontanellen; 3) uit de bijzondere buigzaamheid der beenderen, inzonderheid aan hunne randen; 4) uit de ſomtijds te voelene golving van het water, wanneer men de vingers tegen de groote fontanel zet, de welke men tevens beſpeurt, dat, gedurende de weeën, ſchier even zoo geſpannen wordt, als de vliezen doen, voor zij breken. Kan het bekken het waterhoofd bevatten, en is het onderſlaat, wanneer het reeds binnengevallen is, zoo wordt het ligtelijk miskend en voor eene gewone zwelling van het hoofd gehouden; waarvan het echter onderſcheiden wordt: 1) door de ver over elkander geſchovene opperhoofdsbeenderen; 2) door de breedte der voorſte en voorhanden zijnde achterſte fontanel; 3) door dat de zwelling van het waterhoofd niet zoo veerkrachtig is, als die van het hoofd, welke laatſte 4) zich later vertoont. — Wat de naauwte van het bekken aangaat, de zelve kan onderkend worden door de teekenen, welke hier boven op bladz. 29, ten aanzien van het te naauwe bekken, zijn opgegeven.

Vr. Waarin beſtaat, in deze verſchillende omſtandigheden, de hulp ter verloſſing?

A. De zelve is verſchillende, naar gelang der onderſcheidene omſtandigheden. Heeft het kind een waterhoofd, zoo rigten zich de gevolgen daarvan,

naar

naar den trap der waterzucht en den omtrek van het hoofd; deze gevolgen zijn: 1) het hoofd kan geheel niet in het bekken komen; 2) het wordt aldaar geklemd; 3) het barst, gedurende dat het daarin gedrongen wordt, het water loopt dan neus, mond, en ooren uit, en het kind wordt met een zamengevallen hoofd geboren; 4) het waterhoofd komt in eene langwerpige, puntige gedaante met het water te voorschijn; hoedanig een geval door Von Siebold is waargenomen, terwijl de verlossing enkel door de werkzaamheid der natuur volbragt werd. Gebeurt dit inmiddels niet, en barst het hoofd mede niet, zoo moet men, ter ontlasting van het water, onverschillig of het kind levendig of dood zij, eene genoegzame opening in den schedel maken. Is het hoofd, zonder dit ongemak, niet te min van eene zeer aanmerkelijke grootte, of is het bekken, uit hoofde van deszelfs gebrekkelijke gesteldheid, zeer naauw, of hebben deze beide omstandigheden tegelijk plaats, zoo moet de vroedmeester zich allezins van den levenden of dooden staat des kinds trachten te overtuigen, wijl hij zijne handelwijze ter verlossing enkel en alleen daarnaar moet inrigten. Indien, bij een levendig kind, het bekken zoo naauw is, dat de doortogt voor het zelve onmogelijk is, zoo is er geene andere kans ter verlossing, om het kind bij het leven te bewaren, dan de keizerlijke snede, of de doorsnijding van de zamenvoeging der schaambeenderen, aan te wenden. Weet men zeker, dat het kind dood is, zoo zijn deze kunstbewerkingen te verwerpen, en men haalt het kind stukswijze af, veel liever, dan de moeder, door eene even zoo pijnlijke als gevaarvol-

volle operatie, in gevaar te brengen van om te komen. Tot dat einde, doorboort men in de eerſte plaats den ſchedel, en haalt er de herſenen uit, ten einde de grootte van het hooſd, als de hinderpaal ter verlosſing, weg te nemen. Kan alsdan, wegens gebrekkige geſteldheid van het bekken, de verlosſing nog niet ten einde gebragt worden, zoo moet het kind voorts bij ſtukken worden afgehaald.

Vr. Uit welke kenteekenen weet men, of het kind levendig of dood zij?

A. Zoo moeijelijk het is, om ſteeds met volkomen' zekerheid te bepalen, dat de vrucht leeft, even zoo bezwaarlijk is het niet zelden, zoo wel in de zwangerheid als bij de verlosſing, een onfeilbaar oordeel omtrent haren dood te vellen. En nogtans heeft deze bepaling eenen zoo gewigtigen invloed op de hulp ter verlosſing. De kenteekenen van den dood des kinds, onder de verlosſing, worden ontleend, in de eerſte plaats, uit *voor handen zijnde verſchijnſelen aan het kind zelve*, en, ten tweede, uit *nadeelige invloeden en voorafgegane omſtandigheden.*

Vr. Welke zijn de verſchijnſelen aan het kind zelve?

A. Dezelve zijn: 1) geringe of geheel geene zwelling van het behaarde gedeelte des hoofds, bij den, voor den ingang in de bovenſte engte gevolgden, dood des kinds; 2) vermindering en verſlapping dier zwelling, bij het levend in het bekken gekomen kind; 3) ſterk over elkander ſchuivende, ligtelijk bewegelijke en krakende opperhoofdsbeenderen; 4) ontlasting eener groote hoeveelheid van kinderdrek, en van daar door zeer ſterk gekleurd lamsvlieswater; 5) geen gevoel van beweging des kinds; 6) ontbrekende klop-

klopping der navelſlagaderen, en in de ſtreek van het hart; 7) koude der navelſtreng; 8) wijde opening der ſluitſpier van den aars, en eensklaps opgehouden vermogen van zich te ſluiten; 9) afſcheiding der opperhuid van eenig deel des kinds; 10) zwartbruine kleur van een bereids geboren deel, enz.

Vr. Zijn deze verſchijnſelen als onbedriegelijke teekenen van den dood des kinds te beſchouwen?

A. Alle deze teekenen van voorhanden zijnde verſchijnſelen zijn bedriegelijk, of kunnen, in ſommige gevallen, van volſtrekt geenen dienst zijn. Het zekerſte teeken is de rotting, welke uit zekere verſchijnſelen kan gekend worden. Inmiddels is de waarneming van Oſiander merkwaardig, dat de opperhuid zich afſcheidde, en het kind met alle teekenen van rotting en wezenlijk vuur aan de extremiteiten geboren wierd, en nogtans leefde. Evenwel ſterven zulke kinderen doorgaans zeer ſpoedig.

Vr. Welke zijn de teekenen der nadeelige invloeden en voorafgegane verſchijnſelen?

A. De zelve behooren altoos in aanmerking genomen te worden, inzonderheid, wijl de voorhanden zijnde verſchijnſelen aan het kind zelve zeer misleidend zijn, of ook van ſommigen derzelven altijd geen nut kan getrokken worden. Zij zijn: 1) eene zeer gevaarlijke plaatſing van het kind, voornamelijk, wanneer het zelve ſterk tegen het bekken geperst en gedrukt wordt; 2) uitgezakte, koud gewordene, afgeſcheurde, of tusſchen het hoofd en het bekken gedrukte navelſtreng; 3) lang aanhoudende drukking op de groote fontanel, door eenen zeer binnenwaarts ſtaanden voorheuvel van het heiligbeen, of door een

beenſpekgezwel e. z. v. 4) lang geduurd hebbende, of nog aanhoudende bloedvloeijing, inzonderheid wanneer de moederkoek volkomen op den moedermond geplaatst zit; 5) krampachtige zamentrekking van den moedermond om den hals van het kind, of hevige zamentrekking der baarmoeder om het geheele kind, nadat het water reeds lang is weggevloeid; 6) afrukking van het hoofd; 7) geweldige en voor de vrucht gevaarlijke aanwending van werktuigen; 8) ſommige ziekten der moeder van overſpanning of van zwakte (hijperſtheniſche of aſtheniſche krankten;) 9) ſtuipen; 10) eene zeer gebrekkige vorming van den moederkoek e. z. v.

Vr, Leveren deze omſtandigheden onbedriegelijke teekenen op?

A. Ook ſchier alle deze teekenen van voorafgegane verſchijnſelen en ſchadelijke invloeden, kunnen even zeer misleiden. Het minst mag men uit de aanwezigheid van een enkel verſchijnſel, op den dood van het kind het beſluit trekken; ja zelfs, wanneer er onderſcheidene gevonden worden, welke met zekerheid denzelven ſchijnen aan te duiden, zoo kan aan den anderen kant een enkel verſchijnſel, het welk het nog voorhanden zijnde leven van het kind te kennen geeft, onze onderkenning wederom ten uiterſte onzeker en wankelend maken. Waaruit men dus ziet, dat men niet zoo ligtelijk tot het verrigten der keizerlijke ſnede, der doorſnijding van de kraakbeenige zamenvoeging der ſchaambeenderen, of der doorboring van de herſenpan beſluiten moet; en dat de uiterſte omzigtigheid, ten aanzien der beoordeeling van het leven of den dood des kinds en de daar-

naar

naar te bepalene handelwijze, niet genoeg kan worden aanbevolen.

V. Afdeeling.

Buik- of Borstwaterzucht van het kind.

Vr. Wat valt er omtrent deze waterzucht aan te merken?

A. Dat dezelve of met het waterhoofd gepaard gaat, of alléén voor handen is, en dat zij, in beide gevallen, den dood der vrucht, en daardoor eene te vroegtijdige verlosfing kan veroorzaken. Wordt de vrucht voldragen, zoo kan zij bij de verlosfing ligtelijk miskend worden, indien er geen waterhoofd mede verzeld gaat; terwijl zij voor het overige niet in alle gevallen tot beletsel voor de verlosfing verstrekt, maar slechts alsdan, wanneer de buik of de borst door eene buitengewone hoeveelheid waters is uitgezet; kunnende de vrucht levend geboren worden, de welke echter doorgaans na verloop van weinige uren sterft, hoewel zij inmiddels somts nog een etmaal leven kan.

Vr. In welk geval kan zij de verlosfing, zonder werktuigelijke hulp, onmogelijk maken?

A. Slechts alsdan, wanneer buik of borst door eene buitengewone hoeveelheid waters zoodanig is uitgezet, dat het kind, in betrekking tot het bekken der moeder, al te groot, en daardoor deszelfs doorgang onmogelijk gemaakt is.

Vr. Is het gemakkelijk, deze waterzucht te onderkennen?

A. Zulks is vrij moeijelijk, indien het kind met het hoofd vooruit komt; immers wanneer borst of buik op de bovenste engte steken blijven, inmiddels het hoofd nog niet geheel uit het bekken gekomen

is, zoo kan het zelve niet verder zakken, en belet dus, dat men de hand, ter onderzoeking kan binnen brengen. Gemakkelijker is deze ontdekking, wanneer het kind met de voeten vooruit komt, als wanneer men, door het binnenbrengen der hand in de baarmoeder, den buik of de borst bij uitſtek geſpannen en uitgezet voelt.

Vr. Waarin beſtaat de kunstmatige hulp, wanneer de aanmerkelijke hoeveelheid waters de verlosſing onmogelijk maakt?

A. Er moet alsdan eene opening in borst of buik gemaakt worden, ter ontlasting van het aldaar uitgeſtorte en verzamelde water.

VI. AFDEELING.

Het hoofd van het ligchaam geſcheiden, en in de baarmoeder terug gebleven.

Vr. Welke zijn de oorzaaken, waardoor het hoofd van het ligchaam geſcheiden wordt, en in de baarmoeder achter blijft?

A. Het meest kan, door ongeſchikte behandeling der vroedvrouw of des vroedmeesters, het hoofd, nadat de romp geboren is, van den hals worden afgeſcheurd en terugblijven, wanneer het bekken zeer naauw, of het hoofd zeer groot is, en men verzuimt, aan het zelve eene voordeelige plaatſing te geven; of wanneer het kind onvoldragen of verrot is. Wordt er, in zoodanig een geval, met geweld aan den romp getrokken, zoo is het afrukken van het hoofd zeer ligtelijk mogelijk, en de moeijelijkheden, welke zich vervolgens ter verlosſing van het zelve opdoen, zijn dik-

dikwijls zeer groot, inzonderheid, wanneer zich de moedermond ſterk heeft zamengetrokken, en het bekken naauw is.

Vr. Waaruit ontdekt men de ware oorzaak van dit gebeurde ongeval?

A. Is het de grootte van het hoofd, waardoor het zelve veroorzaakt is, zoo moet zulks blijken uit de beſchouwing van het afgeſcheiden ligchaam; inzonderheid echter, nadat men de hand in de baarmoeder gebragt heeft, uit vergelijking der grootte van het hoofd met de wijdten der openingen van het bekken.

Is er de rotting oorzaak van, zoo kan zulks blijken uit den ſtaat van den afgeſcheiden romp.

Is het de ſchuld van den perſoon, die de verloſſing verrigt, zoo kan men naar de wijze van zijne behandeling, en de gebezigde handgrepen onderzoek doen; men vergelijkt de grootte van des kinds ligchaam; en men brengt de hand in de baarmoeder, om te onderzoeken, of de grootſte middellijn van het hoofd niet in de kleinſte middellijn van het bekken gevallen zij, en zoo niet, of dan die plaatſing veranderd zij, en het hoofd dus zijnen doorgang niet vinden kunne.

Vr. Wat is de taak van den kunstbeoefenaar, in dit geval?

A. Is het bekken eng, of het hoofd buitengemeen groot, zoo wordt het gebruik der tang vereischt, wier aanwending gemakkelijker is, indien het hoofd wel van de halswervelen afgerukt, maar echter door de weeke deelen met den romp nog in vereeniging is; in welk geval men denzelven niet af-

ſcheide, maar de tang op de vereischte wijze binnen brenge. Is echter het afgerukte hoofd volſtrekt van den romp afgeſcheiden, alsdan lette men, 1) op den moedermond; is dezelve krampachtig zamengetrokken, zoo moet zulks eerst door geneeskundigen bijſtand herſteld worden; 2) op de plaatſing van het hoofd, dewelke voor het aanwenden der tang niet voordeelig zijnde, zoo gaat men met de hand binnen, en brengt daar mede het achterhoofd zoo digt aan den moedermond, als mogelijk is c. z. v. — Indien het inmiddels het geval zijn mogt, dat het kleine hoofd van een voldragen of te vroegtijdig geboren kind mogt terug gebleven, en het bekken goed gevormd zijn, zoo kan men met de geheele hand het hoofd buiten leiden, terwijl men den duim in den mond, den middelſten vinger in de opening van het achterhoofdsbeen brengt, en de overige vingers langs de zijden des hoofds uitſpreidt. — Somwijlen gebeurt het, dat het hoofd enkel door eene krampachtige zamentrekking van den moedermond, of aan eene of andere plaats der baarmoeder als 't ware in eenen zak krampachtig ingeſloten wordt: in dit geval kan, nadat de kramp door geneeskundige hulp bedaard is, het hoofd enkel en alleen door de werkzaamheid der baarmoeder in de ſcheede gedrongen, en alsdan zeer gemakkelijk met de hand naar buiten gebragt worden. — Indien het hoofd zoo groot, of het bekken zoo buitengewoon naauw, zijn mogt, dat men het ook met de tang of met den haak niet kan buiten brengen, zoo opene men, met de vereischte werktuigen, de kruin, en hale er de herſenen uit.

VII.

VII. AFDEELING.

Het ligchaam van het hoofd geſcheiden, en in de baarmoeder achtergebleven.

Vr. Waardoor kan het gebeuren, dat, bij eene verlosſing met aanbieding van het hoofd of van de voeten, het hoofd van den romp getrokken wordt, zoodat het ligchaam in de baarmoeder terug blijft?

A. Zulks kan veroorzaakt worden: 1) door de aanmerkelijke grootte van 'skinds ligchaam of hoofd, het zij door waterzucht der borst of des buiks, een waterhoofd, of ook door eene monſterachtige wangeſtalte; 2) door verrotting der vrucht; 3) ſomwijlen door de onvoorzigtige en onhebbelijke handelwijze des kunstbeoefenaars. De hindernisſen, welke zich vervolgens, ten aanzien der verlosſing, opdoen, zijn dikwijls, even als in de voorgaande *Afdeeling*, zeer zwaar, bijzonder, wanneer de moedermond zich hevig zamentrekt, het bekken zeer naauw, en de breedte der ſchouders aanmerkelijk is. Men ontdekt de ware oorzaak van dit geval, door te letten op dezelfde omſtandigheden, als in de naastvoorgaande *Afdeeling* zijn opgegeven.

Vr. Op welke wijze brengt men hier verloskundige hulp toe?

A. Indien de ſchouders niet te diep in het kleine bekken ingedrongen zijn, moet men die te rug duwen, ten einde het ligchaam bij de handen of bij de voeten af te halen. Zijn zij echter te ver gevorderd, zoo dat de gezegde handgreep niet aan te wenden is, zoo legt men ſtrikken aan, welke men onder de okſels doorſteekt; of men bedient zich ter uithaling van

haken, na alvorens het water uit buik of borst of hoofd ontlast te hebben, indien het zelve aldaar mogt voorhanden zijn.

VIII. Afdeeling.

Wanschepsels, welke de verlossing, zonder het gebruik van werktuigen, onmogelijk maken.

Vr. Wat merkt gij omtrent de wangestalten der menschelijke vrucht aan?

A. Alle afwijkingen van de gewone vorming van het menschelijke ligchaam, worden *misvormingen* of *gebreken der eerste vorming* genoemd; hoedanige gebreken zoowel de inwendige als uitwendige deelen betreffen. Wordt bij deze laatste de gedaante des ligchaams daardoor heel buitengewoon en aanmerkelijk veranderd, of ontbreekt het het ligchaam aan een of ander hoofdzakelijk deel, zoo wordt zulks *gedrogtelijk* of *wanschapen*, en het ligchaam zelve een *gedrogt*, *wanschepsel* of eene *misgeboorte* genoemd.

Vr. Zijn er vele soorten van dergelijke wanschepsels?

A. Derzelver getal is menigvuldig; misvormingen door ontbrekende deelen, bij voorb. misgeboorten zonder armen of beenen, zonder hersenpan, zonder hoofd enz, zullen aan de verlossing geene verhindering veroorzaken; slechts in het laatste geval kunnen, onder zekere omstandigheden, de te breede schouders hindernis in den weg leggen. Andere daarentegen, bij voorb. met drie of vier armen of beenen, met dubbelde hoofden, welke op verschillende plaatsen kunnen zijn zamengegroeid, maken de verlossing niet

niet altoos langs den gewonen weg onmogelijk, gelijk zulks door voorbeelden bevestigd wordt; terwijl het aanmerkelijk is, dat zelfs de natuur alléén zoodanige verlosſingen bij voldragene kinderen kan ten einde brengen, indien ſlechts het bekken wijd, de weeën krachtig, beide hoofden niet te groot zijn, en derzelver zamengroeijing van dien aard is, dat het eene na het andere kan binnenkomen. De zamengroeijing van twee kinderen met den romp, kan aan de borst, aan den rug, of aan den buik plaats hebben. Dezelve maakt de verlosſing bij uitſtek moeijelijk, de welke echter, onder dezelfde omſtandigheden als zoo even gezegd is, mogelijk worden kan, het welk door de ondervinding genoegzaam bewezen is; maar anderzins ontſtaat er eene zeer uitregelige en gevaarlijke verlosſing uit, welke door de natuur niet kan volbragt worden. Uitwasſen en andere aangroeijingen aan het ligchaam van het kind, kunnen aan het zelve eene zeer gedrogtelijke geſtalte veroorzaken, de verlosſing zeer vertragen, moeijelijk maken, en, onder zekere omſtandigheden, voor het kind zelve zeer gevaarlijk worden.

Vr. Van waar ontſtaan alle zoodanige misvormingen en wangeſtalten?

A. De oorzaken daarvan, welke voor het grootſte gedeelte reeds vroeg in de zwangerheid voorvallen, zijn deels werktuigelijk deels natuurlijk, zijnde nogtans de klaſſe der eerſten denkelijk vrij grooter, dan die der laatſten. Allerwaarſchijnlijkst beſtaat hare werking daarin, dat zij eene ophooping en ſtremming of verſtopping van de ter vorming en voeding der vrucht dienſtige ſappen tuſſchen de baarmoeder en het

ei, of tusschen de vliezen van het ei en de vrucht, of in enkele deelen der vrucht zelve, veroorzaken, waardoor vervolgens de vrucht, het zij in enkele deelen of over het geheel, in hare vorming en haren groei gestoord wordt; terwijl bij anderen de grond daartoe welligt reeds in de eerste keen mag gelegen zijn. Dat dus dergelijke vormingsgebreken, enkel door de verbeeldingskracht enz. der zwangere vrouw, zouden kunnen worden voortgebragt, zoo als men weleer gemeend heeft, en hier en daar nog gelooft, daaraan is billijker wijze zeer te twijfelen.

Vr. Wat is de pligt van den vroedmeester, bij verlossingen van zoodanige wanschepsels?

A. Het is hagchelijk, daaromtrent eene beslissende uitspraak te doen. Is het wanschepsel dood, alsdan kunnen, indien de beide rompen, of de twee hoofden, aan elkander gegroeid zijn, dezelve, zoo mogelijk, in de baarmoeder van een gescheiden, en bij de voeten afgehaald worden. Dezelfde vaneenscheiding kan geschieden, wanneer, bij een levend wanschepsel, de vereeniging slechts in eene geringe uitgestrektheid, of enkel door de bekleedselen plaats heeft. Maar, wat te doen in geval van eene levende misgeboorte, wier vereeniging van dien aard is, dat dezelve de verlossing voor de natuur, en door werktuigen, onmogelijk maakt? Zal men, door de zoo smertelijke kunstbewerking der keizerlijke snede, de moeder aan het grootste gevaar van om te komen bloot stellen, en dat enkel om haar van een wanschepsel te verlossen, het welk denkelijk zijne geboorte naauwelijks overleven zal? Of zal men, ter sparing van het vrij nuttigere leven der moeder, niet liever

de

de gedrogtelijke vrucht opofferen, en dezelve op de best mogelijke wijze afhalen? Schijnt niet dit laatſte verre het verkieslijkſte?

IX. AFDEELING.

Ziekten der zachte vrouwelijke teeldeelen, door welken de verlosſing, zonder het gebruik van werktuigen, onmogelijk of ten minſte zeer moeijelijk gemaakt wordt.

Vr. Welke zijn de ongeſteldheden der zachte teeldeelen, die de verlosſing, zonder het aanwenden van werktuigen, onmogelijk of ten minſte zeer bezwaarlijk maken?

A. Dezelve zijn betrekkelijk of tot de uitwendige of tot de inwendige zachte teeldeelen.

Vr. Welke zijn die der uitwendige?

A Ontſteking, gezwellen, verzweringen, verhardingen aan de groote lippen, welke de verlosſing in het vierde tijdperk niet ſlechts vertragen, maar dezelve ook zeer pijnlijk, en onder zekere omſtandigheden zonder gevaar onmogelijk maken. Derzelver zamengroeijing kan, indien zij in eenen aanmerkelijken trap voorhanden is, de onmogelijkheid der verlosſing zonder hulp der kunst veroorzaken; en aderſpattige uitzetting van hare vaten brengt gevaar van ſcheuring aan, welke, naar gelang der omſtandigheden, eene zeer gevaarlijke, zoo niet doodelijke, bloedſtorting kan tot gevolg hebben. — Even dezelfde nadeelen, hoewel in eenen minderen trap, kan de zamengroeijing der kleine lippen of nimfen veroorzaken. — Te groote breedte van de ſtreek des bilnaads

en van het lippentoomtjen, waardoor de groote ſpleet te naauw wordt enz., kan mede aanmerkelijke hindernis in de verlosſing aanbrengen. — Zeer zelden wordt dezelve door het maagdevlies te weeg gebragt, daar het zelve doorgaans reeds door den voorafgegaanen bijſlaap geſcheurd is; zijnde inmiddels de waarneming zeer aanmerkelijk, dat men het nog bij zwangere en barende vrouwen ongeſchonden, en zoo dik gevonden heeft, dat de uitdrijving van het kind uit de ſcheede daardoor gehinderd, ja onmogelijk gemaakt wierd; waaromtrent de Hoogleeraar Oſiander een zeer belangrijk geval heeft medegedeeld.

Vr. Welke zijn die der inwendige teeldeelen?

A. Vernaauwing en geheele zamengroeijing van de wanden der ſcheede, door oorſpronkelijke vorming, ontſteking, gezwellen, ſpataderige uitzetting harer vaten, eeltachtige lidteekenen enz., welke hare verwijding beletten; waaromtrent bijzondere opmerking verdient die vernaauwing der ſcheede, welke een gevolg is van eene in hare ſluitſpier ontſtane kramp, en die zeer ligtelijk kan miskend worden. — Voorts ſpataderige uitzetting der vaten van den moedermond; zamengroeijing van den hals der baarmoeder met de ſcheede; vernaauwing en verſtopping van den moedermond e. z. v. Alle deze uit- en inwendige ongeſteldheden, kunnen de verlosſing zeer moeijelijk, of het bezigen van werktuigen noodzakelijk maken.

X. Afdeeling.

Gebreken der zamenſtelling van het bekken, welke de verlosſing, zonder het gebruik van werktuigen, onmogelijk maken.

Vr. Welke zijn de gebreken van het bekken, die het aanwenden van werktuigen ter verlosſing noodzakelijk maken?

A. Alle die gebreken, waardoor het bekken, het zij volſtrekt of betrekkelijk (zie bladz. 28 - 33), zoodanig vernaauwd is, dat er de doortogt van het kind onmogelijk door gemaakt wordt; en waartoe ook nog aanmerkelijke been-uitwasſen, het zij in de engten of in de holte van het bekken enz., moeten geteld worden.

Vr. Wat zal de verloskundige doen, in zulke ongelukkige gevallen?

A. Is hij van het leven van het kind, en van de onmogelijkheid der verlosſing op eenige andere wijze, wel overtuigd, zoo moet hij de keizerlijke ſnede, of de doorſnijding der ſchaambeensvereeniging, verrigten. Het zelfde moet hij doen, wanneer hij, ofſchoon het kind dood zij, het bekken zoo naauw vindt, dat het hem onmogelijk is, de hand binnen de baarmoeder te brengen. Is echter het kind dood, en kan hij met de hand in de baarmoeder komen, zoo moet hij, na den ſchedel geopend te hebben, er de herſenen uithalen, en dan de verlosſing verrigten, of anders het kind in ſtukken verdeelen en uithalen.

XI. Afdeeling.

De buitenbaarmoederlijke zwangerheid, en de ſcheuring der baarmoeder.

Vr. Wat verſtaat men door eene buitenbaarmoederlijke zwangerheid?

A. Eene buitenbaarmoederlijke, of kwade, zwangerheid wordt genoemd, wanneer zich de vrucht niet in de holte der baarmoeder, maar aan de eene of andere plaats buiten dezelve, bevindt (zie bladz. 86),

Vr. Wat moet hier ter redding verrigt worden?

A. De buikſnede, ook de onvolkomene keizerlijke ſnede genoemd, dat is, de opening van den onderbuik, is in deze rampſpoedige gevallen aangewezen. Doorgaans echter komt dezelve eerst alsdan te ſtade, wanneer er zich aan den buik een ettergezwel formeert, het welk dreigt open te breken, of wezenlijk openbreekt, en door het welk de vrucht ſtukswijze wordt uitgedreven. Men maakt dan aan die plaats eene inſnijding, verwijdt dezelve, haalt er de vrucht bij ſtukken uit, en houdt de wonde zoo lang open, als het uitvloeijen van etter duurt. In alle andere gevallen is het raadzaam, alles aan de natuur over te laten, zelfs dan nog, wanneer er zich eerst ontſteking en pijnen openbaren, offchoon men ook overtuigd ware de vrucht te voelen.

De vaginaalſnede, dat is, het maken eener opening in de ſcheede, zou welligt alsdan kunnen in het werk geſteld worden, wanneer er zich, bij eene zwangerheid in de holte van den buik, digt bij de ſcheede een ettergezwel, ter uitwerping der vrucht, formeerde; als wanneer men die plaats aan de ſcheede

met

met een verborgen biſtouri zou kunnen openen, en de vrucht uithalen.

Vr. Wat moet er gedaan worden, wanneer, bij eene *ſcheuring der baarmoeder*; (het zij dezelve onder de verlosſing, of gedurende de zwangerheid door eenig uiterlijk geweld, ontſtaat) de vrucht in de holte van den buik geſtort, en de verlosſing langs den gewonen weg onmogelijk geworden is?

A. Ook alsdan ſchiet er niets anders ter redding over, dan de buikſnede te baat te nemen; waarbij men echter naauwkeurig te letten heeft, of er zich niet ſomts eenig deel der nageboorte, der ingewanden van den buik, of een ſtuk van het darmnet in de wonde der baarmoeder geklemd bevindt. Men moet hier, nadat de buikſnede verrigt is, bij het uithalen van het kind met alle omzigtigheid te werk gaan, den buik van het uitgevate bloed en andere vochten, met ſponſen zuiveren, en de ingeklemde deelen uit de wonde der baarmoeder wegnemen.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Over de Weeën; de Miskraam; de valsche bevruchting; de schuinsche ligging der baarmoeder; de verlossing van verscheidene kinderen; en de keering.

I. Afdeeling.

Over de Weeën, in het algemeen.

Vr. Wat noemt men, in de Verloskunde, Weeën?

A. Weeën, ook vlagen, en poozen genoemd, zijn zamentrekkingen der baarmoeder (zie bladz. 121-123), waardoor zich dezelve van de in haar bevatte vrucht tracht te ontdoen, terwijl zij, in de allermeeste gevallen, met eene pijnlijke gewaarwording verzeld gaan.

Vr. Van waar ontstaat die verzellende pijnlijke gewaarwording?

A. Dezelve ontstaat niet onmiddelijk van de zamentrekking der baarmoeder zelve, maar veeleer van de uitrekking en spanning des moedermonds, en van de drukking van het hoofd der vrucht op de zenuwen, die in het bekken verspreid zijn, en op de uitwendige teeldeelen. Nogtans ontmoet men enkele gevallen, waar de verlossing, zonder eenige wezenlijke pijnen, enkel onder het gevoel van eenen zekeren drang, afloopt.

Vr.

Vr. Hoe worden de weeën in het algemeen verdeeld?

A. Zij worden verdeeld in *ware* en *valsche* weeën.

Vr. Wat zijn *ware* weeën?

A. Dezelve hebben haren grond, enkel en alleen in de geregelde zamentrekking der baarmoeder, en kenschetsen zich door de volgende teekenen: 1) de vrouw heeft eene pijnlijke gewaarwording in den onderbuik, de welke van boven naar beneden in de streek der lenden haar begin neemt, en benedenwaarts naar de streek des navels en der schaambeenderen gaat. 2) Deze pijn is verpoozend, zoo dat zij in korteren of langeren tijd ophoudt, terwijl de vrouw in de tusschentijden rust heeft, tot er eene zamentrekking of wee volgt. 3) Onder de wee wordt de onderbuik hard, en de vrouw voelt duidelijk, dat er in den zelven iets zakt, en dat het bekken meer gevuld wordt. 4) Het komt der vrouw daarbij voor, als of zij ter stoelgang gaan en haar water lozen zal, of ook, als of haar iets uit de teeldeelen wil ontvallen. 5) Indien men onder eene wee de hand op den buik legt, voelt men duidelijk, dat achter dezelve de baarmoeder zich zamentrekt. 6) Het onderste gedeelte der baarmoeder wordt zeer gespannen, en de moedermond, gedurende de wee, uitgerekt en geopend. Zoodra echter de vlaag voorbij is, wordt hij weder naauwer en slapper. 7) Het zich aanbiedende deel der vrucht zakt onder de wee dieper af, en de door de vliezen en het water zich formerende blaas wordt meer gespannen; na de poos, trekt zich het eerste weder iets terug, en de blaas wordt slapper.

8) De weeën kunnen op geenerlei wijze geſtuit of opgehouden worden. Zijn zij regt aan den gang, zoo heeft de vrouw eenen natuurlijken drang tot perſen, en als 't ware om mede te helpen; het welk het *doorzetten der weeën* genoemd wordt.

Vr. Wat worden *valſche* weeën genoemd?

A. Dus worden genoemd alle pijnen, welke zich ſomts bij de verlosſing, of gedurende de zwangerheid, openbaren, wanneer zij niet zóó geſteld zijn, als bij de ware weeën is opgegeven. Het zijn pijnen, wier aanleiding geenszins in de baarmoeder gelegen is, maar die, buiten dezelve, in het een of ander deel van den onderbuik hare zitplaats hebben, en doorgaans van krampen, winden, verzameling van drekſtoffen, van pis, van graveelſtoffen, of van een' ſteen in de nieren e. z. v. ontſtaan. Men onderkent de zelve daaraan, dat zij zich niet bepaald van de lenden naar de ſtreek der ſchaamdeelen uitſtrekken, maar zich op onderſcheidene plaatſen van den onderbuik openbaren, en ook meestal van onderen naar boven gaan. De buik wordt daardoor niet hard, en de moedermond niet geopend. Tevens worden zij nog daardoor gekend, dat er ſomts bijzondere oorzaaken zijn voorafgegaan, en dat zij zich opdoen, eer nog de zwangerheid ten einde is. Zij laten zich, naar hare verſchillende oorzaken, door gepaste middelen ſtuiten; waar van inmiddels de behandeling hier niet behoort.

Vr. Valt er ook nog iets naders omtrent de *ware* weeën aan te merken?

A. Dezelve kunnen ten aanzien van hunne ſterkte of zwakte onderſcheiden zijn, waarbij doorgaans de trap

trap der pijn naar de ſterkte der zamentrekking geëvenredigd is, Lang aanhoudende en in korte tusſchenpoozen zich hervattende weeën, waarbij de bodem der baarmoeder, bij het uitwendig voelen op den buik, zeer hard wordt, worden *ſterke* of *krachtige* weeën genoemd. *Zwakke* weeën daarentegen zijn dezulke, welke zeer lang verpoozen, niet lang aanhouden, ſlechts eene geringe verwijding van den moedermond veroorzaken, en waardoor de vliezen niet genoeg geſpannen worden. Zulks neemt men inzonderheid waar, bij zwakkelijke barende vrouwen, of bij ſomts voorhanden zijnde hindernisſen, waardoor de werkzaamheid der natuur geſtoord wordt. Daarenboven worden zij onderſcheiden, in *voorſpellende* weeën, *voorbereidende* weeën, *eigenlijke verlosſings*-weeën, *doorzettende* weeën, en *nageboorte's* weeën.

Vr. Wat zijn voorſpellende weeën?

A. Het zijn weeën, welke tegen het einde der zwangerheid ontſtaan, en doorgaans *knijpers* genoemd worden. Zij zijn eigenlijk meer onaangenaam en lastig dan pijnlijk, duren niet lang, laten lange tusſchenpoozen, komen doorgaans des avonds na verrigte bezigheden, en verdwijnen door de eenigzins uitgeſtrekte ligging in het bed. Het zijn eigenlijk ſlechts gevoelige trekkingen, welke van de lendenwervelen over de heupen heen tot aan de ſchaamdeelen ſchijnen te gaan.

Vr. Wat worden voorbereidende weeën genoemd?

A. Dezelve gaan van de lenden naar de ſchaamdeelen, en van daar door de dijen tot in de knieën. Zij zijn reeds heviger en lastiger, dan de voorgaande,

en de vrouw wordt er door genoodzaakt ſtil te ſtaan, en zich met de handen ergens aan vast te houden.

Vr. Wat noemt men eigenlijke verlosſings-weeën?

A. Dezelve doen zich onder den arbeid en even te voren op, en zijn vrij heviger, duurzamer, en pijnlijker, dan de vorige. Zij ſtrekken zich tot aan de voetzolen uit, en de knieën beven daarbij, waarom de vrouw genoodzaakt is, niet alleen ergens tegen te leunen en zich vast te houden, maar ook, door inſpanning en zamentrekking van het middelrif en der ſpieren van den buik, derzelver werking te ondersteunen, en ze door te zetten.

Vr. Wat zijn doorzettende weeën.

A. Deze zijn de allerhevigſte, en doen zich juist in het tijdſtip op, in het welk het hoofd van het kind door de uitwendige teeldeelen in de geboorte komt. Zij zijn voor de barende vrouw het allerpijnlijkst, en hebben de volgende eigenſchappen. Zij komen zeer ſnel achter elkander, en maken de vrouw, hoe welgemoed zij ook te voren moge geweest zijn, neêrſlagtig en bedeesd, zoo, dat haar angst en ongeduld ten top ſtijgt; een ſterk zweet breekt haar op het voorhoofd en in het gezigt uit; haar geheele ligchaam, inzonderheid armen, beenen, en onderbuik beven, de oogen heeft zij meesttijds geſloten, den mond trekt zij tot ſchreijen, en gilt vaak overluid, heeft fellen dorst, en is kort van adem. Zoodra het kind door de uitwendige teeldeelen gekomen is, houden zij op.

Vr. Wat, eindelijk, verſtaat men door nageboorte's weeën?

A. Die weeën, welke de vrouw beſpeurt, nadat het

het kind geboren is, en die van de thans zich steeds meer en meer zamentrekkende baarmoeder, ter ontlasting der nageboorte, ontstaan, inmiddels de moederkoek daardoor allengs wordt los gemaakt. Zij verschijnen doorgaans tien tot vijftien minuten na de geboorte van het kind, en doen zich bij vrouwen, welke voor de eerste maal kramen, minder op, dan bij de genen, die meermalen gekraamd hebben. Hiertoe behooren nu ook de *naweeën*, welke, gedurende dat zich de baarmoeder in het kraambed volkomen zamentrekt, ontstaan, en die den kraamvloed veroorzaken.

II. Afdeeling.

Over de Miskraam, in het algemeen.

Vr. Wat verstaat men, door het woord miskraam of kwade kraam?

A. Dus wordt de ontlasting der vrucht genoemd, welke van de eerste tot de zesde maanmaand voorvalt: die, welke van dien tijd tot op het midden der tiende maand gebeurt, wordt eene te vroegtijdige verlossing geheeten.

Vr. Welke zijn de oorzaken van deze beide te vroege verlossingen?

A. Dezelve kunnen of bij de moeder, of bij de vrucht, of bij de deelen, welke deze laatste omringen, plaats hebben.

Vr. Welke oorzaken hebben er aan den kant der moeder plaats?

A. Die oorzaken zijn of algemeen of plaatselijk. Tot de algemeene behooren de zoodanige, welke de op-

opwekking te zeer vermeerderen, als bij voorb. het nuttigen van te prikkelende dranken en ſpijzen; hevig aanzettende hartstogten, geuren en reuken; hyperſtheniſche of overſpannende krankten e. z. v.; als mede de zulke, welke direct verzwakken, bij voorb. verzwakkende driften en gemoedsbewegingen; bloedvloeden; aanhoudende buikloopen; een beſtendig verblijf in koude, inzonderheid vochtige lucht e. z. v. Onder de plaatſelijke oorzaken behooren de zoodanige, welke regtſtreeks op de baarmoeder werken, bij voorb. uitwendig geweld; gebrekkige plaatſing der baarmoeder, bijzonder hare achteroverbuiging; nadeelige drukking door een misvormd bekken; lidteekenen in de baarmoeder e. z. v. Terwijl voor het overige te bemerken is, dat te vroegtijdige geboorten door te gelijker tijd algemeen en plaatſelijk werkende oorzaken ontſtaan kunnen, als door te dikwijls herhaalden bijſlaap; of door plaatſelijke oorzaken, welke te gelijker tijd in verband met de opgegevene algemeene van invloed zijn.

Vr. Welke zijn de oorzaken, aan den kant der vrucht?

A. Zij zijn: onbekende ziekten van dezelve; ſtuiptrekkingen, wangeſtalte e. z. v.

Vr. En welke, aan den kant der deelen, die de vrucht omringen?

A. De plaatſing van den moederkoek op den moedermond; zijne gebrekkige vorming, of die der navelſtreng e. z. v. Voorbeſchikkende oorzaken leveren meermaals op, voorafgegane, inzonderheid moeijelijke, verlosſingen; reeds eenmaal gebeurde miskraam, of te vroegtijdige geboorte; een zwakkelijk lig-

ligchaam e. z. v. Het verdient inmiddels opmerking, dat het te vroegtijdig verlosſen dikwijls erfelijk is. Ontſtaat er eene te vroege verlosſing, zoo wordt zij of zeer ſnel veroorzaakt, of eerst allengs; in het eerſte geval, is er doorgaans eene zeer hevig en plotſeling werkende oorzaak voorafgegaan; in het tweede geval, volgt zij gewoonlijk eerst, na ſommige haar vooraf voorſpellende toevallen of verſchijnſelen.

Vr. Welke zijn de toevallen, die eene op handen zijnde miskraam of te vroegtijdige geboorte voorſpellen?

A. Zij zijn de volgende: 1) koude rillingen en huiveringen; 2) koude der uitwendige ledematen; 3) onrustige of geheel geen ſlaap; 4) vermoeidheid met onaangenaam gevoel van zwaarte in de extremiteiten; 5) gebrek aan eetlust; 6) ſomwijlen groote angst en benaauwdheid; 7) zeer pijnlijke en ongeregelde weeën; 8) zakking van het onderſte gedeelte der baarmoeder in de bovenſte engte, en dieper nederwaarts komen van haar ſcheedegedeelte; 9) allengs zich openende, dunner wordende, maar nimmer geheel verdwijnende moedermond; 10) te voelene deelen van het ei; 11) afvloeijing van lamsvlieswater; 12) bloedvloed. Inmiddels geeft dit laatſte verſchijnſel alléén, geenszins in elk geval een' op handen zijnde miskraam te kennen, en moet wel zorgvuldiglijk van den nog eens of nog meermalen zich vertoonenden maandelijkſchen vloed onderſcheiden worden. (Zie bladz. 79 en 80.)

Vr. Is de miskraam altoos voor te komen?

A. Dezelve is onvermijdelijk: 1) wanneer de

oorzaak zeer hevig en plotseling gewerkt, en eene te groote en snelle stoornis in de geheele bewerktuiging, inzonderheid in de vereeniging tusschen de moeder en de vrucht, veroorzaakt heeft; 2) wanneer de oorzaak niet kan worden weggeruimd; 3) wanneer zich de moederkoek te zeer afgescheiden heeft; 4) wanneer de zelve volkomen op den moedermond gehecht zit; 5) als het water afgeloopen is; 6) indien de vrucht dood is; 7) indien er aan dezelve eene gevaarlijke wangestalte plaats heeft e. z, v.

Vr. Wat is de uitslag der kwade kraam?

A. De uitslag is verschillende: 1) de vrucht gaat of enkel door de werkzaamheid der natuur in ongescheurde vliezen af, het welk doorgaans in de eerste 3 maanden gebeurt, of 2) de vliezen scheuren, en de vrucht komt het eerst het zij met de voeten of met het hoofd vooruit. Somtijds kan zij ook met eenig ander deel, bij voorb. met de hand of met den rug zich voordoen, en hinder veroorzaken. De nageboorte volgt gewoonlijk eerst na eenen dan eens langeren dan weder korteren tusschentijd, niet zelden in begeleiding van eenen hevigen bloedvloed; somtijds zelfs eerst na verloop van verscheidene dagen, zonder nadeel.

Vr. Is eene kwade kraam nadeelig?

A. Eene miskraam is steeds nadeelig, deels wegens den hevigen bloedvloed en andere daarmede gepaard gaande toevallen, deels echter ook daardoor, dewijl zij eene voorgeschiktheid tot eene nieuwe miskraam in het vervolg veroorzaakt.

Vr. Hoe is het ten aanzien der *te vroegtijdige verlossing* gelegen?

A.

A. Eene te vroege verlosſing, van de zevende tot op het midden der laatſte maand der zwangerheid, kan mede of op eenmaal, of eerst allengs volgen; in het laatſte geval, gaan gewoonlijk de volgende verſchijnſels vooraf, indien de vrucht dood is: 1) de, op bladz. 90 en 91. opgegevene, teekenen van den dood der vrucht openbaren zich; 2) de vrouw heeft eenen aanhoudenden drang op de pis en naar de uitwendige teeldeelen; 3) haar loopt een kwalijk ruikend ſlijm af; 4) zij ontlast het lamvlieswater, het welk ſomwijlen door een gekraak in den buik wordt aangekondigd; 5) de weeën zijn pijnlijker dan doorgaans; 6) de binnenſte moedermond opent zich e. z. v.

Vr. Hoe loopt de te vroegtijdige geboorte af?

A. Wanneer het hoofd, de billen of de voeten vooruit komen, zoo volgt zij doorgaans door de krachten der natnur. Gebrek aan weeën, verkeerde ligging der vrucht, bloedſtortingen, en andere gevaarlijke toevallen, kunnen beletſelen in den weg leggen, en de werkzaamheid der natuur ſchadelijk maken.

Vr. Welke hulp komt er bij eene *miskraam* te pas?

A. Na het voorſchrijven van eenen gepasten leefregel, onderzoeke men naauwkeurig om te ontdekken; 1) of het water, al dan niet, gebroken zij; en 2) of de vrucht met ongeſcheurde vliezen afga, dan of er ſomts reeds deelen der vrucht of des moederkoeks voorliggen. Hiernaar moet de behandeling worden ingerigt.

Vr. Wat te doen, indien het water niet gebroken is?

A.

A. Is het water nog niet afgeloopen, en werkt de baarmoeder met genoegzame kracht, zoo laat men de uitdrijving der vrucht aan de eigene werkzaamheid der natuur over; ontbreekt dezelve, en wordt er door eene gevaarlijke bloedſtorting, welke geene geneeskundige hulp ſtuiten kan, ſpoedige hulp vereischt, zoo kan het ei met de vingeren geheel los gemaakt en weggenomen worden.

Vr. Maar, indien het water reeds weggevloeid is?

A. Is het water gebroken, en het hoofdje der vrucht bevindt zich in de ſcheede, zoo laat men de uitdrijving aan de natuur over. Slechts bij gebrek aan werkzaamheid der baarmoeder, en bij eenen gevaarlijken bloedvloed, of andere gevaarlijke toevallen, welke door geenen anderen bijſtand kunnen worden weggeruimd, gaat men voorzigtiglijk langs het heiligbeen met twee vingeren tot aan het hoofd en den rug der vrucht, en brengt haar met omzigtigheid naar buiten.

Vr. Indien echter, bij het reeds gebroken water, zich de voeten aanbieden?

A. Wordt er alsdan kunstmatige hulp vereischt, zoo haalt men niet de voetjes maar de billen der vrucht aan. Doet zich de hand voor, zoo moet men aan dezelve niet trekken, maar, even als bij eene plaatſing met aanbieding van den buik, rug, of de zijde, de voeten digt bij den moedermond zoeken te brengen. Nogtans valt hier aan te merken, dat, wanneer er genoegzame werkzaamheid der baarmoeder plaats vindt, de kleine vrucht ook in de gezegde plaatſingen door de natuur kan uitgedreven worden. Is echter het binnenleiden der voeten noodig, inzonderheid wanneer de vrucht reeds eene tamelijke grootte be-

ereikt heeft, zoo moet men daarop letten, dat de hals der vrucht niet te zeer door den moedermond geprangd wordt, en een onvoorzigtige haal het hoofd niet afrukt, het welk hier zeer ligtelijk mogelijk is. Even zoo omzigtig moet men met de teedere navelstreng handelen; zijnde het een zeer onaangenaam toeval, indien zij van den moederkoek afgescheiden geraakt.

Vr. Hoe gaat men hier met de nageboorte te werk?

A. Dezelve vordert, bij eene miskraam, bijzondere oplettendheid. Nog vrij gevaarlijker, dan bij eene voldragene geboorte, is hier de te vroege geweldige afscheiding. Dan, de behandeling hiervan is reeds boven op bladz. 178. en 179, opgegeven.

Vr. Waarin bestaat de hulp, bij eene *te vroegtijdige geboorte?*

A. Veeltijds komt alsdan de bijstand te laat, wanneer de verlossing plotseling gebeurt. Is er geen aanmerkelijke bloedvloed, of geen ander gevaarlijk toeval voorhanden, en liggen de voeten, de billen of het hoofd op den moedermond, alsdan volbrengt de natuur de ontlasting der vrucht, zonder gevaar.

Vr. Maar hoe, indien er zich eenig ander deel der vrucht op den moedermond aanbiedt?

A. In zoodanig geval, moet men de keering te baat nemen, de welke gemakkelijk geschiedt, indien het water nog niet gebroken, of ten minste in nog geene aanmerkelijke hoeveelheid afgeloopen is. Allergemakkelijkst wordt de ontwikkeling van den romp verrigt, daar de armen niet behoeven ontwikkeld te worden; de ontwikkeling van het hoofd echter kan,

door

door krampachtige zamentrekking van den moedermond, moeijelijkheid veroorzaken. Bezwaarlijk, en bezwaarlijker dan bij een voldragen kind, is de keering, indien het water reeds lang gebroken is, en zich de baarmoeder krampachtig zamengetrokken heeft; terwijl er alsdan nog vrij meer, dan bij een voldragen kind, inſpuitingen in de baarmoeder, en middelen ter bedaring der kramptrekkingen noodig zijn.

Vr. Hoe handelt men hier, omtrent de nageboorte?

A. De handelwijze daaromtrent is mede reeds boven, op bladz. 179. opgegeven.

III. Afdeeling.

De valſche bevruchting.

Vr. Wat wordt eene valſche bevruchting genoemd?

A. Eene valſche bevruchting (*mola*), ook misdragt en wanvrucht geheeten, is niets anders dan een gedegenereerd of ontaard ei, het welk na eene bezwangering in de baarmoeder geraakt is, en mitsdien eenen voorafgeganen bijſlaap veronderſtelt. Eene ware *mole* bevindt zich altoos in de baarmoeder, en er wordt doorgaans niets van eene vrucht in gevonden; ſomtijds echter doch nog ſporen daarvan. — Andere aangroeiſels en bijzondere voortbrengſels, welke zonder bezwangering in de baarmoeder ontſtaan, worden, offchoon zij ook eenige overeenkomst met eene misdragt of *mole* hebben, zeer te onregt *molen* geheeten.

Vr. Waaruit beſtaan de *molen* of wanvruchten?

A. Derzelver beſtaandeelen zijn vaak van zeer verſchillenden aard. Somtijds beſtaan zij uit geronnen bloed-

bloedklompen, somtijds weder uit wezenlijke pees- en vleeschklompen. Somwijlen zijn zij niets anders, dan een holle, met water of lucht gevulde, zak, of zij bestaan uit naar druiven gelijkende waterblazen. Ook zet er zich wel eene kalkachtige stof in en aan de vliezen van het ei vast. Somtijds bestaan zij uit eenen vetklomp, in den welken verschillende zelfstandigheden, als haren, kleine beenderen, vleezige, peesachtige, of kalkaardige deelen e. z. v., worden aangetroffen.

Vr. Is het aanwezen eener wanvrucht ook door teekenen te onderkennen?

A. Het vermoeden daar toe leveren de volgende verschijnselen op: 1) de onderbuik wordt vroeger uitgezet, als een gevolg van den spoedigeren groei der wanvrucht; 2) de borsten zwellen vrij eerder en schielijker; somtijds ontlasten zij zelfs een vocht, het welk echter zeer waterachtig, en nimmer als zog wit is; 3) de buik doet zich, bij het betasten, niet zoo eenparig rond en hard voor; 4) indien men denzelven eenigzins hard drukt, voelt de vrouw pijn; 5) zij voelt geene beweging, ten minste geene willekeurige; somtijds openbaart er zich wel iets soortgelijks, dan, zulks is meer een stomp en onaangenaam gevoel van drukking en zwaarte, het welk inzonderheid die vrouwen, welke reeds meer gekraamd hebben, zeer wel van de ware beweging eener vrucht weten te onderscheiden; 6) legt men de hand op den onderbuik, zoo voelt men eene beweging, welke naar een dof zwankend aanstooten gelijkt, het geen niet zelden de drukking der hand volgt, en zich zeer dikwijls naar de verschillende ligging en stand der

vrouw

vrouw rigt; alhoewel dit verſchijnſel niet bij alle ſoorten van wanvruchten is waar te nemen; 7) de veranderingen aan den moederhals, het zeelteſnuitjen, en den moedermond doen zich niet naar die orde op, als zij op bladz. 96 - 105. zijn opgegeven; wordende de hals vrij wat vroeger korter, en de uit- en inwendige moedermond geopend; 8) het onderſte gedeelte der baarmoeder wordt vroeger uitgezet, en naar de ſcheede heen gewelfd, terwijl er, door het onderſlaan, doorgaans niets van een beweegbaar deel der vrucht te onderſcheiden is; 9) de vrouw voelt zich ongeſteld, en klaagt bijzonder over zwakte in het geheele ligchaam, en vermoeidheid in de beenen; waarom men ook ſommige natuurlijke verrigtingen in wanorde vindt.

Vr. Draagt de vrouw eene misdragt even lang, als eene volkomene vrucht?

A. Neen; de vrouw houdt dezelve doorgaans niet over de vierde maand bij zich; ſomts zelfs gaat zij reeds in de eerſte maand af. Nogtans kan zij ook langer daar mede zwanger gaan, als wanneer de onderkenning moeijelijker wordt, en zulks voor de vrouw des te nadeeliger is, wijl er gewoonlijk een bloedvloed ontſtaat, die zich gedurig hervat. Zeldzaam zijn de voorbeelden, dat vrouwen nog met misdragten zeer oud geworden en zelfs daarmede geſtorven zijn.

V. Hoe loopt deze ſoort van zwangerheid af? En wat valt er bij te verrigten?

A. De ontlasting eener *mole* geſchiedt bijna volgens de gewone wetten eener natuurlijke verloſſing; er doen zich weeën op, welke echter dikwijls veel pijnlijker zijn; eene bloedſtorting gaat er altoos mede ge-

gepaard; de moedermond opent zich, men voelt echter geene vliezen, maar wel de misdragt, wier gevoel zich naar hare bijzondere vorm, gedaante en toeſtand rigt. Men moet echter tevens opmerken, dat men bij zoo genoemde blaaswijze *molen* kan misleid en in de meening gebragt worden, dat men werkelijke vliezen voelt.

Doet de baarmoeder pogingen, om zich van de wanvrucht te ontlasten, en is de daar mede gepaard gaande bloedvloed zoo ſterk, dat zij door geene gepaste middelen te bedaren is en gevaar dreigt, zoo moet men hare ontlasting zoeken te bevorderen, zich daarbij zoo gedragende, als in de voorgaande *Afdeeling* over de Miskraam, bladz. 266. is opgegeven.

Vr. Bevindt zich de misdragt altijd alléén, in de baarmoeder?

A. Het gebeurt ſomtijds, dat er bij de *mole* eene goedgevormde vrucht te gelijker tijd in de baarmoeder aanwezig is. Alsdan is de onderkenning zeer moeijelijk; de grootere uitzetting van den buik, het gevoel eener lastige zwaarte, en eene meer aanmerkelijke ongeſteldheid gedurende de zwangerheid, geven het vermoeden van deze zamenvoeging aan de hand, maar leveren echter nimmer volkomene zekerheid op. — De uitſlag is aldus: de misdragt wordt vóór of te gelijk met de verlosſing van het kind, of eerst naderhand geheel alleen op de gezegde wijze ontlast.

IV. Afdeeling.

De ſchuinſche ligging der baarmoeder.

Vr. Wat verſtaat men door de ſchuinſche ligging der baarmoeder?

A. Dus wordt genoemd die plaatſing van dezelve, wanneer zij van de middelſte of directie-lijn (*) des bekkens, ook buiten de zwangerheid, zoo zeer naar voren, naar achteren, of naar de eene of andere zijde afwijkt, dat de moedermond bezwaarlijk of wel geheel niet te bereiken is; zijnde dit gebrek van des te meer aanbelang, hoe meer het aan die gebrekkige ligging der baarmoeder nabij komt, welke de ombuiging der baarmoeder genoemd wordt, en waaruit onvermogen om zwanger te worden ontſtaan kan.

Vr. Waarop heeft men, bij deze ligging der baarmoeder, te letten?

A. Men moet daarbij ſteeds het volgende denkbeeld voor oogen hebben: 1) dat, zooveel het bovenſte einde van de as der baarmoeder, van de directie-

(*) Dus wordt genoemd die lijn, welke ontſtaat, wanneer men door de drie punten, waar 1) de as der bovenſte engte de *conjugata*, 2) de as der onderſte engte de regte middellijn der laatſte ſnijdt, en waar 3) beide aſſen elkander onderling, in de holte van het bekken onder eenen ſtompen hoek, ontmoeten, eene lijn trekt. Deze lijn zal boogswijze uitvallen, en, van den geheelen omtrek der bovenſte engte, der holte van het bekken, en der onderſte engte even ver verwijderd, regt in het midden vallen. Zij is dus de eigenlijke *middelſte lijn* van het bekken, welke men ook met regt de *directie-* of *leidingslijn* noemen kan; zijnde voor de theorie zoo wel als voor de praktijk der verloskunde van het uiterſte gewigt, wijl zij niet ſlechts een duidelijk denkbeeld van de plaatſing en rigting van het bekken oplevert, maar ook, bij het onderſlaan, den onderſlaanden vinger, en, bij de keering, de hand leidt; en daarenboven ook het aanwenden van werktuigen het best en gemakkelijkst naar deze lijn geſchiedt.

tie-lijn van het bekken naar eene zijde afwijkt, zoo veel ook het onderſte einde naar de tegenovergeſtelde zijde gerigt is; 2) dat de overeenſtemming tuſſchen de werkzame kracht der baarmoeder, en die der ſpieren van den buik en van het middelrif, welke haar ondersteunen, is weggenomen; en 3) dat de werking op de voorhanden zijnde vrucht naar het middelpunt der ruimte van het bekken geſtoord is, en ver van het zelve af valt.

Vr. Op welke wijze kan hier hulp worden toegebragt?

A. Zijn de gezegde uitregeligheden in eenen hoogen trap voorhanden, zoo tracht men, door eene gepaste ligging der vrouw op het verlosſingsbed, hulp toe te brengen. Wijkt alzoo de bodem der baarmoeder naar de linker zijde af, zoo legt men de vrouw op de regter zijde, en integendeel op de linker, indien de afwijking naar de tegenovergeſtelde zijde plaats vindt. Ingeval de ſchuinſche ligging der baarmoeder naar voren is, zoo is de plaatſing op den rug het best, en indien zij achterwaarts overhelt, zoo zal de plaatſing met het bovenſte deel des ligchaams voorover, knielende in het bed op handen en voeten geſteund, het best te ſtade komen.

Het kunſtelijk openen en binnenhalen van den moedermond, is om onderſcheidene redenen geenszins aan te raden; en even min het duwen der baarmoeder, gedurende de verlosſing van het kind, naar de tegenovergeſtelde zijde. Veel eer zou wellig van dienst kunnen zijn, het aanleggen van een gepasten buiksband, bijzonder dien door Oſiander aangeprezen, voornamelijk bij de ſchuinſche ligging naar

voren, of bij den overhangenden buik; en waarvan reeds gedurende de zwangerheid eene voegzame aanwending kan gemaakt, en daardoor vele nadeelige gevolgen kunnen voorgekomen worden.

Vr. Wat is er, omtrent de verandering der ligging van de vrouw, verder in acht te nemen?

A. Zal dezelve voor de verlosſing van dienst zijn, zoo is het niet onverſchillig, wánneer en in welken graad zij aangewend wordt, maar men moet haar 1) terſtond in het begin der verlosſing, en wel in het bed in het werk ſtellen; 2) men moet op den graad der afwijking letten, en met de plaatſing der vrucht vergelijken; 3) de vrouw moet zich heel ſtil houden, en mag de eigene werkzaamheid der natuur geheel niet, of niet te zeer onderſteunen; 4) zij mag niet in eene en dezelfde ligging blijven, maar dezelve moet, naar gelang der omſtandigheden, gedurende de verlosſing veranderd worden; 5) men moet dezelve verder niet aanwenden, wanneer het oogmerk bereikt is, en de moedermond, inzonderheid na de vereischte opening, volkomen overeenſtemmend met de directielijn van het bekken gevonden wordt; 6) na het breken der vliezen, moet men altoos onderzoeken, of er in de plaatſing van den moedermond en van de geheele baarmoeder niet op nieuw verandering gebeurt, welke nieuwe hulp ter verbetering noodzakelijk maakt. —— Inmiddels geve men wel acht, dat men eene omſtandigheid niet over het hoofd zie, in welke de verandering van de ligging der baarmoeder naar de eene of andere zijde niet alleen nutteloos, maar zelfs gevaarlijk worden kan. Het is die merkwaardige omſtandigheid, wanneer de lengteäs der

baar-

baarmoeder; welke anders doorgaans eene loodregte lijn uitmaakt, in eene kromme lijn veranderd wordt; in welk geval de moedermond wel naar eene zijde afwijkt; maar er echter geene helling van haren bodem naar de eene of andere zijde voorhanden is. Hier zoude dus, in geval van misleiding, de verandering der ligging ſcheeve en ongeregelde zamentrekkingen der baarmoeder veroorzaken, en juist zóó eerst eene uitregeligheid der plaatſing van de vrucht te wege brengen; welke onder de aanhoudende werkzaamheid der natuurkracht, en bij derzelver ondersteuning door de barende vrouw; voor haar zoo wel als voor de vrucht ten uiterſte gevaarlijk worden moet.

Vr. Komt de aanwending der ligging, ter verbetering der plaatſing van de baarmoeder, ook bij de *ſcheefheid* der baarmoeder te pas?

A. De ſcheefheid der baarmoeder wordt zelden door verbetering der plaatſing weggenomen, daar zij doorgaans het gevolg eener uitregelige plaatſing van het kind is; weshalve deze laatſte door eene ligging op zijde nimmer volkomen wordt uit den weg geruimd; hangende de verbetering der ſcheefheid af van de hulp, welke voor de uitregelige plaatſing van de vrucht wordt aangewend. Voor het overige verdient zij, bij de operatie der keizerlijke ſnede, in aanmerking genomen te worden.

V. Afdeeling.

De verloſſing van twee of meer kinderen.

Vr. Welke kenteekenen worden er opgegeven,

waaruit men zou kunnen opmaken, dat eene vrouw van twee of meer kinderen zwanger gaat?

A. De voornaamſte van dezelven beſtaan in de volgende: alle de op bladz. 88. enz. opgegevene ziekelijke verſchijnſels en teekenen der enkele zwangerheid, zouden zich vroeger en in een' ſterkeren graad openbaren. De uitzetting van den onderbuik zou vroeger gebeuren, en de gewone maat overſchrijden, zoo, dat de buik reeds na de helft der zwangerheid even zoo uitgezet zij, als anders op het einde van dezelve. De buik zou tevens in het midden door eene vore in twee helften gedeeld, en over het geheel vri wat breeder, en de navel in de ſchuinte getrokken zijn. De vrouw zou de beweging der vrucht vroeger dan gewoonlijk, en aan beide zijden tegelijk voelen, en, wanneer zij zich op zijde legt, eene bijzondere onrust van dezelve ontwaren, welke ook voor haar zelve laſtig zij. De baarmoeder zou ongemeen ſpoedig in de hoogte rijzen, de buik in het laatſte tijdperk der verloſſing ſlechts zeer min of geheel niet wegzinken, de moedermond en het zich aanbiedende deel der vrucht hoog naar boven ſtaan blijven, de beide beenen gedurende de zwangerheid dikwijls zwellen, en de verloſſing doorgaans vroeger, dan met het einde van veertig weken, voorvallen.

Vr. Zijn dit alle onfeilbaar zekere teekenen eener zwangerheid van tweelingen?

A. In geenen deele; men bezeft integendeel ligtelijk, dat alle deze kenteekenen zeer mislijdend zijn, en van geheel andere oorzaken, inzonderheid ook van onderſcheidene bij eene enkele zwangerheid plaats vindende ziekelijke omſtandigheden, bij voorb. van eene

wa

waterzucht der baarmoeder e. z. v., ontſtaan kunnen. — Voor het overige, kan het ook wel zeer zelden voor eene zwangere vrouw aangenaam en dienſtig zijn, reeds gedurende hare zwangerheid te weten, dat zij van tweelingen bevallen zal. Bij de verlosſing openbaart zich dit van zelve, en alsdan doen er zich minder mislijdende teekenen op.

Even zoo min kunnen er onfeilbare teekenen eener meervoudige zwangerheid van drielingen, vierlingen e. z. v. worden opgegeven. Immers indien men al mogt willen toeſtemmen, dat, bij deze zwangerheid, de zoo even opgenoemde teekenen der zwangerheid van tweelingen, in een' nog hoogeren trap zouden moeten plaats vinden, dat dus de buik nog meer zou opgezet, en de beweging der vrucht nog ſterker zijn moeten, zoo is echter daar uit even zoo min iets zekers op te maken; terwijl er, even zoo wel als bij de tweelingszwangerheid, andere oorzaken van kunnen ten grondſlag liggen.

Vr. Hoe gaat men bij eene verlosſing van tweelingen te werk?

A. De tweelingsverlosſing (en even zoo de verlosſing van meer kinderen) vereischt, indien alle overige omſtandigheden eener regelmatige verlosſing zamenloopen, geene bijzondere hulp; men onderzoeke ſlechts, na de verlosſing van het eerſte kind, naauwkeurig, of er wezenlijk teekenen voor handen zijn, welke de tegenwoordigheid van nog een tweede kind aanduiden, en hoe deszelfs plaatſing zij, zich in acht nemende, om aan de, van het bereids geboren kind afgeſcheidene, navelſtreng niet te trekken. Men haaste zich niet om het tweede kind af te halen, het

welk eenige uren, ja zelfs in enkele gevallen dagen, zonder gevaar kan achterwege blijven, indien niet bijzondere gevaarlijke omſtandigheden deszelfs verhaaste verlosſing noodzakelijk maken; zelfs kan het in ſommige gevallen van dienst zijn, middelen aan te wenden, om de werkzaamheid der natuur ter verlosſing van het tweede kind te matigen, welke middelen bijzonder daar in beſtaan, dat de barende vrouw, na de verlosſing van het eerſte kind, de weeën volſtrekt niet doorzet, dat zij zich heel ſtil houdt, dat het breken der vliezen niet verhaast wordt, en dat aan haar zulk eene ligging wordt bezorgd, welke de geboorte van het tweede kind niet te ſpoedig doet volgen, waartoe de ligging op zijde, met den rug hoog en de billen laag, wel de doelmatigſte zijn mag, indien ſomts het zich aanbiedende deel des kinds reeds in het bekken mogt gevallen zijn; zijnde anderzins de horizontale ligging op zijde verkieslijker. — Komt nu het tweede kind met het hoofd, of met de voeten, knieën of billen voor, zoo is de behandeling dezelfde, als bij de regelmatige verlosſing met aanbieding van het hoofd, de voeten, billen, of knieën. Valt het met eenig ander deel, bij voorb. met de borst, den arm enz. binnen, alsdan komen de handgrepen ter keering te pas, welke bij zoodanige verlosſingen boven zijn opgegeven.

Vr. Wanneer is de verlosſing van tweelingen uitregelig?

A. Dezelve wordt, ten opzigt der plaatſing van de vrucht, daardoor uitregelig, dat 1) of het eerſte of het tweede kind eene van de gewone plaatſing (het hoofd van het eene kind namelijk nederwaarts en van

het

het andere opwaarts) afwijkende ligging heeft; waardoor er alsdan 2) zulke gevolgen voor de verlosſing ontſtaan, als bereids te zijner plaatſe zijn opgegeven; of 3) dat beide kinderen zich te gelijk op den moedermond aanbieden, bij voorb. het hoofd van het eene kind met de voeten van het andere, of de borst van het eene met de armen van het andere, of de hoofden van beiden te gelijk e. z. v.; waartoe aanleiding gegeven wordt, wanneer zich beide de kinderen in eene gemeene, door het lamsvlies gevormde, holte bevinden, of wanneer het, door het zelfde vlies gevormde, middelſchot onder de verlosſing ſcheurt: heeft er tevens een te wijd bekken bij plaats, en zijn de vlagen zeer hevig, zoo is het binnenvallen van beide kinderen te gelijker tijd des te eerder mogelijk. —— Alsdan wordt de onderkenning ten uiterſte moeijelijk, en eene in dit opzigt begane fout kan aanleiding tot groot gevaar voor moeder en kind veroorzaken. Om dienswille is het, in dergelijke twijfelachtige en moeijelijke omſtandigheden, voor eerstbeginnende kunstbeoefenaren altoos het veiligst en raadzaamst, den raad en bijſtand van meer ervarene en geoefende verloskundigen bij tijds in te roepen.

Is, bij deze ſoort van verlosſing, de keering noodzakelijk, en is het water van het tweede kind nog niet gebroken, zoo moet men wel naauwkeurig daarop acht geven, dat men de vliezen van het zelve niet beſchadigt, zoo lang het eerſte kind niet genoegzaam is binnen gebragt. Is echter het lamsvliesvocht van het tweede kind reeds weggevloeid, alsdan trachte men ſlechts de voeten altoos van één kind te vatten, zijnde het echter, bij twijfelachtige onderkenning,

beter, den digtst voorliggenden voet alléén aan te halen, en de verlosſing van dat kind het eerst te volbrengen, het welk met het hoofd het digtst aan de bovenſte engte van het bekken genaderd is.

Vr. Hoe handelt men, bij de verlosſing van meer dan één kind, met de nageboorte?

A. Men moet daaromtrent te werk gaan, zoo als bereids hier boven op bladz. 180. is aangewezen.

VI. AFDEELING.

Over de Keering in het algemeen.

Vr. Wat verſtaat men, in de verloskunde, door de keering?

A. Dus wordt genoemd die verloskundige handgreep, wanneer de verlosſing, door eene kunstmatige keering van het kind, bij de voeten volbragt wordt.

Vr. Wanneer en in welke gevallen wordt de keering inzonderheid aangewezen?

A. Dezelve komt allezins te ſtade 1) bij alle dwarſe en ſchuinſche plaatſingen van het kind, met aanbieding des romps, of der uitwendige ledematen; 2) wanneer, bij nog niet te diep in het bekken gevallen hoofd of billen, langs dezelven de navelſtreng of de uitwendige ledematen zijn uitgezakt, en het volſtrekt onmogelijk is, dezelven terug te brengen; 3) bij aanbieding der billen, wanneer, uit hoofde der naauwte van het bekken, van een te groot kind, of wegens gebrek aan genoegzame werkkracht der baarmoeder, de verlosſing bij de voeten voordeeliger is; 4) wanneer het hoofd in de bovenſte engte aanmerkelijk ſcheef ſtaat, en er aan deszelfs binnenbrenging, van den kant der natuur of der kunst, niet

te

te denken is; 5) wanneer zich, bij het nog in de bovenſte engte ſtaande bewegelijke hoofd, het gezigt aanbiedt, het binnenbrengen in het bekken door de natuur of de kunst onmogelijk, en de verhaasting der verlosſing noodzakelijk is; 6) wanneer zich het geregeld geplaatſte hoofd, of de billen, in de bovenſte ruimte van het kleine bekken nog niet vast gezet heeft: bij toevallig zich opdoende gevaarlijke omſtandigheden der moeder, bij voorb. bloedſtorting, ſcheuring der lijfmoeder, flaauwten, ſtuiptrekkingen, hevige aanhoudende brakingen enz.: bij reeds voorhanden zijnde krankten der moeder, vóór het begin der verlosſing, bij voorb. longontſteking, longtering, bloedſpuwingen, groote werkeloosheid van geheel het ligchaamsgeſtel, inzonderheid der baarmoeder: bij te ſterke helling van het bekken: bij uitregelige vorming van het ligchaam, bij voorb. van de ruggraat, den buik e. z. v.: en eindelijk, wanneer zich de moederkoek op den moedermond volkomen vastgehecht, of zich te vroeg los gemaakt heeft enz.

Vr. Waarop moet, bij de keering, bijzonder acht geſlagen worden, ten einde daarnaar de voorſpelling in te rigten?

A. Daar de keering dan eens met gemak en een' gelukkigen uitſlag, dan weder met groote moeite en een ongelukkig gevolg kan verrigt worden, zoo zijn het de volgende punten, waarop men bij dezelve, om de voorzegging daarnaar te bepalen, inzonderheid te letten heeft: 1) op den afſtand der voeten van den moedermond. Hoe verder de voeten van den moedermond verwijderd zijn, des te moeijelijker is de keering, en omgekeerd; 2) op de vorm en gedaante

van het zich aanbiedende deel. Zoodanige plaatſingen van het kind, waarbij zekere edele en gewigtige deelen gedrukt worden, zijn voor het kind gevaarlijk, bij voorb. de plaatſing met aanbieding van den buik, van den hals; 3) op de evenredigheid van den romp tot de ruimte van het bekken. Alle plaatſingen der vrucht, waarbij zich de achterſte oppervlakte van den romp aanbiedt, zijn voor de keering gemakkelijker, daar integendeel die met aanbieding van het voorſte of zijdelingſche deel des romps moeijelijker zijn; 4) allergevaarlijkst is de plaatſing met uitgezakte navelſtreng; 5) het pijnlijkst en gevaarlijkst voor moeder en kind is de keering, wanneer het lamsvliesvocht reeds lang is weggevloeid; gemakkelijker daarentegen, wanneer men dadelijk na het breken van het water hand aanlegt; het gemakkelijkst, wanneer de vliezen nog geheel niet geſcheurd zijn; 6) een alreede diep in het bekken gezonken deel van het kind, maakt de keering vrij wat moeijelijk, zeer gevaarlijk, en ſomwijlen onmogelijk, bij voorb. de geklemde ſchouders met voorliggende armen; met de minſte moeite wordt de keering verrigt, wanneer het zich aanbiedende deel nog boven de bovenſte engte beweegbaar ſtaat; 7) hoe werkzamer zich de baarmoeder gedraagt, des te bezwaarlijker is de keering; het moeijelijkst, en niet ſlechts pijnlijk voor de moeder maar ook voor den kunstbeoefenaar, is zij, bij krampachtige zamentrekking van dezelve; 8) eene keering, welke, om de verloſsing te verhaasten, bij nog niet geopenden moedermond ondernomen wordt, is allergevaarlijkst; 9) bij ontſteking, volkomene werkeloosheid, bloedſtorting, en kwetſing der baarmoe-

moeder van eenig aanbelang, heeft zij eenen argen uitslag; 10) de met drekstoffen opgevulde endeldarm, en inzonderheid de door pis uitgezette pisblaas, maken de keering vrij bezwaarlijk; 11) bij vrouwen die meer gebaard hebben, is de keering doorgaans gemakkelijker; bij voor de eerste maal krامende, inzonderheid bij bejaarde vrouwen moeijelijker; 12) een wijd bekken verligt de keering ongemeen, daar integendeel deszelfs naauwte, inzonderheid met te sterke helling, haar moeijelijk en gevaarlijk maakt; 13) bij eene voldragene vrucht is meer hoop ter redding van het kind, dan bij eene te vroegtijdige verlossing; 14) eene keering, welke bij een te groot kind, inzonderheid met beenwording der fontanellen en naden, ondernomen wordt, is bij uitstek moeijelijk, en tevens voor het behoud van het leven der vrucht zeer bedenkelijk; terwijl de handgreep zelve voor de moeder zeer smertelijk, en voor den verloskundigen ten uiterste moeijelijk is; 15) indien de keering reeds vooraf meermalen vruchteloos is beproefd geworden, zoo is zij bezwaarlijk, gevaarlijk en bij uitnemendheid pijnlijk.

Vr. Waarop moet men, alvorens de keering ondernomen wordt, nog bijzonder letten?

A. Men moet, door de vereischte onderzoeking, zeer bijzonder nagaan en in aanmerking nemen de vorming van het bekken, de grootte van het kind, het zich aanbiedende deel, de vorming der scheede en der teeldeelen, de gesteldheid der baarmoeder, van het lamsvliesvocht, van het leven of den dood der vrucht, van de gezondheid der moeder enz.; ten

einde

einde daarnaar te bepalen, of de keering, al dan niet, met nut kunne worden aangewend.

Vr. Waarop meer?

A. Men moet de plaatsing van het kind, niet slechts inwendig naar ook uitwendig, onderzoeken, met oogmerk, om daarnaar het binnenbrengen der eene of andere hand, den trap des afstands der voeten van den moedermond, hunne ligging tot het kind, die van het hoofd, en vele bijzondere handgrepen te bepalen.

Vr. Verder?

A. Men moet alles, wat voor de bewerking zou kunnen tot beletsel verstrekken, uit den weg ruimen. Hierheen behoort de ontlasting, des vereischt wordende, van den endeldarm en de pisblaas; de kleeding moet noch voor de vrouw noch voor den kunstbeoefenaar tot hinder verstrekken; in het kraamvertrek moeten geene lieden meer tegenwoordig zijn, dan er volstrekt vereischt worden; de warmte in het zelve moet gematigd wezen, en er moet geene togtlucht plaats hebben; de moedermond moet niet slechts weinig geopend, en de weeën moeten niet uitregelig wezen; het water moet niet reeds lang gebroken, en de zamentrekking der baarmoeder niet te sterk zijn; in welk laatste geval inspuitingen in de baarmoeder van laauwwarme olie te stade komen.

Vr. Komt de *ligging* der vrouw hier ook in aanmerking?

A. Dezelve doet zeer veel af, moetende zij niet slechts voor de barende vrouw, maar ook voor den kunstbeoefenaar, zoo gemakkelijk zijn, als mogelijk is.

Eene

Eene *hooge* ligging, het zij op eene ſtevige tafel bij zware keeringen, of op een door matraſſen en kuſſens hoog gemaakt kort bed, is het voordeeligst; terwijl aan beide zijden van het benedenëinde twee ſtoelen, ter onderſteuning der voeten, geplaatst zijn, tuſſchen de welken zich de kunstbeoefenaar plaatst, en aan het bovenëinde een perſoon ſtaat, welke de vrouw aan de ſchouderen vast houdt. Door eene lage ligging, wordt de keering niet ſlechts voor den verloskundigen ongemakkelijk, pijnlijk en zwaar gemaakt, maar ook, tot groot nadeel voor moeder en kind, merkelijk vertraagd. De grootſte ongemakkelijkheid doet zich op bij de ontwikkeling van het hoofd, en het is wel buiten kijf, dat vele kinderen zouden zijn gered geworden, indien de keering in eene hoogere ligging verrigt ware. — Tevens echter moet wel bijzonder de helling en vorming van het bekken, die der baarmoeder en van het kind, de vorming van het geheele ligchaam, en vele daar mede gepaard gaande gevaarlijke omſtandigheden in aanmerking genomen worden; gelijk men niet mag onopgemerkt laten, dat zelfs ſomtijds, na het binnenbrengen der voeten, de ligging moet veranderd worden, overmits eene en dezelfde ligging de ontwikkeling van den romp en het hoofd bezwaarlijk, en vaak gevaarlijk maken zoude.

Vr. Is het onverſchillig, op welk tijdſtip der verloſſing de keering verrigt wordt?

A. Geenszins, integendeel is de bepaling van het oogenblik, in het welk de keering het gevoegelijkst kan verrigt worden, van het uiterſte aanbelang, daar de gelukkige uitgang wezenlijk zeer dikwijls daar van afhangt, mogende zij noch te vroeg noch te laat on-

der-

dernomen worden. Men lette diensvolgens op den trap der werkelijk voorhanden zijnde en nog verder mogelijke verwijding van den moedermond; op de plaatsing van het kind; op den trap van het in het bekken binnen gevallen deel, op de voorliggende navelstreng; op het nog staande of bereids weggevloeide lamsvliesvocht; en ook wel bijzonder op zulke gevaarlijke omstandigheden; welke de verhaasting der verlossing noodzakelijk maken. Over het geheel mag de keering, zonder bijzonder vereischt wordende verhaasting, niet eerder ondernomen worden, dan nadat de moedermond week, dun, en zoo ver geopend gevonden wordt, dat men de vingers allengs en eindelijk de geheele hand, kegelswijze gevouwen, kan binnen brengen, zonder nadeel of bijzondere pijn te veroorzaken.

Vr. Hoe gaat men nu bij de keering te werk?

A. Na al het noodige in orde gebragt, en de vrouw naar behooren geplaatst te hebben; ontbloot men de armen, voorziet zich van een'doek, besmeert den rug van die hand, welke men naar de ligging der voeten van het kind voor de dienstigste keurt, met eenig vet of olie, en brengt haar kegelswijze gevormd, en zonder hare dwarse middellijn te verkorten, voorzigtig, en allengs voortbewegende, in de scheede, verwijdt dezelve allengs, en wanneer hare grootste breedte doorgegleden is, zoo brengt men haar, met den rug naar de holte van het heiligbeen gekeerd, in de hoogte naar den moedermond; vindt men nu de vliezen niet gescheurd, en vereischt de verlossing geene verhaasting, zoo wacht men, tot zich na eene wee de vliezen spannen, als wanneer

men

men dezelve, volgens de op bladz. 158. - 160. opgegevene wijze, ſcheurt, en voorts de hand allengs in de holte der baarmoeder brengt, tot aan den arm, om daardoor eeniger mate de opening van haren mond te ſluiten, en de te ſterke wegvloeijing van het lamsvliesvocht voor te komen. Tevens doet men nog eens naauwkeurig onderzoek naar de geſteldheid der bovenſte engte, de grootte en plaatſing van het kind, en maakt daarnaar nopens de plaatſing van de voeten en het hoofd het beſluit op.

Vr. Wat verder?

A. Is de moedermond nog niet zeer geopend, zoo moet men hem niet terſtond met geweld verwijden, maar daar op letten, of de oorzaak daarvan niet door artſenijkundige hulp, bij voorb. bij voorhanden zijnde ontſteking, of kramp e. z. v., kunne worden weggeruimd. — Is het water reeds lang gebroken, alsdan zij men zeer voorzigtig, houde zich meer aan het kind, en neme, zoo mogelijk, het tijdſtip voor de keering te baat, als er zich geene weeën opdoen.

Vr. En voorts?

A. De gevoegelijkſte plaats in het bekken, aan de welke de hand nu verder door de holte der baarmoeder moet gebragt worden, is langs de voorſte oppervlakte van het kind; waarbij men echter naauwkeurig in acht neemt, om alle onvoorzigtige drukking der baarmoeder, der navelſtreng, des moederkoeks, des onderbuiks, des gezigts, als mede het aanvatten der armen, welke men verkeerdelijk voor de voeten zou kunnen houden, zorgvuldig te mijden. — De hand mag nimmer kruiſelings over den romp der vrucht komen, terwijl de regter hand ſlechts in de linker, en

de

de linker in de regter zijde der baarmoeder, en wel altoos langs den romp der vrucht, mag binnengebragt worden. — Ondertusschen men met de hand verder gaat, moet de vrouw zich volkomen stil houden, en mag de somts opkomende wee niet ondersteunen; ontmoet echter de hand bij het verder brengen zwarigheid, en wordt zij, inzonderheid bij eene wee, zeer geperst en gewrongen, zoo moet men stil houden en het oogenblik afwachten, tot de vlaag ophoudt.

Vr. Wat meer?

A. Liggen beide de voeten digt bij en naar den moedermond gekeerd, zoo vatte men, zoo mogelijk, hen beide met de hand, terwijl men den middelsten vinger daar tusschen plaatst, de overige vingers aan de zijden over de knokkels verdeelt, en beide nederwaarts, om hen niet te breken, doch nimmer naar den rug, maar naar de voorste oppervlakte van den buik der vrucht — eene regel, welke altoos bij het binnenbrengen der voeten moet in acht genomen worden — door den moedermond in de scheede haalt. — Voelt men beide de voeten, maar kunnen zij niet te gelijker tijd binnengebragt worden, zoo legt men aan dien voet, welke het gemakkelijkst te bereiken is, den vooraf met zeep bestreken strik in de scheede boven deszelfs gewricht aan, en trekt hem daarmede buiten; waarna men den anderen voet, volgens de regelen der kunstelijke verlossing met aanbieding der voeten, ontwikkelt. — Liggen beide voeten op een' afstand van den moedermond, bij voorb. bij eene verlossing met aanbieding van den rug, den buik, of de borst e. z. v., zoo doet men zijn best, om, door verandering der plaatsing van het kind, dezelven digter

ter aan den moedermond te brengen; het welk daardoor geſchiedt, dat men, door middel van eene voorzigtige en ligte zijdelingſche drukking naar den aan de voeten tegenovergeſtelden kant, het in den weg zijnde deel zoo ver tracht te verwijderen, dat men in ſtaat is, de voeten zonder moeite te bereiken. Deze verandering der plaatſing kan doorgaans met die hand geſchieden, welke men ter buitenbrenging der voeten heeft binnengebragt, zijnde er ſlechts alsdan ſomwijlen nog de andere hand noodig, wanneer het water lang gebroken is, en de baarmoeder zich zeer ſterk zamentrekt; terwijl het zeer dikwijls kan gebeuren, dat de eene hand, inzonderheid bij eene krampachtige zamentrekking van den moedermond, te vermoeid en te zwak wordt. — Heeft men de voeten bereikt, en zijn zij beide naar den moedermond gekeerd, zoo is het mogelijk en zeer voordeelig, beide te zamen binnen te brengen, hebbende men ſlechts daarop te letten, hen altoos zoo te ontwikkelen, dat men ze alleen in de gewrichten buigt, ten einde hen niet te breken.

Vr. Maar, wanneer de voeten anders geplaatst zijn?

A. Liggen dezelve op den rug van het kind, en niet digt aan den moedermond, zoo moet men eerst de dijen aanhalen, en de knieën tegen den buik van het kind buigen, welke buiging echter altoos naar voren moet geſchieden, opdat het kind, bij de buiging naar achteren, niet beſchadigd, en de keering moeijelijk of zelfs geheel onmogelijk gemaakt worde. — Vindt men de voeten aan den voorkant der moeder naar den navel heen liggen, zoo maakt eene zijdelingſche ligging der moeder het opzoeken van dezelven

bijzonder gemakkelijk.

Vr. Wat is de beste plaats, voor het naar beneden brengen der voeten?

A. De gevoegelijkſte plaats daar toe is die, welke de meeste ruimte aanbiedt. Indien het voor het overige telkens zonder nadeel en met inachtneming der opgegevene regelen geſchieden kan, zoo is de hoek aan de vereeniging van het heilig- met het heupbeen altoos de voordeeligſte plaats. Dan, bij zware keeringen, inzonderheid na het wegvlocijen van het lamsvliesvocht, en wanneer het kind reeds zeer diep in het bekken gevallen is, zal elke plaats, welke de kunstbeoefenaar voor de dienſtigſte vindt, ook de voordeeligſte zijn.

Vr. Wat valt er verder in acht te nemen?

A. Ontmoet men, bij het zoeken naar de voeten, de armen, zoo zij men op zijne hoede, dezelve niet, in plaats der voeten, binnen te brengen. Inmiddels kan het aanhalen van den eenen of anderen arm naar den zijdelingſchen kant der borst, het welk door ſommige Verloskundigen is aangeraden, tot grooten dienst verſtrekken, veronderſteld, dat zulks ligtelijk mogelijk zij.

Vr. Wat nog?

A. Kan men beide de voeten niet in eens buitenbrengen, zoo hale men ſlechts den eenen aan, het best dien, door wiens aanhalen en naar beneden brengen het kind zich om zijne lengte-as beweegt, zoo, dat het met de voorſte oppervlakte van den romp, zoo mogelijk, naar den rug der moeder gekeerd worde, eene regel, welke mede bij het naar beneden brengen van beide de voeten van aanbelang is.

de,

Aan den eerst aangehaalden voet, legt men in de ſcheede eenen ſtrik boven zijn gewricht aan, opdat hij zich niet, ondertusſchen men naar den anderen zoekt, terug trekke, en brengt, zoodra men hem buiten de ſcheede getrokken heeft, die hand binnen, wier binnenſte vlakte naar den grooten toon gekeerd is, glijdt altoos langs den binnenkant heen, tot aan den anderen voet, brengt denzelven binnen, en verwekt het aanhaalen daarvan geene zwarigheid, zoo neemt men den ſtrik weg; ontſtaat er echter moeijelijkheid, zoo is het noodig om beide voeten den ſtrik te leggen, en met de hand matelijk aan te halen. Indien het zich aanbiedende deel zwarigheid mogt veroorzaken, zoo ſchuift men het zelve met de andere hand iets in de hoogte, en geeft aan den haal met den ſtrik de rigting naar de hand, welke met het terug ſchuiven van het zich voordoende deel bezig is; terwijl de ſtrik vervolgens dadelijk moet worden weggenomen. — Veroorzaakt de tweede te ontwikkelene voet zwarigheid, inzonderheid na het wegvloeijen van het lamsvliesvocht, of bij krampswijze zamentrekking der baarmoeder, en is hij aan den buik naar de borst heen opwaarts geſlagen, zoo kan men het eerst de voorliggende dije alleen aanhalen; kunnende ſlechts de onmogelijkheid wegens eene ongunſtige plaatſing van den verborgen voet niettemin de ontwikkeling noodzakelijk maken.

Vr. Wat is er eindelijk nog waar te nemen?

A. Zijn beide de voeten in de ſcheede gebragt, zoo is de keering verrigt en de verlosſing in eene voetgeboorte veranderd, dewelke dan voorts volgens de regelen van eene verlosſing met aanbieding der voeten

moet voleindigd worden; dan, waaromtrent valt aan te merken, dat de kunstmatige ontwikkeling van een voldragen kind, en inzonderheid die van het hoofd, om gewigtige redenen altoos zal noodzakelijk wezen.

Vr. Wat blijkt nu uit deze opgegevene regelen voor de keering?

A. Men ziet uit dezelven, dat zich de geheele verrigting der keering tot vier punten brengen laat, namelijk: 1) tot het binnenbrengen der hand; 2) tot het onderzoek naar de plaatsing van het kind, van de baarmoeder, en van het bekken; 3) tot de somts noodige uit den weg ruiming van het voorliggende deel, als beletsel voor het opzoeken der voeten; en 4) tot het kunstmatige binnen- en buitenleiden der voeten.

Deze opgegevene regelen nu gelden in het algemeen in alle gevallen, waar de keering te stade komt; slecht zijn er somwijlen nog eenige bijzondere waar te nemen, dewelke echter alle op te geven, ondoenlijk is, daar zij zeer dikwijls door zamenloop van vele verschillende omstandigheden eerst kunnen bepaald worden, en waaromtrent zich een schrander en verstandig Verloskundige, in zoodanige bijzondere gevallen, zeer ligtelijk zal weten te bepalen; terwijl de voornaamste en noodzakelijkste bijzondere regelen ter keering, bij de kunstmatige verlossingen met aanbieding der billen, der onderscheidene deelen van den romp e. z. v., reeds boven, bladz. 201 en volgg:, zijn opgegeven.

DRUKFOUTEN.

Bladz.	regel,	staat,	lees.
1	15	achter is	voeg bij, de
—	22	achter negen	voeg in, zon- of tien maan-
21	in de noot, achter *Pelviatium*		voeg bij, van *papier maché*,
76	9	bestand	bestemd
83	3	VI.	IV.
198	26	284	184